

Харукі Муракамі • Безбарвний Цкуру Тадзакі та роки його прощі

Харукі
Муракамі

Безбарвний
Цкуру Тадзакі
та
роки
його прощі

Haruki
Murakami

Colorless
Tsukuru Tazaki
and his
years
of pilgrimage

A NOVEL

Харукі
Муракамі

Безбарвний
Цкуру Тадзакі
та
роки
його прощі

РОМАН

ХАРКІВ **КЛУБ**
2017 **СІМЕЙНОГО**
ДОЗВІЛЯ

УДК 821
ББК 84(5Япо)
М91

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

SHIKISAI O MOTANAI TAZAKI TSUKURU TO,
KARE NO JUNREI NO TOSHI
© Haruki Murakami, 2013

Переклад з японської *Орести Забуранної*

Дизайнер обкладинки *Марія Фоя*

ISBN 978-617-12-2444-5 (укр.)
ISBN 978-4-16-382110-8 (яп.)

© Haruki Murakami, 2013
© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2017
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2017

Із липня до січня того навчального року другокурсник Цкуру Тадзакі жив, не маючи в думках нічого іншого, крім смерті. Десь тоді йому виповнилося двадцять, але власне повноліття не стало для нього подією, що мала б якусь важливість. Піти з життя — ось що видавалося йому в ті дні найприроднішим і найпослідовнішим учинком. Цкуру досі і сам до пуття не розуміє, чому він тоді так і не зробив останнього кроку. Адже переступити поріг між життям і смертю в ту пору для нього було легше, ніж випити сире яйце.

Він не вчинив спроби самогубства, мабуть, лише з однієї причини: потреба вмерти була такою безпосередньою і сильною, що хлопцеві просто не наvertалися конкретні думки про те, як саме розпрощатися з життям. Брак конкретики був тут радше другорядним питанням. Якби тоді на відстані простягнутої руки з'явилися двері, за якими б чекала смерть, то він відчинив би їх без вагання. Глибоко не задумуючись, наче продовжуючи своє буденне існування. Однак, на щастя чи нещастя, таких дверей знайти поблизу йому не вдалося.

Цкуру часто думає про те, що, може, краще було б, якби він тоді вмер. Адже не існувало би світу, в якому він тепер живе. І це видається йому заманливою думкою: світу, в якому він є зараз, не було б, а те, що вважають

реальністю, перестало б нею бути. Тож позаяк він перестав би існувати для світу, світ перестав би існувати і для нього.

Але, правду кажучи, разом із тим Цкуру також не може збагнути до кінця причини, яка тоді змусила його впритул наблизитися до смерті. Навіть якщо і був конкретний привід, то чому бажання вмерти стало таким сильним, що огортало його впродовж майже півроку? Так, «огортало» — дуже влучно сказано. Як, потрапивши у черево велетенського кита, животів у ньому персонаж зі Святого Письма, так само Цкуру провалився у нутро смерті і перебував у її темній застоїній порожнечі, втративши лік часу.

Він жив, як лунатик або навіть мрець, котрий ще не усвідомив, що вже неживий. Зранку прокидався, чистив зуби, одягав те, що потрапляло під руку, сідав у міську електричку і їхав до університету, де конспектував у зошит лекції. Як зненацька захоплена буревієм людина намагається вхопитися за стовп вуличного ліхтаря, так само і він просто жив за тим розкладом, який бачив перед собою. Якщо не було необхідності — ні з ким не розмовляв, а повернувшись до своєї порожньої кімнати, сідав на підлогу і, спершись до стіни, думав про смерть або про те, що йому бракує життя. Перед ним широко розгорталася темна безодня, що вела прямісінько до серцевини земної кулі. Він бачив, як там вирує важкими хмарами небуття, і чув, як на вуха навалюється мертва тиша.

А коли не думав про смерть, то взагалі не думав. Це було зовсім не важко — не думати. Він не читав газет, не слухав музики, навіть не відчував статевого потягу. Те, що відбувалося у світі, не мало для нього жодного

значення. Коли втомлювався від сидіння в кімнаті, то виходив і бродив околицями. Чи ішов до залізничної станції, сідав на лавку та проводжав поглядом потяги, що без кінця прибували і від'їжджали.

Цкуру щоранку ставав під душ, ретельно мив голову. Двічі на тиждень влаштовував прання. Чистота також була своєрідним стовпом, за який він тримався. Випрати, викупатися, почистити зуби. Він майже не звертав уваги на харчування. Обідав у студентській їдальні, а далі їв абияк. Коли відчував голод, то купував у найближчій крамниці яблука або якусь городину і гриз. Чи їв хліб, запиваючи молоком із паперового пакета. Коли наставала пора спати, то, наче ліки, наливав у невеликий келих віскі і випивав. На щастя, цього було цілком достатньо, аби перенести його у світ сну. Тодішньому йому нічого не снилося. Навіть якщо і були якісь сновидіння, то, ледь з'явившись, вони одразу скочувалися гладесеньким схилом непевної свідомості і падали у небуття.

Те, що підштовхнуло Цкуру до такого сильного бажання вмерти, є очевидним. Його четверо близьких друзів, з котрими він віддавна щиро товаришував, якось заявили йому, що не хочуть більше ні бачити, ні чути його. Отак несподівано і рішуче, без жодного натяку на можливість дійти згоди. При цьому вони ніяк не пояснили, що ж зумовило таке суворе рішення. А спитати він не наважився.

Це були його шкільні друзі. На той час Цкуру навчався в Токіо і вже не жив у рідному місті. Тож таке вигнання з їхнього товариства не мало б перерости у щоденні страждання. Адже він не міг випадково

зустріти їх на вулиці, а відтак почуватися ніяково. Але так було лише в теорії. На великій віддалі біль, який відчував хлопець, навпаки, розростався і загострювався. Якась гігантська катеринка нещадно тягла до нього кількасоткілометровими трубами самоту та відчуженість. Незважаючи на пору доби, натужавілим кабелем надходили повідомлення, які складно було розібрати. Змінюючи силу та інтенсивність, його вуха різав уривчастий шум, подібний на свист буревію, що гуляє між деревами...

Усі п'ятеро ходили до одного класу державного ліцею у передмісті Нагої¹. Троє хлопців і двоє дівчат. У першому класі ліцею вони потоваришували завдяки участі у волонтерській діяльності, і хоча на початку кожного наступного навчального року класи переформовували, дружби школярі не полишали. Волонтерська робота була завданням з основ суспільства на літні канікули, однак після закінчення визначеного терміну ліцеїсти із власної волі вирішили займатися нею далі.

Окрім цього, у вихідні вони ходили разом у гори, грали в теніс, плавали у затоці півострова Чіта біля Нагої, а бувало і так, що збиралися в когось удома, щоби підготуватися до іспитів. Або ж (і так траплялося найчастіше) не вибирали якогось особливого місця, а, зібравшись, поринали у захопливі розмови. Ніхто ніколи наперед не визначав, про що дискутуватимуть, однак тем їм не бракувало ніколи.

А загалом їхня зустріч була випадковою. Річ у тім, що ліцеїстам запропонували на вибір кілька варіантів

¹ Головне місто префектури Айчі, третє за величиною місто в Японії.
(Тут і далі прим. перекл.)

волонтерської діяльності. Одним із них була допомога учням початкової школи (багато з яких відмовлялося ходити до школи через психологічну травму) у надолуженні програми. Для таких дітей католицька церква організувала позаурочну школу, і з тридцяти п'яти учнів класу їхнього ліцею цей варіант завдання на літо вибрали тільки вони п'ятеро. Згодом у передмісті організували літній триденний табір, де волонтери остаточно здружилися з підопічними дітьми.

Коли у таборі випадала вільна хвилина, п'ятеро ліцеїстів обмінювалися враженнями — і так знайшли одне в одному спільників. Звіряли свої мрії, ділилися наболілим. А коли табір закінчився, кожен із них відчув, що він є саме там, де має бути, і саме з тими, з ким треба. Кожен із них потребував інших чотирьох і відчував, що й він їм потрібен, — ось таке відчуття гармонії панувало тоді між ними. Це було схоже на злиття хімічних речовин, яке завдяки доленосній випадковості дало чудовий сплав. Наскільки ретельно не підбирай ті самі речовини, як не готуйся, вдруге такого результату навряд чи вдасться досягти.

Після табору друзі продовжували відвідувати дітей у вихідні: пояснювали їм матеріал навчальної програми, читали книжки, бавилися в різні ігри. А ще стригли на подвір'ї траву, фарбували приміщення, лагодили іграшки. І не припиняли цього робити до закінчення ліцею — усі два з половиною роки.

Можливо, попервах якесь напруження відчувалося через те, що у їхньому товаристві було троє хлопців та двоє дівчат. Якби раптом хлопці та дівчата утворили пари, то хтось один перестав би пасувати до компанії. Звісно, ймовірність цього постійно нависала над їхніми

головами темною хмаринкою. Однак такого не трапилося, навіть натяку ніколи не було.

Випадковістю можна назвати і те, що всі вони походили із сімей вищого середнього класу нагойського передмістя. Їхні батьки належали до покоління бебі-буму і працювали або за спеціальністю, або у великих престижних компаніях. На освіту дітей грошей ніколи не шкодували. У сім'ях панувала злагода, принаймні так видавалося, не було розлучених, матері не працювали, а займалися хатніми справами та вихованням дітей. Загальний рівень навчання у ліцеї був високим, адже для зарахування туди треба було скласти вступні іспити. Тож, щодо умов життя, між друзями було більше спільного, ніж відмінного.

І ще цікаво, що, окрім Цкуру Тадзакі, всі мали додаткову спільну особливість: їхні прізвища містили назви кольорів. Хлопців звали Акамацу та Оомі, а дівчат — Шіране та Куроно¹. Лише прізвище Тадзакі² не мало жодного «забарвлення». Через це від самого початку Цкуру почувався у компанії трішки не своїм. Безперечно, наявність чи відсутність кольору у прізвищі ніяк не пов'язана з характером людини. Це він чудово розумів. Однак усе ж йому було прикро і, на власний подив, він навіть почувався через це зраненим. Четверо інших одразу почали кликати одне одного барвами: Червоний, Синій, Біла, Чорна. А його називали просто Цкуру. Хлопець безліч разів усерйоз розмірковував, як

¹ Акамацу означає «червона сосна», Оомі — «синє море», Шіране — «білий корінь (коріння, природа)», Куроно — «чорне поле (природа, природність, елемент, неприрученість)».

² Тадзакі можна перекласти як «багато мисів».

було би добре, якби у його прізвищі також містилася якась барва. Ех, тоді все було би просто ідеально...

Червоний мав ясний розум і дуже добре вчився. У класі у нього були найвищі бали з усіх предметів, хоча не скидалося на те, щоби він просиджував за наукою більше, ніж інші. Проте хлопець анітрохи не дер носа, навпаки — завжди наголошував на досягненнях однокласників, наче йому було незручно за свій розум. І, як притаманно невисоким людям (до закінчення ліцею його зріст не перевищував 160 сантиметрів), коли вже собі щось постановить, нехай це і дрібниця, то від свого легко не відступить. Також його неабияк злостили безглузді правила й тупі вчителі. І ще він страшенно не любив програвати. Після поразки у тенісному матчі завжди мав кепський настрій. Не те щоб не вмів визнавати невдачі, проте у такі миті охоту до спілкування він втрачав. Решті така вразливість здавалася кумедною, і його брали на смішки. Відтак невдовзі Червоний також реготав з усіма. Його батько викладав на економічному факультеті Нагойського університету.

Синій був форвардом секції регбі, а у випускному класі ліцею — капітаном команди. Хлопчище з нього був нівроку: широкоплечий, мав могутні груди, високе чоло, великий рот і широкий ніс. Затятий гравець, із нього ніколи не сходили рани й подряпини. Синій не вирізнявся здібностями до копіткого навчання, але за добру вдачу його любили ледь не всі. Дивився він людям прямо в очі, говорив чітко і звучно. Відразу запам'ятовував людей та імена, а пліток від нього майже не чули. Умів уважно слухати і гуртувати інших.

Цкуру і зараз пам'ятає, як, зібравши гравців у коло, Синій налаштував команду на перемогу.

— Чуєте, ми сьогодні переможемо! — горлав він. — Питання лише в тому, *як* ми цього досягнемо, з *яким розривом* виграємо. Але ми неодмінно переможемо! Чуєте? *Уперед, до перемоги!*

— До перемоги! — надривались у відповідь гравці й розбігалися полем.

До слова, їхня команда з регбі не була бозна-якою сильною. Сам Синій грав добре і з розумом, але загальний рівень команди ліцею залишався посереднім. Вони неодноразово з тріском програвали потужним командам приватних навчальних закладів, які могли дозволити собі платити стипендії, тож збирали талановитих гравців із цілої країни. Після завершення гри Синій поразкою дуже не переймався. «Важливою є сама воля до перемоги, — часто казав він. — У житті неможливо перемагати постійно. Як є перемоги, так само є і поразки».

— А ще є перенесення матчу через негоду, — зауважувала іронічно Чорна.

Синій сумно хитав головою:

— Ти плутаєш регбі з бейсболом і тенісом. У регбі такого немає.

— Як? Грають навіть у дощ? — дивувалася Біла. Вона не мала до спорту ані знань, ані інтересу.

— Так, це правда, — авторитетно встрявав у розмову Червоний. — Як би з неба не лило, матчу не скасовують. Тому щороку чимало гравців тоне під час змагань.

— Як це жахливо! — казала Біла.

— Та досить уже верзти казна-що. Це ж жарт такий? — обурювалася Чорна.

— Люди, ми відхилилися від теми, — зауважував Синій. — Я хочу сказати, що вміти програвати — це одна зі складових спортивної майстерності.

— А ти, як завжди, не гаєш нагоди її потренувати, — знову іронізувала Чорна.

Худа і висока на зріст, Біла мала модельну зовнішність, а її врода нагадувала риси обличчя давніх японських ляльок. Іще дівчина мала чудове довге волосся кольору воронячого крила. Люди на вулиці озиралися, задивляючись на неї. Але виникало враження, що вона якось не знала, що робити зі своєю вродою. Серйозна до неймовірності, Біла не любила привертати до себе увагу. Чудово грала на фортепіано, але перед чужими свого вміння не демонструвала. У ті моменти, коли невтомно вчила дітей у позаурочній школі гри на інструменті, видавалася надзвичайно щасливою. Такою жвавою і радісною Цкуру пригадує її тільки там. «Може, деякі діти і не надаються до звичайного навчання, однак мають музичний хист, тож шкода було б це прогавити», — говорила вона. У позаурочній школі було лише напіврозвалене піаніно. Тоді вп'ятьох вони почали збирати пожертви на новий інструмент. На літніх канікулах знайшли тимчасові підробітки. Ходили також на фабрику інструментів із проханням посприяти у придбанні. І після тривалих зусиль друзям таки вдалося роздобути справжнісінький рояль. Це було навесні, на початку їхнього вже останнього, третього, року навчання. Про цю шляхетну затію ліцеїстів навіть писали у газетах.

Біла зазвичай говорила мало. Але коли заходила мова про собак чи котів (а вона страшенно любила тварин), то аж змінювалась на обличчі і з захопленням поринала у розмову. Сама дівчина казала, що мріє стати

ветеринаром, але Цкуру не дуже міг собі уявити, як вона розтинає гострим скальпелем живіт лабрадорів чи запихає руку в кінський задній прохід. А таку практику в навчальних закладах ветеринарного профілю, без сумніву, доведеться проходити. Її батько очолював у Нагої гінекологічну клініку.

Чорна ж не могла похвалитися надзвичайною вродою. Однак її життєрадісне обличчя випромінювало чарівність. Висока на зріст, повнява, з шістнадцяти років у неї вже були величенькі груди. Незалежна, стійка на вдачу, швидко говорила і думала так само швидко. Гуманітарні предмети давалися їй прекрасно, а ось із математикою і природничими науками були клопоти. Батько Чорної мав у Нагої фірму, що займалася консультуванням із податкових питань, однак не скидалося, аби донька могла хоч якось стати йому у пригоді. Цкуру часто допомагав їй виконувати домашні завдання з математики. Говорити з Чорною було цікаво і захопливо, бо вона хоч і любила поглузувати, однак володіла іскрометним почуттям гумору. Завзята книгоманка, її повсякчас можна було побачити з книжкою у руці.

Дівчата добре знали ще до утворення більшої компанії, бо у середній школі навчалися в одному класі. Бачити їх поряд — це було яскраве видовище. Сором'язлива мисткиня неймовірної вроди й іронічна комедіантка-інтелектуалка. Незвичне і привабне поєднання.

Якщо так аналізувати, то лише Цкуру Тадзакі з-посеред усіх друзів нічим особливим не вирізнявся. Вчився непогано, але не найкраще. Наука його не вабила, однак завжди уважно слухав учителя на уроці, не забував наперед переглядати навчальну програму і повторювати засвоєний матеріал. Така звичка виникла у нього ще

змалку. Так само, як і звичка обов'язково мити руки перед їдою і чистити зуби після. Тож попри те, що він не вчився настільки добре, аби це зауважували інші, без зусиль отримував прохідні бали з усіх предметів. Батьки також не завантажували хлопця репетиторами і не чіплялися до оцінок, якщо на те не було вагомої підстави.

Не можна сказати, що він не любив спорту, однак у жодну секцію не записався. З родиною чи друзями інколи грав у теніс, їздив на лижі чи ходив у басейн. Оце й усе. Мав правильні риси обличчя, про що й інші йому говорили. Але для нього це означало, що він усього лише позбавлений суттєвих недоліків. Споглядання власного відображення у дзеркалі часто навівало йому безнадійну нудьгу. Нічим незвичайним не займався, мистецтвом глибоко не цікавився. Не любив багато говорити, часто червонів, був не дуже комунікабельним, а в товаристві малознайомих людей узагалі не знав, куди себе подіти.

Єдине, чим він усе ж вирізнявся, то це тим, що його сім'я жила найзаможніше, а мамина мама була хоч і не прямою, однак доволі відомою акторкою. Але сам Цкуру не вмів і не мав нічого *такого*, чим міг би пишатися. Принаймні так він гадав. Помірний у всьому. Невиразної барви.

Хоча у нього таки було щось, що можна назвати захопленням. Цкуру понад усе любив розглядати залізничні станції. Відколи себе пригадує, вони його незмінно притягували, і притягують дотепер. Велетенські вокзали зі швидкісними залізничними лініями, маленькі сільські станції, де лише одна колія, практичні залізничні вузли вантажних перевезень — годилося будь-що, що підпадало під категорію залізничної станції. Його зачаровувало все, що мало до них стосунок.

У дитинстві він, як і інші діти, любив складати іграшкову залізницю і бавитися нею. Однак насправді його притягували до себе не майстерно виготовлені паровози і вагончики, не колії, що химерно перепліталися і знову розходилися, не випрацьована до найдрібніших деталей діорама, а моделі станцій, які ставили там лише для завершеності картини. Він любив дивитися, як повз станцію проїжджає потяг або ж, повільно знижуючи швидкість, зупиняється на платформі саме біля знака зупинки першого вагона. Він уявляв пасажирів, що снують туди-сюди, слухав оголошення чергового і сигнал відправлення, відтворював в уяві хвацькі рухи станційних працівників. У його голові перепліталися реальність і вигадка, бувало навіть так, що ним аж трусило від збудження. Однак пояснити довколишнім причини палкого захоплення залізничними станціями, послуговуючись мовою логіки, він не міг. А якби навіть і міг, то врешті його б назвали диваком. Та і сам Цкуру інколи думав, що з ним, імовірно, трохи *щось не так*.

Попри брак якоїсь характерної прикмети чи виняткової особливості, а також задля дотримання у всьому золотій середини, він (напевно) мав щось, що відрізняло його від оточення і що не можна назвати зовсім звичайним. Така суперечність самосвідомості бентежила його з малих літ — і до теперішніх тридцяти шести. Інколи майже непомітно, а часом остаточно збиваючи з пантелику.

Цкуру іноді переставав розуміти, чому він належить до цього товариства. Чи вони *справді* відчувають у ньому потребу? А може, їм краще і веселіше було би без нього? Може, вони просто цього наразі не зауважили?

Тож чи не зрозуміють із часом? Що більше він про це думав, то більше переставав щось розуміти. Пошуки власної цінності були подібними до вимірювання речовини, що не має одиниці вимірювання. Не станеться так, що поділка раптом клацне і замре в одному місці.

Але його четверо друзів, здається, зовсім про таке не думали. Він бачив, що всі щиро раділи, коли збиралися разом. Для цього треба було саме п'ятьох. Не менше й не більше. Позаяк правильний п'ятикутник утворюється з п'яти рівних за довжиною сторін. Саме це промовляли їхні обличчя.

Звісно, Цкуру з радістю, навіть із гордістю, думав про те, що він вбудований у цей п'ятикутник як його невід'ємний елемент. Він любив усіх чотирьох і надзвичайно цінував те почуття єдності, що існувало поміж ними. Як молоде деревце втягає з ґрунту корисні речовини, так само Цкуру в період свого дорослішання отримував від них потрібну поживу, що ставала йому за життєво необхідний харч, відкладалася в організмі як джерело енергії про запас. І все ж таки... У глибині душі Цкуру завжди боявся, що колись він випаде із цього тісного товариського кола, що його відкинуть — і він залишиться сам. Раз у раз у його думках з'являвся неспокій, наче похмура зловісна скеля, що під час відпливу виринає над морською поверхнею.

* * *

— Он як, залізничні станції тобі подобалися ще з таких малих років! — захопливо сказала Сара Кімото.

Цкуру кивнув. Трохи обережно. Він не хотів, аби вона вважала його схибленим на своїй професії *маніяком*, а таких можна часто зустріти під час навчання

у політехнічному університеті чи на роботі. Хоча, ймовірно, він таким і є.

— Так, залізничні станції мені чомусь подобалися з дитинства, — визнав він.

— Ого, вельми послідовний життєвий шлях, — сказала вона.

Хоча сказано це було із зачудуванням, Цкуру не відчув у її тоні негативних ноток.

— Але чому це власне залізничні станції, а не щось інше, я не можу як слід пояснити.

Сара усміхнулася:

— Може, це просто покликання?

— Може, й так, — погодився він.

«І чому ми затіяли цю розмову? — думає Цкуру. — Адже *це* трапилося так давно». Якби так тільки було можливо, він хотів би назавжди витерти це зі своєї пам'яті. Але Сара чомусь цікавила спогади про його шкільне життя. Що це був за ліцей? Чим він тоді займався? Цкуру і сам незчувся, як почав розповідати про дружню спільноту п'ятьох. Чотирьох різнобарвних і безбарвного Цкуру Тадзакі.

Обоє зараз сиділи у маленькому барі на задвірках Ебісу¹. Планували повечеряти в невеликому японському ресторані, який запропонувала Сара, однак при зустрічі виявилось, що вона пізно пообідала і їсти їй не хочеться. Тож вони скасували замовлення столика і вирішили десь випити коктейлю, закусуючи сиром і горішками. Цкуру не заперечував, бо також не встиг зголодніти. Він узагалі не їв багато.

¹ Один із доволі старих районів центрального Токіо, популярний як місце зустрічей, побачень, модних butikів і ресторанів, однак не такий дорогий, як інші центральні райони з гарною атмосферою.

Сара була старшою за нього на два роки і працювала у великій туристичній фірмі. Вона розробляла і планувала закордонні тури для груп. Тому природно, що часто їздила у відрядження в інші країни. А Цкуру працював у залізничній компанії, яка покривала регіон західного Канто¹, а точніше у відділі, що займався конструюванням і утриманням вокзальних споруд (робота за покликанням). Обоє були пов'язані з перевезеннями, хоча точок дотику між їхніми професіями не було. Вони познайомилися на вечірці з нагоди новосілля начальника Цкуру, обмінялися електронними адресами, і це четверте побачення. Після третього вони кохалися у нього вдома. Дотепер усе було надзвичайно гладко. І ось сьогодні минув тиждень від попередньої зустрічі. Делікатний етап. Якщо далі все триватиме так само, їхні стосунки вийдуть на новий рівень. Йому тридцять шість, їй тридцять вісім. Це вже явно не підліткове кохання.

Іще з моменту їхньої першої зустрічі Цкуру напрочуд сподобалося її обличчя. У класичному розумінні Сару не можна було назвати красунею. Випнуті вилиці надають враження впертості, ніс тоненький і трохи загострений. Однак у її обличчі було *щось* живе, що привернуло його увагу. Очі вузькі, але вони широко розкривалися, коли Сара спрямовувала на щось пильний погляд. У них показувалися дві чорні зіниці, сповнені відваги та допитливості.

На тілі Цкуру є одна вкрай чутлива точка, хоча зазвичай він її не відчуває. Десь на спині. М'яка делікатна ділянка, якої не сягає рука і якої не видно через

¹ До регіону Канто належать Токіо та шість навколишніх префектур.

вбрання. Але інколи, зовсім непередбачувано, ця ділянка випадково відкривається і хтось натискає на неї пучкою пальця. Це запускає всередині Цкуру реакцію, у тілі виділяється особлива речовина. Кров розносить її найдальшими закутками тіла. Почуття подразнення, яке він тоді відчуває, є і фізичним, і психічним водночас.

Під час їхньої першої зустрічі він відчув, як звідкілясь з'явилася рука і хтось невідомий доторком пальця увімкнув отой перемикач на спині. Вони багато розмовляли у день знайомства, але Цкуру майже не пригадує, про що саме вони говорили. Він лише пам'ятає, як його зненацька заскочило оте тактильне відчуття і спричинене ним незрозуміле подразнення, яке складно виразити словами. Десь щось послабилося, а частково, навпаки, натяглося. Ось таке відчуття. Що це має означати? Цкуру Тадзакі думав про це не один день. Але обмірковування чогось нематеріального ніколи не було його перевагою. Він надіслав Сарі електронного листа із запрошенням на вечерю. Аби розгадати оте своє тактильне відчуття і подразнення.

Так само, як йому припала до серця зовнішність Сари, йому також подобалося те, як вона одягалася. Її вбрання мало небагато прикрас, гарний природний крій. І дуже добре на ній лежало. В одязі Сара дотримувалася простоти, але Цкуру добре розумів, що за цією показною невимушеністю криється багато часу, витраченого на підбирання одягу, і чималі кошти. Ретельно дібрані аксесуари та косметика також були стриманими. Сам Цкуру не мав особливих вимог до одягу, однак завжди любив дивитися на витончено вбраних жінок. Так само, як насолоджуватися прекрасною музикою.

Річ у тім, що обидві його старші сестри також любивли гарно вдягатися. Перед тим як іти на побачення, вони нерідко ловили тоді ще малого Цкуру і випитували його думку про свій одяг. Украй серйозно, хоча невідомо чому. «Слухай, а оце як тобі? Отакий верх пасує до цього низу?» І щоразу Цкуру широко висловлював свою чоловічу думку. Обидві сестри часто на неї зважали, що його самого неабияк тішило. Так непомітно у нього і сформувалася ця звичка.

Безгучно втягуючи віскі із содовою, Цкуру подумки уявляв собі, як зніматиме зі Сари сукню. Розстібне гачок, ніжно потягне за застібку замка. Хоча вони кохалися лише один раз, робити це з нею було добре і затишно. І у вбранні, і без нього вона видавалася молодшою принаймні років на п'ять. Мала білу шкіру та хоч і невеликі, проте гарні округлі перса. Пестити її тіло було прекрасно, а після сім'явилиття він відчував ніжний спокій, пригортаючи її до себе. Але, звісно, цього було недостатньо. І він це розумів. Між людьми має існувати зв'язок. Якщо ти щось береш, то маєш віддавати навзаєм.

— А яким тобі запам'яталося навчання у старшій школі? — спитав Цкуру.

Сара захитала заперечно:

— Моє навчання у школі зараз не має значення. По-вір, нічого цікавого. Колись тобі розповім, якщо матимеш бажання. Мені дуже цікаво, що там було далі з вашою групою з п'яти друзів.

Цкуру зачерпнув жменю горішків, кілька з'їв.

— У нас було кілька негласних правил, яких ми дотримувалися. Одне з них полягало в тому, що, наскільки

дозволяли обставини, ми завжди збиралися вп'ятьох. Намагалися уникати ситуацій, коли б, скажімо, нас було двоє чи троє. Ми вважали, що це допоможе уникнути розпаду групи. Мусили мати в групі доцентрові сили. Як би то сказати... Ми намагалися втримати гармонійну спільноту без розбрату.

— Гармонійну спільноту без розбрату? — у голосі Сари почулося непідроблене здивування.

Цкуру трохи зачервонівся.

— Старшокласники, буває, вигадують дивні речі...

Сара, уважно дивлячись на Цкуру, питально нахилила голову трохи набік.

— Я не кажу, що це дивно. А яка ціль була у цієї спільноти?

— Як я вже казав, ми допомагали в одній такій школі, де збиралися діти, що мали проблеми і з навчанням, і з бажанням учитися. Ми з цього почали, і воно, безперечно, надалі також було для нас важливим. Однак із часом саме буття єдиною спільнотою, можливо, перетворилося в одну з наших цілей.

— Саме буття як таке. І продовження цього буття...

— Напевно.

Сара, щось уявляючи, прижмурила очі:

— Як Всесвіт.

— Я мало знаю про Всесвіт, — відказав Цкуру. — Але тоді це видавалося нам надзвичайно важливим. Дбайливо оберігати ту особливу хімію, що виникла між нами. Це як не давати сірникові загаснути на вітрі.

— Хімію?

— Силу, яка народилася волею обставин. Щось, чого неможливо потім відтворити.

— Як Великий вибух?

— Про Великий вибух я також знаю мало, — відказав Цкуру.

Сара відпила ковток мохіто, порозглядала з кількох ракурсів м'ятний листочок. А тоді сказала:

— Знаєш, я навчалася у приватній дівочій гімназії, тому, щиро кажучи, нічого не знаю про компанії хлопців і дівчат у звичайних школах. Не можу собі уявити, як це. Аби підтримувати свою спільноту *без розбрату*, ви п'ятеро намагалися притлумити свої бажання. Правильно?

— Не знаю, чи вислів «притлумити бажання» доречний. Мені здається, що це трохи перебільшення... Однак я гадаю, що ми справді намагалися не вносити у нашу дружбу відтінку стосунків із протилежною статтю.

— Однак про це не говорили відкрито, — зауважила Сара.

Цкуру погодився:

— Ні, такого не озвучували. Та й у нас не було писаних правил поведінки.

— Ну а як ти особисто? Тебе не приваблювала ні Біла, ні Чорна? Ви ж постійно перебували разом. Із твоєї розповіді я розумію, що обидві були дуже цікавими дівчатами.

— Так, обидві були дуже цікавими. Кожна по-своєму. Я скривив би душею, якби сказав, що вони мене не приваблювали. Однак я намагався будь-що не думати про них.

— *Будь-що?*

— Будь-що, — відповів Цкуру. І знову відчув, що його заливає легенький рум'янець.

— Коли вже мусив про них думати, то думав про двох одразу.

— Про двох одразу?

Цкуру, добираючи слова, замислився.

— Не знаю, чи вдасться добре пояснити. Якщо так можна сказати, то я думав про них як про якусь уявну істоту. Таку собі концептуальну сутність без визначеної тілесної оболонки.

— Он як? — промовила Сара з інтересом. Потім якийсь час розмірковувала над почутим. Щось хотіла сказати, але передумала. Трохи згодом запитала:

— А після закінчення ліцею ти вступив до університету в Токіо і поїхав з Нагої, так?

— Так, — відповів Цкуру. — Відтоді я постійно живу в Токіо.

— А решта четверо?

— Усі четверо вступили до тамтешніх вишів. Червоний — на економічний факультет Нагойського університету. Там викладав його батько. Чорна вступила до приватного університету, де дуже добре викладали англійську філологію. Синього як сильного регбіста зарахували поза конкурсом на відділення факультету торгівлі та комерції відомого приватного університету. А Біла врешті дослухалася до вмовлянь оточення і зупинила свій вибір на фортепіанному відділі музичної академії, відмовившись від ідеї стати ветеринаром. Усі ці університети неподалік від дому. Лише я поїхав вступати до столиці.

— А чому ти обрав університет у Токіо?

— Ну, тут усе просто. У ньому викладав професор, який водночас був провідним спеціалістом із проектування вокзальних будівель. Річ у тім, що конструкція вокзальної будівлі є специфічною і суттєво відрізняється від звичайної споруди. Мало навчатися на архітектурному чи будівельному факультеті звичайного політехнічного університету, бо практичної користі з того

буде небагато. Необхідно навчатися у спеціаліста саме у тій конкретній галузі, що тебе цікавить.

— Чітко окреслена мета спрощує життя, — зауважила Сара.

Цкуру також так вважав.

— А решта четверо залишилися в Нагоя, бо не хотіли, щоби розпалася прекрасна спільнота, так?

— У випускному класі ми обговорювали наші плани на майбутнє. Крім мене, всі казали, що мають намір залишитися у місті і вступити до тамтешніх вищих навчальних закладів. Було очевидно, що вони так вирішили, бо не хотіли розбігтися хто куди. Хоча про це виразно не говорили.

Червоний з його оцінками елементарно міг вступити навіть до Токійського університету. До речі, учителі й батьки так йому і радили. Та й Синій з його спортивним обдаруванням пройшов би поза конкурсом до багатьох університетів, відомих на цілу Японію. Чорна, напевно, також воліла би вчитися у якомусь приватному університеті Токію, бо за вдачею пасувала до розкутішого і рафінованішого життя у мегаполісі, багатому на інтелектуальну поживу. Нагоя, звісно, також мегаполіс, однак не можна заперечувати, що з культурного погляду, у порівнянні з Токію, місто справляє враження велетенського, та все ж провінційного. Але вони все-таки вирішили залишитися у Нагоя. Свідомо пішли на зниження рівня університету, в якому могли би навчатися. Якби не фактор групи, то з усіх тільки Біла нікуди не їхала б. Вона не була тією людиною, яка прагнула виходити у світі і шукати там нового натхнення.

— Коли мене спитали про мої плани, я відповів, що наразі точно не вирішив. Але насправді тоді я вже знав,

що поїду в Токіо. Хіба ж я не хотів вступити в якийсь непоганий університет Нагої, вчитися на відповідному рівні і бути разом з усіма? Так було би легше у багатьох аспектах, та й батьки цього прагнули. Вони надіялися, що після університету я переберу на себе керівництво батьковою фірмою. Але я усвідомлював: якщо не поїду в Токіо, потім пошкодую. Я дуже хотів навчатися у цього професора.

— Ясно, — сказала Сара. — А як відреагували інші, коли довідалися, що ти збираєшся вчитися в Токіо?

— Звичайно, мені не відомо, що вони *насправді* про це думали. Мабуть, це їх розчарувало. Адже, якщо я зникаю, втрачається народжене поміж нами відчуття єдності.

— Зникає хімія.

— Або переходить у щось якісно інше. Більш-менш так.

Але вони не стримували Цкуру, коли зрозуміли твердість його намірів. Навіть підбадьорювали. До Токіо швидкісним потягом — лише півтори години. Будь-коли можна вмиг приїхати. Та й нема гарантії, що вступиш до свого омріяного університету, напівжартома казали вони. Аби скласти вступні іспити туди, Цкуру мусив учитися значно більше, ніж дотепер (щиро кажучи, як ніколи в житті).

— І що сталося з п'ятьма друзями після закінчення ліцею? — спитала Сара.

— Спочатку все було чудово. На весняні й осінні вихідні, на літні й зимові канікули, тільки-но в університеті не було навчання, я відразу їхав до Нагої і намагався проводити з ними якнайбільше часу. Як і раніше, ми дружили і тісно спілкувалися.

Можливо тому, що Цкуру не бачив друзів тривалий час, коли він повертався у рідне місто, вони завжди

мали про що поговорити. Коли хлопець був у Токіо, решта збиралися учотирьох. Але щойно Цкуру повертався до Нагої, їхня п'ятірка відроджувалася (звісно, що зустрічалися і втрьох, і вчотирьох, якщо комусь перешкоджали обставини). Ті четверо, що залишилися у рідному місті, легко приймали Цкуру, наче й не було жодної часової перерви. Принаймні зі свого боку хлопець зовсім не відчував, щоби їхня дружба дала якусь невидиму тріщину чи якийсь не такий дух завитав у повітрі. Його це дуже тішило. Тому навіть не переймався тим, що ні з ким не потоваришував у Токіо.

Сара пильно на нього поглянула:

— У тебе не було жодного друга в Токіо?

— Не вдавалося ні з ким потоваришувати. Чомусь... — відповів Цкуру. — Я від природи не дуже товариський. Але й не замикався у собі чи щось таке. Це ж уперше в житті я мешкав сам, міг робити, що хотів. Якоюсь мірою я з приємністю проводив час. Токіо обплутане залізницею, як павутиною, станцій має — без ліку. Якщо все оглядати, то часу наче й не було. Я ходив на різні залізничні станції, вивчав їхню будову, робив рисунки, занотовував свої спостереження у зошит.

— І приємно, і цікаво, — сказала Сара.

Однак навчання в університеті не було дуже цікавим. На перших курсах базової освіти предметів зі спеціальності читали обмаль, більшість лекцій була нудною і нецікавою. Попри це хлопець відвідував майже всі заняття, адже вступ до університету дався йому нелегко. Старанно вивчав німецьку та французьку мови. Відвідував гурток із розмовної англійської. Своєрідним відкриттям для нього став той факт, що він має дар до вивчення іноземних мов. Однак у своєму оточенні Цкуру

не натрапив на нікого, хто викликав би в нього зацікавлення. У порівнянні з чотирма яскравими і натхненними хлопцями та дівчатами, з якими він познайомився у ліцеї, всі інші видавалися йому малоцікавими, позбавленими наснаги й індивідуальності. Він не зустрів нікого, з ким хотілося би довше поговорити, ближче зійтися. Тому в Токіо переважно був сам. Завдяки тому він почав читати більше, ніж раніше.

— І тобі не було сумно? — спитала Сара.

— Я розумів, що самотній. Але мені не було дуже сумно. Тоді я навіть вважав, що це нормально.

Він був молодим і багато чого не знав про те, як влаштований світ. Та й Токіо, нове для нього місце життя, разюче відрізнялося від того середовища, в якому він жив раніше. Відмінності перевершили всі його попередні уявлення. Вони виявилися більшими, а їхній зміст — у десятки разів багатоманітнішим. У будь-чому варіантів вибору було забагато, люди спілкувалися дивно, час спливав надто швидко. Тому він не міг віднайти рівноваги між собою та навколишнім світом. Ну і найважливішим було те, що тоді він іще мав місце, куди міг повернутися. Сівши у швидкісний потяг на станції Токіо, за півтори години міг дістатися «дружнього гармонійного місця без розбрату». Там неквапно минав час, там його чекали вірні друзі.

Сара спитала:

— А як ти *теперішній*? Ти зміг віднайти рівновагу між собою та навколишнім світом?

— На цій роботі я працюю вже чотирнадцять років. У мене немає претензій до фірми, мені подобається те, чим я займаюся. Зі співробітниками сформувалися добрі стосунки. За цей час я зустрічався з кількома

жінками. У результаті нічого з того не вдалося, але на те є, ну, різні причини. У цьому не лише моя провина.

— І ти самотній, але тобі не дуже сумно?

З огляду на доволі ранню годину, у барі не було нікого, крім них. Тихо звучав запис джазового тріо.

— Напевно, — трохи повагавшись, відповів Цкуру.

— Але вже немає місця, до якого треба повертатися, так? Того, що було для тебе дружнім гармонійним місцем без розбрату.

Він спробував про це подумати. Хоча такої потреби зовсім не було.

— Уже нема, — відповів стиха.

Про те, що його нема, він довідався на другому курсі під час літніх канікул.

2

Це трапилося на другому курсі під час літніх канікул. Те літо різко змінило життя Цкуру Тадзакі. Так само, як гострий гірський хребет змінює рослинність, — із протилежного боку вона стає зовсім іншою, ніж була з цього.

Із настанням літніх канікул, як зазвичай, він миттю зібрався (речей було небагато) і сів у швидкісний потяг. Приїхавши додому в Нагою, Цкуру трохи віддихався й одразу зателефонував до домівок своїх чотирьох друзів. Але ні до кого не додзвонився. Як йому сказали, нікого з них не було вдома. Ну, що ж, мабуть, усі разом кудись пішли. Через їхніх родичів він переказав звістку про свій приїзд і вирішив пройтися містом. Згаяв час,

переглянувши у кінотеатрі торгового кварталу якийсь малоцікавий фільм. Повернувшись додому, повечеряв із родиною і ще раз спробував зателефонувати. Ніхто з друзів додому ще не прийшов.

Наступного дня перед полуднем він знову зателефонував, однак так само нікого не застав. Він укотре переказав вітання. Попросив йому перетелефонувати, коли вони повернуться. «Добре, ми перекажемо», — відповідали йому у слухавку родичі друзів. Але щось у тоні їхнього голосу збентежило Цкуру. Першого дня він не зауважив, але їхні голоси звучали не так, як завжди. Хлопець відчув, що з ним чомусь уникають спілкування як зі своїм добрим знайомим. Здавалося, що розмову хочуть якнайшвидше завершити. Особливо його вразив холодний тон старшої на два роки сестри Білої. Цкуру відчував у ній братню душу (вона не була такою разючою красунею, як її молодша сестра, та все одно дуже вродливою), коли телефонував Білій, зазвичай обмінювався з нею жартівливими фразами. Принаймні вони завжди сердечно віталися. Однак цього разу дівчина аж до непристойності квапливо поклала слухавку. Після цих телефонних розмов йому почало здаватися, що він став носієм якоїсь особливо небезпечної хвороботворної бактерії.

«Мабуть, щось трапилося, — подумав хлопець. — Поки його не було, тут *щось* сталося, і тому люди намагаються триматися від нього на віддалі. Найімовірніше, щось недобре, і таке, чого не мало би трапитися. Але що це було? Що це *могло би* бути?» — скільки він не мізкував, на думку нічого не спало.

У грудях залишалося таке відчуття, ніби він заковтнув твердий шматок чогось неістівного. І несила йому це ані викашляти, ані перетравити. Цілий день він

чекав телефонного дзвінка, не виходячи з дому ні на мить. Ні на чому не міг зосередитися. Адже він кілька разів усім переказав через родичів, що повернувся до Нагої. Якби було так, як завжди, телефон уже давно би задзеленчав і звідти залунали б веселі голоси. Але апарат продовжував невблаганно мовчати.

Під вечір Цкуру вирішив зателефонувати ще раз. Однак передумав. Може, всі *насправді* вдома? Може, вони вдають, що кудись пішли, бо не хочуть із ним спілкуватися? Може, вони попросили родичів сказати, що їх немає вдома, якщо телефонуватиме Цкуру Тадзакі? Очевидно тому голоси родичів звучали так на диво ніяково.

Але чому?

На гадку не спадала жодна причина. Попереднього разу всі збиралися на травневі свята. Коли настав час від'їжджати, всі четверо не полінувалися провести його на вокзал. І так розмахували на прощання руками, наче проводжали солдата на далекий фронт.

Після цього він написав кілька листів до Синього. Листування для них стало звичкою частково з огляду на те, що Біла мало тямала у комп'ютері. Синій зобов'язався бути для них за головного поштаря і давав усім читати листи від Цкуру, який, відтак, не марнував часу на писання чотирьох майже однакових текстів. У листах Цкуру переважно розповідав про своє життя у Токіо. Що там бачив, що пережив, що відчуває. Чого би не робив, куди би не ходив, завжди думав, що класно було би, якби вони були поруч. Він справді так відчував. Окрім цього, більше нічого такого їм не писав.

Цкуру також отримав від них кілька спільних листів, але там не було нічого негативного. Тільки докладна розповідь про те, що вони зараз поробляють у Нагої.

Було видно, що вони сповна насолоджуються студентським життям у рідному місті. Синій купив уживану «Хонду Аккорд» (на задньому сидінні є пляма, подібна на псячу сечу), і вони їздили нею на прогулянку до озера Біва¹. «В авто легко вміщаються п'ятеро (хіба би хтось дуже розтовстів). Шкода, що тебе не було. Чекаємо з нетерпінням на зустріч улітку», — було написано вкінці. Цкуру бачив, що ці слова від щирого серця.

Тієї ночі він спав погано. Від перенапруження у голові крутилося безліч усіляких думок. Зрештою, всі вони виявилися однією думкою в різних конфігураціях. Як людина, що втратила орієнтування у просторі, Цкуру кружляв на одному місці. Потім усвідомлював, що повернувся туди, де вже перед тим був. Урешті-решт його думка застрягла і не могла зрушити ні вперед, ні назад, як шуруп, у голівці якого стесався паз.

І так, не зімкнувши повік, лежав до четвертої години ночі. Потім трохи задрімав, але о пів на сьому знову прокинувся. Йому зовсім не хотілося їсти. Випив склянку апельсинового соку, але й від нього трохи занудило. Родичів занепокоїла його раптова втрата апетиту, але він сказав, що це нічого важливого — просто трохи перевантажив шлунок.

Того дня Цкуру також увесь час був удома. Читав, лежачи біля телефону. Точніше, силкувався читати. По обіді знов усім зателефонував. Хоч йому і не хотілося цього робити, однак цілими днями просиджувати в такому стані біля телефону в очікуванні дзвінка також не годилося.

¹ Найбільше озеро Японії у префектурі Шіра на захід від Нараї. Озеро відоме не лише своєю природою, а й ремінісценціями в літературі та історії, адже розташоване біля старовинних столиць Кіото та Нара.

Результат був таким самим. Хто холодним, хто вибачливим, а хто підкреслено нейтральним голосом — усі повідомляли, що його друзів немає вдома. Цкуру коротко, але ввічливо дякував і клав слухавку. Цього разу переказувати нічого не просив. Адже як він не зможе довго витримати цієї ситуації, очевидно, що й вони також не зможуть постійно вдавати, наче хлопців чи дівчат немає вдома. Принаймні хтось із їхніх родичів щось їм та й скаже. Цкуру обрав таку тактику: якщо він продовжуватиме їм телефонувати, врешті має бути якийсь відгук.

Очікування справдилися — і по восьмій вечора йому зателефонував Синій.

— Вибач, але припини нам телефонувати, — сказав він.

Отак відразу і без передмов. Ніякого «привіт», ані «як справи?» чи «давно не бачилися». Єдиним його реверансом у бік ввічливості було «вибач».

Цкуру вдихнув повітря, подумки повторив слова свого співрозмовника і почав швиденько міркувати. Він хотів відчитати емоції в його голосі. Але фраза Синього була не більш ніж формальним виголошенням застереження. Для якоїсь емоції там не залишалося жодної щілинки.

— Якщо всі цього бажають, то я, звісно, не телефонуватиму, — відповів Цкуру. Слова вилітали з його вуст майже автоматично. Він намагався говорити врівноважено і спокійно, але власний голос для нього самого звучав зовсім незнайомо. Як голос когось, хто живе десь далеко і з ким йому досі не доводилося зустрічатися (та й навряд чи колись доведеться).

— Ну то добре.

— Я не робитиму нічого, що може бути комусь неприємним, — сказав Цкуру.

Синій видав якийсь звук, щось середнє між зітхан-
ням і гуком згоди.

— Але я хотів би знати, що стало причиною цього, —
мовив Цкуру.

— Я не можу відповісти тобі на це запитання, — від-
рубав Синій.

— А хто може?

На протилежному кінці дроту ненадовго запала ти-
ша. Як товста кам'яна стіна. Було ледь чутно, як носом
втягують повітря. Цкуру чекав, уявляючи плескуватий
м'язистий ніс Синього.

— Сам подумай, то зрозумієш.

Цкуру на мить втратив дар мовлення. Що той верзе?
Самому подумати? Що він іще може подумати? «Та
я вже скоро перестану бути собою, якщо ще більше про
це думатиму!»

— Мені прикро, що так трапилося, — сказав Синій.

— І решта також так вважає?

— Еге ж. Усім прикро.

— Чуєш, що ж усе-таки трапилося? — допитував-
ся Цкуру.

— А ти себе спитай, — сказав Синій.

Цкуру відчув у його голосі ледь помітне тремтіння.
Але тільки на мить. Ще до того, як він надумав, що
йому відповісти, у слухавці залунали короткі гудки.

* * *

— Це все, що він тобі сказав? — спитала Сара.

— Розмова була дуже короткою. Докладніше вже не
пригадаю, — відповів Цкуру.

Вони розмовляли, сидячи одне навпроти одного за
маленьким барним столиком.

— А після цього ти мав можливість поговорити про це з ним або з кимось іншим?

Цкуру похитав головою.

— Ні, після цього я ні з ким не говорив.

Сара пильно подивилась на нього. Наче людина, що обстежує поглядом пейзаж, який суперечить логіці фізичних законів.

— Зовсім ні з ким?

— Я нікого не бачив, ні з ким не розмовляв.

— А ти не хотів дізнатися, чому ж усе-таки група тебе відкинула?

— Як тобі сказати... Тодішньому мені все стало байдуже. Не можу зайти досередини, бо перед самісіньким носом затраснули двері. І не пояснили причини. Я подумав, що нічого не вдієш, якщо така воля всіх.

— Не розумію, — сказала Сара, і з виразу її обличчя було видно, що вона справді не розуміє. — Це могло статися через плутанину. Ти ж зовсім не знав, що про це все думати, хіба ні? Хіба тобі не було шкода? Не було шкода того, що ти втратив добрих друзів, може, через якесь дурне непорозуміння? Того, що ти не спробував порозумітися, хоча міг би, якби постарався?

Склянка з мохіто була порожньою. Сара підкликала бармена і замовила келих червоного вина. Після роздумів вибрала із запропонованого переліку каліфорнійське «Каберне Совіньйон». У Цкуру ще залишалося півсклянки віскі із содовою. Лід розтанув, стінки склянки вкрилися краплями і паперова підставка під нею набрякла від вологи.

Цкуру сказав:

— Це вперше в житті тоді мене так безжально відштовхнули. І не просто люди, а мої найкращі друзі,

яким я безмежно довіряв, до яких звук, як до частини власного тіла. Можливо, варто було шукати причину, спростовувати непорозуміння, але я отримав такий удар, що не міг оговтатися. Мені здавалося, що всередині у мені щось обірвалося.

Подали вино, таріль із горішками поміняли на новий. Коли бармен відійшов, Сара сказала:

— Хоча мені такого не траплялося пережити, однак я більш-менш можу уявити, як *важко* тобі тоді було. Звичайно, я розумію, що від удару ти не міг відразу отямитися. Але коли минув час, злагіднів початковий шок, то, мені видається, ти міг спробувати щось зробити. Не думаю, що так просто можна було облишити цю ситуацію, яка не лізе в жодні рамки здорового глузду. Воно ж тобі самому не дає спокою.

Цкуру хитнув головою:

— Зранку наступного дня, вигдавши правдоподібну причину, я попрощався з батьками і сів у потяг до Токіо. Що б там не казали, я більше не хотів залишатися в Нагої ані дня. Я більше ні про що не міг думати.

— На твоєму місці я б залишилась і з'ясувала причину, яку змогла би прийняти і зрозуміти, — сказала Сара.

— Я не такий сильний.

— А тобі не цікаво дізнатися, що сталося насправді?

Дивлячись на свої долоні, що лежали на столі, Цкуру ретельно добирав слова:

— Думаю, я боявся шукати цю причину, боявся побачити істину в денному світлі. Якою вона би не була, я не думав, що вона мене врятує. Не знаю чому, але тоді я був переконаний у цьому.

— І зараз також?

— Не знаю. Але тоді це не викликало в мене сумніву.

— І тому ти повернувся до Токіо, зачинився у хаті, заплющив очі, затулив вуха?

— Якщо у двох словах, то так.

Сара простягнула руки і поклала їх зверху на руки Цкуру.

— Бідолашний хлопче...

Тепло від її лагідних долонь повільно розливалось його тілом. Трішки згодом вона забрала руки і пригубила вино.

— Після цього я повертався до Нагої лише за нагальної потреби, — сказав Цкуру. — Вдома намагався не виходити з хати, а після справ одразу ж їхав до Токіо. Мама й сестри бачили, що щось не так, допитувалися, що трапилося, але я їм нічого не сказав. Просто не міг про це говорити.

— Ти знаєш, де зараз і чим займається четвірка?

— Ні, не знаю. Ніхто мені не розказував, та й щось не кортіло дізнатися.

Вона похитала келихом і якийсь час спостерігала за хвильками, що розходилися поверхнею. Неначе читала чийось долю. А тоді сказала:

— Мені це видається доволі дивним. Ця подія стала для тебе страшним ударом і значною мірою переписала твоє життя, так?

Цкуру кивнув:

— Після цього я став трохи іншою людиною, у різних значеннях цього слова.

— Наприклад, у якому?

— Наприклад, почав вважати, що для інших я незначущий, нецікавий. І для себе також.

Сара якийсь час не зводила з нього уважного погляду. А тоді сказала вкрай поважно:

— Я не думаю, що ти ані незначущий, ані нецікавий.

— Дякую, — відповів Цкуру. А тоді легенько натиснув пучками пальців на скроні. — Але це проблема, яка сидить у мене в голові.

— Я все ще не розумію, — сказала Сара. — У твоїй голові — чи в серці, або й в обох — із того часу залишилася рана. Напевно, досить глибока. Незважаючи на те, за ті п'ятнадцять чи шістнадцять років ти навіть не намагався дізнатися, чому з тобою так вчинили.

— Та ні. Річ не в тім, що я не хочу знати правди. Але мені видається, що зараз краще вже про все забути раз і назавжди. Адже це такі давні події, що затонули вже глибоко на дні пам'яті.

Тонкі губи Сари враз стулилися в рівну лінію:

— Ти розумієш, що це небезпечно?

— Небезпечно? — перепитав Цкуру. — Яким чином?

— Навіть якщо вдало затерти спогади, надійно затопити на дні, історії, яка ці події породила, не зітреш, — Сара пильно дивилася Цкуру просто у вічі. — Думаю, краще це усвідомити. Історії ні не стерти, ні не переробити. Це те саме, що знищити себе як сутність.

— І як так трапилося, що розмова завершила у цей бік? — радше себе, ніж Сару, спитав м'яко Цкуру. — Дотепер я ні з ким про це не говорив, навіть не мав такого наміру.

Сара делікатно усміхнулася:

— Мабуть, у тебе була потреба комусь про це розказати. Навіть більша, ніж ти сам думав.

Того літа, після повернення з Нагої до Токію, Цкуру опанувало дивне відчуття, начебто склад його організму змінився. Звичні речі постали в інших барвах, ніби на них наклали специфічні фільтри. Він почав чути

звуки, яких раніше не чув, водночас перестав уловлювати звуки, які до того зауважував. Коли пробував ворухнутися, відчував, як жакливо незграбно рухається його тіло. Здавалося, сила тяжіння довкола нього змінювала свою природу.

Упродовж п'яти місяців після повернення до Токіо Цкуру перебував на порозі смерті. На краєчку бездонної темної прірви він облаштував собі скромний прихисток й існував там на самоті. Це було небезпечне місце, де, лиш перевернувшись уві сні на інший бік, можна було зірватися у провалля небуття. Але страху він не відчував зовсім. «Як тут легко можна впасти», — думав він. Та й усе.

Скільки сягало око, навколо простягалася всіяна кам'яними брилами пустеля. Без краплини води, без клаптика трави. Без барв і без найменшого натяку на світло. Без сонця, місяця і зірок. Напевно, і без керунку. Тільки химерні сутінки, котрі на якийсь час змінювала бездонна темрява. Для істоти, що відчуває і мислить, це був край світу. Хоча водночас і місце достатку. Коли наставала пора сутінків, до Цкуру злітали гостродзьобі птахи і без жалю виривали його м'ясо. Та коли землю оповивала темрява, хижаки зникали і в тиші те місце заповнювало порожнини у його тілі іншою речовиною.

Цкуру не міг ані знати, що це за нова речовина, ані погодитися чи відмовитися від неї. Зграєю тіней вона вмощувалася в його тілі і щедро нерестилася тінями. Коли врешті темрява відходила і поверталися сутінки, птахи злітали знову видзьобувати його м'ясо.

Тоді, будучи собою, він одночасно собою не був. Будучи Цкуру Тадзакі, водночас не був ним. Коли

терпіти ставало несила, він залишав своє тіло. І з безболісного місця спостерігав за Цкуру Тадзакі, котрий терпів біль. Якщо сильно зосередитися, то це не є неможливим.

І тепер це відчуття інколи у ньому оживає. Залишати себе. Споглядати свій біль як біль іншого.

Вийшовши з бару, Цкуру запросив Сару повечеряти.

— Може, тут поблизу перекусимо? Можна й піцу.

— Я ще не голодна, — відповіла Сара.

— Ну, то, може, ходімо до мене? — запропонував Цкуру.

— Вибач, щось у мене сьогодні на це немає настрою, — ніяково, однак чітко відказала вона.

— Це тому, що я плів такі дурниці? — спитав Цкуру.

Вона легенько зітхнула.

— Ні, не тому. Я просто хотіла би трохи подумати. Прорізне. Тому сьогодні мені краще просто піти додому.

— Добре, — сказав він. — Я радий, що зміг сьогодні тебе побачити й поговорити. Треба було розмовляти про щось веселіше.

Вона спочатку нічого не відповіла. Потім наважилася:

— Запросиш мене колись іншим разом, добре? Звичайно, якщо захочеш.

— Звісно, запрошу. Якщо це не буде для тебе завадою.

— Ні, для мене це зовсім не завада.

— Гаразд, — відказав Цкуру. — То я тобі напишу.

Вони попрощалися біля входу в метро. Кожен рушив до себе додому: вона піднялася ескалатором на лінію Яманоте, а він, спустившись сходами, сів на лінію Хібія. Обоє думаючи про своє.

Звісно, Цкуру не знав, про що міркувала Сара. А того, про що він сам тоді думав, Сарі сказати не міг. Бувають такі речі, яких не можна відкривати іншим за жодних обставин. Дорогою додому, коли Цкуру їхав у метро, він міркував саме про такі речі.

3

За час піврічного блукання на межі зі смертю Цкуру втратив сім кілограмів. У тому не було нічого дивного, адже їв він дуже погано. З дитинства хлопець був повновидим, а тепер зовсім змарнів і схуд. Укороченням паска не обійшлося, ще мусив купити собі штани меншого розміру. Ребра випиналися з-під шкіри і були схожими на дешеву клітку для птахів. Постава суттєво погіршилася, плечі опустилися і нагнулися вперед. Пара худезних ніг нагадувала ноги якогось водяного птаха. «Це тіло старої людини, — так він подумав, ставши якось голяка перед великим дзеркалом. — Чи, може, людини при смерті».

Ну, що ж, мабуть, нема на то ради, якщо у нього дійсно такий вигляд. Так перед дзеркалом переконував сам себе. «У певному значенні я *справді* був на волосину від смерті. Я жив, учепившись за цей світ, щоби мене не змело сильнішим подувом вітру в невідому далечінь, як приліплену до гілочки дерева порожню оболонку жука». Але це (те, що він мав вигляд людини при смерті) добряче його зачепило. Нескінченно довго і прискіпливо він розглядав своє голе відображення у дзеркалі. Як людина, що не може відірвати очей від екрана телевізора, коли в новинах показують руйнівні наслідки потужного землетрусу або жажливої повені у далекій країні.

«Може, я *справді* вмер», — вдарила його раптова думка. Минулого літа хлопець на ім'я Цкуру Тадзакі фактично пішов із цього світу після того, як його існування відкинули. Збереглася лише зовнішня оболонка, але за півроку і вона стала фундаментально іншою. До невпізнання змінилася постать і риси обличчя, а сам він почав дивитися на світ іншими очима. Подув вітру, шум води, проблеск проміння між хмар, барви сезонних квітів — усе відчуває не так, як дотепер. Точніше, все здається заново створеним. Людина, яку видно в дзеркалі, на перший погляд видається Цкуру Тадзакі, однак це не так. Це лише посудина, яку для зручності називають Цкуру Тадзакі, але її вміст змінився. Його називають так, бо поки що немає іншого варіанту.

Цієї ночі Цкуру наснився дивний сон. Уві сні його мучила несамоविта заздрість. Він давно не бачив настільки реального сновидіння.

Правду кажучи, до того часу Цкуру не розумів, як це — відчувати заздрість. Теоретично він, у принципі, розумів, як вона з'являється. Це відчуття виникає тоді, коли хтось володіє здібностями, якостями чи статусом, якими ти сам не володієш, чи (видається, що) оволодів ними без зусиль. Скажімо, заздрість відчуваєш, коли бачиш в обіймах іншого дівчину, в яку ти шалено закоханий. Завидки, ревність, жаль, крах надій, лють.

Однак Цкуру не пригадував, щоб він колись відчував заздрість. Він ніколи не прагнув чийось здібностей чи якостей, ніколи не закохувався до нестями. Нікого не обожнював, нікому не заздрив. Звісно, він може багато чим собі дорікнути. Він не без недоліків. Якщо

запитають, він може навіть їх перерахувати. Можливо, вийде не довжелезний список, але там напевне буде більше, ніж кілька рядків. Проте і його закиди собі, і недоліки замикалися на ньому самому. Це не було щось таке, що вимагало кудись іти і чогось добиватися. Принаймні дотепер.

У тому сні він понад усе прагнув однієї жінки. Хоча не було зрозуміло, хто це. Вона була лише *існуванням*. А ще вміла відокремлювати душу від тіла. Володіла такою незвичайною здатністю. «Можу тобі дати одне з двох, — каже вона Цкуру, — або тіло, або душу. Але обох ти мати не можеш. Тому я хочу, аби ти зараз вибрав. Бо те інше я маю віддати іншому», — каже вона. Але Цкуру прагне її *всю*. Він не може віддати одну з її половин якомусь іншому чоловікові. Цього він не витримає. «Якщо так, то мені не потрібне ні те, ні інше», — хоче сказати він. Але не може. Він не може ні піти в атаку, ні відступити.

У цю мить Цкуру відчув несамовитий біль — наче чийсь величезні руки заходилися туго викручувати його тіло. Рвалися м'язи, стогнали кістки. Жажлива спрага висушувала всі клітини тіла. Тілом трусило від люті. Люті від того, що комусь мусить віддати половину жінки. Вичавлена з його кісткового мозку лють сочилася густою рідиною. Легені перетворилися на зіпсований ковальський міх, а серце загупало так швидко, як мотор автомобіля з витисненими до підлоги педалями газу, і погнало темну здіблену кров до найдальших кінців тіла.

Цкуру прокинувся, сильно здригаючись. Минуло трохи часу, перш ніж він зрозумів, що то був сон. Він здер із себе мокру від поту піжаму і витерся рушником.

Але як сильно він не тер, відчуття ослизнення не знижало. І тоді він зрозумів. Точніше, відчув. *Ось це і є заздрість*. Коли хтось хоче забрати у нього душу або серце (чи обидва) його коханої.

Заздрість (наскільки Цкуру зрозумів уві сні) — це найрозпачливіша в'язниця у світі. Адже невірник замикає себе туди сам. Це не хтось інший щосили намагається його туди запроторити. Ні, в'язень заходить туди з власної волі, замикає зсередини замок і викидає ключ через ґрати. І про його невірництво не знає жодна душа у світі. Звісно, в'язень міг би вийти на волю, якби наважився. Тому що в'язниця — у його серці. Але він не наважується. Його серце тверде, як мур. І саме це є суттю заздрості.

Цкуру дістав із холодильника апельсиновий сік і випив кілька склянок. У горлі дуже пересохло. Тоді сів за стіл і, дивлячись, як поволі світає за вікном, чекав, поки його душа і тіло утихомиряться, розбурхані великими хвилями емоцій. «Цікаво, що цей сон може означати? Він віщий? Чи, може, це символічний образ? Він хоче чогось його навчити? А може, це він справжній, не знаний собі самому дотепер, розбив шкаралупу і прагне вилізти з неї назовні? — міркував Цкуру. — Відчайдушно намагаючись дістатися до повітря, вилуплюється якесь гідке створіння?»

Хоча Цкуру Тадзакі зрозумів це значно пізніше, але прагнути смерті він перестав саме тоді. Критично оглядаючи відображення свого оголеного тіла у великому дзеркалі, хлопець визнав, що там відбивається він, який ним не є. Тієї ночі уві сні його вперше в житті гризла заздрість (як можна вважати). А потім настав день, і у минулому Цкуру залишилася також п'ятимісячна темна смуга, коли він жив лицем до лица з небуттям смерті.

Очевидно, оте нестримне палюче почуття, яке пройшло крізь його серцевину в іпостасі сну, нейтралізувало у ньому жагу смерті, що владно панувала над хлопцем раніше. Як сильний західний вітер розганяє густі хмари на небі. Так він гадає.

Після цього залишилися лише подібні на зречення тихі думки. Без кольору, безсторонні, як штиль. Самсамісінький він сидів у великій старій спустілій хаті і дослухався до бездумного цокання велетенського старовинного настінного годинника. Зімкнувши уста, не відводячи погляду, він просто спостерігав за рухом годинникової стрілки. І, огорнувши свої почуття тоненькою пеленою, зі спорожнілим серцем щоразу певно старішав на одну годину...

Цкуру Тадзакі потроху почав їсти. Купував свіжі продукти і варив собі щось нескладне. Однак, попри це, він не міг знову набрати втраченої раніше ваги. Очевидно, шлунок хлопця значно стягнувся за ті півроку. Коли пробував з'їсти більше, блював. А ще зранку перед початком занять знову почав ходити у басейн. Він хоч трохи мусив повернути собі попередню форму, бо його організм настільки знесилів, що Цкуру, навіть піднімаючись кілька поверхів сходами, добряче задихався. Купив собі окуляри та плавки — і щодня долав кролем кілометр-півтора. А далі йшов зятято тренуватися на тренажерах.

Після кількох місяців такого режиму життя Цкуру повернулося до усталеного здорового ритму. Знову росли м'язи (до речі, зовсім інакше, ніж раніше), вирівнялася постава, на обличчя повернувся рум'янець. А прокидаючись зранку, Цкуру знову відчував тверду ерекцію.

Саме десь у ту пору до нього в Токіо приїхала мама. Очевидно, її налякала дивна поведінка сина, який не явився додому навіть на новорічні канікули, тож вона вирішила подивитися, що з ним діється. Матері аж подих перехопило, коли побачила, як сильно змінилася її дитина за ці кілька місяців. Але коли Цкуру сказав, що це природні вікові зміни і йому лише потрібен новий одяг теперішнього розміру, вона повірила його словам. «Ну, так, мабуть, це вікові зміни, що супроводжують процес дорослішання хлопців», — вирішила вона. Мати виростала разом із сестрами, до народження Цкуру виховувала двох доньок. Вона зовсім нічого не знала про те, як ростуть хлопці. Тож із радістю пішла із сином до універмагу і купила йому нове вбрання. Мама Цкуру любила одяг Brooks Brothers та Polo. Щось зі старих речей вона викинула, дещо віддала потребуємим.

Обличчя Цкуру також стало іншим. Коли він дивився у дзеркало, то вже не бачив у ньому того колишнього повновидого симпатичного, але зовсім пересічного і нецілеспрямованого підлітка. На нього дивилося обличчя юнака з прямими щоками, наче їх відкорегували гострою кельмою. В очах проглядався новий блиск. Не знайомий раніше і самому Цкуру. Блиск, який говорив про самотність і відсутність місця призначення, блиск, що вимагав довершення окресленої справи в конкретному місці. Заріст на бороді також став густішим, і з'явилася необхідність голитися щодня. Також він вирішив не стригтися так коротко, як дотепер.

Не можна сказати, що Цкуру страшенно припала до вподоби його нова зовнішність. Він її і не любив,

і не ненавидів. Це, врешті-решт, не більше ніж тимчасова маска для зручності. Однак він усе ж таки з вдячністю приймав той факт, що у нього нове, не його до-теперішнє, обличчя.

Хоч би там що було, колишній хлопець на ім'я Цкуру Тадзакі вмер. У розвихреному мороці він відійшов у інший світ, і поховали його у маленькій ямі серед лісу. Перед світанком, коли люди ще сплять глибоким сном, ховаючись від стороннього ока, без галасу. Без жодного знаку. А зараз тут стоїть і дихає новий Цкуру Тадзакі, в якого майже нічого не залишилося від колишнього. Про це не знала жодна людина, окрім нього, і він не мав наміру цим ні з ким ділитися.

Цкуру Тадзакі, як і раніше, ходив на різні станції, перемальовував їхні приміщення, ретельно відвідував лекції в університеті. Зранку йшов у душ, мив голову, після їжі неодмінно чистив зуби. Щоранку застеляв ліжку, сам прасував собі сорочки. Намагався мати якнайменше вільного часу. Звечора читав по дві години. Здебільшого книжки на історичну тематику та біографічні нариси. Ця звичка виробилася у нього ще раніше. Звичка вела його життя вперед. Але він уже не вірив в ідеальну спільноту і його вже не гріла ніяка «хімія».

Щодня він ставав перед дзеркалом і подовгу вдивлявся у відображення свого нового обличчя. Так поступово звикав до себе зміненого. Так само, як людина, засвоюючи нову мову, завчає напам'ять її лексику.

Нарешті у Цкуру з'явився новий друг. Це було у червні, майже за рік після того, як його покинули друзі з Нагої. Хлопець був молодшим від Цкуру на два роки і навчався

у тому ж університеті. Цкуру познайомився з ним в університетському басейні.

4

Цкуру познайомився з ним в університетському басейні.

Як і Цкуру, той хлопець приходив туди плавати зранку і теж сам. За якийсь час вони почали вітатися і перекидатися кількома словами. Бувало й так, що, переодягнувшись після плавання, снідали разом у кафетерії. Хлопець був молодшим за Цкуру на два роки і навчався на фізичному факультеті. Треба зауважити, що в межах того ж політехнічного університету студенти факультету будівельної інженерії та фізичного факультету, можна сказати, почуваються, як істоти з різних світів.

— А що ти вивчаєш на факультеті будівельної інженерії? — запитав хлопець у Цкуру.

— Спорудження станцій.

— Станцій? — трохи здивувався він.

— Залізничних станцій. Не атомних чи якихось інших.

— А чому ти вибрав таку спеціалізацію?

— Хіба людям не потрібні залізничні станції?

— Цікаво, — справді зацікавленим голосом погодився співрозмовник. — Я ніколи раніше про це не думав.

— Але ж ти користуєшся ними. Коли сідаєш у потяг, без них не обійтися.

— Ну, та і користуюся, і розумію, що без них не обійтися... Але, ну, я й не уявляв, що у світі існують люди, охоплені пристрастю споруджувати залізничні станції.

— На світі є люди, що пишуть струнні квартети. Є люди, що вирощують помідори і салат. Для спорудження залізничних станцій також потрібна певна кількість людей, — продовжував Цкуру. — Однак про мене не можна сказати, що я аж настільки *одержимий пристрасстю*. Просто маю інтерес до чітко окресленого предмета.

— Може, це негречно з мого боку, але я гадаю, якщо людина у своєму житті знайде хоча б один чітко окреслений предмет, до якого вона матиме інтерес, то це вже можна назвати великим успіхом.

«Чи не кепкує він із мене?» — подумав Цкуру і надовше затримав свій погляд на вродливому обличчі співрозмовника. Але видавалося, що той щиро так думав. Його обличчя ясніло відкритістю.

— Видно, що ти любиш будувати, як закладено в самому імені Цкуру¹.

— Я з дитинства любив створювати якісь конкретні речі, — визнав Цкуру.

— А я ні. Від природи я не вмію створювати речей власними руками. Навіть найпростіші вироби, які майструють у початковій школі, мені не вдавалися як слід. Не вмів скласти навіть дитячої залізниці. Я люблю мислити абстрактно, і скільки б не думав про щось, це мене не втомлює, але виготовити щось своїми руками геть не вмію. Однак я непогано куховарю. Хоча... З іншого боку, основа кухарства полягає у послідовному знищенні тіла речей. Якось дивно стає, коли подумаєш, що людина, яка не вміє створювати

¹ У японській мові дієслово «цкуру» означає «створювати, робити, виготовляти, будувати».

речей власними руками, взяла та й вирішила вступити у політехніку.

— А що ти хотів би вивчати?

Він трохи подумав.

— Не знаю... На відміну від тебе, я чітко не знаю, чим хотів би займатися. У кожному разі, хотів би глибоко аналізувати речі. Хотів би займатися просто чистим мисленням. І більше нічого. Хоча, якщо добре подумати, то, можливо, займатися чистим мисленням означає продукувати щось подібне на вакуум.

— У світі також потрібні такі люди, що продукують вакуум, хіба ні?

Товариш весело засміявся на таку репліку Цкуру.

— На відміну від вирощування помідорів і салату, у світі буде багато мороки, якщо всі раптом почнуть інтенсивно продукувати вакуум.

— Мислення — як заріст на обличчі: не видно, поки не виросте. Хтось так сказав, — зауважив Цкуру. — Але хто, не пригадую.

— Це Вольтер, — відказав його молодший товариш. І розсміявся, потерши долонею підборіддя. Усміхнене обличчя ясніло чистотою.

— Але щось мені здається, він помилився. У мене поки що майже не росте борода, однак люблю думати з малих літ.

І справді, на його гладенькому обличчі не видно було і натяку на заріст. Тонкі густі брови, чіткі обриси вух, що нагадували гарні мушлі.

— Гадаю, Вольтер мав на увазі не так мислення, як саморефлексію, — сказав Цкуру.

Співрозмовник задумливо похилив набік голову.

— Коли з'являється саморефлексія, це болить. Річ не у віці, і тим паче не у зарості на обличчі.

Його звали Фуміакі Хайда. «Знову людина з барвою¹, — подумав Цкуру, коли почув його прізвище. Містер Грей. Хоча сірий, звісно, стриманий колір».

Жодного з них не можна було назвати товариською особою, але після численних зустрічей і розмов вони поступово пройнялися симпатією один до одного і потоваришували. Зранку домовлялися плавати на ту саму годину. Обоє долали кролем довгу дистанцію, хоча Хайда був трохи швидшим. У школі він відвідував секцію плавання, тому плавав гарно, без зайвої напруженості. Лопатки красиво ковзали над поверхнею води, мов крила метелика. Цкуру, після того як Хайда пояснив йому, на що треба звернути увагу, та попрацювавши над м'язами і технікою, зміг врешті від нього не відставати. Спершу вони говорили здебільшого про техніку плавання. Потім поступово їхні розмови почали охоплювати ширшу тематику.

Хайда був вродливим юнаком, невисоким на зріст. Мав дрібні і тонкі риси обличчя, як античні грецькі статуї. Однак його обличчя приваблювало не так красою, як класичністю, інтелектуальністю та скромністю. Думка про його вродливість якось сама собою сформувалася після багатьох зустрічей. Водночас його не можна було назвати яскравим красенем, що відразу привертає до себе увагу.

Коротко підстрижене волосся трохи кучерявилося. Хайда незмінно був одягнений у штани з цупкої бавовни і сорочку світлого кольору, з чого можна було зрозуміти, що він небагато уваги приділяє одягу. Але яким

¹ «Хайда» означає «сіре поле».

би простим і невибагливим не було його вбрання, він знав, як носити його зі смаком. Хайда надзвичайно любив читати, хоча, як і Цкуру, майже не читав сучасних романів. Надавав перевагу філософським творам і класиці. А ще Хайда полюбляв драматургію, й особливо він любив грецькі трагедії та Шекспіра. Розумівся непогано в но та бунраку¹. Хлопець виріс у префектурі Акіта, мав білу шкіру і довгі пальці². Не пив алкоголю (як, зрештою, і Цкуру), умів відрізнити музику Мендельсона від Шуберта (Цкуру це було не під силу). Був страшенно сором'язливим, і коли в одному місці збиралося більше трьох людей, волів, щоби на його присутність не звертали уваги. На шиї у нього був давній глибокий шрам від ножової рани завдовжки десь із чотири сантиметри, який надавав загадкового акценту його м'якій постаті.

Оце навесні Хайда приїхав до Токіо з Акіти й оселився у гуртожитку неподалік університету, однак іще не встиг ні з ким ближче потоваришувати. Коли хлопці побачили, що мають багато спільного, почали проводити разом багато часу. Незабаром Хайда почав заходити до Цкуру в гості.

— Розкішні апартаменти! Важко повірити, що тут живе студент, — Хайда не міг стримати свого захоплення під час перших відвідин.

— Мій батько займається нерухомістю в Нагої, і його фірма має у власності кілька об'єктів і у Токіо, — пояснив Цкуру. — Якраз оця квартира пустувала, і мені

¹ Но та бунраку — види традиційного японського театру.

² Акіта — префектура, що лежить на півночі острова Хонсю, на узбережжі Японського моря. Багата на опади, тому мешканці отримують менше сонця.

дозволили в ній жити. До мене тут жила старша сестра. Коли я вступав, вона саме завершила навчання в університеті. Квартира зареєстрована на батькову фірму.

— То твоя родина заможна, еге ж?

— Більш-менш. Правду кажучи, я зовсім не знаю, заможні ми чи ні. Думаю, що батько також не знатиме, поки не збере до купи головного бухгалтера, адвоката й податкового та інвестиційного консультантів. Як наразі здається, у нас немає фінансової скрути. На щастя, завдяки цьому я можу тут мешкати.

— Але цей бізнес тебе не цікавить, так?

— Так. У цьому бізнесі треба переливати капітал з одного місця в інше, з іншого — ще в інше, постійно щось кудись треба переливати. Я не маю здібностей до такої неспокійної роботи. Ми з батьком різні за темпераментом. Мені комфортніше впевнено і крок за кроком споруджувати залізничні станції, хоч і не зароблю на цьому багато грошей.

— Чітко окреслений інтерес, — сказав Хайда. І засміявся.

* * *

Цкуру Тадзакі так і не переселявся зі своїх апартаментів з окремою спальнею у кварталі Джіюгаока. Розпочавши після університету працювати у залізничній компанії з головним офісом на Шінджюку, він продовжував жити у тій самій квартирі. Коли Цкуру виповнилося тридцять, він поховав батька. Квартира офіційно стала його. Батько, очевидно, від самого початку планував віддати її синові, бо вже давно переоформив її на Цкуру. Батьківську справу успадкувала старша сестра з чоловіком, тому Цкуру міг і далі проектувати залізничні станції,

не переймаючись, що там у Нагої. Як завжди, він приїжджав до рідного міста надзвичайно рідко.

Коли він був у Нагої на похороні, то думав, що, може, раптом хтось із четвірки прийде попрощатися з покійником. Як йому поводитися, що говорити, якщо так трапиться? Але ніхто не з'явився. З одного боку, він відчував полегкість, а з іншого — йому було трохи сумно. Цкуру остаточно утвердився в думці, що *цьому* вже кінець. Того, що було, не повернути. Та й їм усім уже стукнула тридцятка. Вони вже не в тому віці, коли мріють про гармонійну спільноту без розбрату.

Колись у якомусь журналі чи газеті Цкуру натрапив на статистику, що принаймні половина людей не задоволена своїм іменем. Але Цкуру належав до щасливішої половини. У кожному разі, він не пригадує, аби колись був незадоволеним власним іменем. Навпаки, він ані себе не уявляв з іншим іменем, ані життя, котрим жив би не як Цкуру Тадзакі.

Ім'я Цкуру записували ієрогліфом. Але це було в офіційних документах, а зазвичай він сам писав його абеткою, тому навіть найближчі друзі гадали, що оригінально так і є. Тільки мама і сестри кликали його Саку¹ або Саку-чян. На щодень так було простіше.

Ім'я йому придумав батько. Казали, що ще задовго до народження Цкуру він колись давно вирішив назвати сина саме так. Невідомо чому. Фактично, багато років його батько жив життям, що майже не мало нічого спільного зі створенням речей. Можливо, якоїсь миті на нього зійшло щось на кшталт одкровення. Може,

¹ Інший варіант звучання ієрогліфа «цкуру».

невидима блискавка, супроводжувана беззвучним громом, раз і назавжди випекла у його свідомості слово «цкуру». Але батько ніколи не розповідав, чому обрав для сина це ім'я. Ні йому, ні комусь іншому.

Відомо лише, що він доволі довго вагався, яким із двох ієрогліфів записувати ім'я Цкуру. Читаються вони однаково, мають подібне значення, але враження справляють різне. Матері подобався ієрогліф із більшою кількістю рисок, але після тривалих роздумів батько вибрав дещо простуватий ієрогліф. Після похорону мати переповіла синові тодішню її з батьком розмову. На думку батька, складніший ієрогліф зробив би його життєву ношу важчою. А простіший так само означає «створювати», але синові буде легше¹. «У кожному разі, батько справді багато міркував над твоїм іменем. Може, ще й тому, що у нього вперше народився хлопчик», — розповіла мати.

Цкуру не був із батьком у дуже близьких стосунках, але загалом із його думкою погоджується. Без сумніву, простіший ієрогліф пасує йому більше. Адже він не бачить у себе ніякого творчого начала. От тільки чи завдяки цьому ієрогліфу його «життєва ноша» і справді полегшала, тут він не може нічого сказати. Мабуть, через ім'я вона набула трохи іншої форми. Але чи полегшала?

Хоч би там що було, він став індивідуальністю — Цкуру Тадзакі. До того був небуттям, не більше ніж безіменним хаосом серед мороку. Рожевим шматком м'яса завважки три кілограми, що ледве дихає та здійсмає плач у темряві. Спочатку йому дали ім'я. Потім

¹ Обидва ієрогліфи читаються «цкуру» і мають узагальнене значення «створювати», однак поняття, яке ними передають, трохи відрізняється. Складніший ієрогліф має значення «(уперше) створювати», а простіший — загальніше значення «створювати (нематеріальне також)», а також «робити; виготовляти; будувати».

з'явилися свідомість і пам'ять, і так сформувалося його я. Ім'я — це початок усього.

Батька звали Йошіо Тадзакі. Годі вигадати ім'я, яке пасувало б йому більше. Йошіо Тадзакі — «чоловік, який черпає зиск із багатьох місць»¹. З'явившись у світі торгівлі нерухомістю без ени за душею, він пірнув туди з головою — і на хвилі японського економічного зростання досягнув шаленого успіху, а помер у віці шістдесяти чотирьох років від раку легенів. Але це буде потім. Коли Цкуру познайомився з Хайдою, його батько був ще при здоров'ї. Він дієво й агресивно купував і продавав елітне житло у центральній частині міста, висмалюючи щодня по п'ятдесят цигарок без фільтру. На той час бульбашка² у сфері нерухомості вже луснула, однак його батько, передбачаючи якоюсь мірою майбутній ризик, розвивав бізнес через роздрібнення прибутків, тому йому вдалося пом'якшити удар. Також ніхто не бачив тіні лиха, яке нависло над його легенями.

— А мій батько викладає філософію в одному з муніципальних університетів Акіти, — сказав Хайда. — Він, як і я, любить розмірковувати на абстрактні теми. Завжди слухає класичну музику і поринає в читання книжок, яких ніхто не читає. Батько не вміє заробляти грошей, зовсім. З'являючись, більша частина з них зникає на рахунках за книжки та музичні записи. Про такі речі, як родина чи заощадження, він не думає взагалі. Його голова постійно перебуває в якомусь іншому

¹ «Йошіо» тут складається з ієрогліфів «чоловік» і «зиск», а прізвище Тадзакі можна перекласти як «багатомисся».

² Ідеться про так званий бульбашковий ефект в економіці Японії, що тривав із 1986 до 1991 року, коли ціни на ринку нерухомості та фондовому ринку необгрунтовано зростали на тлі економічного піднесення. Після болючого луску настав період стагнації.

місці, ніж дійсність. Мені вдалося приїхати і жити в Токіо тільки завдяки тому, що я вступив до недорогого університету і влаштувався у гуртожиток, який дуже мало коштує.

— У порівнянні з філософією фізика надає трохи більше можливостей для матеріального достатку, хіба ні?

— Не заробиш ні тут, ні там. Хіба отримаєш Нобелівську премію, — сказав Хайда і сяйнув своєю завжди чарівною усмішкою.

У Хайди не було ні братів, ні сестер. Змалку він мав обмаль друзів, любив класичну музику та собак. У гуртожитку, де жив хлопець, нормально послухати музику було неможливо (звісно, тримати пса також заборонено), тому Хайда завжди з'являвся з кількома компактами, які слухав у Цкуру вдома. Переважно він брав їх у бібліотеці університету. Бувало й так, що приходив із власними старенькими довгогральними грамплатівками. Хоча у квартирі Цкуру було непогане стереобладнання, сам він ним не користувався, бо разом із програвачем від сестри йому залишилося тільки кілька платівок Барі Манілова¹ та «Pet shop boys»².

Хайда любив слухати інструментальну, камерну та вокальну музику. Йому не дуже подобалася така музика, коли оркестр гучно лунає на всі голоси. Цкуру не надто цікавився класичною музикою (взагалі жодною музикою), але разом із Хайдою слухати її йому подобалося.

Якось, слухаючи так один фортепіанний твір, він спіймав себе на думці, що вже колись чув його багато

¹ Американський композитор і виконавець багатьох хітів поп-музики, особливо популярний у 70—80-ті роки минулого століття.

² Англійський музичний гурт, що існує з 1981 року і працює в жанрі популярної музики.

разів. Але назви не знає. Автора також. Музика сповнена тихого жалю. Із самого початку бере за душу некваплива тема на один голос. І її ніжні варіації. Цкуру відвів очі від книжки і спитав у Хайди, що це за твір.

— А, це «Le Mal du Pays» Ференца Ліста. П'єса з альбому «Роки прощі»¹, входить до першої частини, присвяченої Швейцарії.

— «Ле маль дю пей»?

— Це назва французькою. Переважно її перекладають як «Туга за батьківщиною», «Меланхолія», але якщо вже казати докладніше, то назва мала б звучати як «безпричинна журба, яку викликає в людському серці споглядання ланів та полів». Назву непросто перекласти точно.

— Знаєш, її часто грала одна моя знайома. Ми вчилися у старшій школі в одному класі.

— Я також люблю цю п'єсу. Але вона не дуже популярна, — сказав Хайда. — А твоя знайома добре грала на фортепіано?

— Мені складно оцінювати, бо в музиці не тямлю. Але щоразу, коли я її слухав, думав, яка це гарна п'єса. Як би це сказати?.. Сповнена ніжного суму, однак без сентименталізму.

— Ну, якщо так, як ти описуєш, то, очевидно, ти слухав її у майстерному виконанні. П'єса здається технічно простою, але виразно складна. Якщо просто грати по нотах, то звучить нецікаво. І навпаки, якщо

¹ «Роки прощі» (Années de Pèlerinage, з фр. перекладають як «Роки мандрівок») (1848—1853) — альбом п'єс для фортепіано Ференца Ліста. «Le Mal du Pays» — шестихвилинна п'єса з першої частини, присвяченої Швейцарії. Існує думка, що вона виражає тугу Обермана, головного героя однойменного роману Е. Сенанкура, «який не знає, хто він є, що любить і чого хоче; який тужить без причини, не знаючи мети, поневіряючись у безодні простору і в безконечній колотнечі страждань». Свого часу цей роман спричинив хвилю самогубств у Європі.

переборщити з експресією, починає звучати дешево. Характер музики може змінитися навіть від манери використання педалі.

— А хто це зараз грає?

— Лазар Берман¹, російський піаніст. Він виконує твори Ліста, наче змальовує найтонші порухи серця. Загалом фортепіанні твори Ліста мають репутацію технічних і поверхневих. Але серед них трапляються й ось такі штуки. Якщо у цілості уважно слухати, то розумієш їхню особливу внутрішню глибину. Проте глибина частото майстерно прихована за прикрасами. Особливо це стосується ось цього альбому «Роки прощі». Небагато є виконавців, які грають Ліста правильно і красиво. На мою думку, з порівняно сучасних це Лазар Берман, зі старіших — Клаудіо Аррау².

Коли заходила мова про музику, на Хайду нападала балакучість. Він продовжував говорити про особливості виконання Берманом творів Ліста, але Цкуру його вже не чув. У його голові надзвичайно виразно й об'ємно виринула постать Білої за виконанням цієї п'єси. Наче кілька прекрасних митей, чинячи спротив об'єктивному натискові часу, пливли до нього догори проти течії — і ось уже чутно їхній легенький плюскіт...

Ось у вітальні стоїть рояль «Ямаха». Як відображення ретельності її власниці, завжди ідеально налаштований. На блискучій поверхні жодної тьмяної плямки, жодного відбитка пальця. З вікна ллється пообіднє сонце. Падає тінь від кипарисів у саду. Вітер гойдає фіранки. На столі стоять горнятка для чаю. Її чорне волосся акуратно

¹ Радянський піаніст (1930—2005).

² Чилійський піаніст (1903—1991).

зібране зраду. Уважний погляд спрямований на ноти. Довгі прекрасні пальці покладені на клавіші. Ноги натискають на педаль. Вони точні і ховають надзвичайну силу, про яку неможливо було б здогадатися, добре не знаючи дівчини. Біліють гладенькі литки, наче кераміка, облита поливою. Коли Білу просили щось виконати, вона часто грала цю п'єсу. «Le Mal du Pays». Безпричинна журба, яку викликає в людському серці споглядання ланів та полів. Туга за батьківщиною. Меланхолія.

Коли він отак слухав музику, злегка заплющивши очі, відчув, що не може дихати. Наче важка хмара засіла у грудях. Закінчилася п'єса, почалася наступна, але Цкуру сидів зі стуленими вустами, заглибившись у свої спогади. Хайда час від часу кидав на нього погляд.

— Я, може, залишу ці платівки у тебе? Усе одно в гуртожитку не можу слухати, — сказав він, ховаючи платівку в конверт.

Цей комплект із трьох платівок у коробці ще досі лежить у Цкуру в кімнаті. Поруч із Барі Маніловим та «Pet shop boys».

Хайда прекрасно куховарив. Кажучи, що це подяка за можливість послухати музику, він часто купував продукти і варив їсти. Від сестри у квартирі залишилося кухонне начиння та посуд. І Цкуру перебрав його собі, так само, як меблі та поодинокі телефонні дзвінки від її колишніх кавалерів («Вибачте, сестра тут уже не живе»). Двічі-тричі на тиждень хлопці вечеряли разом. Розмовляючи на різні теми під музику, вони смакували наїдки Хайдиного авторства. Зазвичай він зупинявся на чомусь невігядливому, але у вихідні, бувало, кидав виклик хитромудрим стравам. Смакувало завжди чудово.

Напевно, кухарський талант Хайда мав від Бога. Будь-що — звичайна яєчня, суп місо, вершковий соус чи паєлья — усе вдавалося йому швидко і бездоганно.

— Шкода тримати тебе на фізичному факультеті. Ти повинен відкрити власний ресторан, — сказав Цкуру напівжартома.

Хайда розсміявся:

— Непогана думка. Але я не люблю маринуватися в одному місці. Мені подобається вільне життя, щоби я міг думати про те, що мені забагнеться, коли завгодно і де завгодно.

— Я розумію, але це зовсім непросто.

— Непросто. Саме так. Але я вже себе налаштував. Хочу бути вільним. Я люблю куховарити, але не хочу робити з цього професії і зачиняти себе в кухні. Бо тоді почну когось ненавидіти.

— Кого?

— «Кухар ненавидить офіціанта, а обоє — відвідувача», — сказав Хайда. — Це слова з драми «Кухня» Арнольда Вескера¹. Позбавлена свободи людина неодмінно починає когось ненавидіти. Чи ти так не вважаєш? Я не хочу так жити.

— Тобто ти хочеш вільно мислити власною головою, перебуваючи в обставинах, які тебе не сковують?

— Саме так.

— Я думаю, що вільно мислити власною головою не є просто.

— Зрештою, вільне мислення зводиться до відсторонення від власного тіла. До того, щоби вийти із загороди

¹ Arnold Wesker (1932—2016) — британський драматург, прибічник т. зв. реалізму кухонного зливу.

тіла, звільнитися з кайданів, дати ширяти логіці. Це і є наділяти логіку справжнім життям. У мисленні — це ядро свободи.

— Якимось складним усе це видається.

Хайда заперечливо хитнув головою:

— Та ні, не так уже складно, залежить від підходу. Багато людей так чинять, самі цього не усвідомлюючи, і завдяки цьому якось зберігають життєву силу. Тільки вони цього не зауважують.

Цкуру задумався над тим, що сказав Хайда. Він любив дискутувати з ним на абстрактні теми. Слова його молодшого друга розворушували у зазвичай мовчазного Цкуру якісь струни в серці — і тоді мова лилася напрочуд гладко. Раніше з ним такого не було. Зі своїми друзями в Нагої він переважно брав на себе роль слухача.

Цкуру сказав:

— Але якщо це треба робити з власної волі, а не самому цього не усвідомлюючи, то справжня «свобода мислення», як ти це називаєш, фактично недосяжна, на мою думку.

— Так, саме так. Це так само важко, як із власної волі бачити сни. Звичайній людині не під силу.

— Але ти хочеш спробувати досягти того, аби робити це з власної волі, так?

— Напевно, можна так сказати, — відповів Хайда.

— Щось не можу повірити, щоби таку майстерність викладали на фізичному факультеті політехніки.

Хайда розсміявся.

— Я й не очікую, що мене цього навчать. Я тут тому, що мені потрібен час і вільна атмосфера. Крім цього, я більше нічого тут не шукаю. Передусім, якщо вже дискутувати в академічному середовищі про те, що ж

це таке — мислити власною головою, потрібно дати наукове визначення. А це вельми складно. Творчість — це не що інше, як осмислене наслідування. Так каже реаліст Вольтер.

— Ти також такої думки?

— У будь-чому є щось таке, як рамки. І у мисленні теж. Не потрібно їх щоразу боятися, але боятися по-ламати також не можна. Це дуже важливо, щоби звільнитися. Повага і ненависть до рамок. Важливе в цьому житті завжди вторинне. Я можу сказати лише це.

— А можна запитання? — спитав Цкуру.

— Звичайно.

— У багатьох релігіях пророки отримують вість від абсолюту в глибокому трансі.

— Саме так.

— Це відбувається поза власною волею. Неконтрольовано, так?

— Саме так.

— І ця вість виходить понад рамки окремого пророка та починає функціонувати в універсальному вимірі, так?

— Саме так.

— У цьому немає ані суперечності, ані вторинності, так?

Хайда мовчки погодився.

— Ну тоді я не розумію. Якщо це все так, то наскільки тоді має значення свободна воля людини?

— Чудове запитання, — сказав Хайда. А тоді усміхнувся. Його усмішка нагадувала усмішку сонного кота, що розлігся на сонці. — Поки що я не можу на нього відповісти.

У вихідні Хайда залишався у Цкуру ночувати. Вони до пізньої години бесідували, потім Хайда стелив собі

на розкладній канапі і вмощувався спати. А зранку варив каву, смажив яєчню. Він був дуже вибагливим до кави і завжди приносив із собою добірно обсмажені запашні зерна та маленький електричний млинок. Добра кава була для нього єдиною розкішшю, яку він собі дозволяв у скромному побуті.

Цкуру відчував довіру до свого нового друга і відверто розповідав йому про себе багато чого. Але старанно уникав згадок про чотирьох чудових друзів у Нагої. Йому було важко про це говорити. Рана була ще надто свіжою, надто глибокою.

Навіть у товаристві свого молодшого приятеля він не міг цього забути. Хоча слово «забути» неправильне. Біль від того, як його навідліг відрубали від себе найкращі друзі, нікуди не зник. Просто тепер він надходив приливами. Одного разу вода б'є під ногами, іншого ледь видніє в далечині. Цкуру відчував, що дуже-дуже поволі, але все ж таки він пускає корені у новий ґрунт під назвою Токіо. У нього тут починає творитися нове життя, хоча й самотнє і непримітне. Життя в Нагої стає минулим, подекуди навіть видається чимось чужим. Без сумніву, це поступ, яким він завдячує своєму новому другові.

Про все Хайда мав свою думку, міг її логічно висловити. З кожною зустріччю повага Цкуру до молодшого за віком друга глибошала. Але, з іншого боку, Цкуру не розумів, що ж таке у ньому самому привабило Хайду, що його зацікавило. Хоч би там що, забуваючи проплин часу, хлопці захоплено бесідували й обмінювалися думками про все на світі.

Але коли Цкуру залишався наодинці, йому все-таки праглося дівчини. Йому хотілося обняти її, ніжно гладити її тіло долонями, міцно вдихати його запах. Цілком

природне бажання здорового молодого чоловіка. Але коли він намагався уявити собі жінку як таку, обійняти її, чомусь в його уяві автоматично виринав образ Білої та Чорної. Вони з'являлися в його уяві завжди разом, завжди нероздільні. І через те на Цкуру нерідко нападала чорна безнадія. «Чому *і тепер* це мусять бути ці двоє? Вони ж мене навідліг відрубали від себе. Вони сказали, що не хочуть мене ані бачити, ані чути. Чому вони просто не зникнуть непомітно з мого серця?» Цкуру Тадзакі було двадцять років, але він ще ніколи не мав жінки. Та що там, він ще не цілувався з дівчиною, ні з ким не тримався за руку, навіть не ходив на побачення.

Цкуру часто думав, що у нього є якась кардинальна проблема. Якась перешкода перепинила природний плин його душевного життя — і щось у ньому викривилося. Він не міг розрізнити, чи ця перешкода виникла через розрив із його чотирма друзями, а чи була в ньому від народження.

Одного суботнього пізнього вечора хлопці порушили тему смерті. Яке значення має те, що людина мусить умерти. Яке значення має те, що людина мусить жити з передчуттям того, що вона умре. На цю тему вони говорили переважно в абстрактній площині. Цкуру хотів зізнатися Хайді, наскільки близько до смерті він існував певний час та як це змінило його душу і тіло. Хотів розповісти, які дивні краєвиди йому тоді ввижались. Але, почавши про це розмову, він був би змушений розповісти все від початку до кінця. І тому, як завжди, переважно слухав, а Хайда говорив.

Коли вже годинник перевалив за одинадцяту вечора, теми вичерпалися і в кімнаті запала тиша. Зазвичай

на цьому моменті хлопці припиняли розмови і розходилися по кімнатах готуватися до сну. Обидва не любили зранку довго спати. Однак Хайда не ворушився, сидячи на канапі зі сплеченими по-турецьки ногами, заглибився у думки. А тоді заговорив якимось невпевнено, наче не міг наважитися, що було йому зовсім не властиво.

— Я знаю трохи дивну історію про смерть. Мені її розповідав батько. Це трапилося, коли йому виповнилося двадцять. Тобто саме стільки, скільки мені зараз. Я запам'ятав цю історію слово в слово, бо батько розказував її мені багато разів. Дивна історія, і я досі не можу повірити, що з кимось могло таке трапитися. Однак батько про такі речі не говорив би неправди. Він не вмів нічого вигадувати. Окрім того, як сам знаєш, коли людина розказує байки, то з кожним разом якісь дрібні деталі змінюються. То перебільшує, то забуває, що і як розповідала попереднього разу... Але батькова історія у кожній деталі завжди була такою самою. Тому я гадаю, що це справді з ним трапилося. Я йому вірю, бо я його син і добре знаю свого батька. Але позаяк ти мого батька не знаєш, то сам вирішуй, вірити чи ні... Можеш вважати це народним переказом або оповідкою про нечисту силу. Хоча історія сама довгенька і час пізній, можна я тобі розповім?

— Звичайно, мені ще не хочеться спати, — відповів Цкуру.

5

— В юності один рік мій батько прожив у мандрах, — почав свою оповідь Хайда. — Це було в кінці 60-х. Пора,

коли країна вирувала від студентських заворушень¹, період розквіту контркультури. Я не знаю подробиць, однак під час навчання у Токійському університеті батько зіткнувся з певними дикими речами, з якими не міг змиритися. Розчарувавшись у політичній боротьбі, він її залишив. Узяв на рік академвідпустку і вирішив мандрувати країною. Заробляв на життя, працюючи чорноробом, а у вільний час читав, спілкувався з різними людьми і так здобував життєвий досвід. Батько часто казав, що, з певного погляду, цей період у його житті можна було б назвати найщасливішим. Він тоді багато чого зрозумів і навчився. У дитинстві батько розповідав мені багато історій, які з ним трапилися в цю пору. Я слухав їх, як слухають оповідання солдата про давню війну в якійсь далекій країні. Після мандрів батько відновився в університеті і зосередився на науці. Згодом він уже ніколи не вирушав у довгі мандрівки. Скільки себе пам'ятаю, батько виходив із дому тільки на роботу і назад. Дивно, правда? Яким спокійним і розміреним не видавалося б життя людини, у ньому завжди є період провалу. Ймовірно, його можна назвати періодом для ламання. Я думаю, що в житті це необхідно.

Тієї зими батько Хайди найнявся чорноробом у невеликий рьокан² на гарячих джерелах у горах префектури

¹ Після Другої світової війни в Японії спорадично виникали заворушення, однак найзапекліші протистояння припадають на 60-ті роки, особливо на 1968 р. Глибинною причиною називають масовізацію вищої освіти та недемократичне управління університетами, що й викликало спротив студентства.

² Традиційний японський готель із номерами з татамі. Гості в ньому ходять у халатах покрою кімоно — юката.

Ойта¹. Місце було дуже гарним, і він вирішив залишитися там надовше. Упоравшись зі щоденними обов'язками та виконавши дрібні доручення господарів, решту часу він міг використовувати на свій розсуд. Гроші платили мізерні, але забезпечували триразовим харчуванням, кімнатою та дозволяли вільно користуватися гарячими джерелами. Він міг розлягтися у своїй кімнатці і читати скільки влізе. Тамтешні мешканці приязно ставилися до мовчазного чудернацького «пана студента з Токіо». Їжа з місцевих свіжих продуктів була хоч і простою, але смачною. Однак найкращою для нього стала відрізанисть від світу. Телевізійна антена сигнали ловила погано, газети доходили наступного дня. До найближчої автобусної зупинки треба було спускатися гірською дорогою три кілометри, і цією дорогою ледве проїжджав хіба старенький джип господарів. Електрику у цій місцині також провели зовсім недавно.

Перед рьоканом протікав чудовий гірський потік, у якому водилася сила-силенна лискучої пружкої риби. Над поверхнею води з пронизливими криками шугали птахи. Зовсім не дивовижею було зустріти тут диких кабанів чи мавп. Гори були скарбницею їстівних рослин. У такому закапелку молодий Хайда читав і міркував собі, скільки душа запрагне. Гамір реального світу його вже не цікавив.

Десь за два місяці він завів знайомство з одним із пожильців. На вигляд той мав років сорок п'ять, був довготелесим, із худючими руками й ногами. Коротко стрижений, із зализиною, він носив окуляри з мета-

¹ Префектура на острові Кюсю з численними гарячими ваннами на термальних джерелах.

левою оправою, а череп мав ідеально овальної форми, як свіжознесене яйце. Цей чоловік із пластиковою дорожньою сумкою на плечі піднявся сюди сам і жив у рюкані вже тиждень. Виходив надвір у шкіряній куртці, блакитних джинсах та міцних туристичних черевиках. У холод одягав вовняну шапку і закутувався у синій шарф. Його звали Мідорікава. Принаймні саме таке ім'я з токійською адресою він залишив у реєстровому журналі. Ретельний, бо щодня до полудня оплачував за попередню добу.

(«Мідорікава? Знову людина, позначена барвою»¹. Але не кажучи ні слова, Цкуру уважно продовжував слухати оповідь).

Чоловік, який назвався Мідорікавою, нічого не робив. Кожної вільної часини він мокнув у ванні з гарячого джерела просто неба. Ходив у довколишні гори, читав без розбору привезені зі собою кишенькові видання (переважно це були невинні детективні повісті), а перед сном випивав два го² підігрітого sake. Ні більше ні менше. У мовчазності батькові Хайди він не поступався. Хоча без необхідності пожилець ні з ким не говорив, власники цим не переймалися. Вони вже звикли до таких клієнтів. У їхню гірську глухомань на гарячі джерела може приїхати лише дивак. А якщо він залишається тут надовго, то ця тенденція лише посилюється.

Якось удосвіта молодий Хайда сидів у ванні з гарячого джерела просто неба на березі річки. Випадково туди надійшов Мідорікава та сам зав'язав із ним розмову. Чомусь Мідорікава з першого погляду відчув неабиякий

¹ Прізвище Мідорікава означає «зелена ріка».

² 1 го — 180 мл.

інтерес до молодого чорнороба. Можливо, ще й тому, що бачив, як той на веранді читав томик Жоржа Батая.

Мідорікава розказав про себе, що приїхав із Токіо та є джазовим піаністом. В особистих справах мав неприємності, рутину на роботі також його виснажила. Захотілося відпочинку в якійсь тихій місцині, й ось він прибув у ці гори. Точніше, мандруючи, випадково тут опинився. Ця місцевість припала йому до вподоби, бо тут немає нічого зайвого.

— Я чув, ти також із Токіо?

У ранковій млі, занурений у гарячу воду, Хайда стисло розповів свою історію. Узяв академвідпустку і мандрує собі світом. Немає сенсу сидіти в Токіо, бо університет і так зачинений.

— Хіба тобі не цікаво, що зараз відбувається в Токіо? — спитав Мідорікава. — Хіба не цікаве видовище? То тут, то там щодня якась колотнеча. Таке враження, що цілий світ летить перекидом. Хіба тобі не шкода таке пропускати?

— Світ так просто не полетить перекидом, — відповів Хайда. — Літають перекидом тільки люди. Мені зовсім не шкода таке пропускати.

Така пряма і категорична відповідь, схоже, Мідорікаві сподобалася.

— Ти не знаєш, деє поблизу є фортепіано? — спитав він молодого Хайду.

— По той бік гори є середня школа. Може, після уроків дозволять пограти, — відповів Хайда.

Довідавшись це, Мідорікава зрадів.

— А ти міг би відвести мене до тієї школи? — спитав він.

Коли Хайда порадився з господарем, той сказав, що, звісно, треба допомогти. Він навіть сам зателефонував

у школу і домовився за фортепіано. По обіді обидва вирушили на той бік гори. Гірська дорога після дощу була слизькою, але Мідорікава перекинув сумку на хрест через плече і йшов доволі швидко. Він хоч і мав вигляд дитини міста, виявився на диво витривалим.

Клавіші старого піаніно в музичному класі реагували на натиск нерівномірно, інструмент також міг би бути краще налаштованим, але загалом усе не так страшно. Піаніст сів на скрипуче крісло, поклав пальці на клавіватуру. Спочатку він перевірів звучання всіх вісімдесяти восьми клавіш, потім загравав кілька акордів. Квінта, септакорд, нонакорд, ундецимакорд. Було видно, що Мідорікава не в захопленні, але саме натискання на клавіші подарувало йому фізичне задоволення. Дивлячись на легкість його швидких і сильних пальців, Хайда дійшов висновку, що перед ним доволі-таки відомий піаніст.

Закінчивши перевірку, Мідорікава витягнув зі своєї сумки через плече сукняний мішечок і обережно поклав його на піаніно. Мішечок був зшитий із добротної тканини і перехоплений тонкою мотузкою. Хайда зміркував, що у ньому, напевно, чийсь прах. Видавалося, що грати з тим мішечком на фортепіано було звичкою Мідорікави. Принаймні таке враження виникало, якщо спостерігати за його рухами.

Урешті, хоч і вагаючись, Мідорікава почав грати «Round Midnight». Спершу кожен звук він видобував обережно, як людина, що, ступивши ногами в гірський потік, пробує швидкість течії і шукає стійке місце. Закінчилася тема — і почалася довга імпровізація. Тим часом його пальці, наче звикла до води риба, забігали ще вільніше і прудкіше. Ліва рука закликала у танок праву,

Вираз, який панував на його обличчі, змінювався зазвичай із нудьги на байдужність. Усмішка, що інколи зринала у кутиках його губ, була стриманою і приховувала інтелектуальну іронію.

Якось Мідорікава підійшов до Хайди, котрий рубав і носив дрова на задньому подвір'ї.

— Саке п'єш?

— Якщо небагато, то п'ю, — відповів хлопець.

— Можна небагато. Приходь сьогодні ввечері підтримати мені компанію. Мені вже набридло пити наодинці, — попросив Мідорікава.

— Ну, в мене ще є робота. Зможу хіба десь о пів на восьму.

— Добре, приходь о пів на восьму.

О пів на восьму Хайда прийшов до номера піаніста. Там уже стояла вечеря на двох і підігріте саке. Чоловіки сіли один навпроти одного, випили по чарці саке і взялися до вечері. Мідорікава тільки те й робив, що собі підливав, і не з'їв навіть половини порції. Він нічого не розповідав, а більше розпитував: звідки Хайда родом (з Акіти), як йому живеться в Токіо. Довідавшись, що хлопець навчається на філософському, поставив кілька запитань із його спеціальності — про світогляд Гегеля, про твори Платона. Хлопець помітив, що Мідорікава перечитав таку літературу систематично. Очевидно, його читиво не обмежувалося невинними детективами.

— Ось як, то ти віриш у логіку? — спитав Мідорікава.

— Так. Загалом вірю, й опираюся на неї. На ній же ж тримається філософія, — відповів Хайда.

— І тобі не до вподоби речі, що суперечать логіці, еге ж?

— До вподоби чи ні, це вже інше питання. Я їх не відкидаю. Я не вірю в логіку беззастережно в усьому. На мою думку, важливо шукати точки перетину логічності та речей, що суперечать логіці.

— А ти, наприклад, віриш у нечистого?

— Такого рогатого?

— Еге, такого. Хоча невідомо, чи він справді ті роги має...

— Якщо розуміти це як метафору зла, то, звісно, можу повірити, що нечистий існує.

— А як щодо метафори зла, якщо вона втілилася у формі нечистого?

— Не можу нічого сказати, поки не побачу на власні очі.

— Чи не буде трохи запізно, якщо вже його побачиш?

— Слухайте, ми ж зараз говоримо гіпотетично. Потрібні конкретні приклади. Вони необхідні, як балки для мосту. Бо що далі рухаєшся у своїй гіпотезі, то хиткіше під ногами і непевніший висновок можна отримати.

— Конкретний приклад, так? — Мідорікава відпив ковток і зморщився. — Хоча буває, коли виникає конкретний приклад, то все зводиться в кінцевому результаті до того, приймаєш його чи не приймаєш, віриш чи не віриш. Середини не дано. Стрибок духу. Логіки в такому випадку не застосовують.

— Так, у ту мить, коли приклад виникає, то, можливо, так воно і є. Логіка — це не інструкція, яку можна використовувати для власної примхи. Але я вважаю, якщо не саме у цю мить, то згодом до такого прикладу все ж можна застосувати логіку.

— Згодом буває вже запізно.

— Пізно чи не пізно — це вже інше питання. Застосування логіки тут ні до чого.

Мідорікава розсміявся.

— Так, твоя правда. Якщо згодом зрозумів, що запізнився, це вже інше питання. І логіка ні при чім. Перфектна теорія. Навіть не можу знайти контраргументів.

— Пане Мідорікаво, а вам таке траплялося? Щось прийняти, повірити — і зробити стрибок духу понад логікою.

— Ні, — відрубав Мідорікава. — Я ні у що не вірю. Ні в логіку, ні в нелогічність. Ні в Бога, ні в дідька. Тут не може бути ані розширення гіпотези, ані стрибка. Я просто мовчки приймаю все, *яким воно є*. У цьому полягає моя фундаментальна помилка. Мені не вдається збудувати стіну, котра відмежовувала би суб'єкт від об'єкта.

— Але у вас музичний талант.

— Так гадаєш?

— Ваша музика має безпосередню силу впливати на людей. Я не дуже добре розуміюся у джазі, але принаймні це можу сказати.

Мідорікава хитнув головою, ніби відмахуючись від якогось клопоту:

— Ох... Безперечно, мати талант інколи дуже приємно. Це гарно, ти людям цікавий, а якщо пощастить, то й грошей можна заробити. І жіноцтво лине. Краще його мати, ніж не мати. Це ясно як божий день. Але, хлопче, зрозумій таку річ: талант розкривається сповна лише за умови абсолютної зосередженості тіла і розуму. Вистачить, щоб у мізках відкрутився хоча б один нещасний шурупчик, щоб у тілі тріснула одна-однісінька ланка, і зосередженість — як корова язиком злизала. Скажімо, коли болить зуб чи ние потилиця, пристойно вже не зіграєш. Це правда. У мене самого таке бувало.

Через біль у зубі, через ниття у потилиці прекрасні образи і звуки — усе вмиє розсипається у прах. Тіло дуже крихке. Це складна система, і вона часто виходить з ладу через дрібниці. А зламане направити важко. Дірку в зубах чи біль у потилиці вилікувати можливо, але є безліч невиліковних речей. Ну і скажи, чи має якесь значення талант, який мусить опиратися на вельми хистку основу, коли ти навіть не знаєш, що буде за наступним кроком?

— Я погоджуюся, талант не вічний. Мало кому вдається зберегти його до кінця. Але часом він породжує великий стрибок духу. Як явище, що переростає конкретну особистість і стає універсальним надбанням.

Мідорікава мовчав, обдумуючи слова хлопця. А тоді сказав:

— Моцарт і Шуберт пішли з життя молодими, але їхня музика живе вічно. Маєш на увазі щось подібне?

— Скажімо, так.

— Такий талант — виняток із винятків. Здебільшого вони заплатили ціну за свою геніальність, жертвуючи власним здоров'ям, рано зустрівши смерть. Це ніби договір, коли іншій стороні довіряють своє життя. Хоча не знаю, хто там, Бог чи чорт...

Мідорікава зітхнув і замовк. Згодом додав:

— Це вже не має стосунку до нашої розмови, але, щиро кажучи, мені на цьому світі залишилося вже недовго. Маю ще, можливо, місяць.

Тут настала черга задуматися молодому Хайді. Він не знав, що сказати.

— Не переживай, мене не точить жодна недуга, — запевнив Мідорікава. — Я здоровісінький. Та й накласти на себе руки також не маю наміру.

— А як ви тоді знаєте, що залишився тільки місяць?

— Одна людина сказала, що маю два місяці. Це було місяць тому.

— Що це за людина?

— Це не лікар і не ворожбит. Звичайна людина. Просто *на той момент* їй також залишалися лічені дні.

Хлопець почав міркувати, що це все означає, але не міг схопити логічної ниточки.

— То ви, може, приїхали у ці гори вмирати?

— Якщо коротко, то так воно і є.

— Я не дуже розумію, в чому суть, але невже немає жодного способу уникнути смерті?

— Лише один, — сказав Мідорікава. — Треба віддати свою здатність, тобто знамення смерті, комусь іншому. Кажучи просто, треба знайти людину, що погодиться вмерти замість тебе. Передати їй естафету і зникнути. Так тимчасово можна втекти від смерті. Але я вирішив, що цей шлях не для мене. Я вже віддавна хотів якнайшвидше вмерти. Тож це для мене знахідка.

— І вам не шкода отак взяти і вмерти?

— Правду кажучи, життя — марудна штука. Мені анітрохи не шкода просто взяти і вмерти. У мене немає енергії вигадувати якісь способи, аби піти з власної волі, але ось так тихо прийняти смерть я цілком можу.

— А що треба зробити, аби передати іншому оте «знамення»?

Мідорікава байдуже низав плечима.

— Дуже просто. Достатньо, аби та інша людина вислухала мою розповідь, прийняла і зрозуміла, а також погодилася забрати знамення собі. Можна вважати, що в цей момент передавання відбулося. Або домовитися усно. Якщо ще потиснути руки, то взагалі ідеально.

Нічого не потрібно: ні підпису, ні печатки, ніякого договору. Це не бюрократична тяганина.

Хайда схилив у задумі голову.

— Мабуть, непросто знайти людину, яка ось так охоче погодиться прийняти смерть замість когось.

— Ага. Це справді складно, — сказав Мідорікава. — Таких неймовірних речей не розповідатимеш першому-ліпшому. Щось на зразок: «Вибач, можеш умерти замість мене?» чи що. Звичайно, треба все добре обмірковувати перед тим, як звертатися до когось. І тому зараз моя історія стане ще заплутанішою.

Мідорікава неспішно озирнувся на всі боки, а тоді відкашлявся:

— Чи знаєш ти, що у всіх людей є своя барва?

— Ні, не знаю.

— То я тобі розповім. Кожна людина має свою барву, що променіє за контуром тіла. Наче німб. Чи підсвічування. І я це все бачу.

Мідорікава налив собі ще sake і випив, смакуючи його в роті.

— А ця властивість бачити барви інших дається людині від народження? — спитав молодий Хайда з певною часткою недовіри.

Мідорікава похитав головою:

— Ні, не від народження. Це тільки тимчасова здатність. Вона дається взамін на згоду прийняти смерть. І так передається від однієї людини до іншої. Зараз цією здатністю володію я.

Хайда замовк. Не міг дібрати слів.

Тоді Мідорікава продовжив:

— У світі є приємні барви, а є відразливі. Є веселі, а є сумні. Є люди з яскравим світлом і з блідим. Але

воно вимучує. Бо хочеш того чи ні — ти все це бачиш. Я зараз не хочу бути серед людей. Тому забився сюди.

Молодий Хайда намагався втямити, до чого Мідорікава веде.

— Тобто ви хочете сказати, що бачите і мою барву?

— Еге ж, бачу. Але я не збираюся казати тобі, яка вона, — відрізав Мідорікава. — Отже, моє завдання полягає в тому, щоби знайти людину певної барви і певної яскравості світла. Знамення смерті можна передати лише такій людині. Перший-ліпший не годиться.

— А багато у світі є людей із такою барвою?

— Не так уже й багато. З того, що я бачив, то десь одна людина на тисячу-дві. Не можна сказати, що дуже легко знайти, але і не є нереально. Важче придумати, як із тією людиною сісти і побалакати. Сам розумієш, що це дуже непросто.

— Але що це може бути за людина? Людина, яка погодилася би прийняти на себе чийсь близьку смерть?

Мідорікава усміхнувся.

— Що це за люди, питаєш? Я не знаю аж так добре. Знаю лише, що за їхнім контуром тіла променіє світло певної барви та яскравості. Це просто така риса зовнішності. Хоча, якщо вже говорити... Напевно, можна вважати, що це люди, які не бояться стрибка. Але це моя думка. Чому ж вони не бояться, на це вже, мабуть, є різні причини.

— Не бояться стрибка... гмм. А для чого потрібен цей стрибок?

Мідорікава не одразу відповів. У тиші гірський потік загуркотів гучніше. Мідорікава багатозначно усміхнувся.

— Може здатися, що я хочу втиснути тобі свій товар.

— Нічого, розкажіть, — попросив молодий Хайда.

— Гаразд. Погодившись прийняти смерть, ти відразу отримуєш незвичайну здатність. Можна сказати, що це особлива сила. Можливість бачити барви інших — це лише одна з-поміж багатьох її властивостей. А в корені лежить спроможність розширення свого сприйняття. Ти зможеш відчинити навстіж «двері сприйняття», про які говорить Олдос Гакслі. І твоє сприйняття стане чистим, без жодних домішок. Почнеш усе чітко бачити, наче туман розсіявся перед очима. Побачиш усе як на долоні.

— А ваше недавнє виконання на фортепіано також є наслідком цього?

Мідорікава заперечив:

— Та ні. Це мої власні можливості. Я думаю, що завжди так грав. Сприйняття є річчю самою в собі, воно не виявляється як конкретний результат. Тут не варто сподіватися на зиск. Пояснити словами це неможливо. Тільки відчутти самому. Я можу лише сказати, що, побачивши *істинну картину*, починаєш розуміти, наскільки пласким був світ, у якому ти жив дотепер. У цій картині немає логіки, немає нелогічності. Немає також добра і зла. Усе це зливається в одне. І ти сам також є частинкою цієї цілості. Залишаєш рамки власної плоти і стаєш метафізичною сутністю. Стаєш інтуїцією. Це прекрасне відчуття, але водночас певною мірою безнадійне. Бо лише в самому кінці ти розумієш, яким нікчемним і позбавленим глибини було твоє життя. Тебе опановує жах від думки, як ти міг його терпіти.

— А як ви вважаєте, пане Мідорікаво, чи варта здатність бачити істинну картину аж того, щоб не зважати на те, що віддаєш власне життя, і на те, що це тільки тимчасово?

Мідорікава кивнув.

— Безперечно, так. Воно цілком того вартує. Це я тобі гарантую.

Хайда замислився.

— Ну що? — спитав з усмішкою Мідорікава. — Трохи зацікавився можливістю отримати знамення?

— А можна щось запитати?

— Так, питай.

— Я, бува, не є людиною, що має цю певну барву і світло певної яскравості? Одна людина на тисячу-дві?

— Так, є. Я зрозумів це відразу, коли тебе побачив.

— Тобто я один із тих, хто прагне стрибка?

— Ну, цього я тобі не скажу. Звідки мені знати? Гадаю, що про це мусиш спитати себе сам.

— Але ж ви однаково не маєте наміру віддавати мені своє знамення?

— Вибач, але не маю, — відповів піаніст. — Я собі просто вму. Цього права нікому не віддам. Я хоч і розхвалював тобі свій товар, але не для того, аби продати.

— А ви знаєте, що станеться зі знаменням після вашої смерті?

— Гм, цього я не знаю. Що станеться вкінці?.. Розвіється разом зі мною? А, можливо, залишиться тут у якійсь іншій формі? І тоді знову переходитиме від людини до людини. Як перстень Вагнера¹. Я цього не знаю, і, правду кажучи, мені однаковісінько. Хіба людина відповідає за те, що трапиться після її смерті?

Молодий Хайда намагався порозкладати в голові те, що він сьогодні почув. Але йому не вдавалося.

— Ну як? Правда, зовсім нелогічна історія?

¹ Очевидно, ідеться про чарівний перстень Нібелунгів з оперного циклу Р. Вагнера.

— Дуже цікава. Але у це важко повірити, — зізнався Хайда.

— Бо її не поясниш логічно?

— Саме так.

— І її ніяк не годен перевірити, еге ж?

— Є лише один спосіб пересвідчитися, чи це правда, — самому укласти договір. Хіба не так?

Мідорікава кивнув:

— Саме так. Тільки такий. Не відважившись на стрибок, не можеш пересвідчитися. Але коли вже його зробив, то потреба пересвідчуватися відпадає. Середнього не дано. Стрибаєш або ні.

— Пане Мідорікаво, а ви не боїтеся смерті?

— Самої смерті я не боюся. Це правда. Я бачив смерті багатьох нікчем, мерзотників. Якщо вже вони змогли, то хіба я не зможу?

— А того, що потім?

— Потойбічного світу? Життя після смерті?

Хайда кивнув.

— Я постановив про це не думати, — сказав Мідорікава, погладжуючи заросле підборіддя. — Немає сенсу думати про те, чого не можеш зрозуміти, а якщо і зрозумієш, то не маєш змоги перевірити. Це все — продовження хиткої гіпотези, як ти кажеш.

Хайда глибоко вдихнув повітря.

— А чому ви мені це розповіли?

— Дотепер я нікому цього не розповідав і не мав наміру розповідати, — Мідорікава вихилив свою чарку до дна. — Я замислив тихо зникнути в самотині. Але коли зустрів тебе, подумав, що, можливо, тобі варто про це розповісти.

— Але це моє право — вірити вам чи ні, правда?

Мідорікава сонно позіхнув і сказав:

— Мені байдуже, повіриш ти мені чи ні. А знаєш чому? Бо раніше чи пізніше ти все одно повіриш. Колись настане і твоя година. І перед смертю (я не знаю, якою вона буде) ти згадаєш мою розповідь. Тоді приймеш і зрозумієш цю логіку до найменших дрібниць. Справжню логіку. Зараз я лише кинув зерно у ґрунт.

Надворі, здається, знову задощило. М'якими тихими краплями. Шум дощу зникав у гуркоті гірського потоку. Дош був відчутний лише за ледь помітною зміною у повітрі, що торкалося тіла. Зненацька Хайді стало моторошно сидіти ось так лоб у лоб із Мідорікавою удвох у тісній кімнатці. «Цього не може бути, адже це суперечить здоровій логіці», — аж у голові запаморочилося. Йому здалося, що в нерухомому повітрі витає неловимий запах смерті. Запах м'яса, що розкладається. Але це маячня. Поки що ніхто не вмер.

— Незабаром ти повернешся до Токіо, — прорік тихо Мідорікава. — Повернешся у реальний світ. Живи повним життям. Яким би мілким і нецікавим воно не було, життя варте, щоби жити. Це я тобі гарантую. Без іронії і сарказму. Просто те, що варте, стало мені тягарем. Я вже не можу цього нести. Напевно, від народження до цього не схильний. Тому, як кішка, що ховається у темний тихий куток, відчуваючи смерть, я також просто чекаю. Ну і нехай. Але ти не такий. Ти можеш нести. Узявши нитку логіки, прилатай на свою мірку *те, що вартує того, аби жити.*

— Це вже кінець, — сказав Хайда-син. — За два дні після тієї розмови, коли батька не було, Мідорікава

розрахувався і поїхав. Як прийшов, так і пішов — із сумкою на плечі рушив гірською дорогою до автобусної зупинки, що вниз за три кілометри. Куди він подався після цього — невідомо. Просто заплатив за попередній день і зник без слова. Батькові також нічого не переказував. Єдине, що залишилося після нього, — це гора перечитаних детективів. А батько незабаром повернувся до Токіо. Відновився в університеті і з головою поринув у науку. Я не знаю, чи саме зустріч із Мідорікавою поставила крапку в його мандрах. Але з батькових розповідей можна дійти висновку, що вона на це рішення вплинула.

Хайда всівся зручніше на канапі і почав довгими пальцями розминати затерплі стопи.

— Батько пробував розшукати в Токіо джазового піаніста на ім'я Мідорікава. Але не знайшов про нього нічого. Можливо, це не було його справжнє прізвище. І тому достеменно не відомо, чи той чоловік справді помер за місяць після цих подій.

— Але зі здоров'ям у твого батька все гаразд? — спитав Цкуру.

— Так, поки що живий-здоровий.

— А він повірив Мідорікаві? Не подумав, що з нього жартують?

— Я цього не знаю. Очевидно, на той момент для батька не було важливо, правда це чи ні. Він проковтнув цю дивовижну історію — як дивовижну історію. Наче змія, що спочатку заковтує спійману тварину не жуючи, а потім потихеньку перетравлює.

На цьому місці Хайда зупинився. Глибоко видихнув.

— Не дивно, що мене так хилить на сон. Може, ходімо спати?

Годинник показував майже першу. Цкуру пішов у свою спальню, Хайда постелив собі на канапі і загасив світло. До вух Цкуру, що лежав у ліжку в піжамі, долинав шум гірського потоку. Звісно, це марево. Він же у центрі Токію. Згодом Цкуру міцно заснув.

Тієї ночі трапилося кілька дивних речей.

6

Цкуру Тадзакі надіслав Сарі Кімото з комп'ютера електронний лист із запрошенням повечеряти. Це було на п'ятий день після їхньої зустрічі в барі на Ебісу. Відповідь прийшла із Сінгапуру. За два дні вона буде знову в Японії. А в суботу матиме вільний вечір. «Якраз добре, бо я хотіла би про дещо поговорити», — було написано у відповіді.

Про дещо поговорити? Звісно, Цкуру не уявляв, про що ж це вона хоче з ним поговорити. Але у нього по-світліло на душі, коли подумав, що скоро з нею зустрінесться. Він усвідомив, що серцем прагне бути з цією старшою за себе жінкою. Цкуру здалося, що він втрачає щось важливе, коли подовгу з нею не бачиться. І від цієї думки защеміло у грудях. Такого почуття у нього вже давно не було.

Упродовж трьох наступних днів роботи було силенна. У проєкті взаємопересадки з метро виявили прогалини у безпеці, спричинені різною формою вагонів (і чому такої важливої інформації не надали раніше?!). Для їхнього усунення на кількох станціях слід було терміново частково змінити платформу. Потрібно скласти графік ремонтних робіт. Цкуру майже не спав. Але якось дав собі раду з роботою і зумів вивільнити

суботній вечір та неділю. На зустріч на Аоямі¹ він поїхав у костюмі просто з роботи. Лесть не проґавив пересадки на Акасака-Міцукі, задрімавши на сидінні у вагоні метро.

— Ти якийсь дуже змучений, — глянувши на нього, сказала Сара.

Цкуру стисло виклав причину своєї зайнятості на роботі. Старався пояснити якнайзрозуміліше.

— Я мав намір зайти додому, прийняти душ і перебратися у вільніший одяг, але не встиг, — зізнався.

Сара витягла з торби для закупів гарно обгорнутий подовгастих пакунок.

— Це подарунок.

Цкуру почав розпаковувати. Усередині була краватка. Елегантний синій. Шовкова однотонна краватка. Ів Сен-Лоран.

— Я подумала, що вона тобі пасуватиме, коли побачила її у дьюті-фрі.

— Дякую. Дуже гарна.

— Деякі чоловіки не люблять, коли їм дарують краватки.

— Я не такий, — сказав Цкуру. — Передусім не буває такого, що одного дня людині спадає на думку піти купити собі краватку. Окрім того, у тебе дуже добрий смак.

— Я рада, — відповіла Сара.

Цкуру скинув свою стару краватку і пов'язав нову. Того дня на ньому був темно-синій легкий костюм і біла сорочка, тому подарунок від Сари дуже пасував. Сара простягнула руки через стіл і вмілими рухами поправила йому вузол. Ніздрі приємно вдихнули ніжний аромат її парфумів.

¹ Район центрального Токіо, що має реноме вишуканого і дорогого місця.

— Тобі пасує, — сказала Сара і м'яко всміхнулась.

Коли погляд Цкуру впав на стару краватку на столі, його неприємно вразило, наскільки вона була жалюгідною. Здалася йому неправильною звичкою, якої він досі не помічав. «Мушу більше за собою слідкувати», — подумав він. Коли постійно сидиш на роботі за проектуванням залізничних станцій, немає потреби сильно перейматися одягом. Майже всі співробітники — чоловіки. Прийшовши на роботу, відразу розв'язуєш краватку, засукуєш рукави — і до роботи. Часто треба бігати консультувати на місці. Людям, з якими він має справу, байдуже, в якому він костюмі та яку краватку пов'язав. Та й більш-менш постійних стосунків із жінками у нього також давно не було.

Це вперше Сара зробила йому подарунок. Він радів. «Ой, треба ж спитати, коли в неї день народження, — подумав Цкуру. — Неодмінно щось потрібно подарувати. Тільки б не забути». Він іще раз подякував і запхав стару краватку до кишені.

Вони сиділи у французькому ресторані в підвальному приміщенні будівлі на Мінамі-Аояма. Це місце також запропонувала Сара.

Ресторан не був вишуканим. Вино і страви — також не такими вже й дорогими. Скидався на бістро, але, як на ресторан такого типу, столики доволі просторі і можна спокійно порозмовляти. Та й персонал ввічливий. Замовивши карафку червоного вина, вони почали вивчати меню.

Сара була вбрана в сукню у дрібні квіточки, поверх якої накинула легкий в'язаний білий жакет. І одне, й інше мало дуже якісний вигляд. Звісно, Цкуру не міг

знати, яка в неї зарплата. Але було видно, що на вбранні вона не економить.

За вечерею Сара розповідала про свою роботу в Сінгапурі. Утрясання ціни за готель, вибір ресторану, забезпечення транспорту й атракцій, пошук медичних установ — при плануванні нового туру є купа роботи. Перед поїздкою склала довжелезний список, а на місці викреслювала погоджені питання. Доводиться самій все обходити і кожную дрібницю перевіряти на власні очі. Загалом, послідовність роботи дуже подібна до зведення нової залізничної станції. Із розповіді Цкуру зрозумів, що Сара є професіоналом своєї справи.

— Напевно, невдовзі змушена буду поїхати ще раз. А ти бував у Сінгапурі?

— Ні. Щиро кажучи, я жодного разу не був за кордоном. На роботі не випадало нагоди, а їхати самому не хочеться.

— Сінгапур — гарне місце. Смачна кухня, поблизу є прекрасні місцини для відпочинку. Я хотіла би тобі його показати.

«Чудово було би поїхати з нею у закордонну подорож», — уявив собі Цкуру.

Цкуру випив один келих, а Сара допила решту карафки. Вона добре переносила алкоголь і не заливалася рум'янцем навіть після великої кількості випитого. Цкуру зупинив свій вибір на тушкованій яловичині, а Сара взяла печену качку. Після головної страви, довго вагаючись, Сара таки замовила десерт. Цкуру взяв собі каву.

— Я багато думала над нашою попередньою розмовою, — раптом почала Сара під кінець вечері, попиваючи чай. — Про твоїх чотирьох друзів із ліцею, про вашу прекрасну спільноту і про хімію, яка в ній була.

Цкуру кивнув головою. І чекав, що буде далі. Сара продовжила:

— Мені було надзвичайно цікаво слухати про вашу дружбу. У мене ніколи такого не було.

— Може, це й добре, — зауважив Цкуру.

— Бо тебе зранили?

Цкуру кивнув.

— Я тебе розумію, — сказала Сара замислено. — Але мені видається, що навіть якщо вкінці ти зазнав страждань і розчарування, все одно тобі поталанило. Не так часто трапляється, аби навіть двоє людей приросли серцем одне до одного. А вас було аж п'ятеро, хіба це не диво?

— Так, це було майже диво, і мені пощастило його зазнати. Справді, — сказав Цкуру. — Але шок від того, що я це втратив, а точніше, що у мене це *відібрали*, був, відповідно, дуже сильним. Відчуття втрати, ізолюваність... Словами цього не передати.

— Але ж минуло шістнадцять років. Ти вже дорослий чоловік за тридцять п'ять. Яким болючим не був би удар, уже час це подолати.

— Подолати... — повторив за нею Цкуру. — Що ти конкретно маєш на увазі?

Сара поклала руки на стіл. Розпластала долоні. На мізинці лівої руки у неї був перстень мигдалеподібної форми. Вона довго на нього дивилася. Тоді підвела погляд:

— Мені здається, що вже пора з'ясувати, чому твої друзі так безсердечно порвали з тобою. Що змусило їх це зробити.

Цкуру хотів допити каву, але побачив, що горнятко порожнє, і поклав його назад на блюдце. Горнятко несподівано голосно дзенькнуло. На той звук підбіг офіціант, налив їм води з льодом.

Коли він пішов, Цкуру сказав:

— Я вже говорив, що хотів би про це забути. Рана поволі затягнулася, я, як міг, переміг біль. На це пішло багато часу. Я не хотів би ятрити її знову.

— Не знаю... Може, твоя рана затягнулася лише зверху? — Сара заглянула йому в очі. — Але всередині тихо продовжує стікати кров'ю? Ти так не думав?

Цкуру замислився. Не знав, що сказати.

— Слухай, напиши мені їхні імена та прізвиська. І ще в якому ліцеї ви навчалися, рік випуску, де продовжили навчання і тодішню адресу.

— І що ти з цим робитимеш?

— Я спробую довідатися, де вони зараз живуть і чим займаються.

Цкуру раптово почав часто дихати. Він узяв склянку і відпив ковток води.

— Навіщо?

— Щоби ти зміг із ними зустрітися, поговорити й отримати відповідь, що ж трапилося шістнадцять років тому.

— А якщо я скажу, що не хочу?

Сара перевернула долоні тильною стороною догори. Але її погляд був спрямований просто на Цкуру.

— То я змушена буду сказати прямо.

— Звичайно.

— Мені не хотілося б цього говорити.

— Що би це не було, я хочу знати, що ти думаєш.

— Пригадуєш, попереднього разу я сказала, що не хочу йти до тебе додому? А знаєш чому?

Цкуру кивнув.

— Ти добрий, і я думаю, що тебе люблю. Як чоловіка, — сказала Сара, тоді зробила невеличку паузу: — Але у тебе, напевно, є якась душевна проблема.

Цкуру дивився на Сару мовчки.

— Тепер говорити буде ще важче. Тобто важче виразити словами. Те, що я скажу, прозвучить дуже примітивно. Але це така річ, що її неможливо розкласти у шухлядки і пояснити логічно. Бо це просто відчуття.

— Я довіряю твоїм відчуттям, — сказав Цкуру.

Вона легко прикусила губу, зміряла на око якусь віддаль і тоді сказала:

— Коли ми кохалися, я відчувала, що ти десь *не тут*. Трохи на віддалі. Ти був дуже ніжним і все було чудово, але...

Цкуру ще раз узяв порожнє горнятко від кави, охопив його долонями. Тоді знову поставив на блюдце. Якогома обережніше.

— Не розумію. *У той час* я думав лише про тебе. Я не пригадую, аби відволікався на щось інше. Я б і не зміг.

— Може, й так. Може, ти думав лише про мене. Я вірю, якщо ти так кажеш. Але все-таки у твоїй голові щось сиділо. У мене було відчуття, що між нами віддаль. Може, такі речі бачать лише жінки. У кожному разі, я хочу, аби ти знав, що я не зможу бути в таких стосунках довше. Навіть якщо тебе люблю. Я значно захланніша і прямиша на вдачу, ніж видається. Якщо ми прагнемо серйозних стосунків, я не хочу, аби поміж нами *щось* стирчало. Бозна-яке *щось*. Розумієш, що я хочу сказати?

— Тобто ти вже не хочеш мене бачити?

— Ні, — сказала вона. — Я не маю нічого проти того, щоби бачитися і розмовляти з тобою. Мені приємно. Однак до тебе додому я не піду.

— Тобто ти не хочеш зі мною зустрічатися?

— Думаю, що не можу, — мовила вона.

— Причина у моїй душевній проблемі?

— Так. У тебе є якась душевна проблема. Вона сидить у тобі значно глибше, ніж ти гадаєш. Але ти міг би її подолати, якби лише захотів. Це майже як ремонт станції, на якій слід усунути виявлені недоліки. Для цього треба просто зібрати дані, зробити точне креслення, скласти чіткий план робіт. Найважливіше — визначити черговість справ.

— Для цього я повинен зустрітися і поговорити зі своїми колишніми друзями. Це ти хочеш сказати?

Вона кивнула головою.

— Ти повинен подивитися минулому в обличчя, але не як наївний і вразливий хлопець, а як самостійний чоловік і професіонал. Подивитися не на те, що хотілося би бачити, а на те, що треба. Якщо ти цього не зробиш, житимеш далі зі своїм тягарем. Тому я тебе прошу, скажи мені, як звати твоїх чотирьох друзів. Спочатку я розвідаю, де вони і що зараз роблять.

— Як?

Сара замахала головою з відчаю:

— Ти ж закінчив політехніку. Не користуєшся інтернетом? Не чув про «Гугл» і «Фейсбук»?

— Звісно, в роботі я використовую інтернет. Знаю теж «Гугл» і «Фейсбук». Звичайно. Але приватно я майже ними не користуюся. Мені щось не дуже цікаво.

— Слухай, довірся мені. Я на цьому знаюся, — сказала Сара.

Після ресторану вони пройшлися до Шібуї¹. Була чудова весняна ніч, коли вже завертає на літо. Великий

¹ Район центрального Токіо.

жовтий місяць ховався в імлі. Повітря пахло вільгістю. Поділ її сукні гарно тріпотів на вітрі, неначе потік струмка. Ідучи поряд, Цкуру уявляв собі її тіло, сховане під сукнею, як би він знову хотів його обійняти. Згодом відчув, як стверд його пеніс. У його бажанні немає нічого поганого. Це природне почуття і прагнення здорового дорослого чоловіка. Однак, можливо, що у корені цього справді лежить щось неправильне й ірраціональне, як вважає Сара. Йому важко судити. Що більше він думав про межу між свідомим та несвідомим, то більше переставав розуміти себе.

Після довгих вагань Цкуру нарешті відважився:

— Одне з моїх колишніх висловлювань, напевно, не дуже правильне.

Сара поглянула на нього із зацікавленням:

— Яке?

— Пригадуєш, я говорив, що серйозно зустрічався з кількома жінками. Що нічого з того не вдалося, але на те були різні причини. Що в цьому не лише моя провина.

— Звичайно, пригадую.

— За ці десять років я перебував у стосунках із трьома-чотирма жінками. Кожного разу це було доволі довго і серйозно. Не просто для розваги. Я думаю, це моя провина в тому, що нічого не вдалося. Не їхня.

— У чому вона полягає?

— Кожен випадок мав свої особливості, звісно. Але їх об'єднує те, що насправді я не зачарувався жодною з них. Безсумнівно, я їх любив, разом нам було добре. Залишилося багато гарних спогадів. Але я нікого не прагнув сильно, аж до самозабуття.

Сара трохи помовчала, а тоді сказала:

— Тобто протягом цих десяти років ти *доволі довго і серйозно* зустрічався з жінками, які тебе насправді не захоплювали?

— Так виходить.

— Для мене це безглуздя.

— Ти маєш рацію.

— Це тому, що ти остерігався втрати свободи чи уникав шлюбу?

Цкуру похитав головою:

— Ні, у мене такого немає. Можна сказати, що радше навпаки — я більше прагну стабільності.

— Але при цьому всьому тебе щось психологічно стримувало.

— Може, й так.

— І тому ти зустрічався з жінками, перед якими можна до кінця не відкривати свого серця?

Цкуру сказав:

— Я боявся, що закохаюся, відчуватиму потребу в людині, а одного чудового дня вона зникне без слова і я залишуся сам.

— І тому ти завжди тримався на певній віддалі від партнерки. Точніше, вибирав жінку, яку можна було тримати на певній відстані. Щоби тебе не зранили. Правильно?

Цкуру мовчав. Це мовчання було знаком згоди. Але водночас Цкуру розумів, що це ще не вся суть проблеми.

— І зі мною також так може бути, — промовила Сара.

— Ні, я так не думаю. Ти не така, як інші. Повір мені. Я хочу відкрити тобі своє серце. Я справді прагну цього. І саме тому я зараз тобі все це говорю.

— То ти хочеш іще зі мною зустрічатися?

— Звичайно, хочу.

— Я би також хотіла ще з тобою зустрічатися, — сказала Сара. — Ти добрий і без фальші.

— Дякую.

— Тому скажи мені, як їх звати. Що робити далі — вирішиш сам. Якщо не хочеш, не мусиш із ними зустрічатися, коли багато чого проясниться. Це твоя справа. Але мені особисто цікаво, що це за люди. Я би хотіла про них більше довідатися. Про людей, до яких ти досі прив'язаний.

Повернувшись додому, Цкуру дістав із шухляди старий записник, знайшов потрібні контакти і набрав на своєму ноутбукі чотири прізвища з тодішніми адресами та номерами телефонів.

Кей Акамацу
Йошіо Оомі
Юдзукі Шіране
Ері Куроно

Коли він отак дивився на написане на дисплеї, відчув: його кімнату наповнює час, який мав би вже давно минути. Безгучно змішується з реальним теперішнім часоплином. Так, як через вузьеньку щілину дверей у приміщення просочується дим. Дим був без запаху і кольору. Але якоїсь миті Цкуру спам'ятався і натиснув клавішу, відправивши електронного листа Сарі. Переконавшись, що лист надіслано, вимкнув живлення. А тоді чекав, поки час стане на своє місце. «Мені особисто цікаво, що це за люди. Я би хотіла про них більше довідатися. Про людей, до яких ти досі прив'язаний».

Очевидно, Сара має рацію. Так думав Цкуру, лежачи в ліжку. Він іще досі до них прив'язаний. Навіть сильніше, ніж вона гадає.

Пан Червоний
Пан Синій
Панна Біла
Панна Чорна

7

Тієї ночі, коли Хайда розповідав про містичну зустріч свого батька на термальних джерелах із джазовим піаністом на ймення Мідорікава, трапилося кілька дивних речей.

Цкуру Тадзакі раптом прокинувся у темряві. Його розбудив легенький цокіт. Наче від удару камінчика об віконне скло. А може, це йому лише причулося. Достеменно не відомо. Хотів подивитися на годинник в узголів'ї, але голова не поверталася. Ціле тіло перестало його слухатися. Це не оніміння. Пробивав напружитися, але не зміг. Свідомість втратила зв'язок із м'язами.

Кімнату огортав морок. Цкуру погано засинав при світлі, тож, вкладаючись спати, завжди щільно запинав вікна важкими шторами. Тому світло зовні не пробивалося. Але Цкуру відчув, що в кімнаті хтось є. Захований у темряві, цей хтось дивився на нього. Неначе тварина, що мімікується — затаївши подих, знищивши запах, змінивши колір, зачаїлася у темряві. Але Цкуру зрозумів, що то Хайда.

Пан Сірій.

Сірий утворюється змішуванням чорного і білого. Змінюючи насиченість, він легко розчиняється в мороці будь-якої густини.

Хайда стояв у кутку і непорушно дивився на Цкуру, який лежав навznak на ліжку. У Хайди за той час не ворухнувся жоден м'яз, зовсім як у актора-пантоміма, що вдає скульптуру. Хіба лишень довгі віії. Це був дивний контраст. З одного боку Хайда, що з власної волі завмер, а з іншого — Цкуру, що наперекір власній волі не може ворухнутися. «Треба щось сказати, — подумав Цкуру. — Щось сказати і зруйнувати цю химерну рівновагу». Але голосу не було. Ні губи, ні язик не слухалися. З горла виходив лише безгучний сухий подих.

«А що ж Хайда тут робить? Чому він там стоїть і так пильно в нього вглядається?»

«Це не сон, — подумав Цкуру. — Як на сон, усе аж занадто реалістично». Але Цкуру не був певен, що той, хто там стоїть, дійсно Хайда. Чи, бува, справжній тілесний Хайда не спить солодко на канапі в сусідній кімнаті, а сюди прийшов хтось на кшталт його іншого я? Так йому видавалося.

Цкуру занепокоївся, але загрози не відчував. Знав, що Хайда не може зробити йому нічого *поганого*. У цьому він був певний із першого ж дня їхнього знайомства. Інстинктивно, можна сказати.

Червоний також був гострим на розум, але його мислення практичніше, інколи навіть утилітарне. У порівнянні з ним Хайда мислив чистіше і більшою мірою засадничо. Навіть самодостатньо. Цкуру інколи переставав розуміти, що у Хайди в голові. Там відбуваються активні процеси, але що це могло би бути, хоча б приблизно — здогадатися йому не під силу. У такі моменти

Цкуру розгублювався, відчував, що його залишили самого. Однак навіть тоді його не охоплював неспокій чи роздратування. Просто у нього з другом різні швидкість мислення й обшир думки. Вирішивши так, він відмовився від ідеї «наздогнати» друга.

Очевидно, в Хайдиному мозку була якась швидкісна траса спеціально для його мислення, і він інколи мусив на високих передачах там поганяти. Якби він цього не робив (а тільки їздив із пересічним Цкуру на низьких передачах), то його мисленнєвий апарат перегрівся би і почав давати збої. Виникало таке враження. За якийсь час Хайда сходив зі своєї траси і, мило усміхаючись, наче нічого не сталося, приєднувався до Цкуру. Зменшував швидкість до його темпу.

Скільки ж усе-таки тривало це прискіпливе вдивляння? Цкуру не міг сказати. Завмерши в нічній темряві, Хайда безмовно дивився на Цкуру. Видавалося, що хоче йому щось сказати. Має якесь послання, яке конче мусить йому передати. Але з якоїсь причини не може цього послання вкласти у слова. І це невимовно дратувало його розумного молодшого друга.

Цкуру раптом згадалася недавня оповідь про Мідорікаву. Коли перед смертю (принаймні той так стверджував) Мідорікава грав на фортепіано, то поклав зверху на нього якийсь мішечок. То що ж там усе-таки було? Це залишилося таємницею. Цкуру не міг перестати про це думати. Хтось повинен йому пояснити значення того мішечка. Чому Мідорікава так трепетно клав його на фортепіано? Це видавалося Цкуру одним із ключових питань у цій історії.

Але відповіді він не отримав. Після довгого мовчання Хайда (а можливо, це був його двійник) зник. Мабуть,

наостанок Цкуру чув його тихе зітхання, але він не певен. Дух Хайди розтанув, як розчиняється у повітрі дим від ароматичної палички. Цкуру незчувся, як залишився сам у темній кімнаті. Але тілом далі ворухнути не міг. Зв'язок між свідомістю та м'язами так і не відновився. Заклепка так і не стала на своє місце.

«Наскільки це все є реальністю? — розмірковував Цкуру. — Це не сон. Не галюцинація. Це точно реальність. Але вона не має тої ваги, яку реальність мусила б мати».

Пан Сірій.

Цкуру, напевно, знову поринув у сон. Незабаром уві сні прокинувся. Та ні, це не можна було назвати сном у точному значенні слова. Це була дійсність, що увібрала в себе всі прикмети сну. Це була інша грань дійсності, яку могла створити тільки випущена на волю уява — в особливий час і в особливому місці...

Дівчата лежали на ліжку, в чому народилися на світ. Тулилися до нього з боків. Біла і Чорна. Років їм було десь шістнадцять-сімнадцять. Їм чомусь завжди було шістнадцять-сімнадцять. Перса і стегна притискалися до нього. Цкуру виразно відчував тепло і пружність їхньої шкіри. Пальці і язики дівчат пожадливо обмацували його тіло. Він також був голий-голісінький.

Це не та ситуація, якої він прагнув, ані не та картина, яку йому хотілося уявляти. Воно не мало б із такою легкістю на нього подіяти. Але, всупереч власній волі, образи яскравішали, а відчуття набували конкретності й реалістичності.

Їхні пальці були ніжними, тонкими і дуже чутливими. Чотири руки, двадцять пальців. Наче якісь гнучкі

істоти, що народилися з темряви і не мають органів зору, вони блукали всіма закутками тіла і збуджували. Ще ніколи в житті він не відчував такого сильного трепету. Таке відчуття, ніби виявив у власній хаті якусь потаємну кімнату. Серце дрібно стукотіло, як литаври. Його кінцівки ще не відтерпли. Цкуру навіть пальцем поворохнути не міг.

Тіла дівчат плавно обвивали і перепліталися з його тілом. Перса Чорної були пишними і м'якими. У Білої вони маленькі, але соски стали твердими, як невеличкі круглі камінці. Лобкове волосся в обох було вологим, як тропічний ліс. Їхнє дихання переплелось з його власним і стало одним. Як на дні темного моря непомітно наростає прибулий здалеку приплив.

Після довгих і жагучих пестощів він увійшов у одну з дівчат. Нею виявилася Біла. Перехилившись над ним, вона рукою взяла його ствердлий випрямлений прутень і спритно скерувала у себе. Той увійшов у неї без жодного опору, наче у вакуум. Трохи почекавши, поки він вгамується, та віддихавшись, Біла поволі повернулася, малюючи в повітрі якусь хитромудру фігуру, і вигнула стегна. Її довге чорне волосся маяло в нього над головою, наче батіг. Рухи були сміливими і впевненими, аж не вірилося, що це та сама несмілива дівчина, яку він добре знав.

Видавалося, що і для Білої, і для Чорної все це було звичною річчю. Так, ніби тут немає про що гадати. Їхня поведінка не виказувала ані крихти вагання. Хоча пестили його обидві, але ввійшов він у Білу. *«Чому саме в Білу? — губився Цкуру в сум'ятті. — Чому це мусила бути Біла? Вони ж мали бути рівноправними. Обое мали бути одним єством».*

Однак далі він не мав як думати. Вона рухалася все швидше і розлогіше. І раптом він відчув, як його сім'я сильним струменем вивергається у її лоно. Від входу в неї до сім'явиверження минуло мало часу. «Занадто мало, — подумав Цкуру. — А може, він втратив відчуття часу?» Хоч би там що було, стриматися він не міг. Воно накрило його без попередження, як велетенська хвиля.

Але тим, хто прийняв його сім'я, була чомусь не Біла, а Хайда. Хтозна-коли дівчата кудись зникли, а з'явився він. У мить сім'явилиття Хайда швидко нахилився і вклав пеніс до рота. Виверження було сильним, а сім'я багато. Воно виривалося раз у раз новими порціями, але Хайда не здавався. Коли струмінь опав, Хайда акуратно вилизав рештки язиком, аби не забруднити постелі. Видавалося, що для нього це було звичною справою. Принаймні Цкуру так відчував. Після цього хлопець без слова встав і пішов до ванни. Якийсь час долинав звук протічної води. Напевно, він полоскав рота.

Після сім'явиверження у Цкуру продовжувалася ерекція. Він і далі яскраво відчував теплу вологу піхву Білої. Зовсім як після справжнього статевого акту. Загубив межу між сном та уявою, між уявою та реальністю.

У морозі хлопець шукав, що сказати. Слова не були звернені до когось конкретного. Просто треба було придумати хоч щось, аби заповнити цю безіменну, безмовну порожнину. До того, як Хайда повернеться з ванни. Але слова не знаходилися. У його голові постійно звучала простенька мелодія. Лише значно пізніше він зрозумів, що це була тема Лістового «Le Mal du Pays». «Роки прощі. Рік перший. Швейцарія». Безпричинна

журба, яку викликає в людському серці споглядання ланів та полів.

А тоді все змінилося мертвим сном.

Була восьма ранку, коли Цкуру прокинувся.

Насамперед подивився, чи у спідній білизні є сперма. Коли йому снилися такі сексуальні фантазії, то на білизні завжди залишалися сліди від сперми. Однак цього разу їх не було. Цкуру нічого не розумів. Нема сумніву, що уві сні (принаймні точно не в дійсності) у нього була еякуляція. Причому дуже сильна. Він це відчуває тілом і зараз. Мусило випорскнутися багато *реальної* сперми. Але жодного сліду не залишилося.

І тоді він пригадав, що її прийняв Хайда.

Цкуру заплющив очі і трохи нахилив голову. «Чи було так справді? Та ні, це неможливо. Усе це відбувалося в темних закапелках моєї свідомості. Як не гадай. І все ж, куди поділася сперма? Вона також зникла у глибинах свідомості?»

У сум'ятті Цкуру виліз із ліжка та пішов до кухні. Хайда вже був переодягненим і читав книжку, лежачи на канапі. Так видавалося, що він цілком поринув у світ читання. Але побачивши друга, відразу приязно усмінувся та пішов готувати на сніданок яечню з тостами. Домом розійшовся аромат свіжої кави. Аромат, що розділяє день від ночі. Хлопці увімкнули тиху музику і сіли за стіл снідати. Хайда, як завжди, намащував тонко мед на сильно підсмажені тости.

За трапезою він спочатку розповідав, яка ж то добра кава, що йому оце вдалося її десь відкопати, а потім про щось думав. Напевно, про читану допіру книжку. Про це говорив його погляд, спрямований в одну уявну точку.

Хоча і ясний, але у ньому нічого не видно. Таким його погляд був, коли Хайда розмірковував на абстрактні теми. Цкуру це нагадувало гірське джерело, що просвічується поміж дерев.

Цкуру не спостеріг у поведінці друга нічого дивного. Звичайний недільний ранок. Небо легко захмарилося, тому сонячне проміння було лагідним. Під час розмови Хайда дивився йому прямо в очі. Без ніяких натяків. Напевно, *в дійсності* нічого не трапилося. Це все-таки омана, породжена його свідомістю. Так вирішив Цкуру. Водночас із соромом його охопило щире спантеличення. Дотепер він не раз бачив сексуальні сни з Білою та Чорною. Усупереч волі вони снилися йому майже регулярно і доводили до сім'явиверження. Але такого живого і реалістичного сну він іще не бачив.

Цкуру вирішив більше про це не думати. Скільки б не думав, відповідей на свої запитання він не знайде. Хлопець запхав їх у шухляду з позначкою «нерозгадане» і відклав розв'язок на потім. У нього було вже кілька таких шухлядок, у яких лежали питання без відповіді.

Після сніданку хлопці пішли у басейн трохи поплавати. Недільного ранку людей приходило мало, тож можна було плавати собі на втіху. Цкуру зосередився на правильній роботі м'язів. М'язи спини, стегон і попереку, живота. Про дихання і роботу ніг можна було не думати. Коли схопиш ритм, тіло працює автоматично. Хайда завжди йшов попереду, а Цкуру за ним. Хлопець просто дивився, як Хайда легкими рухами ритмічно спінює воду. Це видовище завжди навіювало на Цкуру легке оціпеніння.

Після душу і переодягальні погляд Хайди вже не яснів ранковим блиском, а знову випромінював супокій. Щодо Цкуру, то після фізичного навантаження його сум'яття вляглося. Хлопці вийшли зі спорткомплексу і рушили в бік бібліотеки. Дорогою майже не говорили, але в цьому не було нічого надзвичайного. Хайда сказав, що хоче трохи попрацювати в бібліотеці. У цьому також не було нічого надзвичайного. Хайда дуже любив «працювати» в бібліотеці. Загалом це означало, що він хоче побути на самоті.

— Гаразд, тоді я — додому, візьмусь за прання, — сказав Цкуру.

Перед бібліотекою друзі розійшлися, помахавши один одному на прощання.

Після того від Хайди не було жодної звістки. Він не показувався ні в університеті, ні в басейні. І Цкуру жив, як до знайомства зі своїм другом. У самотині обідав, сам ходив плавати, конспектував лекції, завчав нові слова та конструкції з іноземних мов. Тихе і самотнє життя. Час невиразно плив навколо, не залишаючи ніяких слідів. Інколи він ставив на програвач «Роки прощі» і поринав у музику.

Після тижня такої мовчанки Цкуру подумав, що Хайда вже не хоче з ним бачитися. Це не було таким уже й неймовірним. Просто ось так зник без попередження, без пояснення. Так, як колись зробили *ті четверо* в його рідному місті.

«Можливо, друг покинув мене через той реалістичний, як сама дійсність, сексуальний сон, — подумав Цкуру. — Можливо, якимось чином він побачив, що

відбувається у моїй свідомості, і йому стало неприємно? А можливо, він розгнівався».

Та ні, це неможливо. Усі ті речі не виходили за межі свідомості. Хайда просто не міг про це довідатися. І все-таки Цкуру відчував, що прозірливе око його друга розгледіло покручені глибини його свідомості. Тільки-но починав про це думати, то не знав, що із собою вдіяти із сорому.

У всякому разі, зі зникненням хлопця Цкуру ще раз упевнився, наскільки важливим для нього був Хайда, як сильно друг збагачував його будні. З ностальгією згадував їхні розмови, його світлий сміх. Його улюблену музику, книжки, які він інколи читав уголос, його бачення того, що діється у світі, особливий гумор, влучні цитації, приготовані його страви, зварену каву... У багатьох аспектах Цкуру знаходив у своєму житті порожнечу, яку той залишив по собі.

«Хайда дав мені так багато, а чи ж було хоч щось, що зміг дати своєму другові я? — не міг не думати Цкуру. — Який слід я залишив у його серці?»

«Може, це долею мені судилося бути самотнім?» — Цкуру не міг позбутися таких думок. Люди приходять до нього, але потім залишають. Вони прагнуть у ньому щось знайти, а не знайшовши — здаються (розчаровуються або ж гніваються) і йдуть геть. Раптом зникають одного прикрого дня. Без пояснення, навіть без елементарного прощання. Ще тече тепла кров, б'є спокійний пульс, а жилу зв'язку перерубано гострою беззвучною сокирою.

«Напевно, в мені є щось таке, що викликає в людей розчарування. Цкуру Тадзакі, якому бракує барви, — вимовив він уголос. — Напевно, у мені немає нічого, що

я міг би запропонувати іншим. Та ні, можливо, у мені немає нічого такого, що я міг би запропонувати сам собі».

Однак на десятий день після того, як вони розпрощалися перед бібліотекою, Хайда зненацька з'явився у басейні. Коли Цкуру готувався піти на наступне коло, почув, як хтось пальцем постукує його по руці, опертій на стіну басейну. Підвів очі, а там сидить навпочіпки Хайда. Окуляри для плавання підняті на чоло, на обличчі грає приємна усмішка. Хлопці фактично не говорили, попри те, що доволі довго не бачилися. Лише покивали один одному головами і, як завжди, почали намотувати метри на одній доріжці. Ритм м'якої роботи м'язів та розлогих правильних поштовхів — це єдине спілкування, яке між ними існувало у воді. Слова там були зайвими.

— Я їздив додому в Акіту, — нарешті порушив тему власної відсутності Хайда, витираючи рушником голову після душу. — Це сталося зовсім раптово, але, сам розумієш, родинні справи...

Цкуру відповів щось невиразне і кивнув на знак згоди. Пропускати аж десять днів навчання посеред семестру — не його звичай. Хайда також не гаяв пар просто так. Очевидно, це була поважна справа. Але яка, друг не сказав. Цкуру також не смів питати. Хоч що б там було, з його грудей нарешті виплигнув тяжкий клубок повітря, який засів там після зникнення Хайди. Друг від нього не відмовився.

Після цього Хайда повадився як зазвичай. Вони розмовляли, обідали разом. Слухали класичну музику із компакт-дисків, які Хайда брав у бібліотеці, обговорювали її та прочитані книжки. Або просто перебували разом в одній кімнаті і ділили дружню тишу. У вихідні

хлопець приходив до Цкуру додому і залишався ночувати після довгих дискусій, що затягалися допізна. Лягав, постеливши на канапі у вітальні. Він (чи то був його двійник) уже не приходив до спальні Цкуру (якщо таке дійсно було насправді). Хлопцеві після того ще неодноразово снилися сексуальні фантазії з Білою та Чорною, але Хайда в них не з'являвся.

І все ж інколи у Цкуру виринала думка, що своїми прозорливими очима друг розгледів те, що залягло у його підсвідомості. Чув на своєму тілі сліди його прискіпливого погляду. Там навіть трішки пекло, як після несильного опіку. Хайда обстежив і проанатомував усі його фантазії та жадання. І все ж продовжує з ним товаришувати. Однак, аби прийняти ці негладкі аспекти, впорядкувати почуття, йому потрібен був час, тому він і відлучився на десять днів.

Звісно, це не більше ніж домисли. Далекі від логіки здогади, які ні на чому не ґрунтуються. Радше *фантазія*. Але ця думка переслідувала Цкуру і не давала йому спокою. Тільки-но думав, що Хайда розгледів усі закутки його свідомості, здавалося, що ставав нещасною комашиною, котра за домівку має вологий камінь.

Однак, попри все це, Цкуру Тадзакі потребував цього друга. Більше, ніж будь-чого іншого.

8

Остаточо Хайда зник із поля зору Цкуру наприкінці лютого наступного року, через вісім місяців після знайомства. І цього разу вже не повертався.

Після іспитів наприкінці навчального року він зібрався додому в Акіту.

— Напевно, швидко повернуся, — сказав він Цкуру. — Зима у нас холоднюча, а після двох тижнів удома вже вмираєш із нудьги. Краще в Токію, — сказав він. — Просто мушу допомогти вдома скидати сніг із даху, та й узагалі пасувало б поїхати.

Але минуло два тижні, минуло й три, а його друг до Токію не повернувся. І нічого не сповістив.

Спочатку Цкуру не дуже переживав. Напевно, бути вдома виявилось приємніше, ніж той собі уявляв. А може, снігу випало більше, ніж завжди. Цкуру і сам у березні мав їхати додому на три дні. Він не хотів, але ж не міг узагалі не з'являтися вдома. Звісно, в Нагої не було потреби відгрібати сніг, але мама йому видзвонювала. Чому, мовляв, не приїжджаєш, зараз же канікули. Він збрехав, що має завершити важливий проект на домашнє завдання. «Хіба не можеш приїхати хоч на кілька днів?» — наполягала мати. Телефонувала і старша сестра, сказала, що мати за ним дуже сумує, і попросила приїхати хоча б на трохи. «Добре, зрозумів», — відповів Цкуру.

У Нагої, окрім того, що вечорами виводив пса до ближнього парку, з дому він не виходив. Боявся зустріти когось із колишніх друзів. Особливо не мав би відваги подивитися в очі Білій та Чорній після того, як йому почали снитися еротичні сни з ними. Адже фактично у своїй уяві він їх гвалтував. Ті сни не були пов'язані з його волею, та й дівчата ніяк не могли би довідатися про те, що ж йому сниться. Але, можливо, глянувши йому в обличчя, дівчата відразу все побачили б. І рішуче засудили би ці його брудні егоїстичні фантазії.

Цкуру намагався утримуватися від мастурбування. Не тому, що вважав його гріхом. Гріхом для нього було те, що він не міг не уявляти при тому Білої чи Чорної.

Старався думати про щось інше, але не вдавалося. Наслідком цього його утримування від самозадоволення і стали сни сексуального змісту. І там майже завжди з'являлися Біла та Чорна. Тобто результат той самий. Хоча цього разу він уявляв їх не з власної волі. Це, звісно, не більше ніж відмовка, однак таке виправдання, рівнозначне перефразуванню, багато для нього важило.

Сон був майже завжди таким самим. Дівчата ластилися до нього голі, пестили тіло пальцями і язиками, збуджували член — і доходило це все до статевому акту. При цьому Цкуру завжди закінчував у Білу. Навіть коли пристрасно обіймався з Чорною, на останньому етапі партнерка змінювалася. І своє сім'я він завжди вивергав у Білу. Сни такого змісту почали снитися хлопцеві влітку на другому курсі — невдовзі після того як його викинули з групи і він втратив можливість бачитися з дівчатами. Тобто після того, як Цкуру постановив собі всіх їх забути. Він не пригадує, аби раніше йому снилося щось подібне. Звісно, йому невідомо, чому так сталося. Це хлопець також глибоко заховав у одну із шухлядок власної свідомості з позначкою «нерозгадане».

Із почуттям глибокої фрустрації Цкуру повернувся в Токіо. Але Хайда далі не давався знати. Його не було видно ні в басейні, ні в бібліотеці. Кілька разів телефонував до гуртожитку, але щоразу йому відповідали, що Хайди немає. Спіймав себе на думці, що він не знає його адреси в Акіті. Тим часом закінчилися канікули і розпочався новий навчальний рік. Цкуру перейшов на четвертий курс. Зацвіла і відцвіла сакура. Однак від Хайди не було жодної звістки.

Цкуру вирішив піти до гуртожитку. Комендант повідомив, що наприкінці минулого навчального року Хай-

да написав заяву на вибуття, зібрав речі і поїхав. Цкуру відібрало мову від такої новини. Комендант не знав більше нічого ні про причину виселення, ні про те, куди той перебрався. Точніше, стверджував, що нічого не знає.

Тоді Цкуру пішов до університету — і з'ясував, що Хайда взяв академвідпустку. Причини йому не розкрили, пославшись на захист приватності. Отже, наприкінці навчального року Хайда власноруч подав дві заяви: на вибуття з гуртожитку і на академвідпустку. На той момент він іще бачився із Цкуру як завжди. Плавали разом, у вихідні Хайда ночував у нього вдома, балакаючи до пізньої ночі. І незважаючи на все це, Хайда приховав від Цкуру факт своєї академвідпустки. Ніби про неї і не йшлося, повідомив лише: «Поїду на два тижні в Акіту», та й усе. А сам зник.

«Я вже, напевно, його не побачу, — подумав Цкуру. — Очевидно, він непохитно вирішив зникнути отак без слова. Це *не просто так*. Мав суттєву причину так вчинити. Якою б вона не була, Хайда сюди вже не повернеться». Чуття Цкуру не підвело. Принаймні поки він там вчився, Хайда не повернувся. І жодним чином не дав про себе знати.

«Як дивно буває, — подумав тоді Цкуру. — Хайда повторює долю свого батька. Так само у двадцятирічному віці йде в академвідпустку і зникає. Наче йде батьковими стопами. А може, той епізод Хайда спеціально вигадав? Ховаючись за батьком, він хотів йому щось цим сказати про себе?»

Цього разу зникнення Хайди не збурило душі Цкуру так, як попереднього разу. Йому не було гірко від того, що його покинули. Зникнення Хайди навіть принесло йому якесь утихомирення. На диво безпристрасне

утихомирення. Цкуру ще й здавалося, що Хайда невідомо чому, але частково взяв на себе його гріх та бруд, і тому віддалився.

Звісно, зникнення Хайди засмутило хлопця. Йому було шкода, що все так закінчилося. Усе-таки Хайда був одним із небагатьох добрих друзів, яких він зустрів на своєму шляху. Зрештою, ймовірно, цього не можна було уникнути. Хайда залишив після себе млинок до кави, півпачки кавових зерен, три платівки «Років прощі» Ліста у виконанні Лазаря Бермана. А також спогад про дивовижно глибокий і ясний погляд своїх очей.

У травні, за місяць після того як Цкуру зрозумів, що Хайда зник, він уперше мав статевий зв'язок зі справжньою дівчиною. Йому тоді був двадцять один рік. Двадцять один рік і шість місяців. Із початку навчального року він для практики влаштувався підробляти в проєктувальне бюро креслярем і познайомився там зі старшою на чотири роки дівчиною. Вона займалася офісною роботою. Невеличка, з довгим волоссям, великими вухами і прекрасною формою ніг. Ціле її тіло викликало враження доладності. Риси обличчя випромінювали не так класичну вроду, як енергію та симпатію. Сміялася з жартів, показуючи гарні білі зуби. Коли Цкуру прийшов туди працювати, дівчина прихильно з ним поведилася. Він відчув у цьому особливе ставлення. Може, тому, що сам мав сестер такого віку, у компанії старших дівчат він почувався вільно та невимушено. А її молодшій сестрі було стільки ж років, скільки Цкуру.

При нагоді хлопець запросив її спершу на вечерю, тоді до себе додому, а потім сміливо і в ліжко. Вона не відмовилася ні від чого. Майже не вагалася. У Цкуру це

було вперше, однак він якось зумів дати собі раду. Від початку й до кінця не виказував збентеження і невпевненості. Через те у дівчини сформувалася думка, що, як на його вік, Цкуру має статевий досвід. Хоча досі він робив це з дівчатами лише уві сні.

Звичайно, Цкуру їй симпатизував. Це була чарівна і розумна дівчина. Вона не давала йому стільки інтелектуальної поживи, як Хайда, однак весела проста вдача та допитливість робили з неї приємну співрозмовницю.

Дівчина не дуже захоплювалася кухнею, але любила прибирати, тому невдовзі помешкання Цкуру блищало від ладу і чистоти. Штори, постіль, рушники, килимок у ванній — усе було замінено на нове. Дівчина внесла енергію та барви в життя Цкуру після Хайдиного зникнення. Однак хлопець так активно добивався її не тому, що відчув пристрасть, не тому, що вона йому подобалася, і навіть не тому, що хотів забути власну самотність. Насамперед йому потрібно було пересвідчитися, що він гетеросексуал і таки може нормально кохатися з дівчатами наяву, а не лише уві сні. Це було для нього (хоча напевно чи він це визнав би) важливо.

І цієї мети він досяг.

У вихідні дівчина приходила до нього і залишалася ночувати. Так, як донедавна Хайда. Вони довго кохалися. Бувало, що закінчували на світанку. Під час любовців Цкуру намагався думати лише про неї та її тіло. Зосереджуючись на цій думці, тиснув вмикач фантазії, а все решту — голизу Білої та Чорної, губи Хайди — відганяв від себе якнайдалі. Дівчина ковтала протизаплідні таблетки, тому він міг без остраху закінчувати в неї. Видавалося, що їй подобається з ним кохатися і вона відчуває задоволення. Отримуючи оргазм, вона

кричала дивним голосом. *«Нема чого переживати, зі мною все гаразд»*, — казав собі Цкуру у такі моменти. Завдяки їй йому перестали снитися сексуальні фантазії.

Так тривало вісім місяців, а потім вони розійшлися за обоюсторонньою згодою. Це сталося перед самим закінченням університету. На той час він уже знайшов роботу в залізничній компанії і не підробляв кресленнями у проектувальному бюро. А вона, хоч і зустрічалася із Цкуру, у себе вдома, у провінції Ніїгата, мала хлопця, друга дитинства (Цкуру знав про це від самого початку). У квітні вони планували побратися. Після одруження дівчина мала намір звільнитися з роботи і замешкати з чоловіком у місті Санджьо¹, де він працював. Якимось літцем вона сказала Цкуру, що вже не зможе з ним бачитися.

— Ти дуже добрий, — промовила вона, поклавши йому руку на груди. — Думаю, що ти мені підійшов би.

— Мені дуже шкода отак із тобою розлучатися. Але, напевно, треба тебе привітати, — сказав Цкуру.

— Дякую, — відповіла вона. А тоді додала:

— Може, нам ще випаде нагода колись зустрітися.

Це прозвучало, як приписка дрібним почерком на полях книжки.

— Це було би добре, — відповів Цкуру. Але він не зрозумів добре значення цієї приписки. «Зі своїм нареченим вона, мабуть, теж кричить таким голосом», — чомусь подумав він. Тоді вони ще раз зайнялися сексом.

Цкуру, як він і казав, справді було шкода з нею розлучатися. Щоб уникнути шалених сексуальних фанта-

¹ Місто в центральній частині префектури Ніїгата, розташоване на узбережжі Японського моря.

зій, жити в теперішньому часі, він потребував постійного сексуального партнера. Хоча, з певного погляду, її одруження було для нього вигідним. Він не відчував до цієї старшої за себе дівчини нічого більшого, ніж глибоку симпатію та здоровий тілесний потяг. Ну, і саме тоді Цкуру ступив на поріг нового етапу у своєму житті.

9

Коли Сара Кімото зателефонувала Цкуру, він саме гаяв час за впорядкуванням шухляд і книжок, що нагромадилися на робочому столі. Це було в четвер, за п'ять днів після їхньої останньої зустрічі.

— Можеш говорити?

— Звичайно, — сказав Цкуру, — у мене сьогодні на роботі на диво спокійний день.

— Це добре, — відповіла Сара. — Ми могли би нині побачитись? О сьомій у мене зустріч, але перед тим маю час. Було б найкраще, якби ти зміг під'їхати на Гіндзу¹.

Цкуру поглянув на годинник.

— Гадаю, о пів на шосту зможу встигнути. Де ти будеш?

Сара назвала кав'ярню біля перехрестя четвертого кварталу. Він знав, де це.

Закінчивши з роботою перед п'ятою, Цкуру сів із Шінджюку на лінію Маруноучі і вийшов на Гіндзі. Так вдало трапилося, що того дня мав на собі синю краватку, яку подарувала Сара.

Сара вже чекала його в кав'ярні за філіжанкою кави. Лагідно всміхнулася, кинувши погляд на його краватку. Коли вона усміхалася, у кутиках губ з'являлися дві

¹ Фешенебельний район у центрі Токіо.

чарівні маленькі складки. Підійшла офіціантка, і Цкуру замовив каву. У кав'ярні після робочого дня було людно.

— Вибач, що затягнула тебе аж сюди.

— Інколи приїхати на Гіндзу не зашкодить, — сказав Цкуру. — Добре було б, якби ми могли десь разом і повечеряти.

Сара стулила губи, зітхнула.

— Та я також би хотіла, але сьогодні в мене бізнес-вечеря. Треба завести одну дуже поважну людину з Франції до ресторану традиційної кухні й там біля неї упадати. І почуваєшся як на голках, і стравами не насолодишся — не люблю цього.

І справді, одяг Сара дібрала ще ретельніше, ніж зазвичай. На ній був елегантний костюм кавового кольору, у центрі пришпиленої до комірця брошки виблискував маленький діамант. До короткої спідниці вона одягла панчохи з дрібним візерунком у тон до костюма.

Сара відкрила лаковану торбинку червонясто-коричневого кольору, що лежала в неї на колінах, і витягнула звідти великий білий конверт. Там було кілька видруктованих аркушів. Клац — закрила вона торбинку. Це був гарний звук, на який аж хотілося мимохіть озирнутися.

— Я довідалася, де зараз твої четверо друзів і що з ними діється. Як і обіцяла.

Цкуру не йняв віри:

— Як? Адже не минуло ще й тижня...

— Я вмію швидко працювати. Якщо знати, що робити, то не так уже й складно.

— Я не зміг би.

— Кожна людина має свої сильні сторони. Я нізачо не змогла би збудувати залізничної станції.

— І, напевно, зробити креслення.

Вона усміхнулася.

— Це точно. Навіть якщо жила б двісті років.

— То ти знаєш, де вони зараз живуть? — спитав Цкуру.

— У якомусь сенсі.

У її тоні прослизнули якісь дивні інтонації.

— Знаєш у якомусь сенсі? — повторив Цкуру. — Що ти маєш на увазі?

Сара відпила ковток кави і поставила горня на блюде. Тоді, беручи паузу, порозглядала лак на нігтях. Як і торбинка, її нігті були гарно пофарбовані у червонясто-коричневий колір (лише трішки світліший). Цкуру ладен був закластися на місячну зарплатню, що це не випадковість.

— Дозволь мені говорити за порядком. Інакше я не зможу добре сказати.

Цкуру кивнув.

— Звісно. Розповідай так, як тобі зручніше.

Сара коротенько розказала про свої методи дослідження. Спочатку шукала в інтернеті. «Фейсбук», «Гугл», «Твіттер» — використовувала всі можливі засоби, аби прослідкувати дотеперішній життєвий шлях його колишніх друзів. Так у загальних обрисах змогла довідатися про те, що зараз роблять Червоний та Синій. Зібрати про них інформацію виявилось неважко. Радше навпаки, обоє охоче відкривають її світові, а стосується вона переважно професійної діяльності.

— Якщо подумати, то стає трохи дивно, — сказала Сара. — Ти так не гадаєш? З одного боку, ми живемо в епоху байдужості, але з іншого — ніколи ще світом не гуляло стільки інформації про інших людей. Якщо захотіти, можна довідатися практично все. Але при тому всьому про інших ми майже нічого не знаємо.

— Такі філософські спостереження дуже пасують до твого сьгоднішнього вишуканого вигляду.

— Дякую, — усміхнулася до нього Сара.

Щодо Чорної, то інформацію про неї знайти було не аж так легко. На відміну від Червоного та Синього, у неї не виникало бізнесової необхідності розкривати людям відомості про себе. На одному із сайтів, дотичному до факультету прикладного мистецтва Інституту мистецтв префектури Айчі, Сарі нарешті вдалося дещо довідатися.

«Факультет прикладного мистецтва Інституту мистецтв префектури Айчі. Чорна ж наче вступила до приватного університету в Нагої на англійську філологію?» Але Цкуру стримався від запитань. Залишив цей знак запитання собі на потім.

— Однак інформації про неї було обмаль, — продовжувала Сара. — Тому я зателефонувала до неї додому. Збрехала, що ми вчилися разом у старшій школі. І попросила дати мені її актуальну адресу, бо я начебто укладаю газетку для зустрічі випускників. Її мати виявилася дуже приязною людиною і багато чого мені розповіла.

— Це тому, що ти вмієш добре питати, — сказав Цкуру.

— Може, й тому, — скромно відповіла Сара.

Підійшла офіціантка і хотіла долити кави, але Сара зупинила її помахом руки. Коли офіціантка відійшла, Сара продовжила.

— Щодо Білої, то знайти інформацію було дуже важко і просто водночас. В інтернеті про неї немає нічого, але одна стара замітка в газеті дала мені все, що треба.

— Замітка в газеті?

Сара прикусила губу.

— Це дуже дивна історія. Тому, як я казала перед тим, хотіла би розповісти все за порядком.

— Вибач, — перепросив Цкуру.

— Передусім я хочу знати, чи ти готовий із ними зустрітися? Навіть якщо довідаєшся неприємні речі. Речі, про які ти думатимеш, що краще тобі було б цього не знати.

Цкуру кивнув:

— Не здогадуюся, що це може бути, але я зустрінуся з усіма чотирма. Я готовий.

Сара уважно глянула на нього, а тоді сказала:

— Чорна, точніше Ері Куроно, мешкає у Фінляндії. В Японію майже не приїжджає.

— У Фінляндії?..

— Вийшла за фіна. Вони живуть у Гельсінкі і мають двох донечок. Тому, якщо ти хочеш із нею зустрітися, тобі доведеться летіти аж туди.

Цкуру почав пригадувати карту Європи.

— Якщо добре подумати, то я ніколи й не подорожував нормально. У мене безліч невикористаних відпусток. Цікаво було б заодно глянути, яка там залізниця, в Північній Європі.

Сара усміхнулася.

— Адресу і номер телефону я написала. Чому вона вийшла заміж за фіна й оселилася в Гельсінкі, тобі треба розвідати самому або запитати безпосередньо в неї.

— Дякую. Якщо вже маю її адресу і номер телефону, того мені достатньо.

— Якщо ти справді летітимеш до Фінляндії, можу допомогти тобі з організацією.

— Ну, ти ж спеціалістка.

— До того ж талановита і швидка в роботі.

— Звісно, — погодився Цкуру.

Сара розгорнула наступний видрук.

— Синій, або ж Йошіо Оомі, працює в Нагої агентом із продажу у дилерській компанії «Лексус». Так видається, що ця справа йому йде непогано, бо вже кілька разів поспіль він отримував відзнаку за найбільший обсяг продажів. Попри молодий вік, уже очолює відділ продажу.

— «Лексус», — Цкуру сам до себе прошепотів назву.

Він спробував уявити Синього, втиснутого в діловий костюм, що доброзичливо розповідає клієнтам про переваги справжньої шкіри на кріслах елітного седана чи про товщину покриття фарбою. Однак уявлялось погано. Перед очима Цкуру виринув спітнілий Синій у регбійній формі, що дудлить ячмінний чай *просто* з чайника й елементарно змітає зі столу подвійні порції.

— Не очікував?

— Трохи не можу звикнути з цією думкою, — сказав Цкуру. — Хоча... Тепер собі так думаю, що за вдачею йому це пасує. Щира натура викликає в людей довіру, хоч він і не має так добре підвішеного язика. Не вміє крутити, однак, якщо говорити про тривалу перспективу, то, може, це й на краще.

— Окрім того, я чула, що «Лексус» — чудове і надійне авто.

— Якщо він такий добрий продавець, то після розмови з ним, може, і я раптом куплю «Лексуса».

Сара засміялася:

— Може.

Цкуру згадав, що їздив лише на батьковому великому «Мерседесі». Що три роки батько змінював авто на нове такого самого класу. Точніше, раз на три роки дилер сам приїжджав і приганяв нове авто тієї ж моделі з повним оснащенням. Авто завжди блищало і не

мало ані найменшої подряпини. Батько ніколи не сидів за кермом, тільки шофер. Скло було тоноване у сірий колір так, що середина не проглядалася. Колеса виблискували, мов шойно викарбувані срібні монети. Двері зачинялися з надійним звуком, як у банківському сейфі, і всередину справді не долинав міський шум. На задньому сидінні почував себе геть далеко від галасу і штовханини. Цкуру з дитинства не любив їздити автомобілем. Там було занадто тихо. Він і зараз полюбляє велелюдні станції та сповнені гамору потяги.

— По завершенні університету Синій постійно працював у дилерській компанії «Тойота». Там також мав високі показники продажів — і 2005 року його взяли в «Лексус», який тоді з'явився на ринку Японії. Прощай, «Королло»! Вітай, «Лексусе»! — підсумувала Сара і ще раз проекзаменувала поглядом свій манікюр на лівій руці. — Як бачиш, зустріти Синього не буде аж так складно. Вистачить лише прийти до автосалону «Лексуса».

— Справді, — погодився Цкуру.

Сара розгорнула наступний аркуш.

— Щодо Червоного, він же Кей Акамацу, то його життя доволі бурхливе. Близьке закінчивши економічний факультет Нагойського університету, Червоний розпочав працювати у крупному банку. Такому, про які кажуть мегабанк. Але чомусь за три роки він звідти звільняється і переходить у досить непогану фінансову компанію. Компанія має місцевий капітал і, говорячи стисло, займається кредитуванням під високі відсотки без гарантії, про що ширяться всілякі чутки. Доволі несподіваний перехід, але за два з половиною роки цю компанію Червоний також залишає. Цього разу

він звідкись бере гроші і відкриває власний бізнес — своєрідне поєднання центру корпоративних тренінгів і семінарів для саморозвитку. Він називає їх «креативними бізнес-семінарами». Як на теперішні часи, це здобуває шалений успіх. Червоний відкриває офіс у бізнес-центрі в серці міста і набирає чимало працівників. Якщо забажаєш докладніше дізнатися, чим він займається, то в інтернеті знайти інформацію можна без проблем. Фірма має назву «Beyond». Чи ж не звучить у стилі нью-ейдж?

— А що ж то таке — креативні бізнес-семінари?

— Назва нова, однак в основі ті ж семінари для саморозвитку, — сказала Сара. — Коротше кажучи, швидкий доступні курси полоскання мізків, метою яких є виростити воїнів бізнес-компаній. Замість священної книги — методички, замість просвітлення та раю — обіцянки кар'єрного зростання та високого доходу. Нова релігія епохи прагматизму. У ній немає надприродного елементу, все чітко теоретизовано і переведено в цифри. Дуже ясно і зрозуміло. І тому доволі багатьох це надихає. Але у своїй основі це ніщо інше, як гіпнотичне навіювання потрібної системи мислення, коли вміло добирають вигідні теорії та цифри. Однак реноме фірми зростає і багато місцевого бізнесу укладає з нею контракти. Із сайту можна дійти висновку, що фірма постійно формує оригінальні, різнопланові і дуже привабливі пропозиції. Там є і групові тренінги для нових працівників у стилі навчальних таборів, літні сесії перенавчання для середньої керівної ланки, які проводять у фешенебельних готелях у прохолодних горах, вишукані «ланчі для потужності», розраховані на верхівку компаній. У всякому разі, обкладинка красива. А ще

там є таке, що вони ґрунтовно навчають молодих працівників хороших манер і правил спілкування, котрі базуються на засадах функціонування суспільства. Особисто мені це нецікаво, але компанії, напевно, за таке вдячні. Ну як, загалом у тебе сформувалося уявлення, що це за бізнес?

— Так, загалом сформувалося, — відповів Цкуру. — Однак для старту бізнесу необхідно мати якийсь капітал. Цікаво, звідки Червоний його роздобув? Батько його дуже поважний чоловік, викладач університету, але, наскільки я знаю, у них немає таких грошей. Навіть якщо є, не гадаю, що він вкладав би їх у такий авантюрний бізнес.

— Це поки що загадка, — сказала Сара. — А твій друг Акамацу вже зі старшої школи був таким собі гуру?

Цкуру похитав головою:

— Та ні. Він був радше типом об'єктивного мирного науковця. Мав бистрий розум, глибоке розуміння речей, а коли треба, то міг ссянути красномовністю. Однак на щодень він старався цього не показувати. Може, це трохи негарно звучатиме, та він був типом, що приховано виношує план. Щось я не дуже добре можу уявити, як він гучним голосом розвиває і запалює інших.

— Люди можуть змінюватися, — сказала Сара.

— Звичайно, — відповів він. — Люди можуть змінюватися. А з іншого боку, можливо, ми не розгледіли одне в одному найважливішого. Як би нам не здавалося, що ми щиро спілкуємося і віддано дружимо.

Сара якийсь час не зводила з нього уважного погляду. А тоді сказала:

— У всякому разі, обидва зараз працюють у Нагої. Обидва від народження фактично не ступали ані на крок

із рідного міста. І вчилися в Нагої, і працюють там. Щось як у «Загубленому світі» Конан Дойла. Слухай, Нагоя справді таке затишне місце?

Цкуру не знав, що відповісти. Йому просто стало трохи дивно. Якби обставини склалися дещо по-іншому, він також досі жив би, не ступивши й кроку з рідного міста, і навіть не підозрював би, що може бути інакше.

На цьому Сара припинила розповідь. Згорнувши видрук, запхала його в конверт і поклала на край столу. Випила води. А тоді сказала серйозним тоном:

— Що ж до останньої з вашої компанії, Білої, тобто Юдзуки Шіране, то вона, на жаль, не має адреси проживання.

— Не має адреси проживання, — повторив Цкуру пошепки.

Що це за дивна фраза? Якщо адреса *не відома*, то це ще зрозуміло. Але вислів «*не має* адреси проживання» якийсь неприродний. Він спробував зрозуміти його значення. То що, її вважають безвісти зниклою? Чи вона взагалі стала безхатьком?!

— Мені дуже прикро, але її вже немає на цьому світі, — сказала Сара.

— Немає на цьому світі?

Хтозна-чому Цкуру раптом уявив, як Біла кружляє безмежними просторами в космічному кораблі. Сара промовила:

— Її не стало шість років тому. Того вона й не має адреси проживання. На околиці Нагої є могила. Мені також дуже тяжко на серці, що змушена була це тобі сказати.

Цкуру відібрало мову. Сила витікала з нього, як із маленької дірки в цератовому мішечку витікає вода. Людський гамір здаленів, долинав тільки голос Сари.

Її голос також був не більше ніж далекою безмістовною луною, як голоси, що чуєш на дні басейну. Він напружився, відштовхнувся від дна і вистромив голову над водою. Поволі слух до нього почав повертатися. Звуки набули значення.

— Навмисне вирішила не писати, як вона померла. Я подумала, що краще, якщо ти про все довідаєшся сам. Навіть якщо на це піде якийсь час.

Цкуру автоматично кивнув головою.

Шість років тому? Шість років тому їй було тридцять років. *Ще тільки* тридцять років. Цкуру спробував уявити Білу тридцятилітньою. Але не зміг. Перед ним виринав лише образ Білої у віці шістнадцяти-сімнадцяти років. Це його страшенно засмутило. Разом із нею я не зміг навіть літ наживати.

Сара нахилилася над столом і поклала свої руки зверху на його. Її долоні випромінювали тепло. Цкуру був вдячним їй за цей щирий порух, але водночас із цим він видався йому подією зовсім іншого походження, що *випадково* трапилася деінде.

— Вибач, що так сталося... Але раніше чи пізніше ти мусив про це довідатися.

— Я розумію, — відповів Цкуру.

Звісно, він це розумів. Просто потрібен час, аби його серце також це зрозуміло. У цьому немає нічиєї провини.

— Я вже мушу йти, — сказала Сара, глянувши на годинник. Дала йому конверт. — Ось інформація про твоїх друзів, але там її мінімум. Гадаю, тобі треба з ними зустрітися. Тоді зможеш довідатися більше.

— Дякую тобі за все, — сказав Цкуру. Підшукати і вимовити відповідні слова давалося йому насилу. — Надіюся, що незабаром розповім тобі про результат.

— Чекаю. Якщо зможу тобі чимось допомогти — неодмінно скажи.

Цкуру подякував іще раз.

Вони розійшлися при виході з кав'ярні. Цкуру дивився, як вбрана в літній костюм ніжного кавового кольору Сара махає йому рукою і зникає в людському потоці. Шкода, що він не зміг побути з нею довше. Йому би хотілося поговорити з нею ще трохи. Але у неї своє життя. Його більша частина минає десь у невідомому йому місці і не має до нього жодного стосунку.

Цкуру вклав конверт від Сари у внутрішню кишеню піджака. У ньому стисло вписане й акуратно складене життя його чотирьох друзів після того. Однієї з них *тут* уже нема. Вона стала жменею білого попелу. Її думки та погляди, її відчуття, прагнення та мрії — зникло все. Без сліду. Залишилася тільки пам'ять *про* неї. Довге пряме волосся кольору воронячого крила, гарні пальці над клавіатурою фортепіано, гладенькі, білі, пружні (однак напрочуд виразні) литки, схожі на кераміку, «Le Mal du Pays» Ференца Ліста у її виконанні...

«Куди мені тепер піти?» — думав Цкуру, опершись на стовп вуличного ліхтаря. На годиннику не було й сьомої. Небо ще не зовсім стемніло, але вітрини крамниць уже яскраво миготіли, закликаючи відвідувачів. Ще доволі рання година, і він не мусить нічого робити. Додому вертатися ще не хочеться. Не хочеться залишатися сам на сам із собою в тихому місці. Можна піти будь-де, куди душа забажає. *Майже* будь-де. Але він не знав, куди ж йому справді піти.

Шкода, що він не п'є. У такий момент інший чоловік пішов би кудись напиватися. Але організм Цкуру не

сприймав алкоголь. Міцні напої не притуплювали відчуттів, не навіювали на нього приємного забуття. Наступного ранку лише голова боліла.

Отже, куди йому піти?

Таке місце було тільки одне. Він пройшов проспектом до вокзалу станції Токіо. Зайшов досередини зі входу Яесу і сів на лавку на платформі лінії Яманоте. А тоді понад годину спостерігав, як щохвилини прибувають зелені вагони і спершу випльовують незліченну кількість людей, а тоді розбурхано заковтують таку саму незліченну кількість. Він нічого не думав, просто споглядав. Від цього видовища його біль не злагіднів. Але повторюваність, як завше, причарувала його і подарувала сприйняттю часу лагідне заціпеніння.

Не знати звідкіля напливали люди, шикувалися в чергу, зладджено заходили, а потім кудись неслися. Найбільше Цкуру вразило, як багато людей *дійсно* існує у цьому світі. І ще так само його вразило, скільки у цьому світі однакових зелених залізничних вагонів. Ось саме це видалося йому дуже дивним. Безліч вагонів систематично перевозить так багато людей, наче нічого й не було.

Коли врешті спала хвиля пікової години, Цкуру Тадзакі спроквола підвівся, сів в один із таких вагонів і поїхав додому. Його біль не минув. Але було щось, що він мусив зробити.

10

Наприкінці травня Цкуру взяв на понеділок вихідний і поїхав на три дні додому в Нагою. Якраз випадали роковини батькової смерті, тому з різних причин поїхати саме тоді йому було найзручніше. Після смерті батька

мати і старша сестра з чоловіком далі мешкали в тому самому великому будинку. Цкуру вирішив заночувати у своїй колишній кімнаті, де й так ніхто не жив. Там нічого не змінилося. На полицях стояли його книжки, а в шухлядах іще лежало письмове причандалля та зошити.

Після поминальної служби у храмі, обіду з родичами та розмови з родиною, у перший день Цкуру вже нічим не був зв'язаний. Спочатку він вирішив відвідати Синього. На відміну від звичайних фірм, для автосалонів неділя — робочий день. Цкуру ніколи наперед не домовлявся про зустріч, а йшов навмання. Це був його давній принцип, якого він дотримувався, аби мати можливість викликати у співрозмовника щирі реакції, не даючи йому змоги підготуватися. Якщо зустрітися не вдасться або відмовлять, то нема на то ради. Тоді треба буде шукати інший спосіб.

Автосалон «Лексуса» примостився в тихому куточку біля замку. За широкими вітринами урочисто вишикувалися найновіші моделі — від спортивних купе до автомобілів із повним приводом. Усередині на нього вийнуло специфічним запахом нових авто — сумішшю шин, пластмаси та шкіри.

Цкуру підійшов до столика реєстратури, за яким стояла дівчина. Волосся вона елегантно підбрала догори, і було гарно видно її тоненьку білу шийку. У вазі великими білими та рожевими квітами цвіла далія.

— Скажіть, будь ласка, чи є пан Оомі? — спитав він.

Дівчина відреагувала приязною усмішкою, яка вельми пасувала до світлої й чистої атмосфери автосалону. Помада на губах мала природний вигляд, зуби блиснули гарним рядочком.

— Так, є. Можна дізнатися, як вас звати?

— Тадзакі, — відповів Цкуру.

— Пане Тасакі, а ви домовлялися про зустріч?

Цкуру вирішив не виправляти її помилки у вимові свого прізвища. Для нього це навіть на краще.

— Ні, не домовлявся.

— Зрозуміло, зачекайте хвилику, — вона набрала внутрішній номер і зачекала п'ять секунд.

«Пане Оомі, з вами хоче зустрітися клієнт, пан Тасакі. Так, Тасакі». Їй щось відповіли, але не було чути. Дівчина лише кілька разів притакнула і зі словами «га-разд, перекажу» поклала слухавку, а тоді підвела голову до Цкуру.

— Вибачте, пане Тасакі. Він зараз не може підійти. Мені дуже незручно, але чи не могли б ви зачекати? Оомі каже, що звільниться не більше ніж за десять хвилин.

Говорила вона плавно, добре відтренованим голосом. Уживання ввічливих конструкцій також безпомилкове. Окрім того, виникало враження, що їй і справді прикро за те, що змушує клієнта чекати. Так, працівників тут виховують добре. А може, це в дівчини від природи?

— Добре, без проблем. Я не поспішаю, — сказав Цкуру.

Дівчина провела його до дорожезної канапи, оббитої чорною шкірою. Поряд у горщику росла якась імпозантна рослина. Тихо грала музика Антоніо Карлоса Жобіма¹. На вузькому скляному столику лежали розкішні каталоги «Лексуса».

— Я можу вам запропонувати чай або каву.

— Дякую, то я попрошу кави.

¹ Антоніо Карлос Жобім (1925—1994) — бразильський музикант і автор пісень, його вважають одним із засновників босанови.

Поки він переглядав каталог нових седанів, принесли каву. Кава була у великому горнятку ясного кольору з логотипом фірми. Цкуру подякував дівчині і випив ковток. Дуже добра кава. Свіжий аромат і температура якраз.

«Добре, що я все-таки одягнув костюм і шкіряні черевики», — подумав Цкуру. Він не знав, як на щодень вбираються люди, котрі купують «лексуси», однак кро-сівки до джинсів із майкою поло не викликали б, напевно, відповідного ставлення. Тому перед виходом із дому він про всяк випадок вирішив переодягтися в костюм із краваткою.

За п'ятнадцятихвилинне очікування Цкуру встиг вивчити всі актуальні пропозиції. Він зрозумів, що «Лексус» не дає своїм моделям таких назв, як «Королла» чи «Корона», тож треба запам'ятовувати за номерами. Як «Мерседес» чи BMW. Або симфонії Брамса.

Врешті Цкуру побачив, що через зал до нього прямує високий на зріст чоловік. Широкоплечий. Рухався він зграбно, як на його потужну статуру. Широкий крок і всі рухи свідчили про те, що він квапиться. Без сумніву, Синій. Упізнати його можна було навіть здалеку. Синій трохи погладшав, однак це мало такий вигляд, наче до хати просто прибудували кімнатку у зв'язку зі збільшенням родини. Цкуру поклав каталог на стіл і встав, щоби привітатися.

— Вибачте, що змусив вас чекати. Я Оомі.

Синій підійшов до нього і вклонився помахом голови. Вбрання сиділо на ньому без єдиної складочки. Елегантний костюм із легкої тканини, поєднання синього та сірого. Судячи зі статури Синього, цей костюм мав би бути пошитим на замовлення. Поверх світло-

сірої сорочки пов'язана темно-сіра краватка. Презентував себе він бездоганно. Просто неймовірно у порівнянні з тим, який вигляд мав цей хлопець у старшій школі. Лише стрижка залишалася короткою. Стрижка регбістів. І ще засмага, як колись.

Обличчя Синього трішки змінилося при погляді на Цкуру. В очах з'явилося легке збентеження. Так, наче обличчя Цкуру щось йому нагадувало. Але він не може пригадати, що саме. З усміхом на обличчі, трохи розгублений, він чекав, що скаже Цкуру.

— Давно не бачилися, правда?

Коли Синій почув ці слова, його обличчя, заслане блідим сумнівом, раптом проясніло. Адже голос не змінюється.

— Цкуру? — спитав він придивляючись.

Цкуру кивнув.

— Вибач, що нагрянув на роботу без попередження. Мені видавалося, так буде найкраще.

Синій вдихнув на повні груди, а потім поволі випустив повітря. Тоді почав роздивлятися Цкуру, наче робив огляд. Поступово переводив погляд згори донизу, знову підняв догори.

— Ти змінився, — здивовано мовив він. — На вулиці я тебе не впізнав би.

— А ти зовсім такий, як був.

Великий рот Синього ледь скривився.

— Та ні. Потовстів. Пузо з'явилося. Уже не можу швидко бігати. Віднедавна зовсім не рухаюся, хіба граю раз на місяць із клієнтами в гольф.

Запала невелика мовчанка.

— Слухай, ти ж не прийшов сюди купувати авто? — вирішив перепитати він.

— Ні, купувати авто не прийшов. Я хотів би поговорити з тобою віч-на-віч. Можна недовго.

На обличчі Синього з'явилася гримаса. Він не знав, що робити. Як і в юності, з його обличчя можна було зрозуміти, що він думає.

— Сьогодні у мене напружений графік. Маю виїзд, а по обіді — нараду.

— То скажи мені, о котрій підійти. Я приїхав у Нагою спеціально для цього.

Синій почав подумки перебирати свої справи. Тоді глянув на годинник на стіні. Він показував о пів на дванадцяту. Пальцем потер кінчик носа, а тоді, очевидно постановивши, сказав рішуче:

— Зрозуміло. Я о дванадцятій вийду на обід. Хвилин тридцять зможемо поговорити. Тут недалеко є «Старбакс», зачекай мене там, будь ласка. Вийдеш — і відразу ліворуч.

Синій з'явився у «Старбаксі» за кілька хвилин до дванадцятої.

— Тут дуже гамірно. Візьмімо щось пити і ходімо деінде. Я знаю тихіше місце, — сказав Синій. Він замовив собі капучино та печиво. Цкуру узяв пляшку мінеральної води. Обидва рушили до найближчого парку і сіли на вільну лавку.

За легкими хмарами небо не прозиралось, однак нічого не вічувало дощу. Вітру також не було. Верба схилила зелене гілля майже до землі, яке, наче занурившись у власні гадки, нерухомо завмерло. Час від часу якась пташка пробувала сісти на нестійку гілку, але, здавшись, хутко летіла геть. Гілка колихалася, як схвильоване серце, але врешті заспокоювалася.

— Може, мені будуть телефонувати під час розмови, то ти вже вибач. Ще є кілька справ, — сказав Синій.

— То нічого. Я розумію, що ти зайнятий.

— Стільниковий телефон — зручна штука, але через те він і незручний, — сказав Синій. — Ну, як ти? Одружився?

— Ще ні.

— А я шість років тому одружився, вже маю трирічного сина. Дружина зараз виношує другу дитину. Видно, як воно росте з дня у день. Має народити у вересні. Кажуть, що буде донечка.

Цкуру кивнув.

— Ідеш уперед крізь життя добрим темпом.

— Ну, не знаю, чи добрим, однак таки вперед. Якщо перефразувати, то можна сказати, що вороття назад уже немає, — сказав Синій і розсміявся. — А як у тебе?

— Та нічого такого дуже поганого немає, — Цкуру витяг із гаманця візитну картку і простягнув Синьому. Той узяв її і прочитав уголос:

— Акціонерна компанія «...Залізниця». Технічний відділ, секція будівництва.

— Я займаюся спорудженням залізничних станцій та їхнім утриманням, — сказав Цкуру.

— Я пригадую. Станції тобі подобалися ще зі школи, — сказав Синій із ноткою визнання. Тоді відпив ковток капучино. — Бачу, тобі вдалося знайти роботу, яка одночасно є і твоєю улюбленою справою.

— Я ж людина не вільна, на роботі займатися лише улюбленою справою неможливо. Є багато марудного.

— Та це ж усюди так. Хто працює на іншого, має нудних обов'язків по саме горло, — сказав Синій. Потім, наче пригадавши кілька прикладів таких обов'язків, похитав головою.

— Ну, як «лексуси»? Добре продаються? — спитав Цкуру.

— Непогано. Це ж Нагоя. Батьківщина «Тойоти». «Тойоту» тут купуватимуть завжди, навіть якщо нічого не робити. Але тепер нашим конкурентом є не «Ніссан» чи «Хонда». Нині наша мета — завоювати клієнтів, які дотепер їздили закордонними автомобілями преміум-класу, як-от «Мерседес» чи BMW. З цією метою «Тойота» і запустила цю флагманську марку.

— Ми неодмінно переможемо, чи ж не так?

На мить на обличчі Синього з'явився дивний вираз, але відразу зник.

— А, це я на матчі з регбі... Та то таке, нема чого й пригадувати.

— Ти вмів будити бойовий дух.

— То й що? Ми все одно програвали... Ну, але робота мені йде. Звісно, кон'юнктура зараз не дуже сприятлива, але заможні люди гроші мають завжди. Аж дивно.

Цкуру мовчки погодився. Синій продовжував:

— Я тепер постійно їжджу на «Лексусі». Чудове авто. Тихе, не ламається. Коли тестував, спробував розігнати до двохсот кілометрів на годину, а кермо навіть не тремтить. Гальма також ефективні. Суцільне задоволення. Мені пощастило, адже я рекомендую людям те, що мені самому до вподоби. Як би гарно не вмів балакати, продати річ, яка тобі не до душі, неможливо.

Цкуру погодився з такою думкою. Синій подивився йому прямо в обличчя:

— Я, бува, не говорю, як продавець автомобілів?

— Та ні. У мене не виникло такого враження, — заперечив Цкуру.

Він розумів, що Синій каже те, що справді думає. Так воно й було, але те, що у старшій школі Синій так говорити не вмів, також було очевидним.

— А ти їдиш? — спитав Синій.

— Автомобіля не маю, але їздити вмію. Якщо жити в Токіо, то спокійно можна обійтися міськими електричками, автобусами і таксі. На невелику віддадь сідаю на велосипед. Якщо дуже вже треба, то беру автомобіль напрокат. Це те, чим Токіо відрізняється від Нагої.

— Еге ж. Так значно легше і дешевше, — сказав Синій. Потім тихенько зітхнув. — Добре, якщо можна обійтися без автомобіля. Ну а тобі подобається жити в Токіо?

— У Токіо в мене робота, та й загалом я вже звик, адже живу там доволі довго. Більше не дуже маю куди подітися. Оце й усе. Не те щоби столиця страшенно припала до вподоби.

Обидва задумалися про щось своє. Пройшла жінка середніх літ, ведучи двох псів породи бордер-колі. Кілька бігунів промчало в керунку замку.

— Ти казав, що маєш якусь розмову, — сказав Синій, наче звертався до когось удалині.

— Коли я приїжджав до Нагої на другому курсі влітку, ми говорили по телефону, — почав Цкуру. — Тоді ти мені сказав, щоби я більше не дзвонив і не пробував із вами побачитися, що це спільне рішення всіх чотирьох. Пригадуєш?

— Звісно, пригадую.

— Я хочу знати чому.

— Ти хочеш знати причину *лише тепер*? — здивувався Синій.

— Так. Лише тепер. Тоді мені не вистачило духу спитати. Шок від такої заяви ні з того ні з сього був дуже великим. Водночас я боявся довідатися, що ж стало причиною такого беззастережного розриву. Мені здавалося, що, дізнавшись її, я не зможу оговтатися. Тому старався все пустити в небуття, не докопуючись. Думав, час загоїть рану.

Синій відламав шматок печива і кинув до рота. Повільно пережував, а тоді ковтнув капучино і змив печиво в горло. Цкуру продовжив:

— Минуло вже шістнадцять років. Але ця рана в мене є досі. І так видається, що продовжує кровоточити. Недавно сталася певна подія, і мені звернули на це увагу. Для мене ця подія мала велике значення, розумієш? Тому я вирішив приїхати і зустрітися. Я знаю, що це для тебе клопіт...

Синій дивився на похилені додолу гілки верби. Після паузи він нарешті спромігся на слово:

— А ти нічого не здогадуєшся про причину?

— Я вже шістнадцять років про це думаю. Але досі й гадки не маю.

Синій спантеличено примружив очі, пальцем потер кінчик носа. Він завжди так робив, коли над чимось глибоко замислювався.

— Наскільки я пригадую, тоді ти сказав «ясно» і поклав слухавку. Якось наче не заперечував. Не дуже допитувався. І тому я, природно, подумав, що ти здогадуєшся, у чому річ.

— Сильно зранена людина відразу може не знайти, що сказати, — відповів Цкуру.

Синій не заперечував. Відламавши ще шматок печива, покритив його і кинув голубам. Птахи миттю

злетілися на учту. Ця дія також видавалася звичною для нього. Він, певно, часто приходив у цей парк поїсти і годував голубів.

— Ну то скажи ж мені, в чому причина?

— Ти *справді* нічого не знаєш?

— *Справді*.

У цю мить залунала якась радісна мелодія. Синій витяг із кишені телефон, подивився, хто це, і, незворушно натиснувши на кнопку, сховав його назад. Мелодія дзвінка була знайомою Цкуру. Якась стара поп-пісня, так видавалося, що була популярною ще до їхнього народження. Цкуру чув її багато разів, але назви пригадати не зміг.

— Якщо у тебе є справи, то я зачекаю, — сказав Цкуру.

Синій заперечив:

— Та ні, це нічого важливого. Ще встигну.

Цкуру випив мінеральної води, щоби зволожити горло.

— Ну то чому ви мусили викинути мене з групи?

Синій відповів не одразу, щось подумки зважував:

— Якщо ти ні про що не здогадуєшся, то, як би це краще вповісти... Ти хочеш сказати, що у тебе не було статевого зв'язку з Білою?

Губи Цкуру набули якоїсь ідіотичної форми.

— Статевий зв'язок? Ти що?!

— Біла сказала, що ти її згвалтував, — Синьому було дуже ніяково вимовляти цю фразу. — Змусив її вступити з тобою у статевий зв'язок.

Цкуру хотів щось відповісти, але слів не було. Хоча щойно випив води, в горлі пекло від спраги. Синій продовжив:

— Я не міг повірити, що ти на таке здатний. Інші двоє, думаю, також. І Чорна, і Червоний. Як не гадай, ти не така людина, що змушувала б іншого чинити щось

супроти його волі. Тим паче, із застосуванням сили. Ми це знали. Але Біла наполягала, зациклилася. Вона казала, що ти дволикий. Що з твого обличчя напоказ ми навіть не можемо уявити, яким є твоє потаємне лице. На такі аргументи ми вже не знали, як перечити.

Цкуру закусив губи з болю. Врешті сказав:

— А Біла розповідала, як це я її згвалтував?

— Еге ж. Розповідала. Дуже мальовничо і детально. Якби було можна, то я волів би того всього не чути. Чесно кажучи, слухати це було важко. Важко і сумно. Навіть не так — воно ранило. Біла впадала у страшні емоції. На неї находив такий гнів, що тілом аж трусило, а обличчя мінилося. Як розповідала Біла, вона поїхала до Токіо послухати гру якогось видатного закордонного піаніста і вирішила переночувати у твоєму помешканні на Джію-гаока. Батькам сказала, що перебуде в готелі, і так планувала собі трохи відкласти на кишенькові витрати. Вона не остерігалася залишатися з тобою на ніч, бо знала, що тобі можна довіряти. Але вночі ти на неї напав. Вона намагалася боронитися, але тіло наче задерев'яніло і не слухалося. Звечора трохи випила, то, можливо, ти їй щось підсипав. Отака історія.

Цкуру заперечив.

— Та яке там ночувати, вона навіть удома в мене ніколи не була!

Широкоплечий Синій знітився. Відвернув погляд із таким виразом обличчя, наче ковтнув чогось гіркого.

— Мені нічого не залишалось, як повірити тому, що розповідала Біла. Вона сказала нам, що була незайманою. Що дуже боліло і кровоточило, коли її до цього змусили. Я також не бачив причини, через яку ця сором'язлива дівчина вигадувала б такий бруд.

Цкуру поглянув на профіль свого співрозмовника.

— Ну, гаразд, припустімо. Але чому ви не спитали безпосередньо мене? Чи ж не можна було надати мені право виправдатися? А ви засудили мене заочно.

Синій зітхнув:

— Звісно, твоя правда. Тепер я це розумію. Яка би думка у нас не сформувалася, ми мали втишити емоції і вислухати тебе. Але ми не могли. Не та атмосфера. Біла була жадливо збудженою, мов несамовитою. Ми опинилися в такій ситуації, що взагалі не знали, чим це може закінчитися. І тому спершу мусили якось заспокоїти її. Не думай, що ми повірили стовідсотково у її розповідь. Чесно кажучи, окремі моменти насторожували. Але ми не думали, що все це висмоктане з пальця. Якщо дівчина так ясно про це заявляє, то щось таки мусило трапитися. Так нам здавалось.

— І тому, про всяк випадок, ви вирішили мене викинути.

— Слухай, Цкуру, думаєш, ми не були шоковані і збиті з пантелику? Навіть зранені. Ми не знали, кому вірити. І тут на бік Білої стала Чорна. Вона підтримала ідею, щоби тебе викинути, як того вимагала Біла. Не подумай, що я шукаю собі виправдання, але ми з Червоним просто змушені були відступити під натиском із боку дівчат.

Зітхнувши, Цкуру сказав:

— Віритимеш чи ні, але я не мав із Білою статевих стосунків. І, звісно, її не гвалтував. Нічого такого навіть близько не було.

Синій кивнув, але промовчав. «Занадто багато часу вже минуло, щоби розважати, чому вірити і чи вірити взагалі, — подумав Цкуру. — Інші, певно, також були б такої ж думки».

На стільниковий Синього знову зателефонували. Він глянув на екран:

— Вибач, я ненадовго відлучуся.

— Гаразд, — сказав Цкуру.

Синій підвівся з лавки і відійшов для розмови. З його рухів та жестів було видно, що це телефонує клієнт у справі купівлі.

І раптом Цкуру згадав назву мелодії з телефону Синього. «Нехай живе Лас-Вегас» Елвіса Преслі. Вона ніяк не пасувала до музики, яку спритні продавці «Лексуса» ставлять собі на дзвінок. Речі та події трохи втрапили присмак реальності.

Нарешті Синій повернувся і знову сів поруч:

— Вибач. Справу вже полагодив.

Цкуру подивився котра година. Відведені тридцять хвилин закінчувалися.

— Чому Біла вигадала таку несусвітну дурницю? І чому це мусив бути я?

— Ну, я цього не знаю, — відповів Синій. І додав: — Це, звісно, негарно щодо тебе, але мені геть не зрозуміло, що це таке було. Ні тоді, ні тепер.

Де істина, кому вірити — зроджені сумніви збивали Синього з пантелику. А він до цього не звик. Його справжня цінність розкривалася тоді, коли він грав із визначеними людьми за визначеними правилами у визначеному полі.

— Думаю, Чорна знає більше, ніж я, — сказав Синій. — Так мені тоді здавалося. Що є щось, чого вони нам не кажуть. Розумієш, про що я? Дівчата відвертіші між собою в таких справах.

— Чорна зараз у Фінляндії, — сказав Цкуру.

— Знаю. Інколи отримую від неї листівки.

Запала мовчанка. Парк саме перетинала компанія трьох старшокласниць у шкільній формі. Дівчата голосно сміялися, подоли коротких спідниць бадьоро лопотіли, і коли вони проходили повз лавку, то здалися Цкуру та Синьому зовсім дітьми. Білі шкарпетки до чорних черевиків. Дитинячий вираз обличчя. Стало дивно, що й самі вони ще зовсім донедавна були в такому віці.

— Знаєш, Цкуру, ти дуже змінився, — сказав Синій.

— Та ми ж не бачилися шістнадцять років. Усі за такий час змінюються, — відказав Цкуру.

— Я не лише про час. Спершу я зовсім тебе не впізнав. Якщо добре придивитися, то видно, що щось таки залишилося, але... Ти схуд, внутрішньо зміцнів. Підборіддя загострилось, погляд став глибоким і проникливим. Колись ти був крутішим і трохи млявим.

Цкуру хотів розповісти, що це наслідок його піврічних болісних роздумів про смерть і речі, які його руйнували. Хотів розказати, що це той час змінив його душу і тіло так до невпізнання. Але не розповів. Адже він не зможе передати й половини того всього, що пережив. Якщо так, то краще не говорити нічого. Цкуру мовчки чекав, що Синій скаже далі.

— У нашій групі ти відігравав роль красеня, що викликає в людей прихильність. Свіжий і чистий, гарно і гречно поведився. Умів розмовляти з людьми, не говорив дурниць. Не пив, не кутив, не спізнавався. Ти знаєш, що наші матері всі тобою захоплювалися?

— Матері? — здивувався Цкуру. Він майже нічого не пам'ятав про їхніх матерів. — Окрім того, я ніколи не був красенем — ні колись, ні тепер. Пересічна зовнішність без індивідуальних особливостей.

Широкоплечий Синій знову знітився.

— Хай там як, а з-посеред нас саме тебе можна було назвати еталоном чоловічої вроди. Що з того, що моє обличчя має індивідуальні особливості, якщо воно схоже на горилище? Червоний подібний на класичного мудрагеля в окулярах. Я хочу сказати, що ми доволі уміло взяли на себе отакі різні ролі в групі. Звісно, поки були разом.

— Хочеш сказати, що ми свідомо їх грали?

— Не думаю, що ми їх чітко усвідомлювали. Мабуть, краще сказати, що відчували те, якою позицією наділено кожного з нас, — сказав Синій. — Я — безтурботний спортсмен, Червоний — блискучий інтелектуал, Біла — ніжна лілея, Чорна — іскриста комедіантка. А ти у нас був аристократичним красенем.

Цкуру замислився над цією думкою.

— Я завжди вважав себе порожнім, людиною, якій бракує індивідуальності, барви. Либонь, це була моя роль у групі. Бути порожнім.

Вираз обличчя Синього набув здивування:

— Не розумію. А що це за роль — бути порожнім?

— Порожня посудина. Безбарвне тло. Без видимих вад, але й без очевидних сильних сторін. Чи ж група не потребувала і такої людини?

Синій замахав головою.

— Ні, ніякий ти не порожній. Так не думав ніхто. Не знаю, як це сказати, але ти втишував наші серця.

— Втишував серця? — здивовано перепитав Цкуру. — Як музика в ліфті?

— Ні, не так. Це важко пояснити, але завдяки твоїй присутності ми могли залишатися самими собою. Ти говорив мало, але міцно стояв ногами на землі, і це дарувало всім нам відчуття тихої стабільності. Наче якір

для човна. Я зрозумів це ще краще, коли тебе не стало. Ти всім нам був потрібен. Може, тому ми і розсипалися, коли тебе відкинули.

Цкуру мовчав, бо не знав, що казати.

— Ми були ідеальним поєднанням, хіба ні? Як п'ять пальців однієї руки, — Синій підняв праву руку і розпростав свої грубі пальці. — Я навіть тепер часто так думаю. У групі ми доповнювали одне одного. Урівноважували недоліки, щедро ділилися своїми обдаруваннями. У житті, напевно, такого вже не буде. Воно буває лише раз. Так чомусь мені видається. Я вже маю родину. І я її люблю. Це так. Але навіть до власної сім'ї я не відчуваю таких нічим не заплямованих природних почуттів, як тоді.

Синій зім'яв своїми великими руками спорожнілий пакет, скрутив із нього кульку і якийсь час катуляв у долоні.

— Я тобі вірю, Цкуру, — сказав він. — Ти нічого не зробив Білій. Та воно ж очевидно, якщо добре подумати. Ти не міг такого вчинити.

Цкуру думав, що відповісти, коли телефон Синього знову задзвонив. «Хай живе Лас-Вегас». Синій подивився хто це і сховав телефон до кишені.

— Вибач, мені вже треба повертатися на роботу хвацько торгувати автомобілями. Якщо хочеш, пройдімося до автосалону.

Якийсь час вони ішли мовчки. Тишу порушив Цкуру:

— А чому ти поставив собі як дзвінок на телефоні «Хай живе Лас-Вегас»?

Синій засміявся:

— Ти дивився той фільм?

— Та колись давно у вечірній програмі. Щоправда, не весь.

— Нуднуватий, еге ж?

Цкуру нейтрально всміхнувся.

— Три роки тому мене запросили до Лас-Вегаса на з'їзд дилерів «Лексуса» у США як найкращого агента Японії. То була не так робота, як винагорода за мої старання. Удень — зустрічі, а щовечора — азартні ігри й алкоголь. Пісня «Хай живе Лас-Вегас» звучала там на кожному розі. Вона лунала на тлі й тоді, коли я виграв крупну суму в рулетку. Під неї мені щастить.

— Тепер ясно.

— І в торгівлі вона також допомагає. Коли ця мелодія раптом звучить під час перемовин із клієнтом, багато хто зі старших людей дивується. Такий, мовляв, молодий, а поставив її собі на дзвінок у телефоні. І розмова теплішає. «Хай живе Лас-Вегас», звісно, не найвідоміша пісня Елвіса. У нього є багато яскравіших хітів. Але ця пісня має несподіванку, чи то пак уміє розтоплювати людські серця. Хочеться усміхатися, коли її чуєш. Я не знаю чому, але так є. А ти бував у Лас-Вегасі?

— Ні, — відповів Цкуру. — Я ще ніколи не був за кордоном. Але маю намір невдовзі поїхати до Фінляндії.

Синього це здивувало. Не сповільнюючи ходи, він повернувся до Цкуру й уважно на нього глянув.

— Ага, може, це й непогана думка. Я б також поїхав, якби міг. Із Чорною ми востаннє бачилися ще на її весіллі. Тільки зараз це кажу, але колись я був у неї закоханий, — сказав Синій і знову повернув голову вперед. — Однак у мене вже сім'я, напружена робота, скоро друга дитина народиться. Взяли позику на дім. Щодня треба пса вигуляти. До Фінляндії їхати нема як. Переказуй Чорній вітання, коли її побачиш.

— Перекажу, — пообіцяв Цкуру. — Але перед тим я ще планую побачитися з Червоним.

— Ага, — сказав Синій, і його обличчя набуло якогось неясного виразу. М'язи дивно ворухнулися. — Останнім часом я з ним не бачуся.

— Чому?

— Ти знаєш, чим Червоний займається?

— Приблизно.

— Хоча зараз про це, напевно, краще не говорити. Не хочу зроджувати упередження перед вашою зустріччю. Лише скажу, що мені не подобається те, що він зараз робить. Частково тому ми перестали з ним бачитися. Дуже шкода.

Цкуру, нічого не кажучи, вирівняв крок.

— Я не сумніваюся в його людяності. Я сумніваюся тільки в тому, що він робить. А це різні речі, — сказав Синій, ніби переконуючи сам себе. — Та ні, мабуть, не те щоб я сумнівався в його людяності чи в тому, що він робить. Просто не можу звикнути до такого способу мислення. Що би не казали, у нашому місті він зараз людина відома. Як успішний підприємець він з'являється на телебаченні, в газетах і журналах. А згідно з рейтингом одного жіночого журналу, Червоний отримав титул найуспішнішого неодруженого чоловіка, якому за тридцять.

— Найуспішнішого неодруженого чоловіка, якому за тридцять? — перепитав Цкуру.

— Зовсім неочікуваний поворот подій. Я ніколи й уявити не міг, що він колись фігуруватиме у жіночому журналі.

— А що стало причиною смерті Білої? — змінив тему Цкуру.

Синій раптом зупинився посеред вулиці. Просто вкляк, мов статуя. Мало бракувало, щоби люди, які йшли позаду, наштотхнулися на нього. Потім глянув Цкуру прямо в очі.

— Стривай, ти *справді* не знаєш, що з нею трапилося?

— Та звідки мені знати? Я до минулого тижня взагалі не знав, що її вже немає! Ніхто ж мені не сказав!

— А газет ти не читаєш?

— Переглядаю. Але нічого подібного не впадало в око. Я не знаю, що трапилося, але в токійських виданнях цю подію, напевно, не дуже висвітлювали.

— Твоя родина також нічого не знала?

Цкуру похитав головою. Синій був шокований. Дивлячись уперед, мовчки відновив швидку ходу. Цкуру знову підігнав свій крок до співрозмовникового. Після невеликої паузи Синій заговорив:

— По завершенні музичної академії Біла якийсь час викладала гру на фортепіано вдома. А потім розпочала самостійне життя, перебравшись у Хамамацу¹. Десь за два роки після того її знайшли задушеною у власному помешканні. І знайшла її мати, коли приїхала подивитися, у чім річ, бо з донькою не було зв'язку. Мати Білої й досі не годна отямитися. Злочинця так і не відшукали.

Задушеною? У Цкуру завмерло серце. Синій продовжував:

— Її знайшли дванадцятого травня шість років тому. Тоді ми вже майже не підтримували зв'язку. Не знаю, як їй жилося в Хамамацу. Я навіть не знаю, чому вона туди перебралася. Коли її знайшли, минуло вже три дні

¹ Місто державного значення у префектурі Шідзуока на захід від Нарої.

від смерті. Цілих три дні ніхто й не знав, що вона лежить мертва в кухні на підлозі.

Продовжуючи йти, Синій говорив далі:

— Я був на її похороні в Нагої, і сльози не переставали литися. Мені здавалося, що це вмерла і скам'яніла частинка мене. Але, як я вже казав, тоді ми фактично уже були кожен сам по собі. Ми подорослішали, і кожен почав жити власним життям. Якоюсь мірою на те не було жодної ради. Ми вже не були наївними старшокласниками. І все одно сумно бачити, як поступово блякне і зникає те, що колись було для нас украй важливим. Адже ми разом зростали, пережили таку яскраву юність.

Коли Цкуру вдихав повітря, легені боліли, немов обпечені. Він не міг здобутися на слово. Язик напух і заплітався, забиваючи рот.

Знову залунав «Хай живе Лас-Вегас», але цього разу Синій проігнорував телефон. Недоречно весела мелодія ще трохи розлунювала в його кишені, а потім змовкла. Коли вони дійшли до входу в автосалон, Синій простягнув Цкуру свою велику руку і потиснув його руку. Міцний дружній потиск.

— Радий був побачитися, — сказав він, глянувши Цкуру у вічі.

Дивиться співрозмовнику в очі і говорить прямо, міцно тисне руку. Так, як колись.

— Вибач, що заважав тобі сьогодні, — Цкуру врешті спромігся на слово.

— То дурниця. Я хотів би ще колись зустрітися, коли матиму більше часу. Відчуваю, що нам є багато про що поговорити. Коли вибиратимешся в Нагою ще, повідом наперед, гаразд?

— Гарзд. Може, ми невдовзі знову побачимося, — сказав Цкуру. — А ти пам'ятаєш п'єсу, яку Біла часто грала на фортепіано? «Le Mal du Pays» Ференца Ліста, така тиха п'єса на п'ять-шість хвилин?

Синій трохи подумав, але заперечно похитав головою.

— Якби почув, то, може, згадав би. Але такої назви не знаю. Я мало тямлю у класичній музиці. А що таке?

— Та нічого, просто згадав, — сказав Цкуру. — Дозволь іще одне питання наприкінці. А що означає слово «лексус»?

Синій засміявся.

— Мене часто питають. Це не має ніякого значення. Просто вигадали. Слово придумала рекламна агенція у Нью-Йорку на замовлення «Тойоти». Правда, звучить дорого і значуще? Але це просто гарний звук. Дивний цей світ... З одного боку, є люди, що невтомно працюють над спорудженням залізничних станцій, а з іншого — люди, що вигадують гарні слова і беруть за це грубі гроші.

— Це називають промисловістю складних технологій. Тенденція нашої епохи, — відповів Цкуру.

Синій розлого усміхнувся:

— Пильнуймося, щоби ми не залишилися на узбіччі.

На цьому вони розсталися. Витягаючи з кишені телефон, Синій увійшов до автосалону.

А Цкуру, чекаючи на перехресті зелене світло, подумав, що не знати, чи він іще колись побачиться із Синім. Тридцять хвилин зустрічі з давнім другом після шістнадцятирічної перерви — це, очевидно, мало. Багато залишилося неказаним. Але разом із тим Цкуру відчував, що між ними майже не зосталося справді важливих речей, про які треба було би поговорити.

Цкуру взяв таксі і поїхав до бібліотеки, аби переглянути підшивку газет шестирічної давнини.

11

Наступного дня, у понеділок, о пів на одинадцять Цкуру був під офісом Червоного. Офіс був розташований орієнтовно за п'ять кілометрів від автосалону «Лексуса». Він займав половину восьмого поверху в офісній будівлі модерного скляного стилю. Іншу половину займало представництво відомої німецької фармацевтичної компанії. Цкуру вдягнув той самий темний костюм, що й учора, і пов'язав синю краватку, яку йому подарувала Сара.

На вході великими буквами красувався стильовий логотип фірми BEYOND. Сам офіс був світлим, просторим і чистим. На стіні біля приймальні висіла велика абстракціоністська картина, рясно писана основними кольорами. Хоча її значення і не зрозуміле, але й не надто складне для інтерпретації. Окрім картини, у кімнаті прикрас не було. Ні квітів, ні ваз. Вхід було зроблено так, аби, тільки зайшовши, не можна було здогадатися, чим займається фірма.

Цкуру зустріла працівниця років двадцяти з лишком із гарно завитими назовні кучерями. До блакитної сукні на короткий рукав пришпилена брошка з перлів. Вона справляла враження дівчини, яку дбайливо виховували в заможній життєрадісній родині. Коли Цкуру вручив їй візитну картку, дівчина приємно усміхнулася і, наче тиснула пальчиком м'який ніс великого собаки, набрала внутрішній номер.

За кілька хвилин із дверей у глибині зали з'явилася огрядна пані років сорока п'яти. Вона мала на собі

костюм темного кольору з широкими плечима та була взута в чорні туфлі-човники на широких підборах. Її обличчя, на диво, не мало жодних недоліків. Жінка була коротко стрижена, з міцним підборіддям, і мала вельми авторитетний вигляд. Інколи трапляються на світі саме такі жінки середнього віку, котрі, за яку роботу не взялися б, видаються авторитетними. І ця пані також одна з них. Якби вона була акторкою, то їй, напевно, можна було б дати роль досвідченої старшої медсестри або господині будинку розпусти.

Пані глянула на візитну картку Цкуру і скорчила ледь уловиму підозрілу міну. Цікаво, що може хотіти заступник начальника будівельної секції технічного відділу токійської залізничної компанії від генерального директора «креативних бізнес-семінарів» у Нагої? Та ще й без попередньої домовленості? Але про мету візиту вона не спитала нічого.

— Вибачте, ви могли б тут трохи зачекати? — спитала вона з ледь помітною усмішкою.

Тоді запропонувала йому крісло і зникла за дверима. Це було стримане крісло з хрому та білої шкіри у скандинавському стилі. Красиве, охайне і спокійне, але без тепла. Наче ясна ніч, крізь яку січе дрібним дощем. Цкуру сів і почав чекати. Дівчина з приймальні робила щось за столиком на ноутбучі. Інколи поглядала на Цкуру і підбадьорливо усміхалась.

Як і дівчина з автосалону, вона належала до жінок, яких часто можна побачити у приймальнях Нагої. Із гарними рисами обличчя, доглянута. Такі викликають симпатію. Волосся завжди акуратно завите. Вони студіюють французьку мову та літературу в дорогих приватних університетах, після закінчення влашто-

вуються у місцеві фірми, де зустрічають відвідувачів чи секретарюють. Так працюють кілька років, а раз на рік їздять із подругами у Париж. Нарешті знаходять перспективного працівника фірми і, вийшовши заміж, благополучно звільняються. Після цього кидають усі сили на те, аби віддати дітей у знаменитий приватний університет. Отакі думки роїлися у голові Цкуру, поки він чекав у кріслі.

Секретарка середніх літ повернулася за п'ять хвилин, щоби провести Цкуру до кабінету Червоного. Її усмішка цього разу була привітнішою на одну поділку шкали. У ній відбивалася повага та прихильність до людини, яку шеф погодився прийняти отак відразу без попередньої домовленості. Видавалося, що таке буває нечасто.

Секретарка ішла поперед нього широким кроком, і підбори вистукували впевнено та правильно, як удари сумлінного сільського коваля у ранкову годину. У коридорі вишикувався ряд масивних дверей із непрозорого скла, з-за яких не долинав жоден звук. Наче на іншій планеті, якщо порівнювати з роботою Цкуру, де безперестанку розлунювали телефонні дзвінки, люди сновигали туди-сюди і лунали крики.

Як на розміри офісу, кабінет Червоного виявився крихітним. У ньому стояв робочий стіл у тому ж скандинавському стилі, невеличка канапа з кріслами, дерев'яний стелаж. На столі — декоративна лампа з металу та макінтошівський ноутбук. На стелажі — музична система фірми «Банг&Олуфсен». На стіні так само висіла велика абстракціоністська картина, рясно писана основними кольорами. Схоже, робота того ж художника, що і в приймальні. Великі вікна виходили на проспект, але вуличного гамору не чути. Сонце раннього

літа падало на однотонний килим на підлозі. Це було гарне і щедre проміння.

Інтер'єр кімнати був простим і витриманим. Нічого зайвого. Меблі та інші предмети коштували дорого, однак, на відміну від автосалону «Лексуса», який виставляв розкіш напоказ, тут усе було зроблено стримано, аби не кидалося у вічі. Фешенебельна безособовість — ось так можна охарактеризувати концептуальну ідею цього офісу.

Червоний піднявся з-за столу, щоби привітати Цкуру. У порівнянні з тим, який він мав вигляд у двадцять років, колишній друг змінився. На зріст так і залишився майже сто шістдесят сантиметрів, однак волосся значно порідшало. У Червоного волосся завжди було тонким, однак тепер воно ще більше потоншало, тому лоб наче проступив уперед і добре проглядалася форма черепа. Ніби компенсуючи брак волосся, Червоний запустив собі невеликі бакенбарди. Вони густо чорніли, і ця відмінність із волоссям одразу впадала у вічі. На Червоному були вузькі окуляри в металевій оправі, що дуже пасували до його овального обличчя. Він залишився худим, як і колись, без краплі зайвого жиру. До білої сорочки в тоненьку смужку була пов'язана брунатна трикотажна краватка. Рукави засукані до ліктів. Штани кремового кольору із цупкої бавовни, знизу коричневі мокасини з м'якої шкіри, взуті на голу ногу. Все в його одязі вказувало на вільний стиль життя.

— Вибач за такий наскок із самого ранку, — перепросив Цкуру. — Я боявся, що інакше ти не захочеш зі мною зустрітися.

— Та ти що, старий? — відказав Червоний і простягнув руку. На відміну від Синього, долоня Червоного

була малою і м'якою. Потиск спокійний. Однак у ньому відчувалося тепло. Не недбалість.

— Як я можу відмовити давньому другові? Завжди радий тебе бачити.

— Хіба в тебе не багато роботи?

— Роботи багато, це правда. Але це моя фірма, я сам собі голова. Можу планувати роботу, як забажаю. Щось перенести на потім, десь скоротити. Звісно, під кінець мушу все збалансувати. Я ж не бог, загальний час мені не підвладний. Але частково підкорегувати можу.

— Розумієш, я маю особисту розмову, — сказав Цкуру. — Якщо ти зараз зайнятий, то я прийду іншим разом, коли тобі буде зручно.

— За час не думай. Ти ж спеціально прийшов. Побалакаємо собі тут, скільки забажаєш.

Цкуру сів на чорну двомісну канапу, а Червоний — на крісло навпроти. Їх розділяв маленький овальний столик, на якому стояла масивна скляна попільничка. Червоний іще раз узяв до рук візитну картку Цкуру й уважно розглянув її з усіх боків.

— Ось як? То наш Цкуру Тадзакі справді будує залізничні станції, як і мріяв у дитинстві?

— Я хотів би так сказати, але, на жаль, мені майже не випадає такої можливості, — сказав Цкуру. — Адже у місті нових ліній уже не прокладають. Я переважно займаюся перебудовою та реконструкцією вже готових станцій. Усуваю перешкоди для неповносправних, установлюю багатофункціональні туалети і захисні огорожі, розширюю площу торгових точок, будую переходи для пересадки між різними лініями... Змінюються соціальні функції станції — і разом із тим з'являється нова робота.

— Але ти все-таки маєш справу із залізничними станціями, так?

— Так.

— Одружився?

— Та ні, поки що я сам.

Червоний заклад ногу на ногу, змахнув зі штанини непрохану ворсинку.

— А я раз був одружився. У двадцять сім. Але за півтора року розійшовся. Відтоді я сам. Самому легше. Часу не марнуєш дарма. Ти теж тому неодружений?

— Та ні, не тому. Я не проти одружитися. Часу мені аж ніяк не бракує, навіть навпаки. Просто я ще не зустрів відповідної людини.

Цкуру згадав Сару. Може, вона є тією відповідною людиною? Але хіба він уже її добре знає? Та й вона його також іще ні. Потрібно більше часу.

— Бачу, твій бізнес процвітає, — сказав Цкуру й оглянув його охайний кабінетик.

Раніше хлопці в компанії зверталися один до одного по-панібратськи «старий». Але зустрівшись після шістнадцятирічної перерви, Цкуру спіймав себе на думці, що йому тепер якось ніяково вживати таке дружнє звертання. Хоча Червоний і звернувся до нього, як колись, однак сам Цкуру відчував опір до такої безпосередності. Це перестало звучати для нього природно.

— Ну, так, тепер у мене справи йдуть непогано, — сказав Червоний. Тоді кашлянув. — Знаєш, чим я займаюся?

— Орієнтуюся. Якщо написано в інтернеті — правда.

Червоний засміявся:

— Чистісінька правда. Як написано, так і є. Хоча найважливішого, звісно, не написано, — сказавши це, Чер-

воний постукав себе пальцем у скроню. — Це як із шеф-кухарем. У рецептах він також не пише свого секрету.

— Я зрозумів, що ваша фірма займається підготовкою і вихованням кадрів для бізнесу.

— Саме так. Ми виховуємо нових працівників для роботи у певній фірмі, перевиховуємо середню управлінську ланку. Таку послугу пропонуємо для бізнесу. Готуємо кожну програму на індивідуальне замовлення і працюємо ефективно й професійно. Бізнес виграє при цьому, бо економить час і зусилля.

— Надасте аутсорсингові послуги з виховання працівників, — сказав Цкуру.

— Саме так. А все почалося з однієї моєї ідеї. Таке часто надibuєш у коміксах. Раптом у голові спалахує жарівка. Точнісінько так було і зі мною. У мене повірив директор фірми, де я працював, і дав гроші на започаткування справи. Мені пощастило з його підтримкою, бо інакше нічого не вдалося би.

— А звідки в тебе з'явилася ідея?

Червоний засміявся.

— У цьому не було нічого складного. Після університету я влаштувався працювати у великий банк, однак робота була нецікавою. Мною керували справжнісінькі нездари. Думали лише про свою шкуру і не бачили далі власного носа. На перспективу не думав ніхто. Я зрозумів: якщо в одному з найкращих банків Японії такі справи, то ця країна не має майбутнього. Три роки я працював, не знаю й сам, на що надіявся, але ситуація на краще не змінилася. Навіть погіршилася. Тоді я вирішив змінити роботу — і пішов працювати у фірму, що займається швидким кредитуванням під високі відсотки. Директор сам запропонував мені до них перейти,

бо чомусь мене вподобав. Я мав більше свободи, і сама робота була цікавішою. Однак і там мої погляди розійшлися з міркуваннями керівництва, і за два роки я звільнився, попередньо вибачившись перед шефом.

Червоний витяг із кишені червону пачку «Мальборо».

— Не проти, якщо я куритиму?

— Звісно, ні.

Червоний прикурив цигарку маленькою золотою запальничкою. Примруживши очі, повільно затягнувся, а тоді випустив дим.

— Знаю, що треба кинути. Але не можу. Якщо кину, не зможу працювати. Тобі колись доводилося кидати?

Цкуру ніколи не пробував курити.

Червоний продовжив:

— Очевидно, я не надаюся для того, щоби працювати на інших. На перший погляд, цього про мене не скажеш, та й сам я також цього не розумів, поки не пішов на роботу. Але так справді є. Трісь — і в моїй голові щось перемикається, коли якісь ідіоти починають мною командувати. Така людина, як я, не може працювати на когось. Тому я відважився. Побачив, що в мене немає іншого виходу, ніж почати робити щось самому.

Червоний витримав невелику паузу. Наче намагаючись дістатися до далекого минулого, поглядом стежив за фіолетовим димом від цигарки, що плівся догори.

— Працюючи на інших, я зрозумів іще одну річ. Більшість людей не відчуває жодного внутрішнього опору супроти того, щоби коритися наказам. Навіть навпаки — вони радіють. Звісно, нарікають, але це ж несерйозно. Просто люблять понарікати. Люди губляться, коли їм кажеш, щоби думали власною головою, приймали

відповідальні рішення. Ну, то я вирішив, що з цього можна зробити бізнес. Дуже просто. Розумієш?

Цкуру промовчав. Адже його думки не питали.

— Тоді сів і написав усе, що зміг згадати, — все те, чого не люблю, не хочу робити, не хочу, щоби зі мною робили. Потім на основі цього уклав план: як ефективно підготувати кадри, котрі діяли б системно, виконуючи накази згори. План то я придумав, але багато ідей *поцупив*. Дуже допомогла практика, яку я проходив у банку як новий працівник. До того я додав трохи релігійних культів, трохи техніки семінарів для саморозвитку. Простудіював роботу аналогічного бізнесу в Америці. Прочитав купу книжок із психології. Я використовував різне — досвід нацистських есесівців, методички з підготовки солдатів американського флоту. Десять за півроку все було готове — і я поринув із головою у запуск цієї програми. Концентруватися на чомусь одному — це завжди було моєю перевагою.

— Ну і, крім того, маєш голову на плечах.

Червоний задоволено усміхнувся:

— Дякую. Якось самому таке казати про себе не випадає.

Потім знову затягнувся цигаркою, попіль струсив у попільничку. Тоді підняв голову і глянув на Цкуру.

— Мета релігійних культів і семінарів для саморозвитку полягає здебільшого у здиранні грошей. Для того людям полошуть мізки. Ми такого не робимо. Престижні компанії не хотіли би мати з нами справу, якби ми займалися якимись сумнівними речами. Пробувати силоміць щось змінити також нема сенсу. Навіть якщо нам вдасться вразити результатом, то все ж ненадовго. Звісно, муштрування — це важливо, однак наші курси

насамперед повинні бути гранично науковими, практичними та добре опрацьованими. Вони не можуть виходити за рамки узвичаєної суспільної практики. А їхній результат має бути відчутним іще певний час. Ми не ставимо собі за мету виховати зомбі. Ми хочемо виховати працівників, які діяли б так, як вимагає їхня фірма, але при цьому вважали, що думають власною головою.

— Це доволі цинічно, — зауважив Цкуру.

— Можна сказати і так.

— Але є ж серед ваших слухачів люди, що не піддаються муштрі?

— Звісно. Є певна кількість людей, котрі не сприймають наших курсів. Їх можна поділити на два типи. Перший тип — це люди антисоціальні. Як колись казали, ізгої. Вони не можуть зайняти жодної конструктивної позиції, категорично відмовляються співпрацювати. Або не вважають за потрібне коритися правилам групи. Пробувати щось із цим вдіяти — марна справа. З такими працювати відмовляємося. Ще один тип — це люди, які *справді* думають власною головою. Я не маю нічого проти їхньої участі. Кожна система потребує такої еліти. Якщо все піде добре, вони в майбутньому можуть зайняти керівні посади. А між цими двома типами є ще пласт людей, котрі сліпо виконують накази, і таких більшість. За моїми підрахунками, відсотків вісімдесят п'ять. Тобто я розгортаю свій бізнес *із розрахунком* на цих вісімдесят п'ять відсотків.

— І твій розрахунок справджується?

Червоний кивнув.

— Так, наразі все йде так, як я планував. Я починав із маленької фірми з двома людьми, а тепер — глянь, який офіс. Наша фірма має ім'я.

— Отже, ти зібрав і проаналізував те, чого не хочеш робити, не хочеш, щоби з тобою робили, — і створив із цього бізнес. Це була твоя вихідна точка.

Червоний кивнув.

— Саме так. Зовсім не важко з'ясувати, чого ти не хочеш робити і чого не хочеш, щоби з тобою робили. Це так само, як з'ясувати, що ти хочеш робити. Різниця лише у позитивному чи негативному підході. Не більше ніж питання напрямку.

«Мені не подобається те, що він зараз робить», — раптом згадалися слова Синього.

— У цьому, може, відлунює твоя особиста помста суспільству. Як еліти з відтінком ізгоя.

— Може, й так, — сказав Червоний. Тоді весело розсміявся і клацнув пальцями. — Чудова подача. Цкуру Тадзакі отримує перевагу.

— А ти сам ведеш ті курси? Говориш перед усіма?

— Звісно, що спочатку я робив усе сам. Бо міг покластися лише на себе. Слухай, Цкуру, а ти можеш уявити мене в такій іпостасі?

— Аж ніяк, — широко відповів Цкуру.

Червоний розсміявся:

— А чому? Мені непогано вдається. Негоже вихвалитися, але я справді добре це роблю. Хоча я грав, але був сильним і переконливим актором. Зараз уже цього не роблю. Просто керую бізнесом. У мене багато роботи. Уже є інструктори, яким можна довірити практичний бік справи. Я зараз більше читаю лекції. Запрошують на зустрічі з бізнесом, на семінари з працевлаштування в університетах. На замовлення видавництва зараз пишу книжку.

Червоний на цьому зупинився, загасив цигарку об попільничку. ●

— Якщо методи вже випробувано, то надалі вести цей бізнес не так уже й важко. Треба надрукувати яскраві буклети, розхвалити себе, відкрити вишуканий офіс у престижному місці. Зі смаком обставити меблями, за добрі гроші найняти презентабельних та компетентних працівників. Імідж — це важливо. На це грошей я не шкодую. Також має значення людська думка. Якщо про тебе добре говоритимуть, то потім можна пустити справи на самоплив. Але поки що я вирішив більше не розширюватися. Зосереджуся на Нагої та околицях. Не зможу гарантувати якості, якщо особисто не матиму змоги всього припилювати.

Червоний подивився запитально на Цкуру.

— Слухай, тобі ж не дуже цікаво балакати про мою роботу?

— Просто мені трохи дивно. Підлітком я не міг навіть подумати, що ти почнеш такий бізнес.

— Та і я не міг, — розсміявся Червоний. — Напевно, тоді думав, що залишуся в університеті, стану викладачем. Але, вступивши до університету, я зрозумів, що наука — не для мене. Це застояний і страшенно нудний світ. Я не хотів прожити в ньому все своє життя. Однак потім, коли почав працювати на фірмі, я збагнув, що і робота на когось — також не для мене. Отак я йшов методом постійних проб і помилок. Нарешті знайшов свою нішу — і яюсь тримаюся. Ну, а як ти? Задоволений роботою?

— Не те щоб аж задоволений. Проте якихось скарг також не маю.

— Тому що твоя робота пов'язана зі станціями?

— Саме так. Стараюся думати про те з позитивом, якщо вжити твій вислів.

— Не маєш сумнівів у роботі?

— Я просто день за днем створюю те, що видно оку.

У мене немає часу на сумніви.

Червоний усміхнувся:

— Прекрасна відповідь. І дуже тобі пасує.

Запала тиша. Червоний крутив у руці золоту запальничку, але наступної цигарки не прикурював. Мабуть, визначив собі денний ліміт на цигарки.

— Ти прийшов, бо хотів про щось поговорити, так? — почав Червоний.

— Хотів поговорити про старе.

— Добре, поговорімо про старе.

— Про Білу.

Червоний примружив очі з-за скелець окулярів, приклав руку до бороди.

— Я так і думав, що ти задля того прийшов. Зрозумів це відразу, коли секретарка дала мені твою візитну картку.

Цкуру мовчав.

— Мені дуже шкода Білої, — тихо мовив Червоний. — Чомусь вона не зазнала радощів у житті. Хоча і красуня, і музичний талант мала неабиякий. Її смерть була жакливою.

Цкуру не міг не відчути певного опору, коли життя Білої отак скупі підсумували кількома рядками. Але між ними була різниця в часі. Цкуру довідався про смерть Білої зовсім недавно, а Червоний жив із цим фактом уже шість років.

— Натепер це вже, можливо, не має значення, але я хотів би спростувати непорозуміння, — сказав Цкуру. — Не знаю, що вам Біла розповідала, та я її не гвалтував. Я не мав із нею таких стосунків у жодній формі.

Червоний розмірковував:

— Я собі так гадаю: правда подібна на місто, засипане піском. Є випадки, коли з плином часу піску намітає ще більше, а є такі випадки, коли, навпаки, пісок видуває і правда являє світові своє обличчя. Як не гадай, ця справа належить до випадків другого виду. Нема що спростовувати, бо ти не та людина, яка могла щось таке зробити. Я це добре розумію.

— Добре розумієш? — перепитав Цкуру.

— Тепер я це добре розумію.

— Тому що насипаний пісок розвіяло?

Червоний притакнув:

— Еге ж.

— Ми наче говоримо про історію.

— У певному сенсі ми про неї й говоримо.

Якийсь час Цкуру не зводив погляду з обличчя давнього друга, що сидів просто навпроти нього. Але на ньому не проступало жодних емоцій.

— Спогади можна затерти, але історії не зміниш, — повторив Цкуру слова, які недавно сказала йому Сара.

Червоний кілька разів махнув згідливо головою.

— Саме так. Спогади можна затерти, але історії не зміниш. Це, власне, те, що я хочу сказати.

— Але тоді ви всі відкинули мене. Рішуче й без жалю.

— Так і було. Це історичний факт. Я не шукаю виправдання, але тоді ми змушені були так вчинити. Оповідь Білої була вельми правдивою. Вона не грала. Її *справді* зранили. Там був справжній біль, текла справжня кров. У такій ситуації ми не могли висувати якихось сумнівів. Але що більше часу минало після того, як ми з тобою порвали, то більше ми переставали розуміти, що діється.

— Як це?

Червоний обплів пальцями коліно, кілька секунд збирався з думками. Тоді промовив:

— Спочатку це були дрібниці. Кілька неважливих речей, які не піддавалися логічному поясненню. Коли не розумієш, навіщо так. Але ми не надали цьому значення. Бо це дійсно були дрібниці. Однак із часом це частішало і почало разити. І тоді ми зрозуміли: щось негаразд.

Цкуру мовчки чекав на продовження розповіді.

— Очевидно, Білій розум потьмарився, — сказав Червоний. Узявши зі столу запальничку, він крутив її в руці, думаючи над кожним словом. — Не знаю, чи це було тимчасово, чи постійно. Хай там як, але вона стала трохи *дивною*. Безперечно, Біла мала музичне обдарування. Майстерно грала прекрасну музику. Ми вважали це надзвичайним. Однак це не був той рівень, якого вона потребувала. Достатній для маленького світу, однак замалий, аби вийти у широкий світ. Вона грала і грала, але не могла досягти планки, яку собі поставила. Ти ж знаєш, Біла дуже серйозна і сором'язлива дівчина. А після вступу до музичної академії тиск усе посилювався. І потроху почало з'являтися щось таке, що лякало.

Цкуру кивнув, але далі мовчав.

— Звична історія, — сказав Червоний. — Мені дуже шкода цих людей, але у світі мистецтва таке часто трапляється. Талант — це як посудина. Її величини не зміниш, скільки не бийся. Якщо посудина вже повна, більше води туди не наллеш.

— Може, і справді таке *часто трапляється*, — сказав Цкуру. — Однак звідки взялася історія про споювання

і згвалтування? Навіть якщо психіка розхитана, це вже занадто.

Червоний погодився:

— Так, занадто. Тому, сам розумієш, спочатку ми не могли їй узагалі не повірити. Як ми могли подумати, що це абсолютна вигадка?

Перед очима Цкуру постало засипане піском стародавнє місто. А він, сівши на невисокий піщаний пагорб, оглядав його пересохлі руїни.

— Але чому це раптом вона вигадала таке саме про мене? Чому це мусив бути я?

— Цього я тобі не скажу, — відповів Червоний. — Можливо, Біла була у тебе потай закохана? Тому, коли ти перебрався до Токіо, вона пережила розчарування, а потім впала у гнів? А можливо, вона тебе ревнувала? Можливо, вона сама хотіла звільнитися від цього міста? Хай там що, та цього ми вже не дізнаємося. Навіть якщо й була справжня причина.

Червоний продовжував крутити в руці запальничкою. А тоді сказав:

— Зрозумій таку річ. Ти поїхав у Токіо, а ми четверо залишилися. Я не буду говорити, добре це чи ні, однак у тебе було нове життя у новому місці, а ми мусили і надалі жити тут разом. Розумієш, що я хочу сказати?

— Доцільніше було порвати зі мною, що став чужим, аніж із Білою. Правильно?

Червоний нічого не відповів, лише зітхнув протяжно та неглибоко.

— Я так собі думаю, що з нас п'ятьох, очевидно, ти був психологічно найвитривалішим. На подив сильним, чого не скажеш із млявої зовнішності. У решти нас забракло відваги вийти у великий світ. Ми боялися кинути рідні

краї, розлучитися з добрими друзями. Не змогли розстатися з комфортною температурою. Так, як не хочеться вилізати взимку з-під теплої ковдри. Тепер я це добре розумію, хоча тоді ми кожен придумали собі причину.

— Але ти не жалкуєш, що залишився?

— Ні, не жалкую. Були практичні переваги, і з багатьох я скористав. У Нагої слово «земляк» говорить само за себе. Наприклад, директор фірми, який підтримував мене з бізнесом, колись читав статтю про нашу волонтерську діяльність у лісцї, і тому беззаперечно мені довіряв. Особисто я ніколи не хотїв цього використовувати. Але в результаті так сталося. Крім того, серед моїх клієнтів є немало колишніх батькових студентів. У промисловості та бізнесі нашого міста існує така тісна мережа, і бути викладачем тут своєрідний бренд. Але у Токіо це все не має важливості. Ніхто на тебе й не гляне. Хіба ні?

Цкуру нічого не відповів.

— У тому, що ми вирішили залишитися, була і ця приземлена причина. Ми вибрали грітися у нашому теплому болоті. Однак і незчулися, як нас залишилося тільки двоє. Білої вже немає на світі, Чорна вийшла заміж і виїхала у Фінляндію. А ми з Синім, хоча і майже під носом один в одного, напевно, уже не побачимося. А чому так? Та тому, що нам немає про що говорити.

— То купи «Лексус». Тоді будуть теми для розмови. Червоний заплющив одне око.

— Я зараз їжджу на «Порше Каррера 4». Зі складним дахом тарга. Коробка ручних передач на шість швидкостей — справжня насолода. Особливо класне відчуття, коли знижуєш передачу. А ти їдиш?

Цкуру похитав головою.

— Мені дуже подобається. Наміру міняти не маю.

— То можеш купити для фірми. Це будуть її витрати.

— Серед наших клієнтів є фірми, дотичні і до «Ніс-сана», і до «Міцубіші». Я не маю права купувати для своєї фірми «Тойоту».

Запала коротка пауза.

— Ти був на похороні Білої? — спитав Цкуру.

— Аякже. У житті не був на такому сумному похороні. Це правда. Навіть зараз болить душа, коли його згадую. І Синій був. Чорна не змогла. Тоді вона вже жила у Фінляндії і якраз мала народити.

— А чому ти не повідомив мене про смерть Білої?

Червоний спочатку не відповідав, просто дивився на Цкуру відсторонено. Так, наче не міг зосередити погляду.

— Не знаю, — відповів після паузи. — Чомусь думав, що хтось перекаже. Синій, напевно.

— Та ні, ніхто мені нічого не сказав. До минулого тижня я навіть не підозрював, що Білої вже немає на цьому світі.

Червоний хитнув головою. Тоді відвернув її вбік і перевів погляд за вікно.

— Так видається, що ми дуже завинили перед тобою. Я не шукаю собі виправдання, але тоді ми також розгубилися. Не могли нічого зрозуміти. Чомусь були переконані, що новина про смерть Білої до тебе дійде. І коли ти не прийшов, подумали, що, напевно, не мав відваги.

Цкуру трохи помовчав. Тоді запитав:

— Біла жила в Хамамацу, коли її вбили, правда?

— Ага. Десь два роки. Вона жила сама і викладала дітям фортепіано. Здається, працювала в музичній студії «Яма-хи». Не знаю, чому їй знадобилося їхати аж у Хамамацу. І тут, у Нагої, вона могла би собі також знайти роботу...

— Цікаво, як їй там жилося?

Червоний дістав із пачки цигарку, запхав до рота. Після невеликої паузи закурив.

— Десь за півроку до вбивства мені випало поїхати у справах до Хамамацу. Я зателефонував Білій, щоби зустрітися. Тоді кожен із нас фактично був уже сам по собі. Ми майже не бачилися, хіба вряди-годи зідзвонювалися. Однак тоді мені вдалося залагодити справи дуже швидко, до від'їзду залишалось багато часу. Захотілося побачитися з Білою. Вона поводитися спокійніше, ніж я очікував. Видавалася задоволеною тим, що залишила Нагою і розпочала все з нуля на новому місці. Ми розмовляли про колишнє. Вечеряли у відомому ресторані, що спеціалізується на стравах із вугра, пили пиво — і вона доволі-таки розслабилася. Знаєш, Біла почала трохи вживати алкоголь. Для мене це, чесно, стало несподіванкою. Однак не можу стверджувати, що жодної напруженості не було. Наче ми мусили говорити, уникаючи певних тем...

— Ці певні теми, то про мене?

Червоний трохи спохмурнів.

— Так. Це ще *сиділо* в ній. Вона не забула. Окрім цього, я не спостеріг нічого дивного. Біла багато сміялася, насолоджувалася розмовою. Говорила також до ладу. Видавалося, що зміна оточення пішла їй на користь. І мені дуже прикро таке казати, але вона вже не була такою гарною, як колись.

— Не була такою гарною, — повторив Цкуру. Власний голос долинув до нього десь далекоу.

— Та ні, я недобре висловився, — сказав Червоний. — Не те *щоби не була гарною*, ні. Риси обличчя залишилися тими самими, і навіть тоді, безсумнівно,

вона була красунею. Кожен, хто не бачив її в юності, сказав би так. Але я віддавна добре знаю Білу. У моєму серці міцно закарбувалася її врода. Біла, з якою я говорив тоді, такою вже не була.

Обличчя Червоного трохи скривилося, наче він ви-кликав у пам'яті тодішній образ.

— Правду кажучи, мені було важко. Важко усвідомлювати, що *щось* пристрасне, яке було в ній колись, шезло. Що і незвичайне зникає отак без сліду. Що те *щось* уже не сколихне мого серця.

На попільниці диміла цигарка. Червоний вів далі.

— Білій тоді ледве виповнилося тридцять. Навіть говорити не варто, що це ще не той вік, коли починають старіти. На нашій зустрічі вона була вбрана дуже скромно. Волосся збрала ззаду, майже без макіяжу. Але загалом це дурниця. Незначне, поверхнєве. Важливим було те, що тоді Біла уже втратила природний блиск, який породжується духом. Вона була сором'язливою, однак усередині в неї щось палало, хотіла вона того чи ні. Блиск і жар цього інколи пробивався крізь щілини то тут, то там. Розумієш, що я хочу сказати? Але коли я востаннє її бачив, цього вже не було. Наче хтось про-крався з чорного входу і висмикнув шнур із розетки. Риси зовнішності, що робили її колись осяйною і про-менистою, тепер мені боліли. Це не питання віку. Так сталося не тому, що їй додалося років. Мені було дуже боляче і шкода, коли я почув, що Білу задушили. За жодних обставин я не хотів би, щоб вона так умирала. Але водночас розумів: до того, як її вбили фізично, її, в певному сенсі, уже позбавили життя.

Червоний узяв із попільнички цигарку, глибоко за-тягнувся і заплющив очі.

— Після неї у моєму серці залишилася діра. І я не можу її нічим заповнити, — сказав Червоний.

Запала тиша. Важка густа тиша.

— Пам'ятаєш фортепіанну п'єсу Ліста, яку Біла часто грала? — запитав Цкуру. — Така коротенька п'єса «Le Mal du Pays».

Трохи подумавши, Червоний заперечно похитав головою:

— Ні, я пам'ятаю лише п'єсу Шумана. Це відома п'єса з циклу «Дитячі сцени». «Мрії», здається. Я пам'ятаю, як вона її інколи грала. А п'єси Ліста не знаю. А чому питаєш?

— Та нічого такого. Просто згадав, — відповів Цкуру. Тоді поглянув на годинник. — Вибач, забрав у тебе багато часу. Буду вже йти. Дуже радий, що нам вдалося поговорити.

Червоний сидів у кріслі, не змінюючи пози, і дивився просто на Цкуру. Його очі були зовсім без виразу. Наче людина, що вдивляється у літографський камінь, на якому ще нічого не витиснуто.

— А ти поспішаєш? — спитав він.

— Зовсім ні.

— То, може, ще трохи поговоримо?

— Гарзд. Чого-чого, а часу у мене вдосталь.

Червоний вагався, зважуючи значення слів. А тоді сказав:

— Ти вже не дуже мене любиш, правда?

Цкуру на мить сторопів. По-перше, він зовсім не очікував такого запитання. А по-друге, він чомусь подумав, що неправильно було би відчувати щодо

нього таке антагоністичне почуття, як «люблю — не люблю».

Цкуру добирав слова.

— Знаєш, не уявляю, що й сказати. Може, і справді то вже не ті почуття, які я мав у підлітковому віці. Однак...

Червоний перепинив його помахом піднятої руки.

— Та не мусиш так добирати слів, старий. І немає потреби старатися полюбити. На світі немає зараз такої людини, яка мені симпатизувала би. Та воно й не дивно. Адже я й сам не дуже можу себе полюбити. Але колись і в мене було кілька чудових друзів. І одним із них був ти. На жаль, на якомусь життєвому етапі я це втратив. Так, як Біла у певний момент втратила блиск життя... Однак, хоч би там що було, цього вже не повернути. Не можна повернути вживаного товару. Уже мусить бути, як є.

Червоний поклав підняту руку на коліно. А тоді почав неритмічно постукувати по ньому пальцем. Наче висилав кудись повідомлення азбукою Морзе.

— Мій батько довго працював викладачем в університеті, тому наскрізь просяк учительськими замашками. І навіть удома він балакав, дивлячись на усіх згори, повчаючи. Я з дитячих літ не міг цього витримати. Але якоїсь миті усвідомив, що і сам говорю точнісінько так само.

Він продовжував постукувати пальцем по коліну.

— Я постійно думав про те, що я сильно тебе скривдив. Це правда. У мене... У нас не було права так із тобою вчинити. Я думав, що колись мушу попросити в тебе пробачення. Але чомусь не знайшов нагоди, аби це зробити.

— Та не треба вже про це, — сказав Цкуру. — Зараз цього також уже не повернеш.

Червоний над чимось замислився. А тоді промовив:

— Цкуру, я маю до тебе прохання.

— Яке?

— Вислухай мене, добре? Я цього ще нікому не розповідав, але хотів би тобі звіритися. Я хотів би розповісти тобі про своє страждання, хоча ти, може, зовсім не маєш бажання цього вислуховувати. Хочу, щоби ти знав, що мене мучить. Я зовсім не думаю, що тим звір'ям зможу загладити той біль, якого тобі завдав. Просто мені хочеться тобі це розповісти. Вислухаєш мене, як колись?

Цкуру погодився, не знаючи до ладу, куди це все приведе.

Червоний сказав:

— Щойно я говорив, що до вступу в університет не знав, що світ науки — це не моє. І ще говорив, що до роботи в банку не знав, що робота на фірмі — теж не моє, так? Сором, та й годі... Напевно, мені було ліньки аналізувати себе, чого саме я хочу. Але це ще не все. Насправді мені треба було аж одружитися, аби зрозуміти, що подружнє життя — також не для мене. Тобто фізичний зв'язок між чоловіком та жінкою — це не моє. Розумієш, що я хочу сказати?

Цкуру нічого не відповів. Червоний продовжив:

— Кажучи прямо, мене не тягне до жінок. Ну, не те щоб я не відчував ніякого пожадання, проте з чоловіками мені краще.

У кімнаті запала сумна мертва тиша. Не чути жодного звуку. Он як — ця кімната зроду була такою тихою.

— Ну, я думаю, що тут немає нічого аж такого надзвичайного, — сказав Цкуру, аби заповнити тишу.

— Може, й так, нічого надзвичайного. Так, ти маєш рацію. Просто людині, яка в певний момент постала перед цією реальністю, трохи важко. Дуже важко. Тут не обійдешся загальними фразами. Як би це сказати... Таке відчуття, ніби ти зненацька опинився за бортом корабля у відкритому нічному морі.

Цкуру згадав Хайду. Як уві сні Хайда (це був, напевно, сон) прийняв ротом струмись його сперми. Тоді Цкуру пережив страшне збентеження. «Ніби тебе зненацька вижбурнули у нічне море» — так, це надзвичайно влучне порівняння.

— Хай там що, нема іншої ради, ніж постаратися бути якомога чеснішим із собою, — сказав Цкуру, добираючи слова. — Немає іншої ради, ніж бути чесним із собою, і так хоч трохи звільнитися. Вибач, я можу сказати лише це.

— Як ти сам знаєш, — сказав Червоний, — навіть як на масштаби Японії Нагою вважають великим містом. Але водночас тут тісно. Багато людей, розвинута промисловість, у крамницях є все, однак можливість вибору, як не дивно, не така вже й велика. Таким людям, як ми, жити тут вільно і у правді із собою не так легко. Слухай, чи не думаєш, що тут ховається великий парадокс? Живучи на світі, ми потрохи пізнаємо справжнього себе. Але що більше себе пізнаємо, то більше і втрачаємо.

— Я хотів би, щоб у тебе все було якнайкраще. Я справді так думаю, — промовив Цкуру. Він дійсно бажав цього від щирого серця.

— Ти вже не гніваєшся на мене?

Цкуру хитнув заперечно:

— Та ні, старий, я на тебе зовсім не гніваюся. Я від самого початку ні на кого не гнівався.

Цукуру усвідомив, що звернувся до Червоного панібратськи, як колись. Наостанок це зовсім природно зійшло йому з уст.

Червоний провів його до ліфта.

— Слухай, це ж ми вже, може, бачимося востаннє. Не заперечуватимеш, якщо я наостанку ще щось тобі розповім?

Цукуру кивнув.

— Я завжди розповідаю цю історію на тренінгах для нових працівників. Спершу окидаю поглядом кімнату, вибираю навмання одного зі слухачів і прошу встати. А тоді кажу таке: «У мене є для тебе одна добра й одна погана новина. Спочатку погана. Зараз ми тобі обценьками здеремо ніготь на пальці руки або ноги. Мені дуже прикро, але це вже вирішено. Змінити нічого не можна». Тоді витягаю з портфеля страхітливо великі обценьки і всім демонструю. Демонструю повільно, не шкодуючи часу. І далі кажу таке: «А тепер добра новина. Вона полягає в тому, що ти можеш вибрати — здерти тобі нігтя на пальці руки чи ноги. Ну, то що вибираєш? Маєш десять секунд. Якщо не зможеш вирішити за цей час, то здеремо обидва — і на руці, і на нозі». А тоді, тримаючи обценьки у руках, я веду відлік. «На нозі», — зазвичай каже той на восьмій секунд. «Гаразд. На нозі, то на нозі. Зараз я тобі оцим здеру ніготь, який ти вибрав. Але перед тим можеш відповісти мені на одне запитання? Чому на нозі, а не на руці?». І співрозмовник каже таке: «Не знаю. Думаю, що біль однаковий. Однак треба було щось вибрати, то я вибрав ногу». Я тепло йому аплодую і тоді промовляю: «Ось це, власне, і є справжнє життя. Welcome to real life».

Цкуру, нічого не кажучи, дивився у худорляве обличчя давнього друга.

— Ми всі по-своєму наділені свободою. Це сіль цієї притчі.

Сріблясті двері ліфта безгучно відчинилися, і на цьому вони розсталися.

12

Цкуру повернувся до свого токійського помешкання о сьомій вечора того ж дня, коли мав розмову з Червоним. Витяг із торби речі, скинув одяг і завантажив пральну машину, пішов у душ, аби змити із себе дорожній піт. Тоді зателефонував Сарі, але її телефон був на автовідповідачі. Цкуру залишив голосове повідомлення. Сказав, що саме повернувся з Нагої, і попросив зателефонувати, коли у неї буде змога.

Він чекав до половини дванадцятої, але дзвінка не було. Сара зателефонувала наступного дня, у вівторок, коли він саме обідав у їдальні.

— Ну, як там нагойська справа? — спитала Сара.

Цкуру встав із-за столу і вийшов у тихий коридор. У двох словах розповів, що в неділю він ходив до автосалону «Лексуса», де працює Синій, а в понеділок — на фірму Червоного, і з обома йому вдалося поговорити.

— Я задоволений зустрічами. Завдяки цьому багато чого прояснилося, — сказав Цкуру.

— Це добре, що ти не їздив даремно, — відповіла Сара.

— Якщо ти не проти, то я хотів би якось зустрітися і поговорити.

— Добре, я мушу глянути у свій розклад.

Це зайняло їй секунд п'ятнадцять. За цей час Цкуру дивився на краєвиди Шінджюку, що простягалися за вікном. Небо заволокло сірими хмарами, і дощ міг випасти будь-якої миті.

— Я вільна післязавтра увечері. А ти? — спитала Сара.

— Мені годиться, — відповів Цкуру. Заглядати у записник не було потреби. Вечорами він вільний майже завжди.

Вони узгодили місце зустрічі і завершили розмову. Цкуру натиснув на кнопку і відчув, що йому щось заважає у грудях. Наче не перетравилася якась їжа. До розмови із Сарою цього відчуття не було — він у цьому не сумнівався. Однак Цкуру не міг збагнути, що це означає, і, власне, чи означає щось узагалі.

Він прокрутив у голові розмову із Сарою ще раз. Сам зміст, інтонації голосу співрозмовниці, паузи... Наче все, як завжди. Він сховав телефон і повернувся до столу доїдати свій обід. Але апетиту вже не було.

* * *

По обіді та цілий наступний день Цкуру, взявши собі за помічника нового співробітника, оглядав станції, що потребували встановлення ліфта. Доручивши новачку робити заміри, Цкуру перевіряв, чи креслення станцій, які зберігали на фірмі, досі актуальні. Усупереч усталеній думці, між кресленням та реальними вимірами таки з'являються відмінності і незбіги. Причини можуть бути різними, однак перед початком робіт усе ж необхідно підготувати достовірні у найменших деталях креслення. Якщо незбіги вилазять у процесі робіт, то зарадити цьому буває вже важко. Можна прирівняти до

ситуації, коли військовий десант висаджується на якомусь острові, скориставшись хибною мапою.

Після завершення вимірювань треба зустрітися з начальником станції та обговорити проблеми, які можуть виникнути після перебудови. Адже зі встановленням ліфтів змінюється простір станції, а це означає, що зміняться і людські потоки. До цих змін слід системно пристосуватися. Звісно, безпека пасажирів на першому місці, однак водночас необхідно забезпечити також смуги руху для станційних працівників. Завдання Цкуру полягає у затвердженні плану перебудови з урахуванням усіх цих факторів та перенесенні плану в креслення. Нелегка, проте велика праця, від якої залежать людські життя. І Цкуру невтомний у цьому. Виявити проблеми, укласти перелік необхідних дій та неухильно пункт за пунктом дотримуватися їхнього виконання — це його вроджена сильна сторона. А з іншого боку, він на практиці навчить молодого та ще недосвідченого працівника, у чому полягає їхня робота. Цей Сакамото, випускник факультету технологій університету Васеда, страшенно мовчазний, із видовженим обличчям, ніколи навіть не усміхнеться, але слухає завдання Цкуру уважно і розуміє з півслова. У замірах також швидкий і точний. «Може, з нього будуть люди», — подумав Цкуру.

Із начальником однієї станції, на якій зупиняються і спеціальні експresi, вони приблизно годину обговорювали деталі ремонтних робіт. Настала вже обідня пора, тому начальник замовив для всіх готові страви і запросив поїсти у своїй кімнаті. Після обіду пили чай за невимушеною розмовою. Начальник, приємний товстуватий чоловік середніх літ, бавив їх оповідками про цікаві епізоди з життя станції. Цкуру дуже любив слухати

такі бувальщини. Поміж тим розмова звернула на тему загublених речей. Говорили про те, як багато забутого знаходять на вокзалах і у вагонах потягів та які дивні і незрозумілі предмети можна надібати серед цього добра. Прах померлого, перука, протез ноги, рукопис роману (начальник почав читати, але змудився), гарно запакована закривавлена сорочка, жива гадюка, збірка кольорових фотографій жіночих статевих органів, що налічувала штук сорок, велетенський дерев'яний барабан у вигляді риби, з яким читають буддійські сутри...

— Серед того всього є речі, з якими не знаєш, що робити, — сказав начальник. — Моєму знайомому, начальнику іншої станції, раз якийсь чоловік приніс наче забуту торбу, а там виявилася мертвонароджена дитина. На щастя, у мене таких ексцесів не траплялося. Хоча, коли я працював на іншій станції, мені принесли два пальці у формаліні.

— Від такого волосся дибки на голові стає, — сказав Цкуру.

— Еге ж, і справді стало. Беру гарний сукняний мішечок, а в ньому майонезна баночка, в якій плавають два пальчики. Мені вони скидалися на дитячі пальці, відрізані біля самої долоні. Я, звісно, зателефонував у поліцію. Адже це могло мати стосунок до якогось злочину. По них одразу прибули поліціанти.

Начальник випив чаю.

— За тиждень прийшов той самий поліціант, що забрав пальці. І ще раз розпитував докладно нашого працівника, який, власне, знайшов їх біля умивальника. Я також був присутнім. Як казав поліціант, лабораторний аналіз виявив, що це пальці дорослого, а не дитини. А маленькі тому, що це шості пальці рук. За його словами,

інколи народжуються люди з шістьма пальцями. Щоби усунути ваду, батьки роблять операцію немовляті. Але буває, що люди виростають із ними. Оті пальці якраз були пальцями людини, якій їх відрізали вже в дорослому віці і зберігали у формаліні. Припускають, що їхнім власником був чоловік двадцяти п'яти-тридцяти п'яти років, однак невідомо, як давно ті пальці зберігали у формаліні. Незрозуміло також, чому хтось залишив їх на станції біля умивальника. Однак нам сказали, що немає підстави вбачати у цьому кримінал. Так ті пальці і залишилися в поліції. Від пасажирів також не надходило заяв про загублені пальці. Може, їх і досі зберігають у поліційному сховищі.

— Дивна історія, — сказав Цкуру. — Чому власник раптом у вже зовсім дорослому віці вирішив відрізати шості пальці?..

— Так, це загадка. Я сам із цікавості почав студіювати те питання. Це явище називають полідактилією. Багато відомих людей мали таку ваду. Не знати, як було насправду, але збереглося свідчення, що Хідейоші Тойотомі¹ теж мав по два великі пальці. Можна навести й інші приклади. Серед шестипалих є відомі піаністи, літератори, художники, бейсболісти. А з вигаданих персонажів шість пальців на руках у Лектора з «Мовчання ягнят». Шестипалість не таке вже рідкісне явище, а з погляду генетики цей ген є навіть домінантним. Між расами існують відмінності, однак загалом одна людина з п'ятисот — із шістьма пальцями. Тільки, як я вже казав, більшості з них батьки роблять операцію до од-

¹ Хідейоші Тойотомі (1536—1598) — один із найвидатніших самураїв в історії Японії, який доклався до об'єднання країни в період воєн та міжусобиць.

норічного віку, поки за пальцями не закріпилися функції. Тому ми фактично не бачимо цього явища. Я сам про це не чув, поки мені їх не залишили на станції.

Цкуру сказав:

— І все-таки одного не можу зрозуміти. Якщо цей ген домінантний, то чому не народжується все більше шестипалих?

Начальник нахилив голову в задумі:

— Справді, цікаво чому. Це питання для мене за-
складне.

І тут несподівано заговорив Сакамото. З осторогою і страхом, наче відкочував убік важезну брилу, що за-
туляла вхід у печеру.

— Я хотів би щось додати, якщо дозволите.

— Звісно, — Сакамото здивував Цкуру. Він належав до юнаків, які не беруть слова самі, якщо їх не питають. — Ми слухаємо.

— Багатьох людей вводять в оману слово «домінантний». Щоби якась риса поширилася без обмежень, замало просто бути домінантною, — сказав Сакамото. — Серед вроджених дефектів є багато таких, що успадковуються через домінантний ген, однак загальнопоширеними не стають. У багатьох випадках, на щастя, такі явища не переходять певної межі й так і залишаються рідкісним явищем. Усе тому, що домінантний ген є не більше ніж одним з елементів розподілу певної риси. Серед інших це, наприклад, виживання найпристосованіших або природний добір. Це не мій здогад, але, напевно, шість пальців людині забагато. Врешті-решт, оперування п'ятьма необхідне та достатнє чи, краще сказати, найефективніше. Тому насправді шестипалість залишається у меншості, хоча й передається

домінантним геном. Тобто закон добору превалює над домінантним геном.

Випаливши це на одному подиху, Сакамото знову вмовк.

— Ось як, — сказав Цкуру. — Щось мені видається, що тут можна простежити спільні риси з процесом переходу від дванадцяткової до десяткової системи числення.

— Ну так, може, воно відповідає одиницям п'яти та шести пальців, — погодився Сакамото.

— До речі, чому ти так добре на цьому знаєшся? — здивувався Цкуру.

— В університеті я слухав лекції з генетики. Мені просто було цікаво, — відповів Сакамото і залився рум'янцем.

Начальник весело розсміявся.

— Он як, знання з генетики додаються, навіть якщо працюєш у залізничній компанії. Вчитися таки треба.

Цкуру звернувся до начальника:

— І все ж я думаю, що шість пальців для піаніста — справжній скарб.

— Але видається, що це не так, — відповів начальник. — За словами піаністів із шістьма пальцями, той палець, навпаки, заважає грати. Я схиляюся до думки Сакамото, що людині важко однаково вільно оперувати шістьма пальцями. А п'ятьма якраз добре, якщо так можна сказати.

— Чи людина з шістьма пальцями має хоч якусь перевагу? — спитав Цкуру.

— Я різне читав. Не знаю, правда це чи ні, але, наприклад, у середньовічній Європі таких людей спалювали на вогнищі як чаклунів та відьом. У якійсь країні, кажуть, у час Хрестових походів людей із шістьма пальцями вирізали. А ось на Борнео дитину, яка народилася

з шістьма пальцями, автоматично робили магом. Може, це й не перевага...

— Робили магом? — перепитав Цкуру.

— Лише на Борнео.

На цьому завершилася обідня перерва, та й їхня розмова також. Цкуру подякував начальникові за обід і знову рушив із Сакамото до праці.

За роботою над кресленнями Цкуру раптом осяяло. Історія, яку переповідав йому Хайда з уст свого батька! Чи, бува, мішечок, який джазовий піаніст Мідорікава клав на фортепіано перед тим, як почати грати, не був отим самим мішечком із шостими пальцями рук, що знайшли на станції? З якоїсь причини піаніст зробив собі операцію вже в дорослому віці і носив баночку з пальцями із собою. А перед грою неодмінно клав її на інструмент. Як оберіг.

То були, звісно, лише здогади. Нічим не обґрунтовані. І це мусило трапитися (якщо справді трапилося) вже понад сорок років тому. Але що більше він про це думав, то дужче переконувався, що розповідь начальника може заповнити прогалину в історії Хайди про Мідорікаву. Цкуру з олівцем у руці сидів за креслярським столом аж до пізнього пообіддя, міркуючи про це.

Наступного дня Цкуру мав зустріч із Сарою на Хіроо¹. Вони зайшли в маленьке бістро у глибині кварталу (Сара знала багато таких ресторанчиків у закутках токійських кварталів), і за вечерею Цкуру розповів їй про те, як він зустрівся в Нагої із Синім та Червоним і про що вони говорили. Він намагався переказати найголовніше, однак розповідь однаково вдалася довгенькою.

¹ Хіроо — район центрального Токіо.

Але Сара пильно слухала й інколи уточнювала те, що її зацікавило.

— Отже, Біла розповіла іншим, що ти її чимось спо-
їв і згвалтував, коли вона ночувала в тебе у Токіо?

— Так.

— Розповідала вона все це дуже мальовничо та реалістично? Незважаючи на те, що сама була сором'язливою дівчиною й уникала будь-яких розмов про секс?

— Принаймні так казав Синій.

— І ще вона казала, що ти дволикий?

— Вона казала, що з мого обличчя напоказ інші навіть не можуть уявити, яким є моє потаємне лице.

Сара на хвилю задумалася.

— А тобі нічого не спадає на гадку? Може, у вас із Білою був момент особливої близькості?

Цкуру заперечив:

— Ні, не було ніколи. Я пильнував, аби такого не допустити.

— Пильнував, щоби цього не трапилося?

— Я намагався не думати про неї як про дівчину. І тому старався, щоби ми не лишалися віч-на-віч.

Сара знову глибоко задумалася.

— А як ти гадаєш, інші також старалися так робити? Хлопці намагалися не думати про дівчат, а дівчата про хлопців як про протилежну статть?

— Я, звісно, не можу сказати, про що всі решта тоді думали в глибині душі. Однак, як я вже згадував раніше, між нами панувала негласна згода щодо того, що у нашу групу не слід вносити любовних стосунків. Це було очевидним.

— А чи ти не вважаєш, що це все-таки протиприродно? Адже коли люди в такому віці дружать і часто бувають разом, логічно, що вони закохуються.

— І в мене були думки знайти дівчину й зустрічатися з нею. Звичайно, що й до сексу відчував інтерес. Як кожна людина. Очевидно, міг спробувати відшукати когось поза групою. Але для мене тодішнього група мала величезне значення. Я майже не уявляв собі, що міг би щось робити окремо від решти.

— Тому що там була ідеальна гармонія?

Цкуру кивнув.

— У мене було таке відчуття, що я став невід'ємною частинкою чогось. Особливе відчуття, якого я не зазнавав більше ніде.

Сара додала:

— І тому ви всі придушували в собі думки про кохання. Аби підтримувати без розбрату гармонію п'ятьох... Аби не зламати ідеального кола.

— Якщо оцінювати це з перспективи теперішнього часу, то, напевно, можна побачити неприродність. Але нам тодішнім це видавалося найприроднішим. Ми були ще майже дітьми і все переживали вперше. Нам виявилось не під силу об'єктивно оцінити обставини, в яких ми опинилися.

— Тобто, в певному сенсі, ви потрапили в полон ідеальності вашого кола. Ти так не гадаєш?

Цкуру трохи застановився над сказаним.

— Якоюсь мірою, можливо, так і було. Але ми з радістю перебували в цьому полоні. Я й тепер не жалкую.

— Це дуже цікаво, — промовила Сара.

Оповідь про те, як Червоний зустрічався з Білою в Хамамацу за півроку до її смерті, також привернула увагу Сари.

— Це нагадало мені випадок з однокласницею. Вродлива, струнка, із заможної родини. Тривалий час жила

з батьками за кордоном, тому вільно розмовляла англійською, французькою. У нашому класі вчилася найкраще. Що би не робила, людські погляди завжди були до неї прикуті. Усі їй догоджали, а молодші класи просто обожнювали. Погодсья, що для приватної жіночої гімназії це надзвичайне досягнення.

Цкуру притакнув.

— Вступила в університет Святого Серця¹, два роки навчалася у Франції. Я мала нагоду зустрітися з нею два роки потому, і, чесно кажучи, мені мову відняло, коли її побачила. Вона наче зблякла. Так, як вицвітають кольори на пекучому сонці. Зовні наче й не скажеш, що людина змінилася. Далі вродлива, далі струнка... Але вигляд має не такий яскравий, як колись. Аж хочеться взяти до рук пульт від телевізора і додати кілька поділок яскравості. Це дуже дивне відчуття. Ніколи не подумала б, що за кілька років отак буквально на очах людина може зблякнути.

Сара закінчила основну страву і чекала, поки принесуть десертне меню.

— У нас було кілька спільних друзів, тому ми вряди-годи перетиналися. І з кожною зустріччю її саяво все тьмяніло. Зрештою вона перестала видаватися надзвичайно вродливою і вже не чарувала так людей. Ще й до того трохи розумом зміліла. Нудна розмова, приземлені думки. Одружилася у двадцять сім років із високопосадовцем з якогось міністерства, на вигляд нецікавим, плитким чоловіком. І не розуміла, що її чарівність та врода вже не такі, як давніше, що захоплені людські

¹ Один із найстаріших жіночих університетів в Японії, заснований католицьким орденом Святого Серця.

погляди не звернені до неї. Далі поводитися, як королева. Сумно було дивитися на це збоку.

Принесли десертне меню, і Сара почала його ретельно вивчати. Вирішивши, закрила і відклала вбік.

— Одна за одною подруги її залишали. Їм було важко дивитися на те, що з нею сталося. Хоча ні, не те що важко, а лячно. Раніше чи пізніше кожній жінці в житті стає лячно. Чи не остогидла я іншим, чи не висміюють мене поза очі, тому що поведжуся, як завжди, не приймаючи і не усвідомлюючи того, що найкраща пора вже минула? Для моєї однокласниці пік її життя настав раніше, ніж для інших. Тільки й усього. Наче весняний сад, вона розквітла буйним цвітом ще у школі, але небавом почала в'янути.

Надійшов сивий офіціант, і Сара замовила лимонне суфле. Цкуру захоплювався тим, що Сара залишається стрункою попри те, що не пропускає нагоди з'їсти десерт.

— Я собі так гадаю, що Чорна може знати про Білу більше, — припустила Сара. — Навіть якщо у вас була ідеальна і сповнена гармонії спільнота, все одно є речі, про які дівчата можуть говорити лише з дівчатами. Як казав Синій. Такі розмови не виходять назовні. Може, ми й справді балакучі, однак деяких речей не вибовкуємо. Особливо чоловіка.

Сара перевела погляд на офіціанта вдалині. Мала такий вигляд, наче шкодувала про вибір десерту. Може, краще замінити на щось інше? Але вона знову передумала і подивилася просто на Цкуру.

— А ви, троє хлопців, не говорили на такі відверті теми?

— Не пригадую, щоби ми про таке говорили, — відповів Цкуру.

— А про що ви говорили зазвичай?

«Про що ж ми тоді говорили?» — Цкуру задумався. Але не міг згадати нічого конкретного. Хоча пам'ятав, що дискутували і довго, і широко, і натхненно.

— Не можу згадати, — відповів Цкуру.

— Дивно, — сказала Сара й усміхнулася.

— До наступного місяця я маю купу роботи над проектом, — сказав Цкуру. — А ось коли *розвидниться*, то хотів би поїхати до Фінляндії. Я вже говорив із начальством, відпустку мені дадуть.

— Якщо скажеш точні дати, то зможу організувати тобі подорож — узяти квитки на літак і знайти готель.

— Дякую, — сказав Цкуру.

Сара взяла склянку, відпила ковток. Тоді провела пальцем по краєчку.

— А яким для тебе був період навчання у старшій школі? — спитав Цкуру.

— Я була непоказною дівчиною. Займалася у гандбольній секції. Не вирізнялася красою і надзвичайними досягненнями в навчанні.

— Це ти не зі скромності таке говориш?

Сара розсміявшись захитала головою.

— Може, скромність і є достойною хвали чеснотою, однак то не про мене. Я справді була геть непоказною. Думаю, що не дуже пасувала до шкільної системи. Ні вчителі мене не надто любили, ні молодші не захоплювалися. Хлопці біля мене не крутилися, тільки мучили прикрі вугрі. Я мала всі компакт «Wham!»¹. Носила

¹ Музичний дует Джорджа Майкла та Ендрю Риджлі, популярний у 80-х рр. XX ст.

нехитромудру білу бавовняну білизну, яку купувала мені мама. Але навіть у мене були добрі друзі. Двоє. Ми не створили такої тісної спільноти, як ви п'ятеро, однак могли відкрити одна одній усе, що лежало нам на серці. І тому я змогла якось пережити свою неяскаву юність.

— Ви зустрічаєтеся і зараз?

— Так, ми і зараз дружимо. Мої товаришки вже повиходили заміж і мають дітей, тому нам не вдається бачитися, як давніше. Але, зустрівшись, можемо пробалакати без перепочинку години три, і то доволі *відверто*.

Офіціант приніс лимонне суфле та еспресо. Сара заходилася його завзято їсти. Очевидно, вона була задоволена своїм вибором. Цкуру дивився то на Сару, зайняту десертом, то на пару, що здійсмалася від кави.

— А у тебе зараз є друзі? — спитала Сара.

— Зараз у мене немає нікого, кого можна було б назвати другом.

Лише четверо приятелів із Нагої були для Цкуру тими, кого можна назвати справжніми друзями. Потім на недовгий час кимось таким став для нього Хайда. І більше ніхто.

— І тобі не самотньо без друзів?

— Гм... Не знаю, — відповів Цкуру. — Навіть якби мав друга, не думаю, що вів би з ним відверті розмови.

Сара засміялася.

— Якоюсь мірою жінкам це необхідно. Звісно, відверті розмови є лише однією з функцій друга.

— Я розумію.

— Ну, гаразд. Не хочеш скуштувати суфле? Дуже добре.

— Та ні, їж усе.

Сара обережно доїла свій десерт, поклала виделку й акуратно витерла губи серветкою.

- Слухай, можна піти до тебе сьогодні?
- Звісно, — відповів Цкуру. Тоді помахом руки підкликав офіціанта і попросив рахунок.
- Ти справді займалася у гандбольній секції?
- Ой, я не хотіла би про це говорити, — відповіла Сара.

Потім вони пішли до нього додому. Цкуру тішився, що він може приголубити Сару ще раз, тішився, що вона подарувала йому таку нагоду. Після пестошів на канапі вони перейшли до ліжка. Під сукнею кольору м'яти на Сарі була маленька мереживна чорна білизна.

- Це також тобі мама купила? — пожартував Цкуру.
- Дурнику, — засміялася Сара. — Це я сама.
- Вугрів ніде не бачу.
- Ну, та ясно.

Вона взяла його ствердий прутень у свою долоню.

Але згодом, коли Сара хотіла ввести його в себе, він втратив необхідну твердість. У Цкуру це трапилося вперше в житті. Він розгубився і збентежився. Навколо все дивно затихло. Сухо забило серце, у вухах загусла тиша.

— До серця собі цього брати не можна, — сказала Сара, глядячи його по спині. — Просто обніми мене. І не думай нічого зайвого.

— Нічого не розумію, — сказав Цкуру. — Останнім часом я думав лише про те, як кохатимуся з тобою.

— Може, ти просто занадто цього чекав. Але я дуже рада, що ти про мене думаєш.

Після цього вони далі обнімалися й обсипали одне одного пестошами, однак необхідна Цкуру твердість не повернулася. Настала пора іти додому. Вони мовчки вдягнулися і рушили до станції.

Дорогою Цкуру перепросив за те, що так трапилося.

— Для мене це не має значення, справді. Тому тобі немає чого перейматися, — лагідно промовила Сара і стиснула його долоню своєю маленькою теплою ручкою.

Треба було якось відреагувати, але Цкуру не спадали на думку жодні слова. Він просто йшов і відчував її руку у своїй.

— Я гадаю, ти просто розгублений. Після твоїх зустрічей із давніми друзями в Нагої враз відкрилося стільки всякого, що тебе охопило сум'яття. І сильніше, ніж ти сам думаєш.

Справді, сум'яття є. Двері, які він віддавна тримав зачиненими, розчахнулися — і досередини наплинуло багато правди, якої він раніше не хотів бачити. Несповіданої правди. Вона досі не може знайти в ньому свого місця.

Сара продовжила:

— У тебе всередині застрягло щось таке, із чим тобі важко погодитися. І воно перепинило природний хід подій. Так мені чомусь видається.

Цкуру застановився над її словами.

— Тобто поїздка до Нагої не допомогла остаточно розплутати моєї проблеми? Ти це маєш на увазі?

— Так. Мені так здається. Але це лише моє *відчуття*, — сказала Сара.

Її обличчя споважніло. Вона додала:

— Багато чого відкрилося, але через це, навпаки, невідомі речі набули ще більшого значення.

Цкуру зітхнув.

— Можливо, я відкрив скриньку, до якої не слід було зазирати.

— Можливо, що *тимчасово* так і є, — сказала Сара. — Може, поки що ти навіть відкотився назад. Але принаймні крок уперед ти вже зробив. Це найголовніше. Якщо йтимеш далі, неодмінно знайдеш елемент, що заповнить прогалину.

— Але на це може піти багато часу...

Сара міцно стиснула його руку. Цкуру не знав, що в неї є стільки сили.

— Ти не мусиш нікуди поспішати. Шукай, скільки потрібно. Я лише хотіла би знати: ти хочеш бути зі мною довго чи ні?

— Так, я хочу бути з тобою довго.

— Справді?

— Я не брешу, — одрізав Цкуру.

— Ну, тоді гаразд. Час ще є, я можу зачекати. Мені також треба завершити деякі справи.

— Треба завершити деякі справи?

Сара не відповіла і загадково усміхнулася. А тоді мовила:

— Якомога скоріше поїдь до Фінляндії і зустрінься з Чорною. Відкрий їй свою душу. Вона має сказати тобі щось важливе. Дуже важливе. Я так передчуваю.

Дорогою додому Цкуру плутався у думках. Мав дивне відчуття, наче плин часу десь розтікся у різні боки. Він думав про Білу, про Хайду, про Сару. Паралельно текло минуле і теперішнє, пам'ять і почуття.

«У мені, напевно, справді дрімає щось викривлене, щось покручене. Біла правильно казала, що з мого обличчя напоказ інші навіть не можуть уявити, яким є моє потаємне лице. Як протилежна сторона місяця, що ховається у темряві. Може, я й *справді*

в якомусь іншому місці, іншій часовості, сам про те не відаючи, згвалтував і жорстоко зранив Білу? Грубо і бездушно. І моя потаємна сутність колись пере- може та проковтне моє обличчя напоказ». Цкуру зупинив роздратований окрик таксиста, коли він уже майже ступив на дорогу, не помітивши, що йде на червоне світло.

Коли Цкуру повернувся, переодягнувся і ліг у ліж- ко, на годиннику була вже майже дванадцята. І тоді він помітив, що його прутень, неначе згадавши свою роботу, встав. Непорушно, як камінь. Цкуру аж сам не вірив, що він може так стверднути. Яка іронія... Він довго і глибоко зітхнув у темряві. Тоді встав із ліжка, увімкнув світло, дістав пляшку віскі «Катті Сарк» і налив собі келишок. Розгорнув книжку.

Після першої ночі задощило. Сильні, як під час бурі, подуви вітру сікли об скло великими краплями. «Це ж, виходить, я згвалтував Білу у цій кімнаті, у цьому ліжку, — подумав раптом Цкуру. — Підсипав у алкоголь порошок, зневладнив її тіло, роздягнув та задовольнив свою хіть. А вона була незайманою. Їй боліло, текла кров. Тоді, шістнадцять років тому, це змінило багато чого».

Коли Цкуру думав про це отак під шум дощу, влас- на кімната почала здаватися йому якоюсь чужою місцевістю. Так, наче мала душу. Перебуваючи там, він поступово переставав розуміти, де правда, а де ні. В одній грані правди він і пальцем не торкався Білої. Але в іншій правді він її брутально згвалтував. Що більше Цкуру застановлявся, в якій грані правди він перебуває зараз, то менше переставав це розуміти.

Перед третьою він урешті заснув.

Наприкінці тижня Цкуру ходить у басейн. Туди велосипедом їхати хвилин десять. Швидкість його плавання кролем незмінна — півтора кілометра він долає за тридцять дві — тридцять три хвилини. Коли трапляється швидший плавець, Цкуру відходить убік і дає дорогу. Він не любить змагатися. Того дня, як завжди, він придивився, хто як плаває, і зайняв ту доріжку, в якій був плавець приблизно однакової з ним швидкості — худорлявий юнак у чорному костюмі для плавання, чорній шапочці і в окулярах.

Плавання полегшило втому, нагромаджену в тілі, зняло напругу в м'язах. У воді Цкуру, як ніде інакше, почувався у безпеці. Плаваючи двічі на тиждень по півгодини, він підтримував душу й тіло в мирі. А ще у воді йому добре думалося. Це було трохи як дзен. Знайшовши ритм, думки можна було відпускати у власне плавання. Як пса у луг.

— Приємніше, ніж плавати, хіба літати в небі, — пояснював колись Цкуру Сарі.

— А ти колись літав у небі? — спитала Сара.

— Ще ні.

Того ранку, плаваючи, він думав переважно про Сару. Згадував її обличчя, її тіло, думав про те, що йому не вдалося злитися з нею. Згадав кілька її фраз. «У тебе всередині застрягло щось, що перепинило природний хід подій», — казала вона.

«Може, так і є», — думав він.

Життя Цкуру Тадзакі плине більш-менш без проблем. Так думає багато хто. Закінчив непогану політехніку, влаштувався у залізничну компанію, пра-

цює за спеціальністю. На фірмі його роботу також цінують. Начальство на нього покладається. За гроші він також може не переживати. Після смерті батька успадкував чималеньку суму. Володіє гарною квартирою недалеко від центру Токіо. Не обтяжений кредитами. Майже не п'є, не курить, не має дорогих хобі. Тобто фактично грошей не тратить. Не те щоб економив, відмовляв собі у всьому. Просто не дуже знає, на що ці гроші тратити. Авто йому не потрібне, обходиться кількома комплектами одягу. Інколи купує книжки чи музику, але то невеликі суми. Більше любить варити їсти сам, ніж ходити по ресторанах, сам пере постіль і навіть прасує.

Цкуру небалакучий і не дуже товариський, але його не можна назвати ізольованим. Вміє зважати на інших. Він не шукав дівчат активно, однак їх йому ніколи не бракувало. Неодружений, доволі гарний, скромний, охайний. Тому жінки знаходили його самі. Або ж знайомі знайомили зі своїми друзями (так було і зі Сарою).

Йому тридцять шість, і на перший погляд видається, що він насолоджується вільним життям неодруженого чоловіка. Цкуру підтримує форму, не наростив зайвого жиру, ні на що не хворіє. Інший сказав би, що він у своєму житті ніде не схибив. Так думала і його мама, і сестри. «Тобі занадто добре живеться, тому й не одружуєшся», — казали вони йому. Потім облишили спроби знайти йому пару. Співробітники також так вважали.

Цкуру Тадзакі у житті має все, що потрібно. Він не пригадує, щоби колись йому було гірко від того, що не може чогось мати. З іншого боку, він не може пригадати,

аби колись відчував радість від того, що йому вдалося з тяжкими зусиллями здобути *справді бажане*. Напевно, найціннішим з усього, що він мав, були його четверо друзів, з якими він зустрівся у ліцеї. Але це було радше подарунком долі, ніж власним вибором. Зрештою, він уже давно його втратив (також не з власної волі). Або ж у нього це забрали.

Сара була одним із його прагнень у житті. Відчуття ще не переросло в непорушне переконання, однак ця старша на два роки за нього жінка його зачарувала. Із кожною зустріччю він упевнювався в цьому все сильніше. І тепер він ладен багато чим пожертвувати, аби лиш її здобути. Цкуру нечасто відчував таке сильне почуття. І все-таки у найвідповідальніший момент (і чому так трапляється?) він дає збій. Впливає щось, що перепиняє шлях. «Час ще є, я можу зачекати», — сказала Сара. Але не все так просто. Люди постійно рухаються, постійно змінюють позицію. Ніхто не знає, що впливе наступного разу.

За такими невиразними думками Цкуру проплив туди і назад двадцятип'ятиметровий басейн на одному подиху. Він повернув голову вбік, набрав повітря і повільно випустив його під водою. З практикою такий правильний цикл налагодився сам собою. Кількість гребків руками за один басейн також стала однаковою. Він довірив тіло цьому ритмові і лише рахував повороти.

У якийсь момент Цкуру зауважив, що йому звідкись знайомі стопи плавця, котрий плив попереду. Вони були подібними на стопи Хайди як дві краплі води. Цкуру затамував подих. Дихання збилося, в ніс зайшла

вода. За хвилю Цкуру відновив ритм. У грудях пришвидшено і гучно билося серце.

«Це не помилка. Хайдині стопи, — подумав Цкуру. — Величина, форма, точні і влучні поштовхи — усе таке саме. Навіть форма піни у воді. Як і рухи плавця, піна маленька, м'яка та незбурена». Плаваючи за Хайдою в університетському басейні, Цкуру завжди мав перед очима його ступні. Так, як водій уночі не може відвести очей від задніх фар попереднього автомобіля. Тож їхня форма чітко закарбувалася в його пам'яті.

Цкуру перервав плавання, виліз із басейну та, сівши на підставку для старту, почав спостерігати за плавцем.

Але це виявився не Хайда. Він не міг розгледіти рис обличчя через окуляри та шапочку, однак, коли добре придивився, побачив, що на зріст цей хлопець вищий і значно мускулистіший. Шия також зовсім не така. І ще він був молодшим. Напевно, студент. А Хайді зараз уже мало би виповнитися тридцять п'ять.

Цкуру зрозумів, що то все-таки не Хайда, однак серце продовжувало пришвидшено битися. Він сів у пластикове крісло обіч басейну і дивився на незнайомого плавця. Той плавав красиво, без зайвих рухів. Загалом його манера була схожою на Хайдину. Майже така сама. Він не здіймав бризок, зайвого шуму. Гарно і витончено піднімав у повітрі лікоть, входив у воду з великого пальця. Нікуди не квапився. Основне у цьому стилі — підтримувати спокійну доцентровість. Але якою подібною не була б манера, плавець виявився не Хайдою. Врешті хлопець вийшов із води, скинув шапочку й окуляри і, витираючи рушником мокре волосся, пішов геть. Плавець мав квадратне обличчя і на Хайду був геть не схожим.

Цкуру вирішив уже не плавати і рушив у душ. Потім велосипедом повернувся додому і зготував собі простий сніданок. «Очевидно, *Хайда також є однією з речей, що застрягли у мені*», — подумав він.

Відпустку для поїздки до Фінляндії Цкуру взяв майже без проблем. Невикористаних днів відпочинку нагромадилося, як намерзлого снігу під піддашшям. «До Фінляндії?» — тільки перепитав із подивом начальник. Цкуру пояснив, що він їде побачитися зі своїм давнім другом із ліцею, який там живе. «Не думаю, що ще колись туди виберуся», — додав він. «А що є у Фінляндії?» — поцікавився начальник. «Сібеліус, фільми Акі Каурісмякі¹, “Маріекко”², “Нокія”, “Мумі-тролі”», — перерахував Цкуру те, що йому спало на гадку.

Начальник похитав головою. Так видавалося, що нічого його не зацікавило.

Цкуру зателефонував Сарі й узгодив дати поїздки, підлаштовуючись під прямий літак Наріта — Гельсінкі. Виліт із Токіо за два тижні, чотири дні там — і назад.

— Ти сконтактуєш із Чорною перед тим, як їхати?

— Та ні, думаю зустрітися без попередньої домовленості, як робив у Нагої.

— Фінляндія значно далі. Та й переліт займає багато часу. Дивися, аби Чорна якраз за кілька днів перед твоїм приїздом не поїхала відпочивати на Майорку.

— Якщо так, то нічого не вдієш. Огляну Фінляндію без поспіху і повернуся.

¹ Видатний сучасний режисер, відомий своїми фільмами, в яких діалоги зведено до мінімуму.

² Відомий у світі фінський бренд, що виробляє текстиль, аксесуари, посуд з оригінальним впізнаваним яскравим дизайном.

— Якщо ти так вважаєш, то я не заперечую, — сказала Сара. — Але позаяк вибираєшся у неблизький світ, то міг би заїхати ще кудись. Під боком є Таллінн і Санкт-Петербург.

— Та ні, нехай буде лише Фінляндія. Я побуду там чотири дні і повернуся.

— Звісно. Паспорт у тебе є?

— Так. Мені на фірмі відразу звеліли виробити паспорт, щоби за потреби я завжди міг поїхати в закордонне відрядження. Однак наразі він чистісінький.

— У столиці англійську розуміють, однак я не маю інформації, як із цим у провінції. У Гельсінкі наша фірма має невеликий офіс. Таке скромне відділення. Я повідомлю про тебе. Порадсья на місці, якщо не знатимеш, що робити. Нашу представницю звати Ольгою, вона фінка і, гадаю, може стати в пригоді.

— Дякую.

— Післязавтра я їду у відрядження в Лондон. Докладну інформацію вишлю тобі мейлом, коли візьму квитки та зарезервую готель. Разом з адресою і телефоном гелсінського офісу.

— Гаразд.

— Слухай, ти *справді* не маєш наміру повідомити Чорну наперед про свій приїзд? Отак самовпевнено перетнеш Північне полярне коло?

— Дивак?

Вона розсміялася.

— Я вжила би слово «відважний».

— Мені здається, що так буде краще. Це *щось як* чуття.

— Ну, добре, бажаю, аби тобі пощастило, — сказала Сара. — Може, зустрінемося перед твоїм від'їздом? Я повернуся в Токіо до наступних вихідних.

— Краще не треба, — відповів Цкуру. — Я хотів би тебе побачити. Але мені здається, що спочатку краще поїхати до Фінляндії.

— Щось як чуття?

— Так, щось як чуття.

— А ти загалом дієш так, як тобі підказує чуття?

— Ні, я так не гадаю. Дотепер я майже ніколи не вирішував нічого, керуючись чуттям. Так само як, керуючись чуттям, ніколи не будував залізничних станцій. Та й не знаю, чи це можна назвати чуттям. Просто я чомусь так відчув.

— Я розумію. Чи то чуття, чи щось інакше, але тобі здається, що цього разу так буде краще, правильно?

Цкуру сказав:

— Я думав про всяке, коли минулого разу плавав у басейні. Про тебе. Про Гельсінкі. Навіть не знаю, як це пояснити. Старався дійти до витоків своїх інтуїтивних думок.

— Плаваючи в басейні?

— Там мені добре думається.

Сара на хвилю замислилася.

— Як лосось.

— Я мало знаю про лососів.

— Лосось дуже довго мандрує. Керуючись чимось особливим, — сказала Сара. — Ти дивився «Зоряні війни»?

— У дитинстві.

— «Нехай буде з тобою Сила!» — мовила Сара. — Не менша, ніж у лосося.

— Дякую. Я сконтактую з тобою після повернення з Гельсінкі.

— Чекаю.

На цьому вона поклала слухавку.

Однак за кілька днів до від'їзду Цкуру зовсім випадково бачив Сару. Хоча вона цього не знає.

Під вечір він пішов у район Аоями купити гостинці: прикраси для Чорної, а для її донечок — японські дитячі книжки з малюнками. Добра для таких закупів крамниця була не на самому проспекті, а трохи в глибині кварталу. Цкуру витратив на це годину, і йому захотілося трохи перепочити. Він зайшов у кав'ярню з вікнами на цілу стіну, крізь які було видно Омотесандо¹. Сів біля вікна і, замовивши каву та сендвіч із салатом з тунця, дивився на проспект, забарвлений у кольори призахідного сонця. Люди на вулиці переважно йшли парами. Вони видавалися щасливими. Було враження, що вони прямують в якесь особливе місце, де на них чекає також щось особливе. Від споглядання цього серце Цкуру огортали спокій та непорушність. Почуття усамітненості примерзлого дерева у безвітряну зимову ніч. Але болю Цкуру майже не відчував. За тривалий час він навчився жити, не відчуваючи сильного болю.

Проте йому все-таки було шкода, що поруч із ним немає Сари. Але що про це гадати? Цкуру ж сам відмовився від зустрічі. Він цього хотів. Він сам приморозив своє оголене гілля. У це лагідне літнє надвечір'я. Чи це було правильно?

Цкуру не певен. Чи варто було довіряти цій своїй «інтуїції»? Може, це була ніяка не інтуїція, а лише безглуздий порух? «Нехай буде з тобою Сила!» — сказала Сара.

¹ Проспект, який веде від проспекту Аоями до синтоїстського храму Мейджі. Популярне місце для шопінгу і зустрічей.

Цкуру почав думати про лососів, які мандрують крізь велетенське темне море, керуючись чи то інстинктом, чи то інтуїцією.

Якраз цієї миті у його поле зору потрапила Сара. Вбрана у ту саму сукню кольору м'яти з коротким рукавом, в ясно-брунатних балетках, вона спускалася пологим схилом у бік святині Мейджі. Цкуру перехопило подих, обличчя перекошило з подиву. Кілька секунд він вагався, чи то справді вона, а не з'ява, народжена його самотнім серцем. Але сумнівів бути не могло: то йшла жива Сара з плоті і крові. Цкуру підскочив із крісла та ледь не перекинув столика. Кава розхлюпалася на блюдце. Але було щось, що відразу змусило його знову сісти.

Сара йшла не сама. Її супутник був літнім міцно збудованим чоловіком середнього зросту. Мав на собі темний піджак, блакитну сорочку і темно-синю краватку в дрібний горошок. В охайній стрижці прозирала сивина. Цкуру дав би йому років п'ятдесят із гаком. Підборіддя трохи загострене, але загалом риси приємні. Його обличчя випромінювало спокійну невимушеність, властиву певним чоловікам його віку. Обоє дружно йшли, взявшись за руки. Із ледь відкритим ротом Цкуру витріщився на них з-за вікна. Наче йому відняло мову в той момент, коли слова вже мали злетіти з язика. Вони повільно пройшли майже перед самим його носом, але Сара навіть не глянула в той бік. Здавалося, вона не бачила нічого навколо, настільки її захопила розмова. Чоловік щось сказав, і Сара засміялася. Аж було видно рядок зубів.

Далі Сара із супутником розчинилася у присмерковому людському потоці. Цкуру ще довго дивився з-за

вікна у той бік, де вони зникли. У тихій надії, що Сара повернеться. Може, до неї дійде, що то був він, і вона повернеться йому все пояснити. Але Сара не з'являлася. Перед ним проходили різноликі, різношерсті люди.

Цкуру сів зручніше в кріслі і відпив води з льодом. У нього залишився тільки тихий жаль. Із лівого боку грудей боліло, наче їх розтяли гострим ножом. Навіть здалося, що теплою цівкою струменить кров. Це, напевно, кров. Він давно не відчував такого болю. Може, ще від літа другого курсу, коли четверо близьких друзів порвали з ним стосунки. Цкуру заплющив очі і плив у цьому світі болю, уявляючи, що він тримається на воді. «Це ще добре, що мене болить, — переконував він себе. — Направду погано стане, якщо я нічого не відчуватиму».

Звуки злилися в один пронизливий виск. Такий шум можна почути лише у глибокій тиші. Він не приходив іззовні. Цей шум породжувало його власне нутро. Кожен живе з таким власним звуком. Але майже ніколи його не чує.

Коли ж розплющив очі, зрозумів, що світ трохи змінився. Пластиковий стіл, просте біле горнятко для кави, напівз'їдений сендвіч, старий «Таг Хоєр» з механічним заведенням на лівій руці (пам'ятка по батькові), розгорнутий вечірній випуск газети, висаджені вздовж дороги дерева, вітрина крамниці з протилежного боку, що ясніє у темряві. Усе трохи викривилося. Обриси речей поплили і втратили об'ємність. І мірило не таке. Цкуру кілька разів глибоко вдихнув і потрохи отямився.

Те, що він відчував, — це не ревності. Цкуру знав, що таке ревності. Якось уві сні він дуже реалістично їх

пізнав. Його тіло і досі не забуло того відчуття. Він знає, яка це задуха і безвихідь. Зараз він такого болю не відчував. Лише жаль. Жаль залишеного напризволяще у глибокій темній ямі. Тобто це лише жаль. У цьому є тільки фізичний біль. За це Цкуру був навіть вдячний.

Найбільше його мучило не те, що Сара йде, взявшись за руки, з іншим. Не те, що вона зараз із ним, може, переспить. Звісно, Цкуру було *важко* таке уявляти. Він мусив дуже постаратися, аби викинути ці думки з голови. Адже Сара — самостійна тридцятивосьмирічна жінка. У неї є власне життя. Як і у Цкуру є його власне. Вона має право піти, з ким їй заманеться, куди заманеться, і робити, що заманеться.

Для Цкуру шоком було бачити її щиро усміхнене обличчя. Вона усміхалася цілим обличчям, коли розмовляла з тим чоловіком. Із Цкуру Сара ніколи так безпосередньо не усміхалася. Жодного разу. Її вираз обличчя для Цкуру завжди був прохолодно контрольованим. І це найбільше роздирило йому серце.

Удома Цкуру заходився збиратися до Фінляндії. Зайнявши руки, він міг не думати. Хоча речей із собою брав насправді небагато. Одяг на кілька днів, пакет із засобами гігієни, кілька книжок для читання в дорозі, плавки й окуляри для плавання (завжди мав їх у сумці), складана парасоля, та й годі. Усе вміститься у сумку на плече, яку візьме із собою в літак. Цкуру навіть фотокамери вирішив не брати. Навіщо йому знімки? Те, чого він прагне, — це живі люди і живе слово.

Впоравшись із речами, Цкуру витяг «Роки прощі». Три довгогральні грамплатівки у виконанні Лазаря Бермана. Їх залишив йому Хайда п'ятнадцять років тому,

і Цкуру тримав старий програвач фактично лише заради них. Він давно вже не слухав цієї музики. Цкуру поставив першу платівку другим боком на програвач і опустив голку.

«Перший рік. Швейцарія». Цкуру сів на канапу, заплющив очі і поринув у музику. «Le Mal du Pays» є восьмою п'єсою в альбомі, але другий бік першої платівки починається з неї. Зазвичай Цкуру починає слухати з цього твору і закінчує на четвертій п'єсі другого італійського року «Сонетом Петрарки № 47». На ній другий бік першої платівки закінчується — і голка підноситься.

«Le Mal du Pays». Ця тиха журлива мелодія потрохи надає обрисів його неясному жалю. Наче квітковий пилок, густо осипаючись на невидиму в повітряному просторі прозору істоту, поволі являє очам її справжню форму. Цього разу жаль набув обрисів Сари. Сари у сукні кольору м'яти з коротким рукавом.

У грудях знову запекло. Але біль не був сильним. Не більше ніж пам'ять про сильний біль.

«Нічого не вдієш», — переконує себе Цкуру. Те, що було порожнім завжди, спорожніло знову. І кому скаритися? Люди приходять до нього, а пересвідчившись, наскільки він порожній, ідуть геть. І порожній, або навіть ще порожніший, Цкуру Тадзакі знову залишається сам. Тільки й усього.

Але інколи люди залишають йому подарунки на пам'ять. Ось Хайда залишив комплект «Років прощі». Очевидно, він тримав платівки вдома у Цкуру не випадково. Він їх не просто забув. І Цкуру полюбив цю музику. Вона пов'язувала його з Хайдою, пов'язувала також із Білою. Стала судиною, що з'єднувала трьох людей, котрі опинилися поодиноці. Крихкою і тоненькою,

проте все ж нею текла жива червона кров. Музика має таку силу. Щоразу, коли він її слухає, особливо «Le Mal du Pays», вони обоє постають перед ним надзвичайно виразно. Настільки виразно, що Цкуру іноді видається, що вони і зараз десь із ним і він чує їхній подих.

Якогось моменту обоє пішли з його життя. Нічого не пояснюючи, вкрай раптово. Не те що просто пішли. Вони відрубали його від себе і кинули напризволяще. Навіть не треба казати, наскільки це його зранило тоді і ранило досі. Врешті-решт, може, більше, ніж Цкуру, зранилими й ушкодженими виявилися вони. Так він почав думати віднедавна.

«Може, я й справді є безмістовною порожньою людиною, — думає Цкуру. — Але власне завдяки тому люди, нехай і тимчасово, віднайшли в мені прихисток». Як нічна самотня птаха десь на безлюдному горищі знаходить безпечне місце відпочинку на день. Очевидно, птахам до вподоби це порожнє місце, сповнене тиші. Тому Цкуру навіть радіти треба, що він порожній.

Прозвучали останні ноти «Сонета Петрарки № 47». Запис закінчився, голка звукознімача піднеслася і повернулася на місце. Тоді Цкуру поставив голку ще раз на початок того самого боку. Та почала тихо проходити канавками платівки — і Лазар Берман заграв іще раз. Надзвичайно гарно і ніжно.

Прослухавши двічі той самий бік, Цкуру перебрався в піжаму і ліг спати. Вимкнув світильник в узголів'ї і ще раз подякував за те, що у своєму серці він має просто глибокий жаль, а не важкі пута ревнощів. Без сумніву, вони позбавили б його сну.

Згодом прийшов сон і забрав його у свої обійми. Лише на кілька секунд, однак Цкуру все ж зміг відчутти

тілом його м'якість, за якою так стужився. Це також було однією з небагатьох речей сьогоднішнього дня, за які він був вдячним.

Уві сні він чув спів нічної птахи.

14

На летовищі у Гельсінкі Цкуру насамперед обміняв єни на євро і купив собі якомога простіший стільниковий телефон та картку. Управившись із цим, з однією лише сумкою на плечі рушив до таксі. Сів у «Мерседес-Бенц» старої моделі і назвав водієві готель.

Із летовища вони виїхали на швидкісну автомагістраль. За вікном тягнулися глибоко зелені гаї, мигали рекламні вивіски фінською мовою, однак, попри свою першу закордонну подорож, у Цкуру не було відчуття цієї реальності. Хоча, звісно, переліт зайняв більше часу, він сприймав це як подорож десь так до Нагої. Тільки грошова одиниця змінилася. Штани з цупкої бавовни, чорна майка поло, кросівки, ясно-брунатний бавовняний жакет — вигляд він також мав, як зазвичай. Запасного одягу взяв мінімум. Якщо забракне, то купить.

— Звідки приїхали? — дивлячись на Цкуру у своєму дзеркалі, спитав англійською таксист, чолов'яга середніх літ із густою бородою.

— З Японії, — відповів Цкуру.

— У вас зовсім мало речей, як на таку далеку дорогу.

— Я не люблю носитися з важкими валізами.

Таксист розсміявся.

— Та хто ж це любить? Але не встигнеш озирнутися, а ти вже обвішаний важкими валізами. Таке життя. Се ля ві.

І задоволено засміявся. Цкуру також усміхнувся з увічливості.

— А чим ви займаєтеся? — спитав таксист.

— Я будує залізничні станції.

— Інженер?

— Так.

— Приїхали до нас також будувати?

— Та ні. Я взяв відпустку і приїхав до друзів.

— Це добре, — сказав таксист. — Друзі та відпустка — найкращі дві речі в цьому житті.

Чи то всі фіни люблять розкидатися влучними висловками, чи тільки цей таксист? Цкуру волів би останнє.

Коли за півгодини таксі під'їхало до готелю, Цкуру раптом усвідомив, що він не подивився в путівниках, які чайові треба залишати, і чи треба взагалі (він зовсім нічого не з'ясував про Фінляндію). Тому вручив таксистові майже на десять відсотків більше, ніж показував лічильник. Водій зрадів і дав йому квитанцію на білому папері, тож Цкуру вирішив, що вчинив правильно. А якщо й неправильно, то принаймні таксиста він цим точно не образив.

Готель, який вибрала Сара, був мальовничою будівлею у традиційному стилі в центрі міста. У супроводі вродливого золотоволосого швейцара Цкуру піднявся класичним ліфтом на четвертий поверх. У кімнаті стояли старі меблі та велике ліжко, на вицвілих шпалерах красувалися хвойні мотиви. Ванна з фігурними ніжками, стулки вікон відсувалися вниз. На вікнах висіли важкі штори і мереживні фіранки. Пахло чимось гарним забутим старим. Із вікон виднівся проспект, посеред якого біг зелений трамвай. У цій кімнаті йому буде спокійно на душі. Не було телевізора та кавоварки, але Цкуру вони і так не потрібні.

— Дякую. Мені годиться, — сказав він до швейцара. Тоді дав йому дві монети по одному євро. Швейцар лагідно усміхнувся і зник за дверима, як кіт.

Коли Цкуру вийшов із душі й переодягнувся, було вже під вечір. Але надворі ще ясно, немов серед білого дня. У небі висів білий півмісяць, схожий на добряче стерту пемзу. Хтось її закинув на небо, а вона там чомусь зависла.

Цкуру спустився вниз і взяв у консьєржки, жінки з рудим волоссям, безплатну мапу міста. Попросив позначити на ній місце тутешнього відділення туристичної фірми, в якій працює Сара. Це виявилось лише за три квартали від готелю. За рекомендацією консьєржки він купив комбінований проїзний квиток на автобус, метро і трамвай. Жінка пояснила йому, як ним користуватися, і дала схему руху громадського транспорту. Консьєржці із зеленкавими очима на вигляд було років за сорок п'ять, і вона поводитися надзвичайно люб'язно. Зі старшими від себе жінками Цкуру переставав хвилюватися і завжди говорив природно. Так було і зараз. Очевидно, це не залежало від країни.

Із тихого закутка у холі з купленого на лєтовищі телефону Цкуру задзвонив до помешкання Чорної в Гельсінкі. Телефон був на автовідповідачі. Низький чоловічий голос говорив щось секунд двадцять. Насамкінець пролунав сигнал. Очевидно, тепер треба було залишити повідомлення. Цкуру нічого не сказав і поклав слухавку. За кілька хвилин передзвонив на цей номер іще раз, але все повторилося. Голос на відповідачі — це, мабуть, чоловік Чорної. Звісно, Цкуру нічого не зрозумів, однак голос звучав чітко й енергійно. Голос

здорового чоловіка, який живе повним життям і якому нічого не бракує.

Цкуру сховав телефон до кишені. Його охопило не добре передчуття. Можливо, Чорної зараз у цьому помешканні нема. Вона має чоловіка і двох маленьких дітей. Зараз уже липень. Імовірно, що всією родиною вони відпочивають десь на Майорці, як припускала Сара.

Годинник показував половину сьомої. Офіс туристичної фірми, про який говорила Сара, певно, вже зачинений. Хоча спробувати не зашкодить. Цкуру знову витяг телефон із кишені й набрав номер офісу. Всупереч його очікуванням, там іще були люди.

Жіночий голос сказав щось фінською.

— Чи можу я поговорити з пані Ольгою? — спитав він англійською.

— Це я, — відповів жіночий голос чистою англійською.

Цкуру назався і сказав, що він від Сари.

— Так, пане Тадзакі, Сара мені про вас говорила.

Цкуру пояснив, у чому річ. Він приїхав побачитися з товаришкою, але її домашній телефон на автовідповідачі, а повідомлення фінською він не розуміє.

— Ви зараз у готелі?

— Так, — відповів Цкуру.

— Я саме зачиняю офіс: Буду там за тридцять хвилин. Можемо зустрітися в холі?

Ольга виявилася блондинкою у вузьких джинсах і білій футболці з довгим рукавом. Ще, напевно, не мала тридцяти років. На зріст біля ста сімдесяти сантиметрів, повновида, з рум'янцем. Вона справляла враження

дівчини із заможної селянської родини, яка виросла разом із добросердими гелготливими гусьми. Волосся зібране позаду, через плече висіла чорна лакована спортивна торба. Увійшла в хол широким кроком, із випростаною, як у поштаря, спиною.

Цкуру та Ольга потиснули руки і сіли на велику кану в центрі холу.

Сара раніше неодноразово була в Гельсінкі, і щоразу вони працювали разом. Видавалося, що Ольга ставилася до Сари не лише як до бізнес-партнера, а й симпатизувала їй особисто.

— Ми вже давно не бачилися із Сарою. Що там у неї чувати? — спитала Ольга.

Цкуру відповів, що у неї все гаразд. Хоча має багато роботи і завжди в перельотах.

— Телефоном вона казала, що ви її близький друг.

Цкуру усміхнувся. *«Ближкий друг»*, — повторив він подумки.

— Я постараюся вам допомогти. Тільки скажіть, — приязно мовила Ольга, глянувши йому у вічі.

— Дякую.

Цкуру відчув на собі уважне око екзаменатора, який вирішував, чи достойний він бути хлопцем Сари. «Добре було б отримати прохідний бал», — подумав він.

— Спробуймо прослухати повідомлення на автовідповідачі, — сказала Ольга.

Цкуру витяг телефон і набрав номер Чорної. За той час Ольга дістала з торби записник і тоненьку золотисту ручку й поклала їх на коліна. Коли пролунав сигнал виклику, Цкуру віддав телефон Ользі. Дівчина зосереджено прослухала повідомлення і швидко занотувала необхідну інформацію. Тоді поклала слухавку. «Розумна

і компетентна дівчина, — подумав Цкуру. — Вони із Сарою, певно, добре ладнають».

— Так видається, що на автовідповідачі говорить її чоловік, — сказала Ольга. — Минулого тижня всією сім'єю вони виїхали з цієї квартири у свій літній будинок. Будуть там до середини серпня. Але вони залишили номер телефону літнього будинку.

— Це далеко?

Ольга похитала головою.

— Я не знаю, де це. Відомий лише номер телефону. Можна, напевно, подзвонити і запитати.

— Я був би дуже вдячним, якби ви це зробили. Тільки маю ще одне прохання, — сказав Цкуру. — Можете вивідати адресу, не говорячи, що це для мене? Я хотів би приїхати до неї без попередження.

В очах Ольги промайнула цікавість. Цкуру вирішив пояснити.

— Під час навчання у старшій школі ми дуже тісно дружили, але вже багато років не бачилися. Вона й гадки не має, що я міг приїхати, аби побачитися з нею. Я хотів би раптово з'явитися на порозі дому і здивувати її.

— Несподіванка! — вигукнула Ольга і звела над колінами долоні рук угору. — Має бути весело.

— Я також хотів би, аби вона зраділа.

— Вона була вашою дівчиною? — спитала Ольга.

Цкуру заперечливо похитав головою:

— Ні, це не так. І я, і вона належали до однієї компанії. Більше нічого. Проте ми всі дуже тісно дружили.

Ольга схилила голову.

— У старшій школі дружба не дається легко. У мене є одна товаришка. Ми й зараз часто бачимося і говоримо.

Цкуру кивнув.

— А ваша товаришка вийшла заміж за фіна і приїхала сюди. І ви довго не бачилися?

— Шістнадцять років.

Ольга потерла пучкою вказівного пальця біля скроні.

— Добре. Я спробую випитати адресу, не говорячи про вас. Щось зараз придумаю. Як звати вашу товаришку?

Цкуру на картці написав ім'я Чорної.

— А де ви вчилися у старшій школі?

— У Нагої, — відповів Цкуру.

Ольга знову взяла його телефон і набрала номер, названий у повідомленні на автовідповідачі. Після кількох гудків нарешті відповіли. Дівчина приязно почала розмову фінською мовою. Щось пояснила, її щось запитали. Вона знову стисло щось пояснила. Кілька разів вимовила ім'я Ері. Розмова трохи протривала, але врешті Ольга таки переконала співрозмовника, бо взяла до рук ручку і почала занотовувати. Тоді гречно подякувала і завершила розмову.

— Вдалося, — сказала вона.

— Дуже вам дякую.

— Прізвище чоловіка Гаатайнен. Звати Едвард. Він має літній будиночок на березі озера на околицях Гямеенлінні, де проводить літо. Це на північний захід від Гельсінкі. Звісно, дружина Ері і діти також там.

— Як вам вдалося стільки довідатися, не згадуючи про мене? — спитав Цкуру.

Ольга збиточно всміхнулася.

— Я трохи прибрехала. Представилася кур'єром «Федексу». Сказала, що для пані Ері прибув пакунок із Нагої, і спитала, куди його переслати. Слухавку взяв

чоловік, але коли почув, у чому річ, одразу назвав адресу. Ось вона.

Із цими словами Ольга простягнула йому картку. Тоді піднялася і пішла до консьєржки — взяла мапу Південної Фінляндії. Розгорнувши її, позначила кульковою ручкою Гямеєнлінну.

— Ось Гямеєнлінна. Точне розташування їхнього літнього будинку подивимося в «Гуглі». Зараз уже пізно, але завтра я вам роздрукую.

— А скільки туди добиратися?

— Біля ста кілометрів. Гадаю, що півтори години цілком вистачить. Туди навіпростець веде швидкісна автомагістраль. До самого міста можна їхати й потягом, однак щоби до них добратися, все одно потрібен автомобіль.

— То я візьму авто в оренду.

— У Гямеєнлінні є гарний замок на березі озера, є дім, в якому народився Сібеліус, однак я розумію, що на вас там чекає важливіша справа. Зможете прийти завтра до офісу, коли вам буде зручно? Ми відчинені з дев'ятої. Поблизу є оренда автомобілів. Я зроблю так, щоби ви одразу могли вирушити.

— Просто не знаю, як вам за все дякувати, — сказав Цкуру.

— Друзі Сари є і моїми друзями, — сказала Ольга і заплющила одне око.

— Я бажаю вам благополучно побачитися з Ері. І гарно її здивувати.

— Дякую. Я для цього й приїхав.

Ольга трохи повагалася, але, зібравшись із духом, таки спитала:

— Вибачте за настирливість. А у вас до Ері є важлива справа, якщо ви приїхали у такий неблизький світ?

— Для мене важлива, — відказав Цкуру. — Для неї — не знаю, може, не дуже. Я приїхав сюди, аби це перевірити.

— Складно все це звучить.

— Занадто складно, аби пояснити моєю англійською.

Ольга розсміялася:

— У нашому житті бувають речі занадто складні, щоб пояснити їх будь-якою мовою.

Цкуру кивнув. Очевидно, вигадувати влучні вислови про життя — риса, притаманна чи не всім фінам. Можливо, до цього доклалася довга зима. Але Ольга має рацію. Ця проблема не залежить від мови. Напевно.

— Гаразд, то завтра я вас чекаю. Думаю, ви ще не перелаштувалися на тутешній час, та й надворі допізна ясно, тому багато людей скаржаться, що не можуть заснути. Я порадила б вам, про всяк випадок, замовити ранковий дзвінок.

Цкуру сказав, що так і зробить. Ольга закинула торбу на плече, рішучим кроком перетнула хол і вийшла з готелю. Дивилася постійно вперед, жодного разу не озирнувшись.

Цкуру зігнув картку з адресою і сховав у гаманець. Мапу запхав у кишеню. А тоді вийшов із готелю поблукати містом.

Принаймні він дізнався місцеперебування Ері. Вона там є. З чоловіком і двома маленькими діточками. Тепер питання в тому, чи вона його прийме. Адже вона може не захотіти його бачити, незважаючи на те, що для цього Цкуру сів у літак і перетнув Північне полярне коло. Це цілком імовірно. Синій казав, що саме Чорна першою стала на бік Білої у справі згвалтування і вимагала викинути його з групи. Невідомо, що вона відчуває до нього після того, як Білу вбили, а група розпалася.

Може, ворожість. Але в нього немає іншої ради, як поїхати і пересвідчитися.

На годиннику вже минула восьма. Але надворі, як і казала Ольга, вечоріти й не думало. Багато закладів іще працювали, а люди гуляли світлими вулицями, як в обід. У ресторанах говорили і сміялися, пили вино і пиво. Ходячи старовинними вулицями, вимощеними округлою бруківкою, Цкуру почув запах печеної риби. Пахло так, ніби печеною скумбрією в японській їдальні. Він відчув, що голодний. Ідучи на запах, звернув у вузьку бокову вуличку, однак джерела аромату не знайшов. Поступово запах слабшав — і врешті десь розвіявся.

Цкуру вже перехотілося думати, де б поїсти. Зайшов у першу ж піцерію, сів за столик надворі і замовив холодний чай та піцу «Маргарита». Але Сара сміялася б... То ти сів у літак, пролетів півсвіту, аби вмотитися тут і з'їсти «Маргариту»? Але піца виявилася смачнішою, ніж він очікував. Видавалося, що її спекли у справжній печі: тоненька, хрумка й ароматно припалена.

Ця непретензійна піцерія була майже вщент заповнена сім'ями та молодими парами. Сиділи й студентські компанії. У руках тримали хто келих вина, хто кухоль пива. Багато з них курили цигарки. Наскільки Цкуру було видно, пив холодний чай та мовчки наминав піцу лише він. Жваво точилася гучна розмова, і все (так Цкуру здавалося) фінською мовою. Туристів видно не було, люди за столами, вочевидь, усі місцеві. У цей момент він врешті зрозумів, що опинився за кордоном, далеко за межами Японії. Зазвичай Цкуру і в Японії їв сам, тож теперішньою ситуацією не переймався. Але зараз він не просто *сам*. Він подвійно сам. Він чужинець, а всі навколо говорять незрозумілою йому мовою.

Це відчуття відокремленості трохи відрізнялося від того, яке він мав у Японії. «Непогано, — подумав Цкуру. — Подвійна самотність, або відокремленість, пов'язана з подвійним запереченням. Це абсолютно логічно, що він, чужинець, перебуває окремо. У цьому немає нічого надзвичайного». Від цієї думки йому стало затишно. Він там, де слід. Підкликавши офіціанта, Цкуру замовив келих червоного вина.

Трохи згодом у піцерії з'явився старий акордеоніст. Він був вбраний у зношену камізельку, на голові мав капелюх-панаму. З ним також був гостровухий пес. Звичними рухами старий прив'язав пса, мов коня, до вуличного стовпа, сам також до нього обперся і почав грати скандинавські народні пісні. Це була майстерна гра бувалого музики. Інколи співав. На замовлення виконав фінською «Не будь жорстокою» Елвіса Преслі. Чорний худий пес, не звертаючи уваги на людей, вступився в одну точку в небі, мовби згадував минуле. Навіть вухами не рухнув.

«У нашому житті бувають речі занадто складні, щоби пояснити їх будь-якою мовою», — сказала Ольга.

«І це правда, — думав Цкуру, попиваючи вино. — Складно пояснити не лише іншим. Складно пояснити навіть собі самому. Якщо все ж намагатимешся це зробити, десь з'явиться неправда. Хоч би там що було, завтра ситуація має проясніти. Слід лише зачекати. Якщо не проясніє, ну і нехай. Немає ради. Цкуру Тадзакі, якому бракує барви, так і житиме далі без неї. Ніхто інший від цього не страждатиме».

Цкуру згадав Сару. Її сукню кольору м'яти, її безтурботний сміх, те, як вона йшла, тримаючись за руку

з тим чоловіком середніх літ. Але ці думки також його нікуди не вели. Людське серце, як нічний птах. Тихо на щось чекає, а коли дочекається, то летить до нього навпростець.

Цкуру заплющив очі і прислухався до музики акордеона. Його одноманітна мелодія пробивалася до нього крізь людський гамір. Як свист корабля в тумані, що майже губиться у шумі прибою.

Він випив лише половину вина і встав, залишивши гроші на столі. Кинув у капелюх перед акордеоністом один євро і так само, як інші, проходячи повз пса, прив'язаного до стовпа, погладив його по голові. Пес ані ворухнувся, вдаючи, напевне, статуетку. Тоді Цкуру по волі рушив у бік готелю. Дорогою купив собі в кіоску мінеральну воду та докладнішу карту Південної Фінляндії.

На алеї посеред широкого проспекту стояли кам'яні шахівниці, за якими люди грали в шахи принесеними фігурами. Лише чоловіки, серед них багато старих. На відміну від людей у піцерії, вони були вкрай мовчазними. Публіка також не промовляла ні слова. Обдумування потребує глибокої тиші. Чимало перехожих були із собаками. Ті теж не видавали й звуку. Вітер доносив інколи запах печеної риби, інколи кебабу. Попри дев'яту годину вечора, кіоск із різнобарвними квітами літа ще працював. Чи вони забули, що вже пізній вечір?

У готелі Цкуру замовив, аби його розбудили о сьомій ранку. А тоді йому чомусь заманулося спитати, чи поблизу є басейн.

Працівниця готелю насупила брови, подумала, а тоді скрушно похитала головою. Так скрушно, наче перепрошувала за недосконалості в історії своєї країни: — Даруйте, поблизу нічого такого немає.

Цкуру піднявся до себе, щільно запнув штору, аби всередину не потрапляло сонячне світло, а тоді роздягнувся і ліг у ліжку. Але сонячне проміння все ж проникало в кімнату, як старі спогади, котрих не можеш позбутися. Дивлячись на темну стелю, Цкуру почав думати, яка це химера — хотіти зустрітися з Чорною в Гельсінкі, а не в Нагої. Особлива ясність скандинавської ночі дивовижно струсила його душу. Тіло прагло сну, однак голова спати відмовлялася.

Тоді він почав думати про Білу. Вона вже давно не з'являлася в його снах. Зазвичай він бачив сексуальні фантазії, в яких випорскував свою сперму у Білу. А зранку, коли Цкуру відпирив білизну від сперми, його опановувало неоднозначне почуття. Дивне почуття, в якому нероздільно переплелися відчуття провини із сильним захопленням. Очевидно, це особливе почуття могло народитися лиш у темному й дуже особистому просторі, де змішуються реальність та вигадка. Зараз Цкуру цього неймовірно бракувало. Байдуже, який сон. Байдуже, яке почуття. Він хотів би, щоб Біла наснилася йому ще раз...

Урешті Цкуру заснув, але снів тієї ночі не бачив.

15

О сьомій продзвенів дзвінок, який він замовив учора на рецепції. Цкуру поволі прокинувся. Йому здалося, що спав він глибоким довгим сном, тіло приємно затерпло. Терпкість у тілі залишалася ще й після того, як він умився, поголився і почистив зуби. Небо затягнуло тоненькими хмарами, однак ніщо не віщувало дощу. Цкуру вдягнувся і поснідав у готелі.

По дев'ятій уже був у Ольги. У маленькому затишному офісі на схилі пагорба, крім Ольги, сидів іще довготелесий чоловік із риб'ячими очима. Він щось пояснював по телефону. На стінах висіли кольорові плакати різних місцевостей Фінляндії. Ольга вручила йому кілька видруканих мап. Гаатайнени мають літній будиночок у маленькому містечку на березі озера за Гямеенлінною. Це місце було відзначене хрестиком. Озеро вилося вузькою довгою лінією, як канал. Напевно, багато тисяч років тому його вирило льодовиком.

— Думаю, ви не заблукаєте, — сказала Ольга. — На відміну від Токіо чи Нью-Йорка, у нас немає таких потужних транспортних потоків. Дивіться уважно на знаки і заїдете без проблем, хіба стукнетеся з лосем.

Цкуру подякував.

— Авто вже готове. «Фольксваген Гольф», пробіг менше ніж дві тисячі. Тому ціна трохи вища.

— Чудово, дякую.

— Я бажаю, щоби все добре відбулося. Адже ви спеціально для цього приїхали до Фінляндії, — Ольга саянула широкою усмішкою. — Якщо виникнуть якісь проблеми, телефонуйте.

Цкуру сказав, що так і зробить.

— Уважайте на лосів. Вайлуваті тварини. Не їдьте дуже швидко.

Вони потиснули одне одному руки і попрощалися.

Цкуру взяв у офісі оренди автомобілів фактично новенький темно-синій «Гольф». Там йому пояснили, як виїхати з центру на автомагістраль. Не дуже складно, треба лише трохи уваги. А там вже не заблукаєш.

На автомагістралі Цкуру взяв керунок на захід. Слухаючи радіо, їхав із швидкістю близько ста кілометрів на годину. Інші його обганяли, але він не зважав. По-перше, він давно не був за кермом, а по-друге, кермо з лівого боку. А ще він хотів би приїхати якраз на завершення обіду. Часу ще багато. Поспішати нема куди. Радіостанція класичної музики передавала легкий і радісний концерт для труби з оркестром.

Обабіч дороги тягнулися ліси. Виникало враження, що вся територія країни вкрита яскравою соковитою зеленню. Переважно береза, в неї вкраплювалися сосна, ялина та клен. Сосни були з червонуватими стовбурами, але не такі, як у Японії. Берези також мали інший вигляд, їхнє гілля звисало додолу. Іноді траплялися широколистяні дерева. У небі на течіях вітру повільно кружляли ширококрилі птахи, вишукуючи на землі здобич. Де-не-де видніли селянські хати. Вони були великими. Пологими схилами тягнулися загоро-ди, паслася худоба. Трави вже лежали покошені й агро-техніка поскручувала їх у великі круглі скирти сіна.

До Гямеєнлінні Цкуру приїхав перед дванадцятою. Залишив авто на стоянці і пройшовся містом хвилин п'ятнадцять. Тоді сів за столик у кав'ярні з вікнами на центральну площу і замовив собі каву з круасаном. Круасан був засолодким, а кава доброю і міцною. Небо над Гямеєнлінною, як і над Гельсінкі, затягнуло тонкими хмарами. Сонця видно не було. У небі лиш виднів помаранчевий розмитий силует. Площею гуляв зимнуватий вітер, тому Цкуру одягнув поверх майки поло легенький светр.

У Гямеєнлінні туристів не було видно. Туди-сюди снували люди у буденному одязі, несучи пакети із закупами.

У крамницях на центральних вулицях міста також продавали речі повсякденного вжитку та продукти не так для туристів, як для місцевих мешканців і людей, котрі проводили літо у замських будинках. Навпроти через площу стояв костел — масивна будівля з круглим зеленим куполом. Зграйка чорних птахів заклопотано перелітала з даху на дах, наче прибережні хвильки. Білі картини поволі spacerували ринковою бруківкою, безупинно роззираючись довкола.

Біля площі з яток продавали городину й овочі. Цкуру купив собі пакетик вишень та сів на лавку, аби поласувати ними. Звідкись з'явилося двоє дівчаток десяти-одинадцяти років, і вони почали спостерігати за ним віддалік. Очевидно, сюди нечасто заносить людей зі Сходу. Одна худезна, висока й білошкіра, інша засмагла і з веснянками. Обидві з розплетеним волоссям. Цкуру до них усміхнувся.

Дівчатка поволі, як насторожені картини, підступили ближче.

— Ви китаєць? — спитала висока англійською.

— Ні, японець, — відповів Цкуру. — Близько, але трохи не те.

Видно було, що дівчата не зрозуміли.

— А ви росіянки? — спитав Цкуру.

Обоє похитали головами.

— Фінки, — відповіла поважно веснянкувата.

— Бачите, це так само, — пояснив Цкуру. — Близько, але трохи не те.

— Дівчатка закивали.

— А що ви тут робите? — спитала веснянкувата. Наче випробовувала свої знання англійської. Напевно, хотіла використати вивчене у школі і поговорити з іноземцем.

— Приїхав побачитися з другом, — пояснив Цкуру.
— Скільки з Японії сюди добиратися? — поцікавилася висока.

— Літаком одинадцять годин, — відповів Цкуру. — Нам двічі давали їсти. І ще я дивився фільм.

— Який?

— «Міцний горішок 12», — усміхнувся Цкуру.

Дівчатка лишилися задоволеними. Взялися за руки і побігли великою площею, залопотівши подолами спідничок. Як перекотиполе, несене вітром. Думок про життя не висловлювали. Цкуру з полегкістю зітхнув.

До Гаатайненів він добрався о пів на другу. Відшукати їхній будинок було не так просто, як припускала Ольга. До нього не вело нічого, що можна було б назвати дорогою. Якби не один люб'язний старий, він, мабуть, узагалі його не знайшов би.

Коли Цкуру, з'їхавши трохи вбік, ламав собі голову над мапою, до нього підійшов невеличкий дідусь, що саме нагодився на велосипеді. На голові він мав старого кашкета, а взутий був у гумові чоботи. Із вух стирчали сиві волоски, а очі налилися кров'ю. Можна було подумати, що старий дуже чимось розлючений. Цкуру показав дідові карту і пояснив, що шукає літній будинок Гаатайненів.

— Це поруч. Можу показати, — сказав дід спершу німецькою, а тоді англійською мовою. Він обіпер свій важкий чорний велосипед до дерева і, не чекаючи відповіді, всівся на пасажирське сидіння. А тоді ткнув уперед зморшкуватим, наче старий пеньок, пальцем, вказавши шлях. Повз озеро крізь гай вела ґрунтова дорога. Її радше можна назвати стежкою, уторованою

колесами автомобілів. Між двома смугами буйно розрослася зелена трава. Трохи далі дорога розходилася. На роздоріжжі до дерев були прибиті таблички з прізвищами, написаними фарбою. Праворуч на одній із них було написано «Haatainen».

Вони проїхали ще трохи — і потрапили на простору місцину. Крізь стовбури беріз виднілося озеро. Біля невеликого хвилеріза гойдався прив'язаний пластмасовий човен гірчичного кольору. Простий човен для риболовлі. Посеред дерев стояла дерев'яна хатинка, а з неї стирчав цегляний комин. Біля хатинки був припаркований білий фургон «Рено» з гельсінськими номерами.

— Ось дім Гаатайненів, — сказав поважно дідусь.

А тоді, як людина, що вирушає у хуртовину, натяг міцніше кашкета, відхаркнув на землю. Харкотиння було твердим як камінь.

Цкуру подякував.

— Я відвезу вас назад до місця, де ви залишили велосипед. Уже знаю, як сюди заїхати.

— Ні, нема потреби. Зможу дійти пішки, — сказав старий наче сердито. Точніше, напевно, він так сказав. Бо Цкуру не зрозумів. Принаймні на фінську це не скидалося. Старий навіть не дав часу Цкуру простягнути руку для потиску, виліз з авто і не озираючись закрокував своєю дорогою. Як Смерть, що вказала блукальцю шлях до підземного царства тіней.

Цкуру зупинив «Гольф» на узбіччі серед літнього зілля і дивився на старого, що зникав удалині. Тоді вийшов з авто і на повні груди вдихнув повітря. Воно пахло значно чистіше, ніж у Гельсінкі. Мов свіжозроблене. Тихий вітерець гойдав березове листя, легенько пото-

рохкував човном, вдаряючи його об хвилеріз. Десь шибетав птах. Звучно і коротко.

Цкуру поглянув на наручний годинник. Цікаво, вони вже пообідали? Він не мав певності, але, позаяк і не мав що робити, вирішив спробувати завітати до Гаатайннів. Цкуру ступив на зелену траву і рушив прямо до хатинки. Пес, що дрімав на ганку, піднявся на ноги і глянув у його бік. Маленький брунатний пес із довгою шерстю. Гавкнув кілька разів. Він не був прив'язаним, але Цкуру не відчув у його гавкоті загрози і йшов далі.

Усередині, напевно, почули, що пес на когось гавкає. Не встиг Цкуру дійти до входу, як двері прочинилися і з-за них визирнув чоловік. Мав русяву бороду. Йому можна було дати років сорок п'ять. Невисокого зросту. Довгоший, плечі випирали в боки, як на вішаку для одягу великих розмірів. Волосся, також яскраворусяве, мало такий вигляд, як заплутана шітка. Звідти стирчали вуха. Чоловік мав на собі сорочку в клітинку з коротким рукавом та блакитні робочі джинси. Положивши ліву руку на клямку, він дивився на Цкуру, котрий підходив до дверей. Чоловік крикнув на пса, і той перестав гавкати.

— Хеллоу, — сказав Цкуру.

— Доброго дня, — відповів той японською.

— Доброго дня, — повторив Цкуру японське вітання. — Тут мешкають Гаатайннени?

— Так, тут, — сказав чоловік гарною японською. — Я Едвард Гаатайннен.

Цкуру підійшов до ганку і простягнув руку для потиску. Чоловік простягнув руку у відповідь.

— Мене звати Цкуру Тадзакі, — сказав Цкуру.

— Це те «цкуру», що означає *«створювати речі»*?

— Так, те саме.

Чоловік широко всміхнувся.

— Я також створюю речі.

— Дуже приємно. І я.

Підійшов пес і потерся головою до ноги господаря. А потім зробив так іще й із Цкуру. Цікаво, це привітальний ритуал? Цкуру погладив пса по голові.

— А що ви створюєте, пане Тадзакі?

— Залізничні станції, — відповів Цкуру.

— Ого! А чи знаєте, що першу залізничну колію у Фінляндії проклали між Гельсінкі та Гямеенлінною, де ми зараз і є? Місцеві мешканці пишаються своїм вокзалом не менше, ніж тим, що звідси походить Ян Сібеліус. Ви приїхали саме туди, куди слід.

— Ось як? Я не знав. А що ви створюєте, пане Едварде?

— Я — гончар. Мої вироби значно менші, ніж ваші.

Прошу до хати.

— Я вам не заважатиму?

— Аніскілечки, — сказав Едвард. Тоді розвів руки. — Я радий гостям. А тим паче колегам, які також щось створюють.

У хаті більше нікого не було. На столі стояло горня з кавою, а поряд лежала розгорнута книжка фінською мовою у м'якій палітурці. Очевидно, Едвард пив тут собі пообідню каву за читивом. Він запропонував Цкуру крісло і сам сів навпроти. Поклав закладку, згорнув книгу і відсунув убік.

— Бажаєте кави?

— Дякую, не відмовлюсь, — відповів Цкуру.

Едвард пішов до кавоварки. У великому горняті запарувала кава, і він поставив її перед Цкуру.

— Треба цукор, вершки?

— Ні, дякую, я люблю чорну.

Горнятко кремового кольору було ручної роботи. Вушко мало химерну форму і дивний вигляд. Але горнятко виявилось зручно тримати, і воно було затишним на дотик. Як ласкавий жарт, зрозумілий лише членам сім'ї.

— Це горнятко виліпила моя старша донька, — сказав Едвард з усмішкою. — Звісно, випалював я.

— Очі Едварда сіріли ясністю та ніжністю і дуже пасували до його золотистого волосся і бороди. Цкуру пройнявся симпатією до цього чоловіка. Для нього більше годилося життя біля лісу та озера, ніж у місті.

— Якщо я не помиляюся, ви до Ері? — спитав Едвард.

— Так, я хотів би з нею побачитися. Вона є?

Едвард кивнув.

— Так, є. Ері пішла з дітьми на післяобідню прогулянку. Думаю, до озера. Там дуже гарно. Пес уже повернувся, він завжди раніше прибігає. Гадаю, Ері також незабаром буде тут.

— Ви дуже добре говорите японською, — сказав Цкуру.

— Я жив у Японії п'ять років. У Гіфу та Нагої. Вивчав японське гончарство. У Японії без японської ж і кроку не ступиш.

— І там ви познайомилися з Ері?

Едвард весело засміявся.

— Так. Я закохався одразу. Вісім років тому ми побралися в Нагої, а потім обоє приїхали у Фінляндію. Зараз гончарюю. Після повернення до Фінляндії якийсь час я працював дизайнером в «Арабії»¹, однак потім захотілося самостійності. Й ось уже два роки я фрілансер.

¹ Фінський бренд порцеляни, заснований у 1873 році.

Небагато, двічі на тиждень, читаю лекції у Гельсінському університеті.

— Ви завжди літуєте тут?

— Так, ми живемо тут із початку липня до середини серпня. Неподалік якраз є маленька майстерня, в якій працюю разом з однодумцями. Зранку я там, а на обід повертаюся додому. Після обіду я зазвичай з родиною. Гуляю, читаю. Інколи ходимо всі на риболовлю.

— Дуже гарна місцина.

Едвард втішено усміхнувся.

— Дякую. Тут дуже тихо, тому добре працюється. Ми живемо просто. Діти також люблять тут бути. Можна відчувати себе ближче до природи.

На потинькованій у біле стіні від самої підлоги й аж до стелі були почеплені дерев'яні полиці з гончарними виробами. Окрім цього, в інтер'єрі кімнати не було нічого, що можна назвати прикрасами. На стіні висів круглий простий годинник, на старому міцному дерев'яному столі стояв невеликий музичний центр і гора компакт-дисків.

— Майже третина виробів, які ви тут бачите, — це робота Ері, — сказав Едвард. У його голосі бриніли нотки гордості. — У неї вроджений талант. І це видно з творів. Наші речі виставлені в кількох крамницях у Гельсінкі, і мушу сказати, що у деяких із них вироби Ері мають навіть більший попит, аніж мої.

Цкуру був вражений. Він ніколи не чув, аби Чорна цікавилася гончарством.

— Я й не знав, що Ері займається гончарством, — сказав Цкуру.

— Ері зацікавилася цим у двадцятирічному віці. Після закінчення звичайного університету вона вступила на

факультет прикладного мистецтва Інституту мистецтв Айчі. Там ми і познайомилися.

— Тоді зрозуміло. Бо я фактично нічого не знаю про Ері після двадцяти років.

— Ви її друг зі старшої школи?

— Так.

— Цкуру Тадзакі, — Едвард повторив ім'я ще раз і прижмурих очі, перебираючи у пам'яті.

— Щось таке пригадую. Ері мені про вас розповідала. Ви належали до компанії п'яти добрих друзів у Нагої, чи не так?

— Так, правильно. Ми товаришували.

— На наше весілля в Нагої прийшли троє з вашої компанії: Червоний, Синій і Біла. Я не помиляюся? Барвисті друзі.

— Ні, не помиляєтеся, — сказав Цкуру. — На жаль, я не міг прийти.

— Але ми змогли зустрітися тепер, — сказав Едвард і тепло всміхнувся. На обличчі м'яким полум'ям багаття сколихнулася борода. — Ви приїхали до Фінляндії у подорож?

— Так, — відповів Цкуру. Довелося би дуже довго пояснювати, якби вирішив сказати правду.

— Я був у Гельсінкі і подумав, що добре було б зустрітися з Ері, адже ми так давно не бачилися. Й ось я тут. Вибачте, що не зміг повідомити заздалегідь. Я не хотів би вам дуже заважати.

— Та ви що? Ви нам зовсім не заважаєте. Навпаки, ми дуже раді. Така далечінь! Ласкаво просимо. Добре, що я залишився вдома, адже часто ходжу на прогулянку з усіма. Ері також зрадіє.

«Було б добре», — подумав Цкуру.

— Можна оглянути ваші вироби? — спитав Цкуру, показуючи на речі, виставлені на полицях.

— Звісно. Можете дивитися, брати в руки. Мої речі та вироби Ері стоять упереміш, але вони дуже відрізняються стилем. Гадаю, ви самі побачите.

Цкуру підійшов до полиць і почав оглядати кераміку. Переважно це був посуд щоденного вжитку: тарелі, миски та горнятка. Ще було кілька глеків та ваз.

Як Едвард і припускав, Цкуру відразу побачив, де чії вироби. З гладенькою текстурою, в пастельній гамі — це речі Едварда. Кольори то темнішали, то світлішали, відображаючи делікатні переливи, подібні до вітру чи води. Усі без візерунків. За візерунок правив перехід кольорів. Навіть Цкуру, який нічого не тямив у гончарному ремеслі, чудово розумів, що досягнення такого ефекту потребує неабиякої майстерності. Яскравою рисою творів чоловіка був дизайн без зайвих прикрас та вишуканість і м'якість поверхні. В основі лежав скандинавський стиль, однак в обтягій простоті виразно проглядався вплив японської кераміки. Вироби виявилися напрочуд легкими, і тримати їх у руках було зручно. Все продумано до дрібниць. Що не кажи, це була ручна робота першокласного майстра. Продовжуючи працювати у масовому виробництві, Едвард, певне, не зміг би сповна розкрити свого таланту.

Водночас стиль Ері був значно простішим. Йому далеко до чоловікової витонченості та випрацьованості. Грубуваті вироби з трохи кривою лінією бережків, у них не було видно тієї елегантної тонкої краси. Але її твори дихали теплом, і від їхнього споглядання на душі ставало легко. Незначна несхожість та рапава поверхня дарували тихий спокій, який народжується, коли рука

торкається натуральної тканини, коли, всівшись на ганку, дивишся, як пливуть небом хмари.

На відміну від чоловікових, вироби Ері були особливі візерунками. На них зображене наче дрібне листя дерев, навіяне вітром: де-не-де багато, а де-не-де поодинокі. Залежно від розпорошення, ті узори мали то сумний, то барвистий вигляд. Ця випрацюваність нагадувала старі кімоно з дрібними поодинокими узорами. Цкуру наблизив обличчя, аби роздивитися, за якими мотивами створені візерунки, однак вгадати не зміг. Дивні фігури. Але з віддалі вони все-таки видавалися розкиданим на землі лісовим листям, яким тихо ступають незнані дикі звірі, котрих не бачило людське око.

А ще в Ері кольори були не більше ніж тлом. Їхня роль — оживити, вдало подати візерунок. Кольори слугували тлом стримано і блідо, проте ефектно.

Цкуру брав до рук вироби Едварда, потім Ері — і порівнював їх. Це подружжя, без сумніву, і в щоденному житті вміло урівноважує одне одного. На цю думку його наштотхнула затишна протигага їхнього стилю. Хоча і відрізняються стилем, однак намагаються навзаєм прийняти колорит партнера.

— Може, це неправильно розхвалювати так роботу своєї жінки, — сказав Едвард, поглядаючи на Цкуру. — Як це називають? Фаворизувати, чи не так?

Цкуру усміхнувся, але нічого не відповів.

— Знаєте, твори Ері мені подобаються не тому, що вона моя дружина. На світі є багато людей, які вміють робити гарнішу кераміку і значно вправніше. Але в її виробках немає *тісноти*. Відчувається широчінь душі. Я хотів би вміти краще це пояснити.

— Я розумію, що ви маєте на увазі, — сказав Цкуру.

— Без сумніву, це подарунок небес, — Едвард підняв палець угору. — Дар. І з часом її майстерність зросте. В Ері ще багато попереду.

Надворі загавкав пес. Особливим привітним гавкотом.

— Це, напевно, Ері з дітьми повернулася, — сказав Едвард, дивлячись туди. Тоді піднявся і рушив до дверей.

Цкуру обережно поклав на місце виріб Ері, який саме тримав у руках, і чекав на її появу, не рушаючи з місця.

16

Так видавалося, що, побачивши Цкуру, Ері зовсім не зрозуміла суті того, що трапилося. З її обличчя зник попередній вираз, і воно стало порожнім. Жінка підняла сонячні окуляри на чоло і мовчки дивилася на Цкуру. Вона повертається з дітьми з пообідньої прогулянки, а тут біля чоловіка стоїть якийсь японець. Вона бачить його вперше.

Молодшу доню Ері тримала за руку. На вигляд дитини було рочків три. Збоку стояла трохи старша дівчинка. Десь на два-три роки. Обидві були вбрані в сукенки з однаковим квітковим візерунком, взуті в однакові пластмасові сандалі. Двері залишалися відчиненими. Надворі енергійно гавкав пес. Едвард висунув надвір голову і прикрикнув на пса. Той одразу вмовк і ліг на ганку. Доньки, наслідуючи маму, стояли і дивилися на Цкуру із зімкненими устами.

Чорна не дуже змінилася, відколи Цкуру бачив її востаннє шістнадцять років тому. Колишнє враження повновидості з часів школи відступило, і на його місці з'явився прямий красномовний силует. Із юних літ

вона була міцною та впертою, але тепер відкритий ясний погляд надавав їй вдачі враження самоаналізу. Видно, що ці очі бачили багато яскравих моментів. Уста міцно стулені, на обличчі здорова засмага. Чорне густе волосся прямо спадало до плечей, спереду перехоплене шпилькою, аби не падало на чоло. Перса стали ще більшими, ніж колись. На блакитну однотонну бавовняну сукню Ері накинула кремову шаль. На ногах мала білі теніски.

Чорна обернулася до чоловіка, наче шукала в нього пояснення. Але Едвард нічого не сказав. Лише дрібно похитав головою в боки. Вона ще раз поглянула на Цкуру. Тоді ледь закусил губу.

Цкуру бачив перед собою повну здоров'я жінку, яка проживала зовсім інше життя, ніж він. Не міг не відчувати гостро його вагомості. Маючи Ері перед очима, він врешті-решт усвідомив, яку вагу мають шістнадцять років життя. У світі є речі, які можна передати лише через образ жінки.

Тоді обличчя Чорної ледь скривилося. Губи здригнулися, як хвиля, а тоді вигнулися в один бік. На правій щоці з'явилася маленька ямка. Правильніше сказати, це не ямка, а заглиблення, яке Ері завжди наповнювала веселою перчинкою. Цкуру добре пам'ятав цей вираз. Він з'являвся в неї на обличчі завжди перед тим, як з уст мала зійти якась іронічна фраза. Але зараз вона не мала наміру іронізувати. Просто вибудовувала гіпотезу, підбираючись здалеку.

— Цкуру? — вона нарешті озвучила своє припущення.

Цкуру кивнув.

Тоді вона притиснула до себе малу донечку. Так, наче хотіла вбронити її від загрози. Це була її перша реакція.

З поглядом, зверненням на Цкуру, дівча притислося до ніг матері. Старша нерухомо стояла трохи оподалік. Едвард стояв біля неї, ніжно гладячи її голівку. Старша мала русяве волосся. А менша чорне.

Усі п'ятеро стояли так без руху, не кажучи й слова. Едвард гладив русяву дівчинку по голові, Чорна обняла чорняву за плечі, а навпроти них стояв Цкуру самісінький. Усі наче завмерли для картини з такою композицією. У центрі з Чорною. Вона, а точніше, її фігура, була стрижнем у цій рамці.

Першою з місця зрушила Чорна. Спочатку відпустила доньку, зняла окуляри з чола і поклала на стіл. Потім взяла з рук чоловіка горнятко і відпила ковток холодної кави. Тоді скривилася. Здавалося, вона гаразд не зрозуміла, що випила.

— Зробити кави? — спитав японською Едвард дружину.

— Так, дякую, — відповіла Чорна, не глянувши в його бік. Тоді сіла за стіл.

Едвард знову пішов до кавоварки, ввімкнув її і загрів каву. Сестрички за маминим прикладом сіли на лавці під вікном. Обидві просто дивилися на Цкуру.

— Це справді ти? — спитала тихо Чорна.

— Справді, — відповів Цкуру.

Вона примружила очі, пильно вдивляючись йому в обличчя.

— У тебе такий вигляд, наче ти побачила привида, — мовив Цкуру. Він сказав це жартома, але навіть йому ці слова зазвучали не як жарт.

— Ти змінився, — сказала Чорна пересохлим голосом.

— Це кажуть усі, з ким я довго не бачився.

— Дуже схуд, дуже... подорослішав.

— Це, мабуть, тому, що я справді став дорослим, — сказав Цкуру.

— Може, й так, — відповіла Чорна.

— А ти майже не змінилася.

Вона легенько хитнула головою, але нічого не промовила.

Її чоловік приніс каву і поставив на стіл. У маленькому горнятті, що скидалося на роботу її авторства. Чорна поклала туди ложку цукру, розмішала й обережно відпила ковток паруючої кави.

— Я візьму дітей і з'їжджу з ними до міста, — сказав Едвард погідним голосом. — Нам уже треба закупити продуктів і заправити машину.

Чорна обернулася до чоловіка і кивнула:

— І справді. То зробиш це?

— Так. Тобі щось купити?

Вона мовчки похитала головою.

Едвард поклав до кишені гаманця, узяв ключ, який висів на стіні, і сказав до доньок щось фінською мовою. Ті зраділи і підхопилися з лавки. Цкуру розчув слово «айскрім». Напевно, батько пообіцяв купити їм у місті морозива.

Цкуру з Чорною стояли на ганку і дивилися, як Едвард із доньками сідає у фургон «Рено». Чоловік відчинив задні двостулкові двері і коротко свиснув — пес радісно заскочив усередину і вмовстився у багажник. Едвард висунув голову з вікна і помахав рукою. Біле «Рено» зникло за деревами. З ганку вони ще трохи дивилися в той бік, куди рушило авто.

— Ти приїхав цим «Гольфом»? — спитала Чорна і показала на синє авто, яке стояло трохи віддалік.

— Еге ж. Із Гельсінкі.

— А чому ти приїхав до Гельсінкі?

— Щоби з тобою зустрітися.

Чорна прижмурила очі і вдивлялася у Цкуру, мовби старалася розгадати якусь хитромудру фігуру.

— Ти спеціально прилетів до Фінляндії, аби зустрітися зі мною? *Лише* для того?

— Так.

— Це після шістнадцяти років мовчання? — у її голосі бриніла прикрість і здивування.

— Правду кажучи, це не я, а моя дівчина. Вона сказала, що настала пора з тобою зустрітися.

На губах Чорної знову з'явився знайомий вигин. У голосі зачулися смішливі нотки.

— Цікаво. Твоя дівчина сказала тобі, що пора зі мною зустрітися. І ти береш та й сідаєш у літак, прилітаєш з апломбом у Фінляндію. Не домовляєшся про зустріч, не пересвідчуєшся, чи справді зможеш зі мною зустрітися...

Цкуру мовчав. Човен далі поторохкував, вдаряючись об хвилеріз. Хоча не видавалося, щоби здіймалися хвилі, і вітер був легенький.

— Я подумав, що ти не захочеш зі мною бачитися, якщо я скажу про це наперед.

— Та ти що? — здивувалася Чорна. — Хіба ж ми не друзі?

— Колись так. А зараз я не знаю.

Вона безгучно зітхнула, дивлячись на озеро, що проглядало за деревами.

— Дві години вони точно будуть у місті. Ходімо поговоримо.

Вони зайшли в хату і сіли за стіл одне навпроти одного. Вона зняла шпильку. Волосся впало на чоло. Так вона стала більше подібною на давню Чорну.

— Я маю до тебе одне прохання, — сказала Чорна. — Можеш уже не називати мене Чорною? Називай мене Ері. Юдзукі також не називай Білою. Ми вже не хотіли б так називатися.

— Ці імена вже в минулому, так?

Вона кивнула.

— А я можу далі бути *Цкуру*?

— Ти завжди був і будеш *Цкуру*, — сказала Ері і тихо засміялася. — Мені не заважає. Цкуру-«творець». Безбарвний Цкуру Тадзакі.

— У травні я їздив у Нагою і зустрічався із Синім, а потім із Червоним, — сказав Цкуру. — Я можу їх далі називати Синім та Червоним?

— Можеш. Називай справжніми іменами лише мене та Юдзу¹.

— З кожним із них зустрівся і мав розмову. Не дуже довгу.

— І як вони?

— Наче все гаразд, — сказав Цкуру. — Робота також іде непогано.

— У нашій старій добрій Нагої Синій упевнено і стабільно продає «лексуси», а Червоний так само упевнено і стабільно вирошує війнство бізнесу?

— Саме так.

— А що чувати в тебе? Усе вдається?

— Та потроху, — сказав Цкуру. — Працюю в Токіо в залізничній компанії. Робота полягає у спорудженні залізничних станцій.

— Так, до мене доносило вітром такі вістки. Що Цкуру Тадзакі невтомно будує станції в Токіо, — сказала Ері. — І має мудру дівчину.

¹ Юдзу — скорочена пестлива форма імені Юдзукі.

— Ну, це наразі.

— Тобто ти ще неодружений, так?

— Так.

— Ти завжди ходиш власними дорогами.

Цкуру промовчав.

— А про що ти з ними говорив там, у Нагої? — спитала Ері.

— Ми говорили про те, що трапилося між нами шістнадцять років тому, і про те, що трапилося за ці шістнадцять років.

— А ти з ними зустрічався також тому, що тобі так сказала твоя дівчина?

Цкуру кивнув.

— Вона вважає, що я мушу дати собі раду з кількома речами. Повернувшись до минулого. Якщо я цього не вчиню, то... не звільнюся.

— Вона відчуває, що ти живеш із якоюсь проблемою?

— Так, вона відчуває.

— І думає, що це може зашкодити вашим відносинам?

— Напевно, — сказав Цкуру.

Ері взяла горня в долоні, аби відчути його тепло. Тоді знову відпила ковток.

— Скільки їй?

— На два роки старша за мене.

Ері кивнула.

— Еге. Мені також здається, що матимеш кращі стосунки з жінкою, старшою за тебе.

— Може, й так, — сказав Цкуру.

Обоє замовкли.

— Кожен живе, обтяжений якимись речами, — на решті порушила мовчання Ері. — Щось одне пов'язане

з іншим. Коли тобі здається, що ти вже дав собі раду з чимось одним, то вилазить інше. Гадаю, що звільнитися може бути не так легко. Чи тебе візьмімо, чи мене...

— Напевно, звільнитися не так легко. Однак залишати проблему в невизначеному стані також, мабуть, не добре, — сказав Цкуру. — Спогади можна затерти, але історії — ні. Так каже моя дівчина.

Ері піднялася, підійшла до вікна і відчинила його. Тоді повернулася до столу. Вітер гойдав фіранки, чулося неритмічне торохкання човна. Ері забрала з чола неслухняне пасмо волосся, поклала обидві руки на стіл, а тоді сказала:

— Але бувають і настільки затерті спогади, що вже нічого не побачиш.

— Я не маю наміру нічого відшкрябувати. Це не є моєю метою. Я тільки хочу пересвідчитися, наскільки вони затерті.

Ері подивилася на свої руки, що лежали на столі. Вони стали значно більшими і грубшими, ніж колись. Довгі пальці, коротко обрізані нігті. Цкуру уявив собі, як Ері крутить гончарний круг.

— Ти сказала, що я дуже змінився, — почав Цкуру. — Я також так вважаю. Після того як мене вигнали з групи, п'ять місяців я жив лише з однією думкою — вмерти. Я *справді і всерйоз* думав лише про це. Не міг думати ні про що інше. Я не хотів би здаватися пишномовним, але мені видається, що я справді був на межі. Дійшов до самого краю, заглянув досередини і прикипів поглядом. Але потім якось зміг повернутися до світу. А тоді я міг справді вмерти. Зараз, коли про це думаю, то розумію, що у мене було щось негаразд із головою. Не знаю, як це по-науковому називають: емоційний зрив,

може, депресія. Тоді зі мною не все було добре. Це точно. Незважаючи на це, сум'яття я не відчував. Я мислив ясно. Усе було ідеально *тихо*, без жодного шуму. Дуже дивний стан, якщо зараз пригадувати.

Цкуру продовжував, дивлячись на безмовні пальці Ері.

— Після тих п'яти місяців моє обличчя стало зовсім іншим. Комплекція також змінилася настільки, що я не міг носити свого старого одягу. Коли дивився у дзеркало, мені видавалося, що мене запхали в іншу оболонку. Хтозна, може, я саме тоді просто переживав такий період у житті. Період, коли з головою не все добре, коли змінюється обличчя і тіло. А спусковим гачком для цього став той факт, що мене викинули з групи. Після цієї події я зробився зовсім іншим.

Ері мовчки слухала його розповідь. Цкуру продовжив:

— Навіть не знаю, як сказати... Ніби ти зненацька опинився за бортом корабля у нічному морі.

Сказавши це, Цкуру усвідомив, що повторює слова Червоного. Він передихнув і продовжив:

— Я не знаю точно, чи то мене штовхнули, чи, може, я сам випав. Але човен пливе далі, а я у темній холодній воді дивлюся, як даленіють його вогні. На кораблі ніхто з команди і пасажирів не знає, що я випав у море. Навколо немає нічого, за що можна було б ухопитися. Страх із того часу я й досі ношу із собою. Страх опинитися самому в нічному морі, відкинутим невідомо за яку провину. Мабуть, через це я розучився близько сходитися з людьми. Завжди залишаюся на певній віддалі.

Він розвів руки над столом на відстань тридцяти сантиметрів.

— Звичайно, може, мені це властиве від природи. Може, у мене була тенденція встановлювати буферну

зону в стосунках з іншими. Але коли ми вчилися разом у ліцеї, я зовсім про це не думав. Наскільки пам'ятаю. Хоча тепер це видається такою давниною.

Ері приклала долоні до щік і повільно їх потерла, наче вмивалася.

— Ти хочеш знати, що трапилося шістнадцять років тому? Всю правду?

— Так, я хотів би знати, — сказав Цкуру. — Але перед тим хочу прояснити справу: я не зробив нічого поганого Білій. Тобто Юдзу.

— Звичайно, я знаю, — сказала Ері і перестала терти обличчя. — Ти не міг би її згвалтувати. Це зрозуміло.

— Але ж спочатку ти їй повірила. Як повірили Синій із Червоним.

Ері похитала головою.

— Ні, я не вірила в це з самого початку. Не знаю, що думали тоді хлопці. Але я не вірила. Ти ж на таке не здатний. Хіба ж не так?

— Тоді чому?..

— Чому я за тебе не вступилася? Чому я вирішила викинути тебе з групи, дослухаючись до Юдзу? Ти це хочеш знати?

Цкуру кивнув.

— Та тому, що я мусила її оберігати, — сказала Ері. — Для цього треба було з тобою порвати. Я не могла оберігати з одного боку тебе, а з іншого — Юдзу. Я мусила стовідсотково стати на чийсь бік і стовідсотково кимось пожертвувати.

— Тобто у неї були настільки глибокі душевні розлади?

— Так, настільки глибокі. Вона довела себе до страшного стану. Хтось мусив її оберігати, і цим *кимось* могла бути лише я.

— Чому ти мені цього всього не пояснила?

Ері кілька разів повільно похитала головою.

— Чесно кажучи, тоді я не мала ні сили, ні можливості на такі пояснення. «Отже так, Цкуру. Вибач, але чи міг би ти вдавати, що згвалтував Юдзу? Зараз ми мусимо так зробити. З Юдзу також щось недобре діється, і ми маємо уникнути найгіршого. Я потім це залагоджу, але поки що трохи потерпи, гаразд? Років зо два». Я не могла тобі такого сказати. Вибач, але ти мусив дати собі раду сам. Настільки все було критично. І ще додаю, що Юдзу справді згвалтували.

Цкуру вражено глянув на Ері:

— Хто?

Ері ще раз хитнула головою:

— Невідомо. Але я точно знаю, що Юдзу примусили до статевих зносин проти її волі, і то грубою силою. Адже вона завагітніла. Юдзу заявила, що це ти її згвалтував. Дуже недвозначно сказала, що це був Цкуру Тадзакі. Всі обставини розповіла настільки детально, що аж плакати хотілося. Навіть якщо в глибині серця я і знала, що ти не міг би такого зробити.

— Завагітніла?

— Так. У цьому можеш не сумніватися. Ми разом ходили на обстеження до гінеколога. Звісно, не до її батька, а в іншу клініку.

Цкуру зітхнув.

— І що було далі?

— Було всяке, а наприкінці літа в неї стався викидень. Та й по всьому. Це точно не була вигадана вагітність. Вона *справді* завагітніла і *справді* мала викидень. Я можу це підтвердити.

— Якщо вона мала викидень, то вона...

— Так, вона вирішила народити цю дитину і була готовою виховувати її сама. Юдзу беззастережно була проти аборту. За жодних обставин вона не здатна була на вбивство живої істоти. Ти, напевно, і сам це знаєш. Вона ж була і проти абортів, які робив у клініці її батько. Ми про це часто дискутували.

— А інші знали про її вагітність та викидень?

— Знала я. Знала також її старша сестра. Вона вміє тримати язик за зубами. Також вона знайшла необхідні гроші. Крім нас, більше ніхто не знає. Ані її батьки, ані Синій та Червоний. Це було суворою таємницею між нами трьома. Тепер я можу її розкрити, особливо тобі.

— І Юдзу стверджувала, що це був я...

— Дуже чітко, — сказала Ері.

Цкуру примружив очі і тривалий час не зводив погляду з горнятка у руках Ері.

— Але я не розумію, чому з'явилася така історія. Чому вона сказала, що це я? Я не бачу ані найменшої підстави.

— Ну, я також цього не можу сказати, — мовила Ері. — Можуть бути різні причини. Але жодна не видається переконливою. Не піддається поясненню. Однією з таких імовірних причин може бути те, що ти мені подобався. Це могло стати спусковим гачком.

Цкуру вражено поглянув на Ері:

— Я *тобі* подобався?

— А ти не знав?

— Звісно, ні. І не здогадувався.

Губи Ері ледь вигнулися:

— Зараз я вже можу це сказати. Ти мені завжди подобався. Дуже приваблював. Просто кажучи, я була в тебе закохана. Звісно, я не могла в цьому зізнатися

і тримала це в глибині душі. Цього не помічали ні Синій, ні Червоний. Але Юдзу, звісно, все бачила і розуміла. Є такі речі, яких не сховаєш перед жіночим зором.

— Я зовсім цього не зауважував.

— Бо ти дурний, — кажучи це, Ері приклала вказівний палець до скроні. — Ми ж так довго були разом, я ж подавала тобі *знаки*... Будь-хто, у кого є хоч якісь мізки, одразу здогадався б.

Цкуру задумався, що ж то були за *знаки*. Але на гадку нічого не спадало.

— Після школи я часто просила тебе пояснити мені математику, — сказала Ері. — Тоді я почувалася щасливою.

— Але інтегралів та диференціалів ти зовсім не розуміла, — сказав Цкуру. Потім раптом згадав, як Ері інколи червоніла. — Ой! Ти маєш рацію. Я такий бовдур...

Ері сказала з усміхом:

— Щодо цих справ, то так. А тебе вабило до Юдзу.

Цкуру хотів щось відповісти, але Ері його зупинила:

— Не треба нічого говорити. Не лише тебе. До неї всіх вабило. Це ж правда. Вона була такою гарною, такою чистою. Як Білосніжка з мультфільмів Діснея. А я — ні. Поки поруч була Юдзу, я могла отримати хіба роль семи гномиків. Та це нічого. Ми дружили з нею ще із середньої школи. Не було іншої ради, як до такої ролі пристосуватися.

— Тобто Юдзу мене приревнувала? Бо я тобі подобався?

Ері похитала головою.

— Хтозна, *можливо*, це було однією з прихованих причин. Більше нічого не можна стверджувати. Я не дуже знаюся на всіляких психоаналізах. Але Юдзу до

кінця твердо вірила, що це з нею трапилось. Що у токійському помешканні ти грубо позбавив її невинності. Для неї це стало остаточною версією правди. І залишалося непохитним до самого кінця. Я і зараз не можу збагнути, звідки взялася така фантазія, чому так було перероблено. Думаю, що цього вже ніхто не розгадає. Мабуть, певні уявні речі значно реалістичніші і сильніші, ніж справжня реальність. Мені було тебе дуже шкода.

— А Юдзу не відчувала до мене інтересу як до хлопця?

— Ні, — коротко та ясно відповіла Ері. — Юдзу не відчувала такого інтересу до жодного хлопця.

Цкуру звів брови на перенісці:

— Тобто вона була гомосексуальною?

— Ні, не була. У неї зовсім не було такої схильності. Це безсумнівно. Просто Юдзу віддавна відчувала відразу до всього, що пов'язане зі статевими справами. Може, навіть страх. Я не знаю, звідки це у неї взялося. Зазвичай ми були надзвичайно щирими у своїх розмовах, але майже не торкалися того, що пов'язане зі стосунками з протилежною статтю. Я доволі відкрита до такого, але Юдзу відразу змінювала тему розмови, коли про це заходила мова.

— І що було після викидня?

— Юдзу подала заяву на академвідпустку. Не могла показатися на люди в такому стані. Обґрунтовувала погіршенням здоров'я. Зачинилася вдома і майже не виходила назовні. Потім у неї розвинулась сильна анорексія. Вона вертала їжу, а те, що залишалося, вимивала клізмами. Могла дійти до фатального кінця. Її записали до психіатра і так якось вилікували від анорексії. На це пішло десь півроку. Якийсь час було настільки погано,

що вона важила значно менше, ніж сорок кілограмів. Юдзу була схожою на мару. Але спільними зусиллями її вдалося повернути до людської подоби. Я також робила, що могла. Щодня приходила до неї, розмовляла, підбадьорювала. І врешті після однорічної академвідпустки вона продовжила навчання в музичній академії.

— Не знаєш, чому в неї розвинулася анорексія?

— Дуже просто. Вона хотіла позбутися менструації, — сказала Ері. — Якщо скинути вагу до мінімуму, менструації припиняться. Вона цього прагнула. Вона не хотіла ще раз вагітніти і, напевно, хотіла перестати бути жінкою. Думала навіть позбутися матки, якби могла.

— Дуже загрозлива ситуація, — сказав Цкуру.

— Так, дуже загрозлива. Тому мені не залишалося нічого іншого, як тебе відрубати. Мені було тебе на правду щиро шкода, і я розуміла, що завдаю тобі страшних мук. Та й мені також було гірко не бачитися з тобою. Я не брешу. Тіло аж рвалося від болю. Я уже казала, що я тебе любила.

Ері замовкла і дивилася на свої руки, чекаючи, поки вляжуться збурені почуття. Після паузи продовжила:

— Але я мусила поставити її на ноги. Тоді це було для мене першочерговим завданням. Юдзу мала серйозні проблеми, які могли навіть забрати в неї життя. Вона мене потребувала. А ти вже мусив сам доплисти до берега через темне нічне море. Я знала, що ти зможеш. Що ти матимеш силу.

Вони двоє замовкли. Листя тремтіло на вітрі і хлюпотіло, як легенькі брижі.

Першим порушив тишу Цкуру:

— Отже, Юдзу одужала від анорексії та завершила навчання. Що було далі?

— Вона ще продовжувала раз на тиждень ходити до психіатра, але загалом майже повернулася до нормального життя. Принаймні перестала бути схожою на мару. Однак уже не була такою, як раніше.

На цьому Ері вдихнула, добираючи слова. Тоді повернулася до розповіді:

— Юдзу змінилася. З її серця витекло багато всякого, і водночас вона стрімко втрачала інтерес до зовнішнього світу. Також зовсім перестала цікавитися музикою. Дивитися на це збоку було гірко. Але дітям Юдзу і надалі любила викладати. Цей запал у ній не згас. Навіть коли так охляла, що ледве вставала з ліжка, навіть тоді, коли була в страшному психологічному стані, Юдзу ніколи не пропускала щотижневих фортепіанних занять із дітьми у нашій школі при церкві. Цю волонтерську діяльність вона продовжувала невідступно. Гадаю, що саме це стало *живчиком*, що допоміг Юдзу видряпатися з дна. Інакше вона не вижила б.

Ері обернулася назад і глянула на небо над деревами, тоді знову подивилася Цкуру в обличчя. Небо ще було вкрите тонкими хмарами.

— Однак на ту пору Юдзу перестала беззастережно тісно зі мною спілкуватися, — мовила Ері. — Вона казала, що дуже мені вдячна. За те, що я віддала їй так багато часу і сили. Я й справді думаю, що вона була вдячною за це. Однак разом із тим *інтерес до мене* вона також втратила. Я шойно згадувала, що Юдзу майже до всього втратила інтерес, і я також стала однією із «майже всього». Мені було важко це прийняти. Адже багато років вона була моєю найкращою подругою, і я дуже її цінувала. Але це правда. Я перестала їй бути потрібною.

Ері здивилася в якусь уявну точку над столом. Тоді додала:

— Юдзу перестала бути Білосніжкою. А може, втомилася нею бути. Та і я також трохи втомилася бути сімома гномиками.

Напівсвідомо Ері взяла горнятко в руки, потім поставила його на стіл.

— У кожному разі, на ту пору наша чудова група (уже з чотирьох, без тебе) перестала функціонувати так добре, як колись. Усі ми закінчили університети і зайнялися власними справами. Само собою, ми вже не були старшокласниками. Гадаю, ти розумієш, нас зранило те, що ми тебе відкинули.

Цкуру нічого не казав, але пильно продовжував слухати.

— Ти хоч і зник, але завжди був із нами.

— Ері, я ще хотів би більше знати про тебе, — сказав Цкуру. — Спочатку скажи мені, як ти сюди потрапила?

Ері примружила очі, трохи схилила голову вбік.

— Чесно кажучи, починаючи з вісімнадцяти-дев'ятнадцяти років і аж до закінчення університету моє життя крутилося навколо Юдзу. Коли я схаменулася, то побачила, що мене майже не лишилося. Я хотіла мати роботу, пов'язану з писанням. Я завжди любила писати. Хотіла спробувати себе в прозі чи поезії. Пригадуєш?

Цкуру кивнув. Ері завжди носила зі собою товстий зошит і записувала в ньому те, що спадало їй на думку.

— Але після вступу до університету я зовсім не мала на це часу. Доглядаючи Юдзу, ледве давала собі раду з домашнім завданням. В університеті я зустрічалася з двома хлопцями, але нічого не вдалося ні з одним, ні з іншим. Я навіть не могла як слід сходити на поба-

чення, адже треба було допомагати друзі. Нічого не вдавалося. Я зупинилася, озирнулася і подумала: «Що я тут, до дідька, роблю?» Не бачила мети життя. Почала втрачати впевненість у собі, адже у мене ніде не було результатів. Звісно, Юдзу було важко, але мені також доволі нелегко.

Погляд Ері звузився, очі дивилися кудись у далечінь.

— І тоді товаришка зі школи запросила мене у гончарний гурток. Напівжартома я взяла й пішла. І це виявилось саме тим, чого я так довго шукала. Крутячи гончарний круг, я по-справжньому змогла із собою примиритися. Зосередившись лише на ліпленні, забула про різні інші речі. З того дня я не уявляла себе без гончарства. В університеті гончарство було для мене лише захопленням, але потім я вирішила рухатися в цьому напрямі далі. Після університету рік вчилася, підробляючи на життя, а потім змогла вступити на факультет прикладного мистецтва Інституту мистецтв. Прощавай, літературо! Вітай, гончарство! Там у майстерні познайомилася з Едвардом, який тоді приїхав із Фінляндії до нас вчитися. Після всіляких перипетій ми одружилися і я переїхала сюди. Дивовижно, правда? Якби тоді товаришка не запросила мене до себе в гурток, зараз я жила би зовсім інакше, чи ж не так?

— У тебе наче талант, — сказав Цкуру і вказав на полиці. — Я не професіонал у цій справі, але відчуваю сильний дух, коли дивлюся на твої вироби, беру їх у руки.

Ері усміхнулася:

— Не знаю, як там талант, однак мої речі тут непогано продаються. Хоча великих грошей не заробиш, але дуже приємно, що твої вироби комусь потрібні.

— Розумію, — сказав Цкуру. — Я ж також людина ремесла. Хоча наші вироби трохи відрізняються.

— Ми відрізняємося, як залізнична станція від тареля.

— У нашому житті потрібне і те, й інше.

— Звісно, — погодилася Ері.

Тоді зробила паузу, над чимось розмірковуючи. Усмішка на устах потрохи блідла.

— Мені тут подобається. Мабуть, у цій землі спочинуть мої кості.

— Уже не повернешся до Японії?

— Я отримала тутешнє громадянство, навчилася непогано говорити фінською. Зима у Фінляндії довга, зате тоді тут добре читається. Може, мені самій захочеться щось написати. Діти тут усе знають, мають друзів. Едвард дуже добрий чоловік. Його родина до мене гарно ставиться, робота також налагодилася.

— Крім цього, тебе тут потребують.

Ері підняла голову і пильно поглянула на Цкуру.

— Я постановила залишитися тут назавжди тоді, коли довідалася про вбивство Юдзу. Мені зателефонував Синій. Я саме була вагітна старшою дитиною, тож не змогла прилетіти на похорон. Було *невимовно* гірко. Серце розривалося від болю. Що Юдзу невідомо де жорстоко замордували, спалили, і тепер вона стала попелом. Що вже ніколи її не побачу. І тоді я вирішила: якщо народиться дівчинка, дам їй ім'я Юдзу. І до Японії вже не повернуся.

— Он як? То старшу назвали Юдзу?

— Юдзу Куроно-Гаатайнен, — сказала Ері. — Принаймні у звучанні її імені живе частинка нашої Юдзу.

— Але чому вона вирішила перебратися до Хамамацу?

— Вона поїхала туди невдовзі після того, як я оселилася у Фінляндії. Причини я не знаю. Ми листувалися, але Юдзу ніколи цього не пояснювала. Писала лише, що у зв'язку з роботою перебирається до Хамамацу. Я гадаю, що і в Нагої для неї знайшлася би відповідна робота. Та й розпочинати нове життя у незнайомому місті для неї дорівнювало самогубству...

Юдзу задушили у її помешканні в Хамамацу мотузкою для одягу. Цкуру знайшов таке повідомлення у скороченій версії газети та старих номерах журналів. Шукав інформацію також в інтернеті.

Це не був грабунок. Гаманець із грішми, який лежав на видноті, залишився на місці. Не знайшли також слідів насильства. У помешканні панував лад, слідів опору видно не було. Сусіди на поверсі жодних підозрілих звуків не чули. У попільничці лежало кілька недопалків цигарок із ментолом, але вони належали Юдзу (У Цкуру мимовільно викривилося обличчя. То вона курила?). Гаданий час злочину — з десятої вечора до глибокої ночі. З вечора й до ранку наступного дня падав холодний, як на травень, дощ. Тіло знайшли на третій день під вечір. Три дні Юдзу лежала отак у кухні на підлозі з вінілової плитки.

Мотиви вбивства залишилися нерозгаданими. Хтось уночі пробрався до помешкання, безшумно задушив жертву і зник, нічого не взявши. Двері автоматично замикалися, на них висів ланцюг. Невідомо також, чи жертва сама відчинила їх зсередини, чи злочинець мав копію ключа. Мешкала сама. На думку співпрацівників та сусідів, у неї нікого не було. Окрім того, коли мати та сестра приїжджали до неї з Нагої, Юдзу завжди бачили саму. Мовчазна та спокійна жінка, одягалася скромно.

Віддана роботі, серед учнів мала авторитет, однак поза цим ні з ким не підтримувала якихось контактів.

Ніхто не міг сказати, для чого комусь знадобилося її задушити. Поліція навіть не змогла визначити потенційного злочинця, і розслідування справи забуксувало. Повідомлення в газетах також щоразу ставали коротшими, рідшали і врешті зникли. Сумний і самотній до болю випадок. Як холодний дощ, що ллє до світанку.

— Її переслідував злий дух, — промовила Ері приглушено, мовби звірялася. — Не відступаючи ні на крок, він дихав їй у спину своїм холодом і поступово заганяв у свої лабеті. Інакше пояснити того всього я не можу. Візьмімо тебе, чи анорексію, чи те, що трапилося в Хамамацу. Я не хотіла говорити цього вголос. Тому що *висловлене* могло б стати реальністю. Тому тримала це в собі аж дотепер. Але зараз уже можна. Адже невідомо, чи ми ще колись побачимося. Запам'ятай добре. Це був злий дух. Або щось дуже *близьке до злого духа*. А Юдзу не змогла його відігнати.

Ері глибоко зітхнула і перевела погляд на руки, що лежали на столі. Руки тремтіли так, що аж було видно неозброєним оком. Цкуру відвів очі і поглянув за вікно між тріпотливі фіранки. У кімнаті запала гнітюча тиша, сповнена глибокого жалю. Безсловесні думи були важкі і самотні, як допотопний льодовик, що скородить землю і виорює глибокі озера.

— Пам'ятаєш «Роки прощі» Ференца Ліста? Там була п'єса, яку Юдзу часто грала, — сказав Цкуру після тривалого мовчання, аби прорвати тишу.

— «Le Mal du Pays». Звісно, пам'ятаю, — відповіла Ері. — Я й зараз її інколи слухаю. Хочеш послухати?

Цкуру кивнув.

Ері встала і підійшла до маленької стереоустановки на столі. Витягла зі стосу компакт-диск і вставила у програвач. Із колонок залунала «Le Mal du Pays». Проста одноголосна мелодія, яку ніжно грають однією рукою. Обое знову сіли одне навпроти одного за стіл і мовчки дослухалися до мелодії.

Тут, на березі озера у Фінляндії, вона звучала трохи інакше, ніж у токійському помешканні. Однак і на грам-платівці, і на компакт-диску музика була однаково прекрасною. Цкуру уявив Юдзу, коли вона виконувала цю п'єсу у вітальні свого дому. Зігнувшись над клавішами, заплющивши очі, ледь розтуливши губи, вона шукала слів, яких не можна передати звуком. У такі моменти дівчина залишала власне тіло. Вона була десь у іншому місці.

П'єса закінчилася, і після невеличкої паузи залунала наступна. «Дзвони Женеві». Ері стишила гучність колонок за допомогою пульта управління.

— Трохи інакше виконання, ніж те, що я слухаю вдома, — сказав Цкуру.

— А хто грає?

— Лазар Берман.

— Я ще не чула його інтерпретації.

— Я сказав би, що його виконання трохи естетизованіше. Це виконання також чудове, але звучить більше величчю фортепіанних сонат Бетховена, ніж музикою Ліста.

Ері усміхнулася.

— Це Альфред Брендель¹, тому, може, і не скажеш, що виконання естетизоване. Проте мені подобається. Може, я просто звикла, бо слухаю його вже давно.

— Юдзу грала цю п'єсу надзвичайно гарно. З чуттям.

¹ Альфред Брендель (нар. 1931) — австрійський піаніст.

— Так. Вона дуже добре грала п'єси такої довжини. А ось у довших творах їй, бувало, бракло сили. Але у кожної людини є свій чар. І навіть зараз її життя витає у таких променистих п'єсах.

Коли Юдзу вчила дітей гри на фортепіано, Цкуру із Синім зазвичай грали з хлопцями у футбол на невеликому шкільному подвір'ї. Ділилися на дві команди і забивали голи у ворота суперника (замість воріт використовували картонні пачки). Під час гри Цкуру знічев'я слухав звуки вправ на фортепіано, що долинали з вікон.

Промайнулий час гострим ножем проштрикнув йому серце. З'явився безгучний срібний біль, який перетворив хребет на льодяний стовп. Біль не слабшав, не зникав. Цкуру затамував віддих, заплющив очі і витримував біль. Альфред Брендель продовжував бездоганну гру. Закінчився «Рік перший. Швейцарія» та почався «Рік другий. Італія».

І тоді він нарешті зміг усе прийняти. Цкуру Тадзакі найглибшою частиною душі зрозумів: людські серця єднає не просто гармонія. Глибоко єднують їх радше рани. Серця пов'язані болем, пов'язані крихкістю. Тиша ховає гіркий крик, прощення настає за пролитою кров'ю, прийняття приходить до нас крізь біль втрати. Ось що лежить в основі справжньої гармонії.

— Знаєш, Цкуру, вона *справді* і зараз живе у багато чому навколо, — видушила Ері хрипко з тамтого кінця столу. — Я відчуваю. У відлунні, у промінні, у формах, у багатьох-багатьох...

Ері не показала і затулила обличчя руками. Цкуру не зрозумів, плаче вона чи ні. Якщо так, то зовсім нечутно.

Під час гри у футбол Ері з Червоним будь-якою ціною намагалися вберегти заняття Білої від малих

шибеників: читали книжки, бавилися, виходили з дітьми надвір співати пісень. Але зазвичай вони програвали. Діти не втомлювалися приходити і заважати знову. Це заняття було для них цікавішим, ніж усі решта. Було смішно спостерігати за відчайдушними боями Ері та Червоного з дітлахами.

Цкуру майже відрухово встав із-за столу, підійшов до Ері і мовчки поклав свою руку їй на плечі. Вона ще ховала обличчя. Торкнувшись до Ері, Цкуру відчув, як вона дрібно тремтить. Дрижанням, невидним для ока.

— Цкуру, — просочився крізь пальці рук голос Ері. — Хочу тебе щось попросити.

— Звісно, — сказав Цкуру.

— Можеш мене обійняти?

Цкуру підняв Ері з крісла, розвернув до себе й обняв. Пишні перса міцно притупилися до його грудей, наче ставши свідченням чогось. М'які мокрі щоки торкнулися шиї.

— Я не думаю, що колись ще приїду до Японії, — прошепотіла Ері. Її тепле вологе дихання торкалося його вух. — Усе там нагадуватиме Юдзу. І нашу...

Цкуру не зронив і слова, лише міцно обіймав Ері.

Їхні обійми, напевно, було видно через відчинене вікно. Хтось міг саме проходити повз. Міг повернутися Едвард із дітьми. Але ні Ері, ні Цкуру на це не зважали. Їм було байдуже, що подумують інші. Їм треба було обійматися, скільки душа забажає. Притулившись одне до одного, вони мусили відігнати довгу тінь злого духа. Очевидно, Цкуру приїхав сюди саме для цього.

Так стояли вони (і скільки ж це часу минуло?) дуже довго. Білі фіранки далі неритмічно погойдувалися під подувами вітру з озера, її щоки далі мокріли, Альфред

Брендель продовжував грати збірку «Рік другий. Італія». «Сонет Петрарки № 47», потім «Сонет Петрарки № 104». Цкуру пам'ятав ці п'єси до найменших дрібниць. Так добре, що міг їх собі наспівувати. Уперше він усвідомив, як глибоко ці мелодії захопили його серце і слух.

За увесь цей час ніхто з них не зронив і слова. Слова там не мали сили. Цкуру та Ері просто стояли, обійнявшись, як двоє танцюристів, що припинили рухатися і віддали себе плинові часу. У тому часі зійшлося минуле і теперішнє, може, трохи майбутнє. Вони притулилися щільно одне до одного, теплий ритмічний подих Ері торкався його потилиці. Цкуру заплющив очі і плинув за музикою, дослухаючись до биття її серця. Те биття накладалося на удари маленького човна об хвилеріз.

17

Обоє ще раз сіли за стіл до широкі розмови. Багато з того, що ховали у глибинах, уперше ставало словами. Вони підняли віка сердець, розчахнули двері пам'яті і говорили про те, що лежало їм на душі, й тихо слухали одне одного.

Ері сказала:

— Врешті я залишила Юдзу напризволяще. Будь-якою ціною хотіла від неї втекти. Якнайдалі відійти від того, що до неї вчепилося. І тому захопилася гончарством, побралася з Едвардом та оселилася у Фінляндії. Для мене це сталося само собою. Повір, нічого з цього я не планувала. Але не можу заперечити: у мене була думка, що так я вже не муситиму доглядати Юдзу. Я любила її більше, ніж будь-кого іншого, багато років вважала рідною душею. Тому хотіла підтримати. Але, з іншого боку, я виснажилася до краю. Скільки я не билася, зу-

пинити відхід Юдзу від реальності мені не вдавалося. Бачити, що з нею діється, було сумно. Мені почало видаватися, що я також збожеволію, якщо залишуся у Нагої. Це жалюгідний пошук виправдання, еге ж?

— Ти просто щиро кажеш, що відчувала. Це не пошук виправдання.

Ері помовчала, закусивши губу.

— Але це не змінює того, що я її покинула. Юдзу залишилася сама. А потім вона поїхала в Хамамацу і загинула такою страшною смертю. У неї була така витончена гарна шия. Ти ж пригадуєш? Як шия гарного птаха, яку можна зламати невеликим зусиллям. Якби я залишилася в Японії, цього жакіття не трапилося б. Я не відпустила би її саму в інше місто.

— Можливо. Але, ймовірно, колись пізніше, десь в іншому місці трапилося б те саме. Ти не є її опікункою. Не можеш сидіти над нею двадцять чотири години на добу. У тебе є власне життя. Твої можливості не безмежні.

Ері похитала головою:

— Я також себе так переконувала. Безліч разів. Та нічого не допоможе. Адже це правда, що від Юдзу я відійшла, щоби вберегти себе. Незалежно від того, врятувалася б Юдзу чи ні, саме це передусім не дає мені спокою. А до того я ще й тебе втратила. Надавши перевагу проблемам Юдзу, я мусила порвати з тобою. Глибоко зранила тебе. А я тебе так любила...

Цкуру нічого не відповів.

— Але це ще не все, — сказала Ері.

— Ще не все?

— Так. Чесно кажучи, це не лише вина Юдзу, що ми порвали з тобою. Це лише поверхнева причина. Я зробила так через своє боягузтво. Я не була впевненою

у собі як жінка. Як сильно я б тебе не кохала, я знала, що ти не відповіси на мої почуття. Я бачила, що твоє серце лежить до моєї подруги. Тому й змогла тебе так бездушно відрізати. Тобто я зробила це для того, щоби перестати тебе кохати. Якби у мене було трохи більше впевненості та відваги, якби не було дурної гордості, то за жодних обставин я не відкинула би тебе так жорстко. Але тоді у мене з головою не все було гаразд. Я тебе жакливо скривдила. Вибач мені.

Запала тиша.

— Треба було перепросити тебе раніше, — сказала Ері. — Я це розуміла. Але не могла. Мені було дуже соромно за себе.

— Якщо то через мене, то можеш уже не хвилюватися, — сказав Цкуру. — Я якось зміг пережити найгірші часи. Зумів доплисти в нічному морі до берега. Ми доклали всіх зусиль, щоби дістатися туди, де ми є. Якщо дивитися на все це з довшої перспективи, то вельми ймовірно, що ми все одно були би приблизно десь там, де зараз, навіть якби тоді вирішили чи вчинили інакше. Я так відчуваю.

Ері прикусила губу і трохи помовчала, міркуючи над чимось. А тоді сказала:

— Можна тебе щось запитати?

— Що завгодно.

— Якби я тоді відважилася зізнатися тобі в коханні, ти погодився би стати моїм хлопцем?

— Я би, напевно, не міг одразу в це повірити, якби ти мені отак прямо сказала.

— Чому?

— Я не уявляв собі, що хтось міг би мене полюбити і захотіти стати моєю коханою.

— Ти добрий, самоопанований, небалакучий, уже тоді мав мету в житті. І був пристойним.

Цкуру заперечив:

— Я мав вельми нецікаву зовнішність. Не пригадую, аби власне обличчя подобалося мені хоч колись.

Ері усміхнулася:

— Може, й так. Ти мав вельми нецікаву зовнішність, а з моєю головою було щось негаразд. Але для шістнадцятирічної простачки ти був достатньо пристойним. І вона мріяла про те, аби мати такого чудового хлопця.

— У мене не було індивідуальності.

— Не буває живої людини без індивідуальності. Тільки в одних людей її видно відразу, а в інших — ні.

Ері прижмурила очі і подивилася Цкуру просто в обличчя:

— То яка твоя відповідь? Ти став би моїм коханим?

— Звісно, — сказав Цкуру. — Ти мені дуже подобалася. Трохи інакше, аніж Юдзу, але ти мене приваблювала. Якби тоді ти мені відкрилася, думаю, що я став би твоїм коханим. Думаю, ми би ладнали.

Напевно, з них була би дружня пара з багатим сексуальним життям. Цкуру справді так вважав. У нього з Ері було би багато спільного. Хоча на перший погляд люди вони досить різні (Цкуру закритий і мовчазний, а Ері товариська й балакуча), однак обоє власними руками прагнули творити щось, що мало би форму і зміст. Але чи довго вони жили б душа в душу? Цкуру сумнівався. Він упевнений, що з часом у них виникли би *розбіжності* між тим, чого прагнув він, і тим, чого бажала Ері. Обом їм тоді ще не виповнилося двадцяти. Вони розвивалися би кожен у своєму керунку і врешті стали б на роздоріжжі, звідки кожен рушив би власним шляхом.

Природно і мирно, без сварок і кривд. І, напевно, врешті-решт Цкуру будував би залізничні станції в Токіо, а Ері одружилася б із Едвардом та поїхала до Фінляндії.

Нічого дивного, якби справді так трапилося. Імовірність доволі велика. І такий досвід їм не зашкодив би. Навіть розійшовшись, вони змогли б залишитися друзями. Однак *насправді* цього не трапилося. У дійсності з ними діялося зовсім інше. І зараз цей факт багато означає.

— Навіть якщо це брехня, то мені дуже приємно, що ти так говориш, — сказала Ері.

— Це не брехня, — заперечив Цкуру. — У таких справах я не допускаю безвідповідальності. Гадаю, ми з тобою прожили би багато щасливих митей. Шкода, що цього не трапилося. Кажу щиро.

Ері усміхнулася. В її усмішці не було й тіні іронії.

Цкуру згадав свої часті сексуальні сновидіння з Юдзу. У них з'являлася й Ері. Але завжди уві сні він закінчував у Юдзу. Ніколи в Ері. Це, напевно, щось означало. Але Ері він цього не скаже. Як би щиро люди не розмовляли, є речі, говорити яких не можна.

Якщо думати про всі ці сни, то Цкуру не міг стовідсотково бути впевненим, що він геть не здогадується, звідки взялося твердження Юдзу, що він її зґвалтував (і вона від нього завагітніла). Його не облишало відчуття, що він має певну відповідальність, навіть якщо це відбувалося уві сні. І ні, не лише за зґвалтування. І за її вбивство також. Можливо, що в ту травневу дощову ніч непомітно для нього самого *щось* у ньому вирушило до Хамамацу і перетиснуло її тонку і гарну, як у птаха, шию.

Він уявив, як стукає у двері її помешкання зі словами: «Відчини. Я хочу з тобою поговорити». «Цкуру?» — питає Юдзу. «Я мушу з тобою поговорити. Це дуже важлива

розмова. Я спеціально для цього приїхав до Хамамацу. Багато часу не займе. Відчини мені, — каже він. І продовжує говорити у зачинені двері: — Вибач, що я заявився без попередження. Але ти, напевно, не погодилася би зі мною зустрітись, якби я наперед попросив».

Юдзу трохи вагається, але таки знімає ланцюг із дверей. Його права рука міцно стискає в кишені мотузку.

Цкуру пересмикнуло. «І чого це я мушу уявляти такі ідіотичні речі? Чому я мушу задушити Юдзу?»

Звісно, що не існує причини, чому він мусив би так чинити. Цкуру ніколи навіть у думці не майнуло когось убивати. Але, можливо, він намірився Юдзу вбити, нехай лише символічно. Цкуру не знав, який густий морок ховається у його серці. Він лише був упевнений, що в серці Юдзу такий морок також панував. Можливо, десь глибоко-глибоко під землею їхні мороки поєднувалися. І, може, він її убив, бо вона *цього* прагнула. Можливо, він почув це прагнення у їхніх з'єднаних мороках.

— Думаєш про Юдзу? — спитала Ері.

Цкуру відповів:

— Дотепер я вважав себе жертвою. Думав, що мене безпідставно спіткала жорстока кривда. Я почувався глибоко зраним, і ця рана перекрала плин мого життя. Чесно кажучи, був період, коли я вас усіх чотирьох ненавидів. «Чому це тільки я мушу так страждати?» — думав я собі. Але може бути, що насправді сталося інакше. Може бути, що я не лише жертва. Сам того не знаючи, зранив інших. І, відбиваючи удар, на льоту зранив самого себе.

Нічого не кажучи, Ері пильно на нього поглянула.

— Може бути, що я вбив Юдзу, — сказав широко Цкуру. — Можливо, це я постукав у її двері тієї ночі.

— У певному сенсі, — сказала Ері.

Цкуру кивнув.

— У певному сенсі я також убила Юдзу, — мовила Ері. Тоді повернула обличчя вбік. — Можливо, це я постукала у її двері тієї ночі.

Цкуру дивився на її гарний засмаглий профіль. Кінчик носа ледь задирався догори, і йому завжди це подобалося.

— Ми всі живемо з тягарем таких думок, — сказала Ері.

Білі фіранки на вікнах перестали гойдатися. Здавалося, вітер ушух. Тарахкотіння човна також стихло. Долинав лише пташиний спів. Дивовижна нечувана раніше мелодія.

Ері якийсь час слухала спів птаха. Тоді взяла шпильку і ще раз запнула пасма, що спадали на лоба. Притисла палець до чола.

— Що ти думаєш про те, чим займається Червоний? — спитала вона.

І час поплив трохи легше, наче хтось відв'язав тягарця.

— Не знаю, — відповів Цкуру. — Ми живемо в дуже вже віддалених світах. Мені важко сказати, добре воно чи погане.

— Мені не дуже подобається те, чим він займається. Це так. Але через це я все одно не можу його відрізати. Адже колись він був одним із моїх найкращих друзів. Зрештою, він є моїм добрим другом і зараз. Хоча ми не бачились уже років сім-вісім.

Вона ще раз торкнулася волосся. Тоді сказала:

— Ти знаєш, Червоний щороку жертвує кругленьку суму на католицьку організацію, де ми були волонтерами. Щоби їхня школа далі могла функціонувати. І там йому насправду вдячні, бо в них вельми обмежене

фінансування. Але про це ніхто не знає. Червоний хоче залишитися анонімним жертводавцем. Зі сторонніх про це знаю лише я, і то довідалася абсолютно випадково. Знаєш, Цкуру, він не є поганою людиною. Він просто *вдає*, що він поганий. Я не знаю чому, але, мабуть, він мусить так робити.

Цкуру кивнув.

— Те саме можна сказати й про Синього, — продовжила Ері. — Його серце й далі чисте. Я це добре знаю. Просто вижити у світі справді важко. Однак і той, і інший, кожен по-своєму, багато досягли. Кожен із них не кривить душею і викладається сповна. Знаєш, Цкуру, те, що ми тоді були такими, не пропало надаремне. Те, що ми були групою. Я так гадаю. Навіть якщо це тривало обмежену кількість років.

Ері знову заховала обличчя в долонях і замовкла. Згодом підняла і продовжила:

— Ось так ми залишилися жити на цьому світі. І ти, і я. Оскільки так сталося, то ми маємо робити те, що слід робити людям, які тут залишилися. Ми мусимо і далі жити так, як зараз. Навіть якщо не все нам ідеально вдається.

— Але я не можу більше, ніж будувати залізничні станції.

— Ну і добре. Я впевнена, що станції, які ти будувеш, довершені, безпечні і людям приємно ними користуватися.

— Я завжди цього прагну, — сказав Цкуру. — Хоча це заборонено, але я завжди залишаю своє ім'я на станціях, які будую. Пишу цвяхом на напіввисохлому цементі: «Цкуру Тадзакі». Так, аби не було видно ззовні.

Ері розсміялася.

— Навіть коли тебе не стане, твоя прекрасна робота залишиться. Я також ззаду на тарелях лишаю свої ініціали.

Цкуру звів голову і глянув на Ері.

— Можна тобі трохи розказати про жінку, з якою я зараз зустрічаюся?

— Звісно, — мовила Ері, і на губах у неї з'явилася чарівна усмішка. — Звичайно, я хочу послухати про твою старшу мудру дівчину.

І Цкуру почав розповідати. Розказав, як його незвично тягнуло до неї з першої зустрічі. Сказав, що на третьому побаченні вони кохалися. Сару зацікавила його група з п'яти друзів у Нагої, і вона хотіла знати про неї більше. І про те, що йому не вистачило сексуальної потенції, коли вони бачилися востаннє. Він не зміг увійти в неї. Цкуру відважився розповісти навіть це. Сара радила йому поїхати в Нагою та полетіти до Фінляндії. Вона сказала, що інакше він не позбудеться проблеми, з якою живе. Напевно, він її кохає. Відчуває, що ладен із нею одружитися. Таке сильне почуття до когось він має чи не вперше в житті. Але здається, що у неї є старший коханець. Цкуру бачив їх разом на вулиці, і Сара видавалася дуже щасливою. Він не знає, чи зможе дати їй стільки ж щастя.

Не перебиваючи, Ері пильно слухала його розповідь. А наприкінці сказала:

— Знаєш, Цкуру, ти мусиш її здобути. Незважаючи ні на що. Я так відчуваю. Якщо ти її зараз втратиш, можливо, надалі нікого вже не здобудеш.

— Але мені бракує певності.

— Чому?

— Тому що у мене, напевно, немає власного я. Немає ясної індивідуальності, немає яскравої барви. У мене немає нічого, що я міг би їй дати. Це проблема, з якою я живу вже дуже давно. Я завжди відчував себе порожньою посудиною. Може, як місткість я і маю якусь форму, однак усередині немає того, що можна назвати вмістом. І я не можу переконати себе, що я їй пара. Коли з часом Сара мене добре пізнає, мабуть, розчарується. І піде.

— Цкуру, ти повинен стати відважнішим і впевненішим. Адже я тебе покохала, хіба ні? Були миті, коли я думала, що можу тобі віддатися. Ладна була зробити все, чого б ти не забажав. Адже була дівчиною, в якій кипіла гаряча кров і яка так думала. Бачиш, чогось ти таки вартуєш. Ти зовсім не порожній.

— Я вдячний тобі за такі слова, — сказав Цкуру. — Справді. Але я не знаю *про тепер*. Мені вже виповнилося тридцять шість, і коли починаю думати, хто я і що я, то заплутуюся, як і колись, ба навіть більше. Не можу ні на що відважитися. Особливо тому, що це вперше в житті я маю таке сильне почуття до когось.

— Ну і що, навіть якщо ти справді порожня посудина? — сказала Ері. — Навіть якщо так, то ти є чудовою посудиною, яка вабить людські серця. Ніхто не знає насправді, *чим він є*. Хіба не так? То ти стань посудиною чудової форми. Посудиною, яка викликає гарні відчуття, такою, що хтось мимохіть захоче у неї щось покласти.

Цкуру замислився над сказаним. І, напевно, зрозумів, що вона хотіла сказати. То вже інша річ, пасувало воно до нього чи ні.

Ері продовжила:

— Коли повернешся в Токію, відразу розкажи Сарі усе, що лежить тобі на серці. Ти повинен це зробити.

Коли людина відкриває своє серце, це завжди на краще. Однак не смій зізнаватися, що бачив її в місті з іншим. Це заховай на дні свого серця. Жінки не хочуть, аби їх бачили у певних ситуаціях. Але, крім цього моменту, тобі ліпше щиро розповісти їй про своє почуття.

— Я боюсь, що скажу чи зроблю щось не те — і все розвіється вітром.

Ері повільно похитала головою:

— Це ж так само, як залізничні станції. Якщо це має важливе значення і мету, то воно не розвалиться і не піде за вітром через одну дрібну помилку. Залізничну станцію спершу треба збудувати, навіть якщо вона не зовсім ідеальна. Хіба не так? Якщо станції взагалі не буде, потяг не матиме де зупинитися. Не зможеш вийти назустріч коханій людині. Якщо вилізе якась хиба, згодом її можна усунути. Спочатку збудуй станцію. Спеціальну станцію для неї. Таку станцію, щоби потягові хотілося на ній зупинятися. Збудуй в уяві, надай їй форми і кольору. На основі видряпай цвяхом своє ім'я і вдихни в неї життя. Я знаю, що ти маєш таку силу. Ти ж зміг сам уночі доплисти через холодне море до берега.

Ері наполягала, аби він залишився на вечерю.

— Посидиш із нами. Тут водиться гарний грубий пструг. Його смажать із запашними травами. Це дуже смачно, хоч і просто.

— Дякую за запрошення, однак, думаю, мені краще вже збиратися. Я хотів би повернутися в Гельсінкі, поки ще видно.

Ері засміялася.

— Поки ще видно?.. Це ж фінське літо, не забувай. Тут не темніє майже до півночі.

— І все ж... — сказав Цкуру.

Ері зрозуміла.

— Дякую, що проїхав такий далекий світ, аби мене побачити. Радію, що нам вдалося поговорити. Це правда. Навіть зникло давнє відчуття, наче щось стирчить у грудях. Тож ти дуже мені допоміг, хоча не можна сказати, що ми вирішили якісь проблеми.

— І я також так відчуваю, — сказав Цкуру. — Ти мені дуже допомогла. Крім того, я зустрівся з твоїм чоловіком та дітьми, побачив, як ти тут даєш собі раду. Навіть заради цього варто було приїхати до Фінляндії.

Вони вийшли з хати і попрямували до «Фольксвагена Гольфа». Неквапливо, відчуваючи значення кожного кроку. І ще раз обійнялися на прощання. Цього разу Ері вже не плакала. Цкуру відчув на своїй шиї її погідну усмішку. Її перса набрали сили, аби жити далі. А пальці рук, закинутих за його спину, дихали міццю та реальністю.

Цкуру згадав, що він привіз гостинці з Японії. Витяг їх із торби і віддав Ері. Їй він купив прикрасу для волосся із самшиту, а дітям — книжки з малюнками.

— Дякую, Цкуру, — сказала Ері. — А ти не змінився. Такий же дбайливий, як і колись.

— Та це нічого такого, — відповів він. А тоді згадав, що того пообіддя, коли він їх купував на Омотесандо, бачив там Сару з іншим чоловіком. Якби він тоді не надумав купувати подарунки, то й не бачив би того. Як усе дивно.

— Бувай здоровий, Цкуру. Бажаю тобі щасливо повернутися додому, — сказала Ері на прощання. — Пильнуйся від злих гномів.

— Злих гномів?

Ері прижмурила очі. Губи лукаво вигнулися, як у старі часи.

— Ми часто так кажемо. Аби хтось пильнувався від злих гномів. У цих лісах віддавна живуть всілякі істоти.

— Добре, — сказав Цкуру з усмішкою. — Постараюся впилюватися від тих злих гномів.

— Якщо матимеш нагоду, перекажуй вітання Синьому та Червоному, — сказала Ері. — Скажи, що у мене все гаразд.

— Добре, перекажу.

— Знаєш, я думаю, що тобі варто з ними інколи зустрічатися. Можливо, вам усім трьом разом. Це буде добре і для тебе, і для них.

— Ну, так. Непогана думка, напевно.

— Напевно, що для мене також, — сказала Ері. — Хоча я не зможу бути з вами. Але все одно.

Цкуру кивнув:

— Добре, я спробую організувати таку зустріч найближчим часом. І для тебе також.

— І все ж таки, як дивно...

— Що саме?

— Та чудова пора минула і вже ніколи не повернеться. Прекрасні можливості зникли, поглинуті течією часу.

Цкуру мовчки притакнув. Він не знайшов, що сказати, хоча розумів, що треба було б.

— Зими тут дуже довгі, — сказала Ері, дивлячись на поверхню озера. Наче говорила до себе далекої-далекої. — Ніч страшенно довга, і здається, ніколи не закінчиться. Все навколо замерзає на камінь. Уже починаєш сумніватися, чи весна взагалі колись настане. Скільки не старайся про таке не думати, в голову починають лізти похмурі думки.

Цкуру і далі не знав, що сказати. Просто мовчки дивився на поверхню озера, куди Ері спрямувала погляд.

І вже аж тоді, коли сів у прямий літак до Наріти та за-
пнув пасок безпеки, здогадався, що він мав би сказати
у той момент. Чомусь правильні слова завжди спадають
на думку запізно...

Цкуру повернув ключ. Чотирициліндровий двигун
прокинувся і загурчав.

— Прощай, — сказала Ері. — Бувай здоровий. Ба-
жаю тобі здобути Сару. Вона тобі необхідна. Я в цьому
впевнена.

— Спробую.

— Слухай, Цкуру, запам'ятай одну річ. Зовсім ти не
безбарвний. Це лише ім'я. Я знаю, що ми жартували
з тебе, але ці жарти не мають ніякого значення. Ти над-
звичайний і різнобарвний, Цкуру Тадзакі. Споруджуєш
чудові станції. Здоровий тридцятишестирічний грома-
дянин, маєш виборче право, сплачуєш податки. Мо-
жеш прилетіти навіть до Фінляндії, аби зустрітися зі
мною. Тобі нічого не бракує. Тільки трохи більше впев-
неності в собі та відваги. Тобі потрібно лише це. Не
можна втрачати найдорожчої людини через страх та
дурнувату гордість.

Цкуру увімкнув передачу і натиснув на газ. Помахав
рукою у відчинене вікно. Ері також помахала. Увесь час
вона високо махала рукою на прощання.

Врешті її постать зникла за деревами. У дзеркалі від-
бивалася лише глибока зелень літа. Вочевидь, знову
повіяв вітер, бо на широкому плесі озера де-не-де зня-
лися білі брижі. З'явився каяк, яким веслував довго-
телесий юнак, і повільно й тихо проплив перед ним
велетенським водяним хрушем.

Напевно, він сюди вже не приїде. Невідомо, чи по-
бачить він ще колись Ері. Очевидно, обоє продовжува-

тимуть жити у своїх визначених місцях і кожен крокуватиме власним шляхом. Як казав Синій, *назад вороття немає*. Від таких думок звідкись безгучно набіг смуток, як набігає вода. Прозорий і безформний. Цей смуток був водночас і його власним, і разом із тим недосяжним далеким. У грудях заболіло, наче їх свердлили, стало важко дихати.

Уже на асфальтованій дорозі Цкуру зупинився на узбіччі, вимкнув двигун, обіперся на кермо і заплющив очі. Йому потрібно було довго і глибоко вдихати, аби биття серця вирівнялося. Дихаючи так, відчув щось холодне і тверде посередині свого тіла (схоже на стержень вічної мерзлоти, яка не тане впродовж цілого року). Це воно викликало біль у грудях та стискало подих. Дотепер він не знав, що в ньому щось таке є.

Але цей біль був *потрібен*, стискання подиху — *потрібне*. Йому треба було їх відчувати. Тепер він повинен потрохи розтоплювати крижаний стержень. На це може піти багато часу. Але він мусить це зробити. Для того, аби розтопити лід, Цкуру потребував чийогось тепла. Його власного не досить.

«Спочатку я мушу повернутися в Токіо. Це перший крок». Він прокрутив ключ і знову увімкнув двигун. Дорогою назад Цкуру широко молився, аби Ері не потрапила в лісі до рук злих гномів. Зараз він міг лише молитися.

18

Решту два дні Цкуру провів у Гельсінкі, блукаючи містом. Інколи накрапав мілкий дощик, але це дрібниця. У пору таких прогулянок він думав. А подумати потрібно було багато про що. Перед поверненням до Токіо

Цкуру відчував потребу якомога чіткіше зібратися з думками. Змучившись від блукання або від думання, Цкуру заходив у кав'ярню на каву з канапкою. Він не переймався тим, що міг заблукати. Це не таке вже й велетенське місто, та й трамвай на кожному кроці. Гублячись у місті, Цкуру почувався навіть затишно. Останнього дня він подався на головний вокзал Гельсінкі, сів на лавку і провів пообіддя, спостерігаючи за відправленням та прибуттям потягів.

Із вокзалу зателефонував Ользі, аби подякувати. Сказав, що йому вдалося відшукати Гаатайненів і приємно здивувати товаришку юності. А Гямеєнлінна виявилася дуже гарним містом.

— Це чудово, я дуже рада, — сказала Ольга. Відчувалося, що вона щиро радіє.

— Я хотів би подякувати за допомогу і запросити вас на вечерю, — мовив Цкуру.

— Дякую за запрошення, але саме сьогодні день народження матері, тож я буду з батьками вдома, — відповіла Ольга. — Перекажіть Сарі вітання від мене.

— Добре, перекажу. Дякую за все, — сказав Цкуру.

Неподалік порту він повечеряв стравами з риби і випив півкелиха охолодженого шаблі у ресторані, який йому порадила Ольга. За вечерею думав про родину Гаатайненів. Вони також, мабуть, десь о цій порі вечеряють усі четверо за столом. Цікаво, чи знову на озері віє вітер? Про що там зараз думає Ері? Доторк її подиху ще досі теплів йому у вусі.

До Токіо Цкуру повернувся в суботу зранку. Нічого особливого цього дня не робив: впорядкував речі з подорожі, спокійно полежав у ванні. Думав, може, зателе-

фонувати Сарі додому відразу після приїзду. Навіть узяв до рук слухавку і набрав номер. Але відразу поклав назад. Він потребував іще трохи часу, аби дати лад усьому тому, що коїлося в серці. Хоч і недовга, подорож виявилася дуже насиченою. Цкуру ще не йняв віри, що зараз він у самому серці Токіо. Здавалося, буквально оце що-йно стояв на березі озера в передмісті Гямеєнліни і прислухався до чистого співу вітру. Яким би не стало його повідомлення Сарі, він мав добрати слова.

Цкуру влаштував прання, переглянув основні новини в газетах за період відсутності, пополудні вийшов купити продукти, але апетиту не було. Через збій біоритму ще за дня його почало хилити на сон. О пів на восьму він ліг трохи відпочити, але заснув і проспав майже до півночі. Спробував почитати книжку, яку брав у літак, але голова зовсім не працювала. Вирішив прибрати в хаті. Над ранок знову заснув і прокинувся перед обідом. Заповідався спекотний день. Цкуру ввімкнув кондиціонер, зварив собі кави і з'їв тост із сиром.

Після душі він задзвонив Сарі додому. Однак телефон стояв на автовідповідачі. «Залиште повідомлення після голосового сигналу», — почув Цкуру. Він трохи повагався і мовчки поклав слухавку. Годинник на стіні показував першу дня. Припустив можливість зателефонувати на стільниковий, але передумав.

Імовірно, Сара зараз обідає зі своїм коханцем, адже це неділя. Наразі ще трохи зарано для обіймів у ліжку. Згадав, як той чоловік середнього віку йшов по Омоте-сандо, тримаючи Сару за руку. Як тільки не намагався прогнати це видиво зі своєї голови, воно не зникало. Коли Цкуру з такими думками ліг на канапу, відчув, наче у спину йому встромили голку. Тоненьку, майже

невидиму голочку. Біль такий собі, не кровоточить. Напевне. І все ж біль є болем.

Тоді він узяв велосипед і поїхав у басейн, де проплив свою звичну відстань. У тілі ще залишалася дивна затерп-лість. Цкуру здавалося, що під час плавання він інколи западає в сон. Однак плавати і спати водночас, ясна річ, неможливо. Це лише так здавалося. Під час плавання його тіло функціонувало майже на автопілоті, і принай-мні на той час він зміг забути про Сару й того чоловіка.

Після басейну півгодинки подрімав. Це було глибо-ке забуття без снів із цілком вимкнутою свідомістю. Після того він випрасував собі кілька сорочок та хусти-нок для носа і приготував вечерю. Спик у духовці лосо-сину з травами і з'їв її з картопляним салатом. Зварив місошіру з тофу і трубчастою цибулею. До того випив лише половину бляшанки охолодженого пива. Поди-вився вечірні новини по телевізору, а після того ліг на канапу почитати.

Сара зателефонувала йому перед дев'ятою.

— Ну, як твій біоритм, уже в нормі? — спитала вона.

— Сон збився, однак почуваюся нормально, — від-повів Цкуру.

— Зараз можеш говорити? Чи сонний?

— Сонний, але хочу потерпіти ще годину і тоді ляга-ти. Завтра вже на роботу, крім того, там нема як подрі-мати пообіді.

— Ну так, краще потерпи ще годину, — сказала Са-ра. — Слухай, це ти телефонував мені додому сьогодні біля першої? Я щось забула перевірити автовідповідач, а оце лиш недавно згадала.

— Так, я.

— Саме тоді я вийшла до крамниці поблизу.
— Ага, — сказав Цкуру.
— Але повідомлення ти не залишив...
— Та я не вмію залишати голосових повідомлень.
Завжди хвилююся, слова застрягають у горлі.
— Я розумію, але своє ім'я ти ж можеш назвати.
— Загалом так. Треба було сказати, що то я дзвонив.
Вона зробила невелику паузу.
— Розумієш, я трохи переживала. Переживала, чи вдалою була подорож. Я думаю, ти міг би залишити мені хоч якесь коротеньке повідомлення.
— Вибач, що я так не вчинив, — перепросив Цкуру. — А що ти робила сьогодні цілий день?
— Прала, ходила до крамниці. Варила їсти, прибрала в кухні та ванні. Мені також необхідні такі буденні вихідні, — сказала вона і трохи змовкла. — Ну, а як ти? Зумів поладити свою справу у Фінляндії?
— Мені вдалося зустрітися з Чорною, — сказав Цкуру. — Ми змогли нормально поговорити. Ольга мені дуже допомогла.
— Я дуже рада. Правда, вона гарна людина?
— Дуже.
Цкуру розповів, як він дістався до пречудового озера, розташованого за півтори години їзди від Гельсінкі, аби побачитися з Ері (тобто Чорною). Там у заміському будинку вона проводить літо з чоловіком, двома малими донечками та псом. А в невеликій майстерні поблизу вони з чоловіком щодня гончарюють.
— Вона видавалася щасливою. Напевно, життя у Фінляндії їй подобається, — сказав Цкуру. Якщо не брати до уваги окремих довгих і темних зимових ночей. Однак про це він змовчав.

— І як гадаєш, варто було їхати аж до Фінляндії, аби з нею зустрітися? — спитала Сара.

— Так, варто. Є речі, про які можна поговорити лише віч-на-віч. Завдяки цьому я багато чого довідався. Не буду казати, що геть усе зрозумів, але для мене ця розмова мала надзвичайно велике значення. І для мого серця також.

— Це прекрасно. Я дуже рада таке чути.

На мить запала тиша. Ваговита тиша, як тоді, коли обмірковують, куди дме вітер.

— Чомусь твій голос звучить якось трохи не так, як завжди. Це мені лиш так видається?

— Не знаю. Може, він звучить трохи дивно, бо я змучений? Це вперше в житті я летів літаком у такий далекий світ.

— То нічого надзвичайного не трапилося, так?

— Та ні, нічого надзвичайного. Я хочу тобі багато чого розповісти, але то буде довго. Краще зустрітися і розказати все за порядком, не поспішаючи.

— Ну, так. Зустріньмося. Але, в кожному разі, я дуже рада, що ти не надаремне мандрував до Фінляндії.

— Так, дякую. Цим я завдячую тобі.

— Нема за що.

Знову запала тиша. Цкуру пильно вслуховувався. Її значення він наразі не розгадав.

— Я хочу тебе щось запитати, — відважився Цкуру. — Можливо, цього краще не робити. Але все-таки я відчуваю, що мені ліпше бути щирим.

— Звісно, — сказала Сара. — Краще бути щирим. Питай.

— Я не знаю, чи зможу добре висловитися, але мені видається, що у тебе є хтось інший, крім мене. Це вже давно муляє мені серце.

Сара помовчала.

— Тобі видається? — спитала вона. — Тобто просто чомусь маєш *отаке відчуття*?

— Так, чомусь маю таке відчуття, — сказав Цкуру. — Я вже колись говорив, що не вмю тонко відчувати людей. Моя голова вроджена для створення конкретних речей. Так, як каже ім'я. Досить просто влаштована. Я погано розуміюся у складних порухах людської душі. Якщо вже говорити, то я добре не тямлю навіть у порухах власної. Тому намагаюся не мудрувати занадто, адже часто помиляюся в таких делікатних справах. Однак ця гадка вже сидить у мені якийсь час. І я подумав, що, можливо, краще ширі і безпосередньо тебе запитати, ніж вибудовувати якісь дивні інтерпретації.

— Зрозуміло, — сказала Сара.

— Ну, то в тебе є ще хтось, кого ти любиш?

Сара мовчала.

— Я хочу, щоби ти мене правильно зрозуміла. Я не маю до тебе жодних претензій, навіть якщо у тебе хтось такий є. Напевно, я не повинен давати жодних оцінок. Ти нічим мені не зобов'язана, я не маю права від тебе нічого вимагати. Я лише просто хотів би знати. Чи я помиляюся, чи ні.

Сара зітхнула.

— Я просила би не оперувати такими поняттями, як «зобов'язаний», «право». Почуваюся, наче обговорюємо зміни до Конституції.

— Гаразд, — сказав Цкуру. — Я недобре висловився. Але я вже шойно казав, що я простий. Не знаю, чи ми будемо ладнати, якщо я житиму з таким почуттям.

Сара знову нічого не відповіла. Цкуру чітко уявив собі її міцно стулені губи біля слухавки.

Згодом вона тихо промовила:

— Ніякий ти не простий. Ти лише так намагаєшся про себе думати.

— Якщо ти так кажеш, то, можливо, так воно і є. Я не дуже добре в цьому розуміюся. Але те, що простота в житті мені пасує більше, правда. Я вже кілька разів попівся, особливо в міжособистісних взаєминах. І волів би не переживати такого ще раз.

— Зрозуміло, — сказала Сара. — Якщо ти здобувся на щирість, то і я хочу бути з тобою щирою. Але мені потрібно трохи часу.

— Скільки?

— Дай мені три дні. Сьогодні в нас неділя. Думаю, що в середу я зможу з тобою належно поговорити. Відповісти на твоє запитання. У середу ввечері ти вільний?

— Вільний, — відповів Цкуру. Для цього йому не потрібно дивитися в записник. У нього немає жодних планів після того, як настає вечір.

— Пропоную разом повечеряти. Там і поговоримо про всяке. Щиро. Годиться?

— Годиться, — сказав Цкуру.

На цьому їхня розмова закінчилася.

Цієї ночі Цкуру бачив дивний довгий сон. Він сидить за фортепіано і грає сонату. Це новий концертний рояль. Неймовірно чорніють чорні клавіші, неймовірно біліють білі. На пюпітрі розгорнуті ноти великого формату. Біля Цкуру стоїть жінка в матовій чорній сукні, що гарно облягає її стан, і довгими білими пальцями швидко перегортає сторінки. Перегортає саме у найвідповідніший момент. Чорне з полиском воронячого крила волосся спадає жінці до пояса. Там, де він грає,

все забарвлене у чорно-білі відтінки. Інших кольорів не видно.

Цкуру не знає, хто автор сонати. Але твір довжелезний. Ноти подібні на товсту телефонну книгу. Нотний стан настільки змережаний нотними знаками, що папір аж чорний. Це важкий твір зі складною будовою, який вимагає високої технічної майстерності. Цкуру бачить його вперше. Проте йому достатньо лише одного погляду, аби миттєво збагнути захований у нотах світ і виразити його музикою. Це так само, як уявити в об'ємі складне креслення. Він наділений цією надзвичайною здатністю. Натреновані пальці бігають клавішами, мов прудкий вітер. Це прекрасне відчуття, від якого аж паморочиться в голові. Від того, що він так блискавично здатен правильно розшифрувати неосяжне море переплечених кодів і відразу надати їм правильної форми.

Коли Цкуру поринув у музику, його раптом пронизало натхнення, схоже на літню надвечірню блискавицю. Це була музика великої віртуозної будови, однак прекрасна і самозаглиблена. Надзвичайно щиро, об'ємно і витончено вона передавала, що це таке — життя. Передавала важливий стан світу, який можна було виразити лише через музику. Цкуру пишався, що він може таке грати. Могутня радість струсила його тілом.

Але, на жаль, публіка не поділяла його думок. Знуджені і роздратовані слухачі неспокійно крутилися, покашлювали та совгалися у кріслах. Як це може бути, що вони зовсім не розуміють цінності цієї музики?

Грав Цкуру в якійсь великій палацовій залі. Вона мала підлогу з гладенького мармуру та високу стелю.

З гарного вікна посеред стелі сочилось м'яке світло. Люди слухали музику, сидячи на вишуканих кріслах. Слухачів було осіб п'ятдесят. Всі ошатні й елегантні. Очевидно, що й освічені. Однак, на превеликий жаль, вони виявилися нездатними відчутти непересічність цієї музики.

Із часом шум зростав і почав дошкуляти. Потім узагалі вирвався з будь-яких рамок пристойності і почав заглушувати музику. Урешті шум зріс настільки, що звуки музики перестали долимати навіть до її виконавця. Цкуру чув лише шум, покашлювання та ремствування, які наростали і роздмухувалися аж до гротескності. Попри те, він далі впивався очима в ноти, а його пальці продовжували літати над клавішами, наче заворожені.

І раптом якоїсь миті він розуміє, що в жінки в чорному, яка перегортає сторінки, шість пальців. Шостий палець за величиною майже такий, як мізинець. Йому затремтіло у грудях, перехопило подих. Цкуру захотілося поглянути на жінку, що стоїть поруч. Хто вона? Він її знає? Але до кінця цієї частини Цкуру не може відірвати погляду від нот ані на мить. Навіть якщо у світі не залишилося жодної людини, яка слухала б його музику.

Тут Цкуру прокинувся. Зелені цифри електронного годинника біля узголів'я показували другу тридцять п'ять. Тіло облив піт, серце карбувало ще пересохлий час. Він підвівся з ліжка, скинув піжаму і витер піт рушником. Переодягнувся у футболку та шорти-боксерки і сів на канапу у вітальні. У темряві уявив Сару. Цкуру шкодував про кожне слово, яке сказав їй під час

нешодавньої телефонної розмови. Йому не слід було цього робити.

Захотілося негайно зателефонувати і забрати всі свої слова назад. Але телефонувати людям майже о третій годині ночі не можна. Тим паче марно очікувати, що хтось може геть чисто забути все, що йому сказали. «Я, напевно, її втрачу», — подумав Цкуру.

Тоді він уявив Ері. Ері Куроно-Гаатайнен. Матір двох малих дітей. Уявив блакитне озеро за білими березами, тарахкотіння маленького човна об хвилеріз. Кераміку з гарними візерунками, щебетання пташок, гавкіт пса. «Роки прощі» у прекрасному виконанні Альфреда Бренделя. Відчуття пишних персів Ері, притулених до його тіла. Теплий подих, мокрі від сліз щоки. Кілька втрачених можливостей та час, який уже не повернеться.

Була мить, коли він та Ері сиділи за столом одне навпроти одного нічого не кажучи, навіть не пробуючи шукати слів, та просто слухали пташине щебетання. Це була незвичайна особлива мелодія. Та сама мелодія лунала в гаю безліч разів.

— Ти знаєш, що це батьки вчать своїх пташенят співати? — спитала Ері. Тоді всміхнулася.

— Я також не знала, поки сюди не приїхала. Що птахи мусять вчитися співати.

«Життя — складний музичний запис, — подумав Цкуру. — Сповнене шістнадцятих нот, тридцять других, багатьох дивних знаків та незрозумілих позначень. Не так легко його відчитати. Навіть правильно відчитавши і правильно перетворивши його на музику, не можеш мати певності, що люди правильно зрозуміють та оцінять закладений у ньому зміст. Не можеш мати

певності, що це зробить людину щасливою. І чому життя таке складне?»

«Ти мусиш здобути Сару. Вона тобі потрібна. Не відпускай її, незважаючи ні на що. Я так відчуваю, — казала Ері. — Тобі нічого не бракує. Тільки трохи більше впевненості в собі та відваги. Тобі потрібне лише це».

І не датися в лапи злим гномам.

Він уявив Сару. Уявив, як її обіймають чийсь оголені руки. Та ні, не чийсь. Адже він бачив ту особу на власні очі. Обличчя Сари променіло від щастя. Ясніли гарні зуби. У півтімні він заплющив очі, притиснув скроні пучками пальців. Він не зможе жити з таким почуттям. Навіть якщо це лише три дні.

Цкуру взяв слухавку і набрав номер Сари. На годиннику було трохи перед четвертою. Пролунало дванадцять гудків, тоді слухавку підняли.

— Вибач, що я телефоную о такій годині, — почав Цкуру. — Але мусив із тобою поговорити.

— О такій годині? А котра зараз?

— Скоро буде четверта ранку.

— О Боже, я навіть не знала, що така година буває, — сказала Сара. З голосу було чути, що вона ще як слід не прокинулася. — Ну, то хто вмер?

— Ніхто не вмер, — відповів Цкуру. — Наразі ніхто не вмер. Але поки ще сьогодні, я конче хотів тобі щось сказати.

— Що ж таке?

— Я тебе дуже люблю і прагну всім серцем.

Із протилежного боку слухавки зашаруділо, ніби хтось щось шукав. Тоді вона легенько відкашлялася, відітхнула.

— Можемо зараз поговорити? — спитав Цкуру.

— Звісно, — відповіла Сара. — Адже ще навіть четвертої ранку немає. Можна говорити про все що завгодно. Ніхто не насторожуватиме вух. Усі сплять глибоким передсвітанковим сном.

— Я тебе дуже люблю і прагну всім серцем, — повторив Цкуру.

— То ти хотів мені це сказати, телефонуючи перед четвертою ранку, так?

— Так.

— Ти пив?

— Ні краплі.

— Он як, — сказала Сара. — Незважаючи на те, що ти технар, буваєш доволі пристрасним.

— Бо це так само, як споруджувати залізничні станції.

— Яким чином?

— Дуже просто. Потяг не зможе зупинитися там, де немає станції. Те, що мені передусім потрібно зробити, це уявити станцію, надати їй форми і кольору. Ось що має бути спочатку. Навіть якщо потім вилізе якась хиба, згодом її можна буде усунути. Та й я звик до такої роботи.

— Бо ти першокласний інженер.

— Я прагну таким бути.

— І ти ретельно та невтомно майже до сходу сонця будуєш для мене спеціальну станцію?

— Так, — відповів Цкуру. — Бо я тебе дуже люблю і прагну всім серцем.

— Я тебе також дуже люблю. З кожною зустріччю моє почуття міцніє, — сказала Сара. Тоді на трохи змовкла, наче робила відступ у тексті. — Але зараз немає й четвертої ранку, навіть птахи ще не прокинулися. Та й про

себе не можу сказати, що моя голова працює як слід. Почекай ще три дні, добре?

— Добре. Але я зможу чекати не довше, ніж три дні, — сказав Цкуру. — Це, напевно, межа. Тому я зателефонував о такій годині.

— Три дні мені достатньо, Цкуру. Я дотримуюся термінів будівельних робіт. Побачимося в середу ввечері.

— Вибач, що я тебе розбудив.

— Та нічого. От і я мала нагоду пересвідчитися, що час пливе й о такій годині. Надворі вже ясніє?

— Ще ні. Але вже скоро світатиме. Почнуть співати птахи.

— Ті, що раніше прокинуться, наловлять більше комах.

— Теоретично.

— Але я цього вже не бачитиму.

— На добраніч, — сказав Цкуру.

— Слухай, Цкуру, — мовила Сара.

— Так?

— На добраніч. Спи спокійно і не переживай.

На цьому розмова завершилася.

19

Шінджюку — гігантська станція. Щодня через неї проходить близько трьох із половиною мільйонів пасажирів. У Книзі рекордів Гіннеса Шінджюку має титул «найвелелюднішої залізничної станції світу». В середині неї перетинається багато ліній. Чюо, Собу, Яманоте, Сайкьо, Шьонан-Шінджюку, Наріта-Експрес — лише найбільші з них. Неймовірно хитромудро перехрещуються і комбінуються рейки. Тільки самих колій

є шістнадцять. Крім того, наче встроївши штекери у її боки, зі станцією з'єднані дві приватні залізниці — Одакю та Кеіо — і три лінії метро. Справжній лабіринт. У години пік цей лабіринт стає морем. Море піниться, вирує, клекоче, б'є у входи-виходи. Течії людей, що пересідають із лінії на лінію, сплутуються й утворюють небезпечні вири. Сумнівно, що навіть великий пророк зміг би розділити води цього несамовито бурхливого моря.

Нелегко повірити, що п'ять разів на тиждень — раз зранку і раз увечері — з такою велетенською масою людей може впоратися доволі скромна кількість станційних працівників. Особливо складними є ранкові години пік. Люди поспішають кожен до свого пункту призначення. До встановленого часу треба поставити печатку на картці обліку робочого часу. Настрій також не найкращий. Та й спати ще хочеться. А від щільно напханих потягів мучиться і душа, і тіло. Сісти вдається лише тим, кому пощастило найбільше. «Дивно, що не чути сварок та бійок, немає кривавих трагедій, спричинених нещасним випадком», — із подивом думає Цкуру. Якби така переповнена станція чи потяг стали об'єктом нападу фанатичної терористичної організації, немає жодного сумніву, що трагічного кінця не уникнути. Втрати були би просто жахливими. Страшний сон, який і для працівників, і для поліції, і, звісно ж, для пасажирів перейшов би межі уяви. Однак, попри це, способів запобігання таким трагедіям майже немає. Зрештою, страшний сон у Токіо таки трапився *наяву* навесні тисяча дев'яtsel дев'яности п'ятого¹.

¹ Автор має на увазі атаку секти Аум Шінрікьо в токійському метро, яка використала отруйний газ.

Працівники станції продовжують кричати і благати у гучномовці, майже безупинно лунають сигнали відправлення потягів, апарати контролю на вході та виході безмовно зчитують неосяжну інформацію з квитків, магнітних карток та місячних проїзних. Довгі потяги, що прибувають і відправляються за секунди, як терпляча натренована тварина, систематично випльовують та всмоктують людей, зачиняють двері також сердито і рушають до наступної станції. І навіть якщо комусь на сходах у людському натовпі стали на ногу і зняли черевики, то віднайти його — марна затія. Він зникне у стрімких хитких пісках години пік і пропаде на віки вічні. А він чи вона змушені будуть обходитися без одного черевика цілісінький день.

На початку дев'яностих років, коли ще не луснула японська економічна бульбашка, певна впливова американська газета опублікувала крупним планом світлину людей, що спускаються сходами станції Шіндзюку (можливо, то була станція Токіо, але в нашому випадку це не має значення) зимового ранку в годину пік. Люди, що їдуть на роботу, всі, наче змовившись, дивляться вниз і йдуть із понурими та безживними обличчями, як риби у бляшанці. «Японія, без сумніву, стала заможною країною. Але багато японців видаються отакими нещасливими та похнюпленими», — йшлося у статті. Ця світлина стала дуже відомою.

Цкуру не знає, чи більшість японців нещасливі, чи ні. Однак справжня причина того, що люди на світліні дивляться донизу, криється, певно, не в тому, що вони нещасливі, а в тому, що мусять уважно дивитися під ноги. Потрапити ногою на сходинку, не згубити взуття — у години пік на гігантській залізничній станції це

напрочуд важливе завдання. На світлині пояснення цього підтексту немає. Зрештою, люди в темних плащах з опущеними головами зазвичай не видаються щасливими. Логічно, що цілком можливо називати нещасливим суспільство, в якому людина боїться не доїхати на роботу з цілою парою взуття.

Цкуру спробував прикинути, скільки часу люди витрачають на дорогу до роботи. В один бік це орієнтовно година-півтори. Десь стільки. Типовий одружений працівник фірми з дитиною-двома, що живе у власному будинку і має роботу в центрі, добирається з «околиці», а звідти за коротший час не приїдеш. Отже, з двадцяти чотирьох годин дві або три години щодня йдуть лише на *доїзд*. Якщо пощастить, то в переповненому потязі можна почитати газету чи якусь книжку кишенькового формату. Хтозна, може, вдасться послухати симфонію Гайдна на айподі чи повчити розмовну іспанську. Може, хтось умудриться, заплющивши очі, поринути в метафізичні роздуми. Однак у загальному розумінні ці дві чи три години на день важко назвати найпродуктивнішим і найкраще використаним часом у житті. Цікаво, скільки людського життя краде і з'їдає отака беззмістовна (найімовірніше) їзда? Наскільки через нього марнується і зношується людина?

Однак це не та проблема, над якою повинен думати Цкуру Тадзакі, людина, що працює в залізничній компанії та переважно займається конструюванням станційних будівель. Нехай люди самі вибирають, як їм жити. Це *їхнє* життя, не його. Нехай кожен сам вирішує, наскільки щасливим чи нещасним є суспільство, в якому ми живемо. Цкуру Тадзакі повинен думати про те, як безпечно та доцільно скерувати такий страхітливий

людський потік. Від нього не вимагають розмірковування. Від нього вимагають лише правильно розрахованої і перевіреної ефективності. Він ані мислитель, ані соціолог, а лише простий інженер.

Цкуру Тадзакі дуже любить дивитися на станцію Шінджюку.

Він купує вхідний квиток і зазвичай піднімається на платформу дев'ятої та десятої колій. Звідти відправляються спеціальні експреси центральної гілки Чюо. Потяги далекого сполучення до Мацумото¹ або Кофу². У порівнянні з іншими лініями, якими люди доїжджають на роботу, тут пасажирів значно менше і потяги курсують рідше. Можна сісти на лавку і спокійно поспостерігати за життям станції.

Він ходить на станцію так, як інші ходять слухати концерти, переглядати фільми, танцювати в клубі, дивитися спортивні змагання чи розглядати вітрини крамниць. Коли є час і немає нічого до роботи, на станцію Цкуру приходить доволі часто. Коли йому треба втихомирити почуття чи про щось поміркувати, ноги ведуть його туди самі. Він сідає на лавку і, попиваючи каву з кіоску, перевіряє відправлення потягів у малоформатному розкладі (який завжди лежить у нього в портфелі) та просто незворушно сидить. Так може згаяти багато часу. Звісно, зараз Цкуру вже цього не робить, але в студентські роки він дивився на форму станції, потоки пасажирів, рухи працівників і докладно записував спостереження у зошит.

¹ Місто у центральній частині префектури Нагано, на захід від Токіо.

² Адміністративний центр префектури Яманаші, на захід від Токіо.

І ось, зменшуючи швидкість, на платформу прибуває спеціальний експрес. Двері відчиняються — й один за одним починають виходити пасажирів. Цкуру огортає легкість та вдовolenня лише від самого споглядання. Коли бачить, що потяг без ексцесів прибуває точно за розкладом, то, хоча працює в іншій залізничній компанії, відчуває гордість. Тиху нелукаву гордість. У потяг заходять прибиральники, збирають сміття і поправляють крісла. Бригада потяга у формі та кашкетах шпарко приймає зміну, і поїзд готується до наступного рейсу. На вагонах змінюється напис станції призначення, потяг отримує новий номер. Усе відбувається злагоджено, з точністю до секунд, без зволікання і зайвих рухів. Це світ, до якого належить Цкуру Тадзакі.

На головному вокзалі Гельсінкі він також так вчинив. Попросив розклад, сів на лаву і, попиваючи каву з паперової склянки, дивився на потяги далекого сполучення. Звіряв зі своєю мапою, куди ті прямують і звідки прибули. Проводжав поглядом пасажирів, що виходять із вагонів, спішним кроком переходять на потрібну їм платформу. Спостерігав за рухами станційних працівників та машиністів і провідників у формі. Так він повертав своєму серцю звичний супокій. Час минав рівно та м'яко. Якщо не брати до уваги, що не чуто оголошень, то все було так само, як на Шінджюку. Управління вокзалами у цілому світі, мабуть, суттєво не відрізняється. Точний і вправний професіоналізм. Вигляд вокзалу збудив у його серці природну прихильність. Він упевнився, що є саме там, де треба.

Коли у вівторок Цкуру закінчив роботу, годинник на стіні перевалив за восьму. Крім нього, в офісі вже нікого

не залишилося. Правду кажучи, робота не була такою нагальною, аби віддавати їй позаробочий час. Але Цкуру хотів більш-менш завершити нагромаджені справи, позаяк у середу ввечері у нього була запланована зустріч із Сарою.

Завершивши роботу, він вимкнув комп'ютер, зачинив на ключ у шухляді важливі диски та папери, вимкнув у кімнаті світло. Привітався з незнайомим йому охоронцем та вийшов із чорного входу.

— До побачення. Дякую за вашу працю, — попрощався охоронець.

«Може б десь повечеряти?» — поміркував Цкуру, але апетиту не відчув. Однак відразу йти додому йому також не хотілося. Тому попрямував на вокзал станції Шінджюку Японської залізниці. Того дня він також купив собі каву в станційному кіоску. У паркий та спекотний літній вечір, як зазвичай є у Токіо, спина вкрилася липким потом. Однак Цкуру все одно волів випити гарячої чорної кави, аніж прохолодного напою. Це вже звичай.

На дев'ятій колії, як і завжди, до відправлення готувався останній спеціальний експрес до Мацумото. Бригада проходила вагонами і звичним, проте пильним поглядом перевіряла, чи все гаразд. Модель потяга була Цкуру добре відомою — серія E257. Вона не є яскравою і не притягає людського ока так, як швидкісний шінкансен, однак Цкуру симпатизував її сумлінній прямій формі. Цей експрес спочатку їде до Шіоджірі¹ центральною гілкою Чюо, а потім до Мацумото — лінією Шіноної. До Мацумото він прибуває за п'ять

¹ Місто у центральній частині префектури Нагано. Центральна гілка лінії Чюо їде від Шінджюку через це місто на захід, а тоді повертає на південь, до Нагоя.

дванадцята. До Хачіоджі¹ шуму здіймати не може, позаяк їде міською зоною, а потім його шлях пролягає крізь гори, де багато звивин, тому вражаючої швидкості розвинути також не вдається. Попри відносно невелику віддаль, їзда займає трохи часу.

До посадки ще залишався час, тому пасажир заклопотано купували в кіоску бенто², перекуски, пиво, журнали для читання. Були й такі, що вже облаштували для подорожі свій власний маленький світ, встроївши у вуха білі навушники айпода. То тут, то там люди спілкувалися з іншими: вправно водили пучками пальців по екранах смартфонів та голосно говорили по телефону, не програючи в гучності станційним оголошенням. Була там і молода пара, що, очевидно, зібралася у спільну мандрівку. Вони сиділи на лавці плече до плеча і стиха щасливо перемовлялися. Перед очима Цкуру швидким темпом промайнули п'яти-шестирічні близнята із сонними очима, яких тягнули за руку батьки. У вільній руці хлопчики затиснули гральні консолі. Були ще двоє молодих іноземців із важкими наплічниками. А також дівчина з віолончельним футляром. У неї такий гарний профіль. Ці люди зараз сідають у вечірній спеціальний експрес і вирушають кудись далеко... Цкуру трохи їм заздрило. Вони мають куди прямувати.

У Цкуру такого місця немає.

Якщо подумати, то він не був ще ні в Мацумото, ні в Кофу, ані в Шіоджірі. Навіть у Хачіоджі. Незважаючи на те, що дивився з цієї платформи на спеціальний експрес до Мацумото безліч разів, у його голові жодного

¹ Найбільше місто на західній околиці префектури Токіо.

² Ланч у спеціальній коробці.

разу не майнула думка, що він сам може сісти у цей потяг. Він ніколи не замислювався над такою можливістю. І чому?

Цкуру уявив собі, що він зараз сяде в потяг і поїде в Мацумото. Це не є нереально. І Цкуру ця думка видалася непоганою. Адже ж він узяв і вирушив до Фінляндії, коли надумав. Якщо захоче, може поїхати і в Мацумото. Цікаво, що це за місто? Як там живуть люди? Але Цкуру похитав головою. Від цієї думки треба відмовитися, адже він не зможе повернутися завтра в Токіо, щоб устигнути на роботу. Аби це зрозуміти, йому навіть не треба заглядати в розклад. Крім того, завтра увечері в нього зустріч із Сарою. Важливий день. Він не може собі дозволити їхати в Мацумото.

Цкуру допив рештки вже літеплої кави і кинув склянку до смітника.

Цкуру Тадзакі не має куди прямувати. Це стало однією з його життєвих тез. Він не має куди їхати, не має куди повертатися. І колись так було, і тепер. Єдине його місце — «там, де він є зараз».

«Хоча це трохи не так», — думає Цкуру.

Якщо добре поміркувати, то один раз у житті в нього таки було чітке місце, куди він прямував. У старшій школі він хотів вступити до політехніки та професійно навчитися конструювати залізничні станції. Це і було тим місцем, куди він мав прямувати. І для цього він за-
тято вчився. Тоді класний керівник холодно повідомив Цкуру, що з його успішністю скласти вступні іспити у вибраний університет у нього шансів не більше, ніж двадцять відсотків. Однак Цкуру не здався — і подолав цю перешкоду. З такою віддачею він учився тоді вперше в житті. Змагатися за оцінки чи за лідерство хлопець

не вмів, але коли ставив перед собою конкретну мету, працювати в поті чола і розкривати сповна власну силу він міг. Для нього самого тоді це стало несподіваним відкриттям.

У результаті Цкуру поїхав із Нагої та розпочав нове життя у Токіо. Перебуваючи там, він з усього серця прагнув вирватися до рідного міста якнайшвидше і побути трохи з друзями. Це було *місце, куди він мав повертатися*. Життя в роз'їздах між двома містами тривало рік із лишком. А одного прикрого моменту ця циклічність раптово увірвалася.

Тоді у нього зникло місце, куди можна було їхати і куди повертатися. Як і раніше, у Нагої в нього ще залишався дім, ще збереглася власна кімната. У тому домі жила мати зі старшою сестрою. Молодша сестра також мешкала в Нагої. Але, хоча його приїздові завжди палко раділи, він не мав із ними про що говорити, не відчував особливої втіхи від зустрічі, коли раз чи два на рік для годиться приїжджав додому. Мама і сестри шукали в ньому його колишній образ, а Цкуру його вже закинув, як непотріб. Для того щоби відтворити і за-презентувати їм колишнього себе, Цкуру змушений був прикидатися. Нагоя також видавалася йому чужою і нецікавою. Він не міг знайти у ній того, чого шукав, за чим стужився.

З іншого боку, Токіо було для нього місцем, де він опинився волею випадку. Колись воно було місцем його навчання, тепер стало місцем роботи. Цкуру належав туди функціонально. І не більше. У Токіо він жив спокійним та правильним життям. Так, як обережно на чужині живе утікач, якого позбавили батьківщини, — аби не зчиняти галасу, не завдавати довколишнім

клопоту, аби тільки продовжили посвідку на проживання. У Токіо він жив утікачем із власного життя. Це місто є ідеальним для людей, що прагнуть такої анонімності.

У Цкуру немає близьких друзів. Він зустрічався колись із кількома жінками, але завжди з ними розходився. Це були спокійні стосунки, і закінчувалися також мирно. Жодна з них не зачепила глибоко його душі. Зі свого боку, таких стосунків він не прагнув, а жінки, зі свого, також, напевно, сильно його не прагнули. Пів на пів.

«Мое життя справді зупинилося на двадцятому році, — думає Цкуру Тадзакі, сидячи на лаві вокзалу станції Шінджюку. — Дні, крізь які я потім брів, не мали ваги. Спокійним вітром пропливали повз мене роки. Не залишаючи ран і смутку, не збурюючи почуттів, не створюючи спогадів та радощів. І ось тепер я уже на порозі середнього віку. Та ні, до середнього віку ще трохи часу залишилося. Але я точно вже не молодий».

Якщо подумати про Ері, то її також, у певному сенсі, можна назвати втікачем з її життя. Вона також отримала глибоку рану, потім залишила багато чого напризволяще, відмовилася від рідного краю. Точніше, обрала Фінляндію за свою нову землю. Зараз Ері має чоловіка і дітей. Гончарство, в яке вкладає серце. Літній будинок на березі озера та бадьорого пса. Вивчила фінську мову. Ері неухильно працювала над створенням власного маленького всесвіту. На відміну від мене.

Цкуру поглянув на «Таґ Хоєр» на зап'ясті лівої руки. За десять дев'яток. Посадка пасажирів на спеціальний експрес уже розпочалася. Одне за одним люди заходили з речами до вагонів і сідали на свої місця. Через вікно було видно, як вони ставлять сумки на горішні полиці,

зітхають із полегшенням в охолодженому кондиціонерами приміщенні, попивають прохолодні напої.

Годинник є однією з небагатьох речей, успадкованих від батька, які *мають тілесну форму*. Прекрасний антикваріат із початку шістдесятих. Якщо його три дні не носити, то пружина перестає крутитися і годинник завмирає. Але ця незручність, навпаки, припала Цкуру до вподоби. Справжнісінький технічний шедевр. Та ні, краще сказати, витвір мистецтва. Ні крихти кварцу чи мікрочипів. Усе добросовісно працює за допомогою бездоганних пружин та коліщат. І навіть зараз, після майже п'ятдесятирічної незмінної служби, він напрочуд точно карбує час.

Цкуру не пригадує, аби він купував собі колись годинник. Завжди байдуже носив дешеві подаровані. Адже йому було достатньо просто знати точний час. Така його думка про годинники. На щодень хлопцеві цілком вистачало найпростішого дешевого електронного «Касіо». І тому, коли Цкуру отримав цей дорогий годинник як батьківську реліквію, його це не надто зворушило. Оскільки щодня годинник треба було накручувати, Цкуру почав носити його з певного почуття обов'язку. Однак годинник відразу припав йому до душі. Він любив відчуття його на руці, приємну ваговитість, тихенький звук механіки. Почав значно частіше поглядати на руку, аби упевнитися, котра година. І з кожним разом тінь батька тихо зринала в його думках.

Чесно кажучи, Цкуру не знав добре свого батька і не дуже за ним сумував. Він не пригадує, щоби вони з батьком кудись ходили вдвох або говорили про особисте чи в дитинстві, чи у старшому віці. Батько завжди був скупим на слова (принаймні вдома він майже не розкривав

рота). Він узагалі рідко бував удома, цілими днями пропадаючи на роботі. Якщо подивитися на все це з теперішнього погляду, можливо, у нього була інша жінка, думав собі Цкуру.

Батька він сприймав радше не як рідного батька, а як шанованого родича, котрий часто бував у них удома. Вихованням Цкуру займалася практично мати та сестри. Про батька ж він зовсім нічого не знає: як той жив, про що думав і як сприймав світ, якими конкретно були його будні. Єдине, що йому відомо, то це те, що він народився у префектурі Гіфу, рано втратив батьків, і його забрав до себе батьків брат, буддійський священник. Після закінчення старшої школи батько з нуля створив фірму і досягнув приголомшливого успіху, збивши непогані статки. Як на людину, що зазнала в житті злиднів, говорити про них він не любив. Можливо, не хотів цього згадувати. Поза всяким сумнівом, до комерції батько мав неабиякий хист. Хист здобувати відразу потрібну річ та позбуватися без зволікання непотрібних. Старша сестра Цкуру успадкувала оцю батькову торгову жилку, щоправда, лише частково. Середня сестра має материну приємну товариську вдачу, але також частково. А ось Цкуру не успадкував ні того, ні іншого.

Батько помер від раку легень. Викурював щодня по п'ятдесят цигарок. Коли Цкуру приїхав провідати його у лікарні при медичному університеті, говорити він зовсім не міг. Видавалося, що він хотів сказати синові щось важливе, але здійснитися цьому його бажанню вже не судилося. За місяць після того візиту батько на лікарняному ліжку упокоївся навіки. Цкуру залишилося розкішне помешкання зі спальнею в районі Джіюгаока, депозит у банку на власне ім'я із солідною

сумою грошей та оцей наручний «Таг Хоєр» з механічним заведенням.

Хоча ні, це ще не все. Від батька Цкуру отримав також ім'я.

Коли Цкуру заявив, що хотів би вступити до політехнічного університету і здобути фах, батько був явно розчарований, що його єдиний син жодним чином не зацікавлений можливістю успадкувати батьків бізнес у нерухомості. Однак, з іншого боку, він схвалив прагнення сина стати інженером. «Якщо так, можеш їхати до Токіо, я з радістю дам тобі необхідні кошти, — сказав він. — Хай там що, а опанувати ремесло та створювати матеріальні речі — шляхетна справа. Справа, потрібна людям. Старанно вчися і будуй залізничні станції, скільки захочеш». Було видно, батько радів, що ім'я Цкуру, яке він дав синові, не пропало надаремне. Можливо, це був перший і останній раз у житті, коли Цкуру зумів батька втішити, точніше, коли батько чітко виразив свою втіху сином.

Згідно з розкладом, рівно о дев'ятій годині спеціальний експрес до Мацумото виїхав із платформи. Сидячи на лавці, Цкуру дивився, як даленіє колією світло і, набираючи швидкість, потяг зникає у глибині літньої ночі. З відправленням останнього потяга все навколо різко змінилося. Здалося, що місто втратило свій попередній блиск. Як театральна сцена, на якій після вистави загасили освітлення. Цкуру підвівся з лавки і поволі рушив сходами вниз.

Він вийшов із вокзалу і вирішив повечеряти у малому ресторанчику поблизу. Сів за столик біля стійки і замовив собі м'ясний хлібець та салат із картоплі.

Однак не з'їв навіть половини. Не тому, що несмачно. Цей ресторан славився своїми м'ясними хлібцями. Просто не було апетиту. Як завжди, випив півпива.

Тоді повернувся потягом додому, пішов у душ. Вишурувавши тіло милом, змив піт. Накинув на себе махровий халат оливкового кольору (він отримав його від тодішньої дівчини на тридцятиріччя), сів на крісло на балконі і, підставляючи себе нічному вітерцеві, прислухався до приглушеного шуму міста. Була вже майже одинадцята, але спати йому не хотілося.

Цкуру пригадав роки навчання в університеті, коли він думав лише про те, щоб умерти. Відтоді минуло вже шістнадцять років. Тоді йому здавалося, що серце само собою перестане битися, коли він вдивлятиметься все-рєдину себе. Якщо збере свій дух в одну точку, то точно завдасть серцю смертельної рани, як зібране в лінзі сонячне проміння запалює папір. Він усім серцем на це надіюся. Однак минуло кілька місяців, але, всупереч його очікуванню, серце не зупинилося. Серце так просто не зупиняється.

Здалека долинув гул гвинтокрила. Очевидно, він летів у його бік, бо звук дедалі наростав. Цкуру підняв голову, шукаючи тінь у небі. Гвинтокрил видавався йому приходом посланця, котрий має принести якусь важливу вість. Але нічого в небі так і не з'явилося — гул гвинта слабшав і врешті зник на заході. Залишився тільки м'який безладний шум нічного міста.

«Можливо, Біла тоді добивалася саме розпаду їхньої п'ятірки?» Думка про таку ймовірність з'явилася в голові раптово. Сидячи в кріслі на балконі, Цкуру почав потрохи надавати цій імовірності конкретних обрисів.

У старшій школі вони п'ятеро перебували у міцній нерозривній гармонії. Розумілися навзаєм, сприймали одне одного такими, якими були. Кожен із них почувався глибоко щасливим. Але це блаженство не могло тривати вічно. Адже райський сад втрачають. Кожен дорослішає, коли настає його пора, та й шлях у кожного різний. Із часом у них неunikно виникла би дисгармонія. З'явилася би невиразна тріщина. І врешті ви-йшла б за межі того, що є *невиразним*.

Напевно, на Білу тиснуло усвідомлення того, що це *має трапитися*, і вона не витримала. Можливо, вона відчувала: якщо зараз не розірвати їхнього духовного з'єднання, то її також закрутить стихія і завдасть смертельної рани. Як потопельник, котрого накриває і затягує на морське дно водоверть від корабля, що йде під воду.

Певною мірою Цкуру розумів це відчуття. То *зараз* він його розумів. Очевидно, напруга, спричинена придушенням статевого начала, починала набирати тут чималого значення. Цкуру так собі це уявляє. Реалістичні сексуальні сни, які він почав згодом бачити, очевидно, були проекцією цієї напруги. Можливо, в життя решти чотирьох ця напруга також *якось* (хоча він не знає, як саме) проектувалася.

Біла, очевидно, хотіла від цього втекти. Напевно, вона не змогла витримувати тісних стосунків, які потребували постійного контролю власних почуттів. Немає жодного сумніву, що з їхньої п'ятірки саме Біла була емоційно найчутливішою. І, очевидно, почула скрегіт найшвидше. Однак сили вирватися з кола в неї не було. Біла не була наділена такою силою. І тому виставила відступником Цкуру. На той час він був найвразливішою ланкою їхньої спільноти, позаяк першим вийшов

із гурту. Іншими словами, його було за що покарати. Після зґвалтування (хто і за яких обставин це зробив, уже назавжди залишиться таємницею), в істеричному сум'ятті, спричиненому цим шоком, вона з усієї сили розірвала найслабшу ланку, наче зривала стоп-кран в аварійній ситуації.

Якщо так думати, то багато чого стає на свої місця. Скориставшись Цкуру як підставкою, Біла спробувала перелізти через замкнуті мури. Напевно, вона відчувала, що Цкуру зможе благополучно вижити, навіть опинившись у такій ситуації. Вона дійшла такого ж висновку, як і Ері, котра спокійно все розважила.

Самоопанований Цкуру Тадзакі, що завжди вміє відстояти свій шлях.

Цкуру встав і пішов назад до кімнати. Взяв із полиці пляшку «Катті Сарк», налив келишок і вийшов із ним знову на балкон. Сів у крісло і тривалий час сидів, притиснувши пучки пальців до скроні. «Я зовсім не самоопанований, та й не вмію відстояти власного шляху, — подумав Цкуру. — Це лише питання рівноваги. Я просто навчився вміло розподіляти власний тягар на обидві шальки терезів. Може, я і справді видаюся іншим холоднокривним. Однак це нелегка робота. Потребує багато зусиль. Зрештою, загальна маса тягара на точку опори анітрохи не меншає від того, що його урівноважили на шальках».

І все-таки Цкуру зміг пробачити Білій, тобто Юдзу. Тяжко зранена, вона просто хотіла себе вберегти. Вона була слабкою людиною. Дівчина не змогла виростити міцного панцира, який би її охороняв. Маючи перед очима загрозу, в гарячкових пошуках безпечного місця їй було не до розважань про вибір способів. Хто може

її звинуватити? Але, зрештою, як далеко вона б не втікала, утекти не змогла. Її невідступно переслідувала темна тінь, що таїла в собі насилля. Те, що Ері назвала злим духом. І нарешті в травневу ніч, закраплену тихим холодним дощем, *воно* постукало у двері і закинуло зашморг на її тонку прекрасну шию. У заздалегідь визначеному місці, у заздалегідь визначений час.

Цкуру повернувся в кімнату, взяв телефонну слухавку і, не аналізуючи глибоко, що він робить, натиснув номер швидкого набору до Сари. Але після третього гудка спам'ятався і поклав слухавку назад. Уже пізня година. Крім того, завтра вони побачаться. Зможуть поговорити безпосередньо. Перед цим не варто починати смиканих розмов. Він це прекрасно розумів. Але йому так хотілося негайно почути Сарин голос. Це почуття природно впливало з його середини. Цього імпульсу Цкуру стримати не міг.

Він поставив на програвач «Роки прощі» у виконанні Лазаря Бермана й опустив голку. Налаштувавшись, почав слухати музику. Перед ним виринули картини Гямеєнлінни на березі озера... Білі фіранки у вікні колихаються на вітрі, на хвилях поторохкує маленький човен. У гаю батьки терпляче вчать своїх пташенят співати. На волоссі Ері залишився легкий аромат цитрусового шампуню. Її перса м'які та налиті, повні вагою життя. Тяжкий на вдачу старий, який показав йому дорогу, спльовує в літню траву тверде харкотиння. Пес, радісно махаючи хвостом, застрибує у багажник «Рено». Перебираючи в пам'яті ці картини, Цкуру відчув, як до нього повертається біль, що дрімав у грудях.

Він нахилив келишок та посмакував запах шотландського віскі. У шлунку ледь-ледь потепліло. З літа до

зими на другому курсі університету, коли Цкуру не хотів нічого, лиш умерти, він щовечора випивав отакий маленький келих віскі. Без цього добре заснути не міг.

Раптом задзвонив телефон. Цкуру підвівся з канапи, зупинив музику та став перед телефоном. Очевидно, це не може бути ніхто інший, крім Сари. Тільки вона може задзвонити о такій порі. Зрозумівши, що Цкуру їй телефонував, вона вирішила передзвонити. Пролунало дванадцять дзвінків, і весь цей час Цкуру вагався, брати йому слухавку чи ні. Затамувавши подих, із зімкненими вустами непорушно дивився на телефон. Як людина, відступивши кілька кроків назад, вдивляється у написану на дошці довгелезну незрозумілу формулу в пошуку підказки. Але підказки він не знайшов. Нарешті телефон змовк і настала тиша. Глибока значуща тиша.

Аби заповнити її, Цкуру знову опустив голку на платівку, сів на канапу і далі слухав музику. Цього разу постановив не думати ні про що. Заплющивши очі, прогнавши з голови думки, він сконцентрувався на музиці. Згодом, наче закликані мелодією, під повіками почали пропливати різні образи й одразу зникали. Вервечка фігур без змісту та конкретики. Їхні туманні обриси з'являлися на темних краях свідомості, безгучно перетинали видимий проміжок та зникали на іншому темному краї. Як загадковий мікроорганізм, що перетинає доступний для зору кружечок у мікроскопі.

За п'ятнадцять хвилин телефон задзвонив знову, але Цкуру так і не взяв слухавки. Цього разу він не зупинив музики, продовжував сидіти на канапі, вп'явшись очима у чорну слухавку. Дзвінків не рахував. За якийсь час телефон перестав дзвонити і лунала лише музика.

«Саро, — подумав Цкуру. — Я так хочу почути твій голос. Більше, ніж будь-що інше. Але зараз я не можу говорити».

«Можливо, завтра Сара вибере не мене, а того іншого чоловіка, — так думав він, лігши на канапу і заплющивши очі. — Це цілком може трапитися. Та і для неї це буде, може, правильним вибором».

Цкуру зовсім не знав, що це за чоловік, які у них стосунки, скільки вони вже разом. І в нього не було бажання знати. Цкуру знав лише, що зараз він мало що може дати Сарі. І воно є в обмеженій кількості, обмежених різновидів. А якщо дивитися на зміст, то майже не варте уваги. Чи справді існує людина, яка цього захотіла б?

«Сара каже, що вона до мене прихильна. Очевидно, це правда. Але є багато речей, де самої прихильності замало. Життя довге, часом безжальне. Інколи потрібна жертва. І хтось повинен нею стати. Ми ламкі, легко зранюємося, а зі зраненого тіла тече кров.

Що не кажи, якщо Сара завтра вибере не мене, я *справді* вмру. Нема великого значення, чи смерть ця буде фізичною, чи метафоричною. Але цього разу я таки спущу духа. Безбарвний Цкуру Тадзакі остаточно втратить кольори і тихо відійде з цього світу. Все стане небуттям, а по ньому залишиться тільки грудка замерзлої землі».

«Це нічого такого, — переконує він себе. — Адже до тепер таке вже кілька разів ледь не трапилося, і нічого дивного, якби вже трапилося насправді. Просто фізичне явище. Накручена пружина годинника поступово розкручується, момент підходить до нуля, коліщатко

перестає рухатися — і стрілка завмирає. Спадає тиша. Хіба в цьому є щось більше?»

Він вклався спати ще перед дванадцятою і згасив лампу біля узголів'я. Хотів, щоби йому наснилася Сара. Чи в еротичному сні, чи в будь-якому іншому. Але, якщо можливо, нехай би цей сон не був сумним. Звісно, найкраще було б, якби він у тому сні міг до неї торкнутися. Бо це не більше, ніж сон.

Його душа прагнула Сари. Як це чудово — прагнути когось душею. Цкуру це міцно відчув. Він давно не відчував такого. Може, ніколи в житті. Звісно, чудовим було не все. Також боліло у грудях, спирало подих. Був страх, темні відступи. Але навіть ця *сутужність* тепер була важливою частинкою кохання. Цкуру не хотів цього втрачати. Якщо він його втратить, то вдруге відчувати це йому не буде дано. Краще вже втратити себе, ніж загубити оце почуття.

«Знаєш, Цкуру, ти мусиш її здобути. Незважаючи ні на що. Я так відчуваю. Якщо ти її зараз відпустиш, можливо, нікого вже не здобудеш».

Так казала Ері. Напевно, вона має рацію. Він мусить здобути її будь-якою ціною. Він це знає. Але він не може вирішити цього сам. Це вирішується між двома серцями. Є речі, які треба віддати, і є речі, які треба прийняти. Хай там що, це все буде завтра. «Якщо Сара мене вибере і прийме, зразу їй освідчуся. І віддам їй усе, що я зараз можу дати. Поки не потрапив до рук злим гномам, загубившись у темному лісі».

«Не все поглинула течія часу», — ось що мав сказати Цкуру на березі озера у Фінляндії Ері на прощання (але не зміг тоді вкласти це у слова).

«Тоді ми глибоко вірили і мали також себе, здатних глибоко у щось вірити. Це безслідно нікуди не зникає».

Утихомиривши серце, зімкнувши повіки, він заснув. Останній промінь свідомості, набираючи швидкості, поступово даленів, меншав — і врешті зник у нічній темряві, як останній вагон спеціального експреса.

Залишився тільки шум вітру, що пролітав березовим гаєм.

МУРАКАМІ Харукі
Безбарвний Цкуру Тадзакі та роки його прощі
Роман

Керівник проекту *М. Г. Шакура*
Координатор проекту *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *А. І. Кривко*
Редактор *І. М. Климко*
Художній редактор *Т. О. Волошина*
Технічний редактор *І. О. Гнідая*
Коректор *М. М. Бадах*

Підписано до друку 13.02.2017. Формат 84х108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Newton». Ум. друк. арк. 15,96.
Наклад 9000 пр. Зам. № 7-02-0706.

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»»
61052, м. Харків, вул. Різдвяна, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88
 - на сайті Клубу: www.bookclub.ua
 - у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом
- Надсилається безоплатний каталог**

***Запрошуємо авторів, перекладачів,
художників, редакторів до співпраці***
e-mail: publish@bookclub.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київ

тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kylv@bookclub.ua

Одеса

тел./факс +38(067)572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Мураками Х.

М91 Безбарвний Цкуру Тадзакі та роки його прощі : роман / Харукі Мураками ; пер. з яп. О. Забуранної. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. — 304 с.

ISBN 978-617-12-2444-5 (укр.)

ISBN 978-4-16-382110-8 (яп.)

**УДК 821
ББК 84(5Япо)**

Харукі Муракамі – найвідоміший сучасний японський письменник. Його твори видано мільйонними накладами у 50 країнах світу. Сьогодні, відзначений великою кількістю літературних нагород, письменник входить до сотні найвпливовіших людей світу за версією журналу «Time». Роман «Безбарвний Цкуру Тадзакі та роки його прощі» критики вважають одним з найкращих у його творчості. Продовження на новому творчому витку теми «Норвезького лісу», цей роман-«виховання» лише за перший місяць продажів у Японії розійшовся накладом у мільйон примірників і одразу став світовим бестселером.

Вони були натхненні та яскраві, що відбивалося навіть у їхніх іменах. Розумник Червоний, який надихав усіх на перемогу. Синій – капітан команди з регбі, що вчив не перейматися поразками. Сором'язлива піаністка Біла – красуня з обличчям японської ляльки. Чорна – іронічна комедіантка-інтелектуалка. І невиразної барви Цкуру. П'ятеро шкільних друзів – мов п'ять пальців однієї руки. Серед них головний герой почувався щасливим. Адже він мав мрію. Та одного дня без пояснення причин друзі викреслили Цкуру зі свого життя...

Шістнадцять років він будував залізничні станції для інших, бо на тій єдиній, у рідному місті, його більше ніхто не чекав. Тепер він знайде колишніх друзів, аби нарешті загоїти рану, що досі болить, аби завершити свою прощу, заповнити порожнечу всередині, змести пісок з руїн дружби. Аби дізнатися, що ж трапилося шістнадцять років тому...

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-2444-5

9 786171 224445